

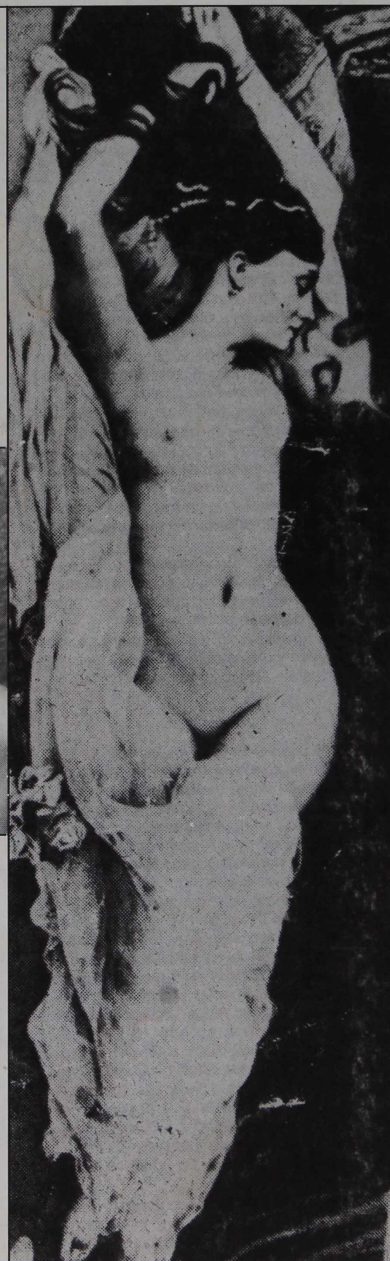
ΒΑΓΟΝΙΟ - ΕΙΣΗΤΗΡΙΟ £ 2.50

ΑΥΤΟΝΟΜΗ ΠΕΡΙΟΧΗ ΛΕΜΕΣΟΥ

■ Η ΚΡΥΦΗ ΓΟΗΤΕΙΑ ΤΗΣ «ΠΟΡΝΗΣ ΤΗΣ ΜΕΣΟΓΕΙΟΥ»

■ Η ΑΛΛΗ ΕΟΚΑ: ΟΙ ΔΟΛΟΦΟΝΙΕΣ ΤΩΝ ΜΑΣΚΟΦΟΡΩΝ ΤΟΥ ΓΡΙΒΑ ΤΟ 1958

■ ΜΑΥΡΕΣ ΤΡΥΠΕΣ ΤΗΣ ΚΥΠΡΙΑΚΗΣ ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΙΑΣ

■ ΜΙΚΡΗ ΕΡΩΤΙΚΗ ΥΣΤΕΡΙΑ

■ ΔΙΑΛΟΓΟΣ ΓΙΑ ΤΟ ΝΕΟΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟ ΑΙΣΘΗΜΑ

■ ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑ Η ΘΑΝΑΤΟΣ

■ Η ΚΑΤΑΠΙΕΣΗ ΤΗΣ ΚΥΠΡΙΑΚΗΣ ΔΙΑΛΕΚΤΟΥ

Ο ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ
Ξεθάβεται
στην Κύπρο

ΜΕΤΑΞΥ
ΣΤΟΜΑΧΟΥ
ΚΑΙ
ΠΡΩΚΤΟΥ

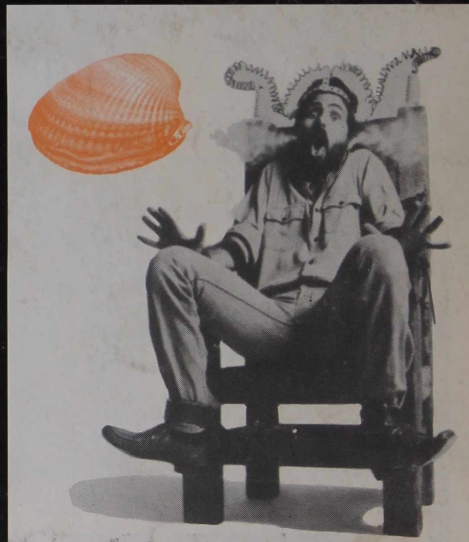
ΠΟΝΗΡΕΣ ΑΓΓΕΛΙΕΣ
ΚΥΠΡΙΩΝ

«Σκλάβοι 33χρ.
από Κύπρο
πειθήνιο όργανο
πρόθυμη να υποστεί πολλά»...

Μνήμες
υποανάπτυξης
ή δουλοπρέπεια
της πανεθνικής

Υπουργός Παιδείας

Θα αξιολογηθούν οι προτεραιότητες και θα
δοθεί ελληνικοκεντρική κατεύθυνση στην
Παδεία.

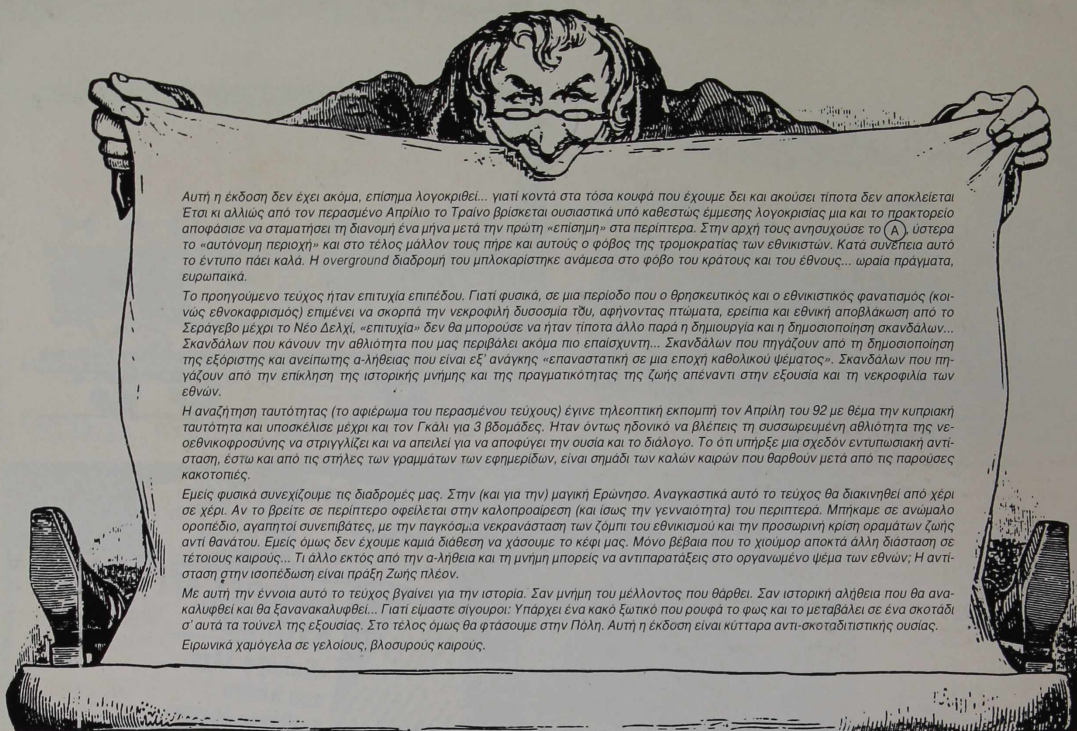
ΚΑΝΕΝΑΣ ΔΕΝ ΞΕΧΝΑ
ΤΙΠΟΤΑ ΔΕΝ ΞΕΧΝΙΕΤΑΙ

...Μετά από 3,000 χρόνια αποικιοκρατίας

Η ΑΛΛΗ ΚΥΠΡΟΣ

Αυτή η έκδοση δεν έχει ακόμα, επίσημα λογοκριθεί... γιατί κοντά στα τόσα κουφά που έχουμε δει και ακούσει τίποτα δεν αποκλείεται. Είναι κι άλλως από τον περασμένο Απρίλιο το Τραίνο βρίσκεται ουσιαστικά υπό καθεστώς έμμεσης λογοκρισίας μια και το πρακτικό αποφάσισε να σταματήσει τη διανομή ένα μήνα μετά την πρώτη «επίσημη» στα περίπτερα. Στην αρχή τους ανησυχούσε το (Α) ύστερα το «αυτόνομη περιοχή» και στο τέλος μάλλον τους πήρε και αυτούς ο φόβος της τρομοκρατίας των εθνικιστών. Κατά συνέπεια αυτό το έντυπο πάει καλά. Η overground διαδρομή του μπλοκαρίστηκε ανάμεσα στο φόβο του κράτους και του έθνους... ωραία πράγματα, ευρωπαϊκά.

Το προηγούμενο τεύχος ήταν επιτυχία επιπέδου. Γιατί φυσικά, σε μια περίοδο που ο θρησκευτικός και ο εθνικιστικός φανατισμός (και οι εθνοκαταστροφές) επιμένει να σκορπά την νεκροφιλή δυσμοσία του, αφήνοντας πτώματα, ερείπια και εθνική αποβλάκωση από το Σερραβέλο μέχρι το Νέο Δελχί, «επιτυχία» δεν θα μπορούσε να ήταν τίποτα άλλο παρά η δημιουργία και η δημοσιοποίηση σκανδάλων... Σκανδάλων που κάνουν την αλήθεια που μας περιβάλλει ακόμα πιο επαισυντή... Σκανδάλων που πηγάζουν από τη δημοσιοποίηση της εξορίστης και ανείπωτης α-λήθειας που είναι εξ' ανάγκης «επαναστατική σε μια εποχή καθολικού ψεματός». Σκανδάλων που πηγάζουν από την επικλήση της ιστορικής μνήμης και της πραγματικότητας της ζωής απέναντι στην εξουσία και τη νεκροφιλία των εθνών.

Η αναζήτηση ταυτότητας (το αφιέρωμα του περασμένου τεύχους) έγινε τηλεοπτική εκπομπή τον Απρίλη του 92 με θέμα την κυπριακή ταυτότητα και υποσκέλιζε μέχρι και τον Γκάι για 3 βδομάδες. Ήταν όντως ηδονικό να βλέπεις τη συσσωρευμένη αθλιότητα της νεοεθνοκοφορουνής να στριγγίζεται και να απειλεί για να αποφυγεί την ουσία και το διάλογο. Το ότι υπήρξε μια σχεδόν εντυπωσιακή αντίσταση, έστω και από τις στήλες των γραμματίων των εφημερίδων, είναι σημείο των καλών καιρών που θαρθούν μετά από τις παρούσες κακοτοπιές.

Εμείς φυσικά συνεχίζουμε τις διαδρομές μας. Στην (και για την) μαγική Ερίωνσο. Αναγκαστικά αυτό το τεύχος θα διακινήθει από χέρι σε χέρι. Αν το βρείτε σε περίπτερο οφείλεται στην καλοπροαίρεση (και ίσως την γενναιότητα) του περίπτερου. Μήκαμε σε αναμμένο οροπέδιο, αγαπητοί συνεπιβάτες, με την παγκοσμια νεκρανάσταση των ζώπι του εθνικισμού και την προσωρινή κρίση οραμάτων ζωής αντι θανάτου. Εμείς όμως δεν έχουμε καμία διάθεση να χάσουμε το κέρι μας. Μόνο βέβαια που το χιούμορ αποκτά άλλη διάσταση σε τέτοιους καιρούς... Τι άλλο εκτός από την α-λήθεια και τη μνήμη μπορείς να αντιπαραταξεις στο οργανωμένο ψεμα των εθνών; Η αντίσταση στην ισοπέδωση είναι πράξη ζωής πλέον.

Με αυτή την έννοια αυτό το τεύχος βγαίνει για την ιστορία. Σαν μνήμη του μέλλοντος που θάρθε. Σαν ιστορική αλήθεια που θα ανακαλυφθεί και θα ξαναανακαλυφθεί... Γιατί είμαστε σίγουροι: Υπάρχει ένα κακό ζωπτικό που ρουφά το φως και το μεταβάλει σε ένα σκοτάδι 'ς αυτά τα τούνελ της εξουσίας. Στο τέλος όμως θα φτάσουμε στην Πόλη. Αυτή η έκδοση είναι κύτταρα αντι-αποκαταστατικής ουσίας. Ειρωνικά χαμόγελα σε γελοίους, βλοσυρούς καιρούς.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΑΦΙΕΡΩΜΑ:

Η κρυφή ιστορία της Μοντέρνας Εποχής στην Κύπρο (18) η εφεύρεση των εθνών και η εισαγωγή τους στην Κύπρο (19), η Βρετανική συνδρομή στην ανάπτυξη του Ελληνικού Εθνικισμού στην Κύπρο (25), η καταπίεση της κυπριακής διαλέκτου (29) η τρομοκρατία των μασκοφόρων του Γρίβα (36), η κοινή ιστορία των 2 κοινοτήτων (28), η Ιστορία της Κυπριακής συνειδήσης (34) και το νόημα της εξέγερσης των Ιθαγενών (45).

Εορταστικό: 10 διαδρομές, 6 χρόνια: Τα παιδιά του μεσονυκτίου στη θλιμμένη πόλη (2)

Χρονογράφημα: Μικρή ερωτική υστερία(8), για την καλύτερη κατανόηση(48)

Πολιτικά Σχόλια: Ομοσπονδία ή θάνατος (7), Μνήμη/υποανάπτυξης (6)

Media: Μαύρες τρύπες της Κυπριακής δημοσιογραφίας (9)

Συνέντευξη: Ο Τάκης Χατζηγεωργίου Χωρίς Πλαίσια (14)

Διάλογος: Το θρησκευτικό αίσισημα (50)

Η κρυφή ανόσια των γηπέδων: Για την Κύπρο ρε γαμώτο (49)

Τακτικές στήλες: Εμείς και ο τόπος σας (4)

Κινημάτα και νήματα: Το πρόσωπο της πόλης (60), ομοφυλοφιλία και ταυτότητα (55), Ανθρώπινα δικαιώματα (57), Επιτροπή για τα δικαιώματα των Τουρκοκυπρίων (58), Λογοκρισία (59), **Ποίηση** (61), **σπόντες** (62)

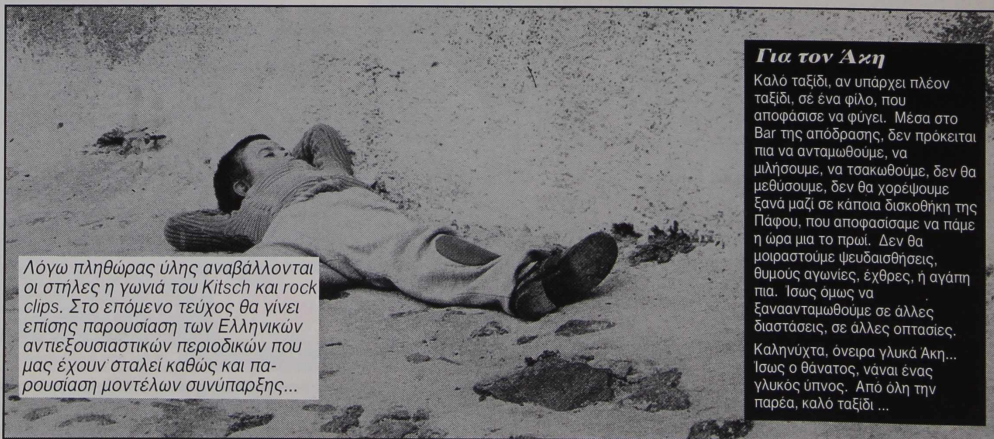
Το τραίνο είναι κατ' αρχήν ενάντια στον ολοκληρωτισμό της γραμματικής και της ορθογραφίας. Αν όμως βρείτε τέτοια λάθη υπάρχουν και για κάποιο λόγο. Δημοσιεύουμε

κάτι για όλους και πάντα υπάρχουν άνθρωποι που ψάχνουν μόνο για λάθη.

Για τον Άκη

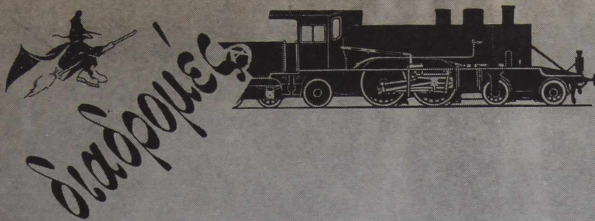
Καλό ταξίδι, αν υπάρχει πλέον ταξίδι, σε ένα φίλο, που αποφάσισε να φύγει. Μέσα στο Bar της αποδράσης, δεν πρόκειται πια να ανταμώσουμε, να μιλήσουμε, να τασκαθούμε, δεν θα μεθύσουμε, δεν θα χορέψουμε ξανά μαζί σε κάποια διακοπή της Πύρου, που αποφάσισε να παμε η ώρα μια το πρωί. Δεν θα μοιραστούμε ψευδοαισθήσεις, θυμούς αγωνίες, έχθρες, η αγάπη πια. Ίσως όμως να ξαναανταμώσουμε σε άλλες διαστάσεις, σε άλλες οπτικές. Καληνύχτα, όνειρα γλυκά Άκη... Ίσως ο θάνατος, νάναι ένας γλυκός ύπνος. Από όλη την παρέα, καλό ταξίδι...

Λόγω πληθώρας ύλης αναβάλλονται οι στήλες η γωνία του Kitsch και rock clips. Στο επόμενο τεύχος θα γίνει επίσης παρουσίαση των Ελληνικών αντιεξουσιαστικών περιοδικών που μας έχουν σταλεί καθώς και παρουσίαση μοντέλων συνυπαρξης...

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: δεν υπάρχει
ΣΥΝΤΟΝΙΖΕΤΑΙ ΑΠΟ ΕΚΔΟΤΙΚΗ ΟΜΑΔΑ.
ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΓΙΑ ΤΟ ΝΟΜΟ:
Αντρέας Παναγιώτου. (Αφ. Φ. Ν876)
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ: **Τ.Θ. 7349** Λεμεσός,
Κύπρος (Ανατολικά της Μεσογείου)
ΤΕΥΧΟΣ 10
ΑΝΟΙΞΗ - ΚΑΛΟΚΑΙΡΙ 1993
ΤΙΜΗ (κόστος παραγωγής)
διαδρομής: £ 1.50

Οι δεκαετίες του 1960 και του '70 παραμένουν ακόμα η κρυφή αλήθεια του μεταμοντέρνου σκηνικού που ξεδιπλώνεται μπροστά μας σε παγκόσμια κλίμακα. Είναι τα μηνύματα εκείνης της εποχής που κουβαλούσε η εξέγερση του Λας Άντζελες και η Ινδιάνικη αντίσταση στα 500 χρόνια του Κολόμβου το '92. Οι δειλές πανευρωπαϊκές απεργίες του '93 και η βουβή οργή του κινήματος των απλών πολιτών ενάντια στο νεοναζισμό στη Γερμανία. Απόηχοι του παρελθόντος σαν κραυγές του μέλλοντος.

Ζούμε ακόμα την παγκόσμια αντεπανάσταση ενάντια στο Μάη του '68 και την αυτονομία του '77. Και όσο η ηλεκτρονική επανάσταση απλώνεται, κουβαλώντας μέσα της - σαν ιστορική προοπτική - την κατάργηση των συνόρων και τη δημιουργία ενός νέου χωροχρόνου εμπειριών, η εξουσία του παρελθόντος γαντζώνεται από το παρόν με τη δύναμη που της δίνει η απελπισία του μελλοθάνατου.

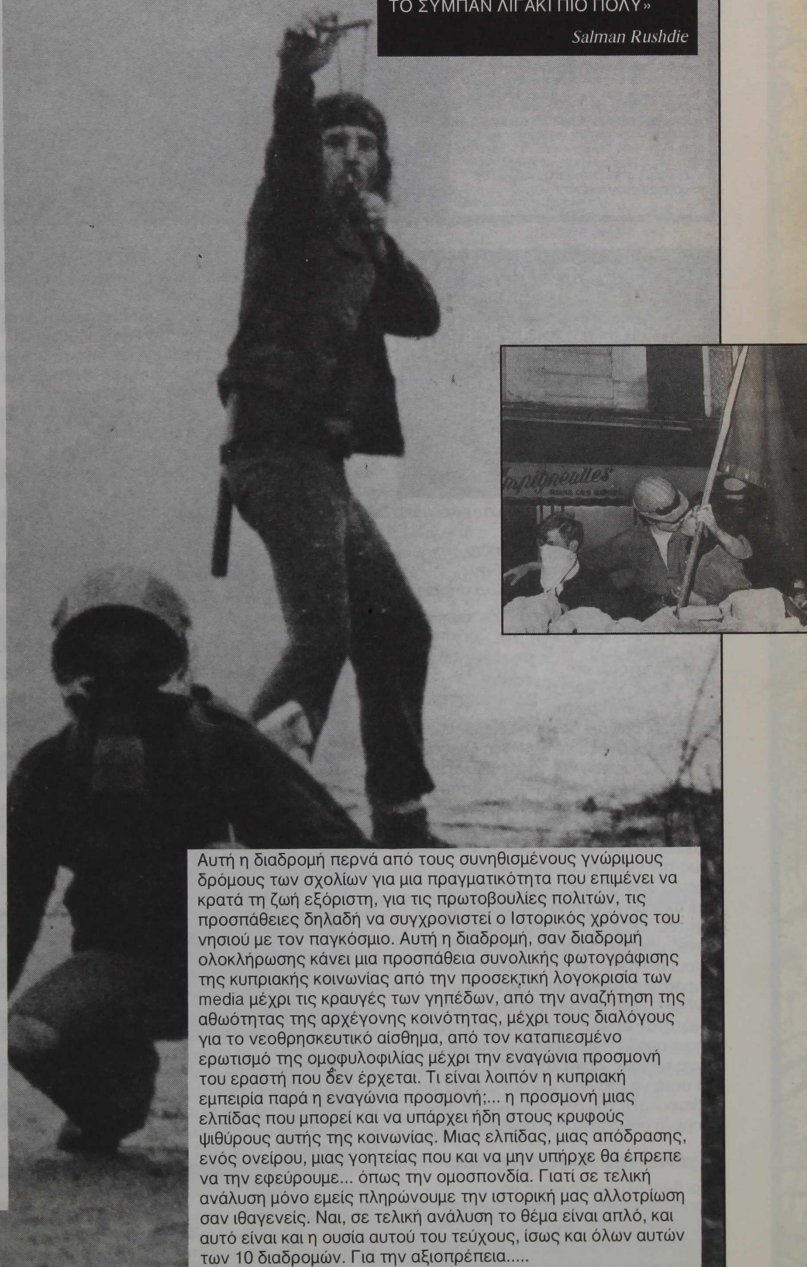
Πρέπει να ξανααναλύσουμε τις αλήθειες του μέλλοντος που μπήκαν για μια στιγμή οριζικά στο προσκήνιο της ιστορίας, από το '65 μέχρι το '78. Για την Κίνα ήταν η πολιτιστική επανάσταση, για τη Γαλλία ο Μάης, για την Ιταλία η αυτονομία, για την Αμερική τα κινήματα των διαφορετικών. **Για μας στην Κύπρο ήταν η Ανεξαρτησία** - σαν πολιτική κατάσταση αυτονομίας, σαν πολιτιστική κατάσταση αξιοπρέπειας, σαν υπαρξιακή κατάσταση ελευθερίας... Αυτό το τεύχος είναι αφιερωμένο στην Κύπρο του σήμερα, με το μάτι εκείνης της δεκαετίας που τολμήσαμε να αντισταθούμε και να αμφισβητήσουμε. Έστω και στη μικρή κλίμακα αυτού του νησιού. Αυτού του νησιού που το αποκάλεσαν τότε «πόρνη της Μεσογείου», αδυνατώντας να καταλάβουν ότι η ανεξαρτησία και η κυπριακή συνείδηση ήταν και είναι η μοντέρνα έκφραση 3.000 χρόνων ιστορίας σε μια γέφυρα πολιτισμών. Τόλμησε τότε η κυπριακή κοινωνία να ονειρευτεί τον εαυτό της να αυτοκαθορίζεται σαν μια πλουραλιστική κοινωνία ανάμεσα στην ανατολή και τη δύση. Εκείνα τα χρόνια - της αντίστασης στην ΕΟΚΑ Β' - στο πραξικόπημα, στον καθημερινό φασισμό του ελληνοχριστιανισμού - εθνικισμού στο σχολείο, στο στρατό.. - ήταν τα πρώτα ιστορικά σημάδια, τα πρώτα graffiti των γενιών της ανεξαρτησίας. Της γενιάς που μεγάλωσε με τη χαμένη ευκαιρία της αυτοκυβέρνησης το '47 και την ταξική σύγκρουση του '48 και της γενιάς που μεγάλωσε με την ανεξαρτησία του '60 σαν υπόσχεση ελευθερίας. Κι αυτό το πάθος για 'αυτοκαθορισμό, αυτοκυβέρνηση, ανεξαρτησία, έφτασε στο οριακό του σημείου στα τέλη της δεκαετίας του '70 και τη δεκαετία του '80 σαν αίτημα για αυτοδιαχείριση. Σαν υπόσχεση του μέλλοντος. Αυτό είναι το παρελθόν που θα ανακαλυφθεί στο μέλλον. Από μια νεολαία που διακδικώντας την προσωπική της αυτονομία θα ξαναανακαλύψει ότι «το προσωπικό είναι πολιτικό» από την ανάποδη. Ότι δηλαδή η προσωπική αυτονομία και η κοινωνική αυτοδιαχείριση είναι η προέκταση της ανεξαρτησίας στο εσωτερικό της κοινωνίας. Σαν εκπλήρωση της ιστορικής υπόσχεσης.

Σήμερα αυτός ο λόγος - όσο φολκlorικό και αν ακούγεται για μια εποχή ηλεκτρονική - είναι ένας **ΑΝΤΙΦΑΣΙΣΤΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ ΑΝΤΙΣΤΑΣΗΣ**.

Αντίστασης στη δουλοπρέπεια που θέλει να επιβάλει η νεοεθνοφοροσύνη.

«Στο τελευταίο μυθιστόρημα του Μπέλουου, *The Dean's December*, υπάρχει μια όμορφη εικόνα. Το κύριο πρόσωπο του μυθιστορήματος ο Dean Corde, ακούει κάπου ένα σκυλί να γαυγίζει. Με τη φαντασία του νοιώθει ότι το γάβγισμα είναι η διαμαρτυρία του σκύλου για τον περιορισμό της εμπειρίας του. «Για όνομα του Θεού» λέει το σκυλί «ανοίξτε το σύμπαν λιγάκι πιο πολύ». Και επειδή ο Μπέλουου δεν αναφέρεται βέβαια στα σκυλιά ή τουλάχιστον όχι μόνο στα σκυλιά, νιώθω ότι η οργή του σκύλου καθώς και η επιθυμία του είναι και δικές μου, όπως είναι και δικές σας. **ΓΙΑ ΟΝΟΜΑ ΤΟΥ ΘΕΟΥ, ΑΝΟΙΞΤΕ ΤΟ ΣΥΜΠΑΝ ΛΙΓΑΚΙ ΠΙΟ ΠΟΛΥ»**

Salman Rushdie

Αυτή η διαδρομή περνά από τους συνηθισμένους γνώριμους δρόμους των σχολίων για μια πραγματικότητα που επιμένει να κρατά τη ζωή εξόριστη, για τις πρωτοβουλίες πολιτών, τις προσπάθειες δηλαδή να συγχρονιστεί ο Ιστορικός χρόνος του νησιού με τον παγκόσμιο. Αυτή η διαδρομή, σαν διαδρομή ολοκλήρωσης κάνει μια προσπάθεια συνολικής φωτογράφησης της κυπριακής κοινωνίας από την προσεκτική λογοκρισία των media μέχρι τις κραυγές των ηγέτων, από την αναζήτηση της αθωότητας της αρχέγονης κοινότητας, μέχρι τους διαλόγους για το νεοθρησκευτικό αίσθημα, από τον καταπιεσμένο ερωτισμό της ομοφυλοφιλίας μέχρι την εναγώνια προσμονή του εραστή που δεν έρχεται. Τι είναι λοιπόν η κυπριακή εμπειρία παρά η εναγώνια προσμονή... η προσμονή μιας ελπίδας που μπορεί και να υπάρχει ήδη στους κρυφούς ψιθύρους αυτής της κοινωνίας. Μιας ελπίδας, μιας απόδρασης, ενός ονείρου, μιας γοητείας που και να μην υπήρχε θα έπρεπε να την εφεύρουμε... όπως την ομοσπονδία. Γιατί σε τελική ανάλυση μόνο εμείς πληρώνουμε την ιστορική μας αλλοτρίωση σαν ιθαγενείς. Και, σε τελική ανάλυση το θέμα είναι απλό, και αυτό είναι και η ουσία αυτού του τεύχους, ίσως και όλων αυτών των 10 διαδρομών. Για την αξιοπρέπεια.....

Τα παιδιά του μεσονεοχίου

Για την ακρίβεια ήταν μεσονεοχία. Οι δεικτές του ορολογίου ενόθρησαν ευλαβικά για να χωρέτουν τη γέννησή μου. Σιγά, σιγά... Ήστησαν αλυσίδα. Γεννήθηκα εκείνο ακριβώς το λεπτό που η Ινδία αποκοίσε την Ανεξαρτησία της. Αναδιέθρα στον κόσμο ένα γύρο μου ακούγονταν λαχναριόματα και έξω απ' το παράθυρο ακούγονταν πυροτεχνήματα και γυροφέρνουν πλήρη άνθρωποι (...). Εκείνη τη νύκτα το πεπρωμένο μου δέθηκε άρρηκτα με το πεπρωμένο της χώρας μου και οι δείκτες του ορολογιού, που χάριζαν ευλαβικά τη γέννησή μου, σημάδεψαν ομειόζυγα αυτόν τον δεσμό. Στα επόμενα 30 χρόνια δεν υπήρχε καμία περίπτωση διαφύγής. Οι μάγοι είχαν προφητέψει τη γέννησή μου, οι εφημερίδες χαίριζαν την άφιξή μου και οι πολιτικοί επιταίριαζαν την αυθεντικότητα μου. Εγώ όμως δεν είχα κανένα λόγο σ' όλα αυτά... είχα μπλεκτεί με τη Μοίρα - και μερικές φορές αυτό το μπλέξιμο θα αποδεικνυόταν επιζήμινο».

«Τα παιδιά του Μεσονεοχίου»

Η θλιμμένη πόλη

Μια φορά και ένα καιρό (...) ήταν μια θλιμμένη πόλη, η πιο θλιμμένη απ' όλες τις πόλεις, μια πόλη τόσο καταστροφικά θλιμμένη, ώστε είχε ξεχάσει το όνομά της. Βασιζόταν δίπλα σε μια πένθηθα θάλασσα, γεμάτη αναστοφάρα που η γεύση τους ήταν τόσο αθια που έκανε τους ανθρώπους να γίνονται από μεσανάγρια.

Στα βάθη της θλιμμένης πόλης βρισκόταν τα μεγάλα εγγεγραμμένα που κατασκεύαζαν (...) την ίδια τη θλίψη. Ύστερα τη συσκευάζαν και την έστελναν σ' ολόκληρο τον κόσμο που φάνταζε δεν τη χόρταινε ποτέ. Μικροί χαλτοί ξεδύνωναν απ' τα φουγάρα των εγγεγραμμένων της θλίψης και χροίμονταν πάνω απ' την πόλη σαν κακά μαντάτα.

«Ο Χωρύν και η θάλασσα των Παροικιών»

ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΤΟΥ ΜΕΣΟΝΕΟΧΤΙΟΥ ΣΤΗ ΘΛΙΜΜΕΝΗ ΠΟΛΗ

Με αυτό το τεύχος το Τραίνο ολοκληρώνει μια πενταετία, δέκα διαδρομών. Είναι, εν μέρει, άξιο απορίας πως επιβίωσε αυτό το έντυπο σε μια εποχή άγονη, σε ένα τοπο, ακόμα, αποικιοκρατούμενο. Ξεκίνησαμε, για όσους θυμούνται την πρώτη διαδρομή, σαν μια άρνηση συμβιβασμού, σαν ένα χαμόγελο ενάντια στη ξερασία της δεκαετίας του '80'. Επιμένουμε στην μαγεία της άνοιξης, στην γοητεία της Επανάστασης όπως την γνωρίζαμε τα τέλη της δεκαετίας του '70 και στα υπόγεια της δεκαετίας του '80. Όπου και όπως την γνώρισε ο καθένας και η καθεμία. Σαν απόηχο «της ζωής που είναι αλλού» μετά από ένα βιβλίο για το Μάη του '68. Σαν ερωτικό χόδι σε κάποιο μπαράκι, «κάποια συγκέντρωση», κάποιο σπiti κάπου στη Λευκωσία, τη Λεμεσό, την Αθήνα, την Λύων, το Λονδίνο... Σαν ανακάλυψη της χαμένης κοινότητας σε κάποια διαδήλωση, σε κάποια ομάδα που έγραφε συνθήματα στους τοίχους, αργά το βράδυ. Και ίσως όλα αυτά να ήταν και μια συνομοσία για τη διαφύλαξη του ότι απέμεινε απ' την βιασμένη αθωότητα της παιδικότητας.

Η γενιά της Ανεξαρτησίας

Είναι δύσκολο ώρες ώρες να συνειδητοποιήσουμε τι σημαίνουν για μας, σαν Κύπριους της γενιάς της Ανεξαρτησίας και μετά, όλα αυτά. Εμείς που γεννηθήκαμε λίγες «ώρες» πριν, λίγες «ώρες» μετά, από εκείνη τη

χρονιά που σημάδεψε το τέλος 3000 αποικιοκρατίας. Γεννηθήκαμε σε μια κοινωνία με υποθηκευμένη ανεξαρτησία, με ένα νεοαποικιακό κράτος, με βάσεις και πυραύλους και με γραμμές αίματος απ' την Αθήνα ως την Αγκυρα. Ίσως να γεννηθήκαμε σε ένα σικέ παιγνίδι. Εμείς, και εδώ έχουμε την αίσθηση ότι μιλάμε για ολόκληρη τη γενιά της Ανεξαρτησίας και όχι απλά για την ομάδα του Τραίνου, ερωτευθήκαμε αυτή την υπόσχεση ελευθερίας που έκφραζε η Ανεξαρτησία. Όπως το θέτει και ο Τάκης ο Χατζηγεωργίου, η Ανεξαρτησία μας φάνηκε σαν κάτι το απόλυτα φυσιολογικό, σαν κάτι που υπήρχε πάντοτε, και θα υπήρχε εσάει. Και ξαφνικά βρεθήκαμε μπροστά στο '74 - το τραύμα και την απελευθέρωση από τα νεοαποικιακά σύνδρομα.

Ναι λοιπόν, ας διεκδικήσει κάποιος την καθαριστική αλήθεια που περιείχαν οι τελετουργίες

...ερωτευθήκαμε αυτή την υπόσχεση ελευθερίας που έκφραζε η Ανεξαρτησία...

καψίματος των σημαίων στα μαθηματικά συλλαλητήρια της δεκαετίας του '70. Το να καίεις την Αγγλική, την Ελληνική και την Τουρκική σημαία ήταν μια πράξη καθάρσης, ελευθερίας. Στο βάθος (όπως και η κυπριακή ταυτότητα σήμερα) ήταν μια πράξη αξιοπρέπειας. Τότε, όμως, ήταν και έκφραση οργής. Και ιστορικής αναγκαιότητας, για την ενηλικίωση μιας ολοκληρώου κοινωνίας.

Πώς πέρασαν ύστερα μπροστά απ' τα μάτια μας τόσες εικόνες - αλλόκοτες και παράξενες για τα παιδιά μιας ημι-αγροτικής, τριτοκοσμικής κοινωνίας. Βιβλία σε παράξενους σχηματισμούς οραμάτων, κώδικες δυσκολοί, ανεξινιάστοι. Ερωτες στη γωνία ενός πάρτυ, τα πρώτα αγγίλια σε γυμνά κορμιά, και ατέρμονες συζητήσεις για μια επανάσταση που σαν νεράιδα χανόταν κάθε φορά που νομίζαμε ότι την αγγίλαμε. Τελικά δεν ήταν, δεν την βρήκαμε ούτε στο οδόφραγμα των ξεραχώνων, ούτε στην κατάληψη του Λονδίνου, ούτε στην πορεία της Νέας Υόρκης. Η μήπως ήταν; Μήπως την βρήκαμε και μια συνοδεύει μέχρι σήμερα σαν νεράιδα/ερινύα;

Στην επιστροφή μερικοί μαζεύτηκαν δίπλα στην πρόσκαιρη γραμμή και ξαναγίναν ένα με τα χρώματα των σημαίων που έκαιγαν κάποτε. Η φωνή τους (όπως στην μεταλλαγμένη στα έργα επιστημονικής φαντασίας) που βλεπαμε με τόσο

πάθος κάποτε) άρχισε να παραμορφώνεται, να βγάζει ήχους αγνώστους αρχικά, ώσπου άρχισε πάλι να βγάζει λόγους, λόγους γνωστούς, φρικτούς, όπως τα λόγια που ακούγαμε και φτύναμε τα διαλείμματα στα γυμνάσια και στο στρατό. Αλλά αυτοί δεν άκουγαν τους εαυτούς τους. Άκουγαν μόνο τα χειροκροτήματα της εξουσίας για την επιστροφή του ασώτου. Η γαλανόλευκη ξανάγινε το σύμβολο της υποταγής - οι τώες επαναστάτες έγιναν οι κήρυκες της δουλοπρέπειας.

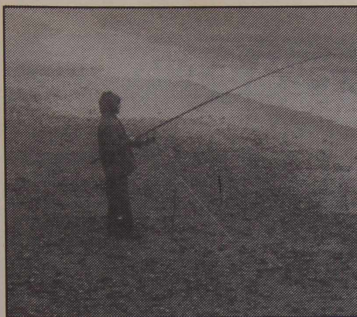
Άλλοι ακολούθησαν πιο πιστά το πνεύμα της εποχής - γαντζώθηκαν σε κομματικές άγκυρες, κρατικές θέσεις, επιχειρηματικά πόστα. Εγιναν κανονικοί γυρπες χωρίς να περάσουν τη διαδικασία αυτοεξευτελισμού που πέρασαν και περνούν οι νεοεθνικοφρόνες για μια θέση στην τηλεόραση του αρχιπισκόπου και μια σελίδα στην εφημερίδα του κυπριακού νεοφασισμού στη Σημερινή). Και όμως, πιστεύουμε, ή θέλουμε να πιστεύουμε ότι η σωτηρή πλειοψηφία εκείνης της γενιάς (και των νεωτέρων που ακολούθησαν) δεν είπε ακόμα την τελευταία της λέξη. Σιωπά, ακόμα στριγωμένη από τον ξύλινο λόγο της εξουσίας, του εθνικού προβλήματος, της γεροντοκρατίας. Αυτές οι νεοκυπριακές γενιές όμως ξέρουν περισσότερα - και το κυριότερο γεννήθηκαν με μια υπόσχεση ελευθερίας. Κάποτε αυτά τα παιδιά του Μεσονεοχίου θα διεκδικήσουν την αρχαίονη υπόσχεση της ανεξαρτησίας. Και της αξιοπρέπειας που συνεπάγεται αυτή η υπόσχεση.

Το Τραίνο: Το να έχεις απογοητευτεί σημαίνει ότι κάποτε είχες γοητευτεί

Το Τραίνο γεννήθηκε από ένα κομμάτι εκείνης της γενιάς που γαντζώθηκε στα παράλια της Λεμεσού νοσταλγώντας τον κόσμο που είναι αλλού και κρατώντας μια απόσταση απ' την Κύπρο σαν κοινωνία του Kitsch και σαν παζάρι εξουλητήματος της άγριας αθωότητας των ονειρών.

Αξίζει να απορηθεί κανείς - ήταν το Τραίνο η πιο ριζοσπαστική έκφραση της γενιάς της Ανεξαρτησίας ή μια γέφυρα ανάμεσα στην τριτοκοσμική πραγματικότητα και μια εναλλακτική κουλτούρα του μέλλοντος; Η γενετήρια πράξη καταγραφής αυτού του διφορούμενου φαινομένου ήταν ίσως η πορεία

για το «δικαίωμα να είσαι διαφορετικός», το 1987. Η μετέπειτα διαδρομές κράτησαν μια ισορροπία εμπλοκής και απόστασης από μια πραγματικότητα που άνηζε και έπνιγε τα λουλουδιά της πριν προλάβουν να στολίσουν τους δρόμους. Το Τραίνο γιόρτασε τα κρυφά ακούσματα της rock σαν αγγέλου του μέλλοντος και ειρωνεύτηκε σαρκαστικά τον εθνικισμό σαν νεκροφιλία. Ονειρεύτηκε ελεύθερες γυναίκες και άνδρες να κάνουν έρωτα στις φλόγες των λεωφόρων και περιμένει ακόμα εκστατικά, «το κρασί που μας υποσχέθήκατε, το νέο

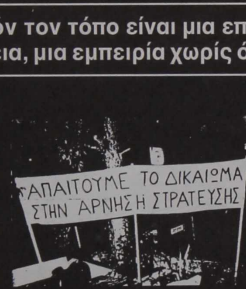
Η μνήμη σε αυτόν τον τόπο είναι μια επικίνδυνη υπόθεση. Μια εξόριστη αλήθεια, μια εμπειρία χωρίς όνομα, ένα σκάνδαλο...

κρασί», όπως θά' λεγε και ο Morrison. Μια νέα γενιά αγγέλων/διαβόλων που θα λατρεύουν στην πολυχρωμία του διαφορετικού τον θάνατο του ενός και μοναδικού Θεού - είτε αυτός λέγεται έθνος, είτε λέγεται κράτος, είτε λέγεται ιστορία. Το Τραίνο πέρασε από το τείχος του Βερολίνου τη στιγμή της επανάστασης για να απορήσει μετά γι' αυτή τη νέα τραγωδία της ηττημένης επανάστασης - τη μεταρρύθμιση των σουπερμαρκετ, επιμένοντας στο ερώτημα που το γέννησε - Do you remember revolution? Γιόρτασε τη ζωή στη διαδήλωση ενάντια στον πόλεμο στον Κόλπο και έψαξε τα όνειρα του απ' τους αναρχικούς της Σενεγάλης ως τους Ινδιάνους της Αμερικής, απορώντας και αναζητώντας ταυτότητα σε τέτοιους μεταμοντέρνους καιρούς, σε τέτοιους άγονους τόπους ανατολικής ΕΔΕΜ.

Θα μπορούσε κάποιος να δει αυτές τις 10 διαδρομές ή και τη γενικότερη παρουσία του «χώρου της Λεμεσού» αυτά τα τελευταία 10-15 χρόνια σαν μια αναζήτηση στο χώρο τον ίδιο... Για την ανακάλυψη ή τη δημιουργία μιας εικόνας της Κύπρου που να ταιριάζει με την υπόσχεση του Μεσονυκτίου (του τέλους της αποικιοκρατίας) και της εσωτερικής κάθαρσης μετά το '74. Απ' τα μαθητικά κινήματα της δεκαετίας του 70 μέχρι τις πορείες, τα φυλάδια, τα graffiti, τις πρωτοβουλίες πολιτών της δεκαετίας του 80, απ' την εμπειρία της Χρυσάλλιδας μέχρι τις αντιεθνιστικές ομάδες, όλα έμοιαζαν σαν μια αναζήτηση μιας κρυφής μαγείας, μιας ανείπωτης γοητείας... Μιας γοητείας που και να μην υπήρχε θα έπρεπε να δημιουργηθεί. Γιατί το θεωρούσαμε εξευτελιστικό να είμαστε οι βαρβαροί επαρχιώτες ιθαγενείς των εθνικών κέντρων. Ήταν και είναι θέμα αξιοπρέπειας.

«Το Τραίνο είναι η ξανάνακάλυψη της ανατολικής ρίζας της Αφροδίτης σαν γυναίκα και σαν θεά του Έρωτα - του λαϊκού / περιθωριακού Διονυσιασμού απέναντι στη σοβαροφάνεια του Απολλωνίου διανοουμενισμού των μικροαστών - του κυπριακού αναρχισμού του Ζήγωνα ενάντια στα κράτη, τις σημαίες και τους στρατούς τους...» (Τεύχος 3)

Ετσι το Τραίνο ξεκίνησε τις διαδρομές του από μια άγνωστη, απόκρημνη χώρα που

να καταλαμβάνει σήμερα τον ίδιο χώρο με την μυθική Ερώνησο (ή με τη μικρή και μακρινή Ακουάντα όπως θάλεγε και ο ποιητής). Οπότε το Τραίνο έφτανε στην Κυπριακή ενδοχώρα υπήρχε εκείνη η παράξενη αίσθηση του αγνώστου - γνωστού. Η επιστροφή στον τόπο σου που δε φαίνεται να είναι δικός σου. Η Κύπρος τέλη του 20ού αιώνα: Τόπος φανταχτερός με neon lights και άνθρωποι φοβισμένοι. Μακρυνόι απόγονοι, ίσως, μιας φυλής που τραγουδούσε στα βασανιστήρια όπως θάλεγε και ο Ρέμπω. Αφρσαν βαθειά σημάδια αυτά τα 3000 χρόνια αποικιοκρατίας. Σ' αυτές τις διαδρομές ψάχναμε για εκείνα τα ιστορικά απολιθώματα, τις νύχτες, τα καταπιεσμένα όνειρα, τις απωθημένες επιθυμίες που έχουν αποτυπωθεί σ' αυτό το νησάκι απ' τη συνάντησή του (κάποτε, σε κάποιες πιο τρυφερές στιγμές) με την μυθική Ερώνησο.

Η μνήμη του μέλλοντος: Διαδρομή ολοκλήρωσης

Η αναζήτηση αυτής της κρυφής γοητείας είναι βέβαια και μια αντίσταση στην αθλιότητα της νεοεθνικοφοροσύνης

Αυτών που στο όνομα ενός γαλανόλευκου γιαπιτισμού και μιας χυδαίας δίψας για εξουσία και

αυτο-προβολή θέλουν να μας υποβιβάσουν και πάλι στο επίπεδο της αποικίας των εθνικών κέντρων. Αυτή η διαδρομή είναι μια κατάθεση ιστορικής μνήμης του παρελθόντος στο παρόν, του παρόντος για το μέλλον. Με αυτή την έννοια είναι μια διαδρομή αντίστασης. Μια επικίνδυνη διαδρομή...

Γιατί η μνήμη σ' αυτόν τον τόπο ήταν και είναι πάντοτε μια επικίνδυνη υπόθεση. Μια εξόριστη αλήθεια, μια εμπειρία χωρίς όνομα, ένα σκάνδαλο απωθημένο στα άδυτα των επιθυμιών - και των πληγών - του υποσυνείδητου. Είναι η μνήμη μιας άλλης Κύπρου - μιας Κύπρου που εσάει θα είναι ανεξάρτητη, αυτόνομη. Μιας Κύπρου προγόνου των νεο-κυπριακών γενιών του 60 και μετά. Της Κύπρου των Εξεγερμένων χωρικών του 1804 και του 1833 που σφάκτηκαν με διαταγή των αγάδων και των παπάδων. Των πρώτων κουμμουνιστών που διαδήλωναν ενάντια στην ένωση από την δεκάετία του 20, των δολοφονημένων από την ΕΟΚΑ και την ΤΜΤ, εργατών του 1958, που συμπληρώνουν το ήθος του Αυξεντίου και του Μάτση. Της κρυφής αλήθειας των συνθημάτων «Η Κύπρος για τους Κύπριους» της δεκαετίας του '60. Της αντίστασης της διαλέκτου στην ισοπεδωτική γλώσσα των Αθηνών.

Των μικρών αντιστάσεων στα μεγάλα ψέματα. Των μικρών απαιτήσεων για ζωή και αυτονομία απέναντι στην νεκροφιλία της εξουσίας.

Αυτό το τεύχος είναι αφιερωμένο σ' αυτές τις κρυφές ανείπωτες αλήθειες. Ίσως να είναι και μια διαδρομή ολοκλήρωσης. Ένας λόγος για την Κυπριακή πραγματικότητα που ξεκινά από το ίδιο το σκάνδαλο της ύπαρξης ενός τέτοιου εντύπου σε ένα χώρο με 6 στρατούς, 6 σημαίες, 3 κράτη και μια μεσαιωνική εκκλησία.

Υπάρχει, λοιπόν, κυπριακός εναλλακτικός λόγος;

ΕΜΕΙΣ ΚΑΙ Ο ΤΟΠΟΣ ΣΑΣ

ΤΩΝ ΚΑΙΡΩΝ

Εν μέσω λιρών και Εθνών

Θα κάνει νέα επιχείρηση «σκουπά» στη Λεμεσό η Αστυνομία για αλλοδαπούς εργάτες. Οι εθνικιστές διαμαρτύρονται γιατί δεν φέρνουμε Πόντιους να μας δουλεύουν που είναι ομοεθνείς και ομογάλακτοι. Ο Αρχιεπίσκοπος βγάζει εγκύκλιους ενάντια στους γάμους ξένων με κυπρίες - ε όχι και να μας χαλάσουν και τη φυλετική καθαρότητα τώρα που παρολίγο να την βρούμε.

Μια φίλη μου έλεγε προχτές ότι μια γνωστή της αντέδρασε ως εξής στην παρατήρηση της ότι δεν πρέπει να φωνάζει στην Φιλιππινέζα υπηρέτρια: «Άκου να δεις, εγώ τουλάχιστον εν τη δέρνω, όπως οι άλλες». Τελικά την έδειρε ύστερα από λίγες μέρες. Νέα ήθη, νέων τάξεων.

Εν τω μεταξύ το εθνικό καρναβάλι συνεχίζεται. Νεόπλοτοι, απόγονοι του «Κατωθιόν της Μαδαρής» επισκέπτονται τακτικά τας Αθήνας όπου σπάζουν τα νεύρα του μέσου Έλληνα με την υπεροψία τους. «Σιόρ, τούτοι οι καλαμαράδες εν έχουν να φάσιν». Μετά επιστρέφουν στην Κύπρο όπου ντύνονται τα γαλανόλευκα και σεργιανίζουν στην παλιά Λευκωσία πίνοντας «Βυζαντινούς» καφέδες. Εκεί βγάζουν πύρινους λόγους ενάντια στους νεοκυπρίους που θέλουν να μας αφελληνίσουν. Σύντομα, όπως φημολογείται, ο σταθμός της εκκλησίας, ο Λόγος, θα αποκαλύψει ότι αυτοί οι νεοέλληνες της Κύπρου είναι οι μόνοι γνήσιοι Έλληνες. Ισισλαχ.

Καλά είμαστε, τι να κάνουμε;

Όλα είναι εντάξει, όλα είναι μια χαρά. Ο Δημήτρης δεν έχει να πληρώσει ενοίκιο, δυο μήνες άεργος το παιδί και όταν το ρώτησα τι κάνει μου είπε είναι καλά.

Ο κ. Χρίστος ένα μήνα στο νοσοκομείο από δυστύχημα και είναι μια χαρά.

Η κ. Χρυστάλλα εργάζεται 12 ώρες την ημέρα, έχει 4 παιδιά, και αυτή καλά είναι.

Του Λάκη πέθανε ο πατέρας του αλλά δηλώνει καλά. Της κ. Άννας της έφυγε ο άντρας αλλά είναι καλά. Το ίδιο καλά και η κόρη της η Γιώτα. Πάει δυο εβδομάδες που είδε περίοδο το κορίτσι και χαμογελάει, είναι μια χαρά, μεγάλωσε.

Είδες μικρέ; Φάε το αυγό σου, θα πρέπει να μεγαλώσεις, είναι τόσο ωραίος ο κόσμος, και όλοι στον κόσμο είναι καλά.

Τόσο τους έμαθαν να καταλαβαίνουν το καλό από το κακό και το άσχημο από το όμορφο, τόσο τους αποκτήνωσαν που ξεστομίζουν όλοι τα ίδια. Στην πραγματικότητα δεν είναι αυτοί που μιλάνε, μιλάει ο πόνος και η αγανάκτηση.

Γεια σου κ. Μαρία, τι κάνεις; καλά; καλά είσαι ε; ωραία.

Η κ. Μαρία δεν ήτανε ποτέ καλά αλλά πάντοτε έλεγε πως ήτανε καλά. Φυσικά, όποιον ρωτήσεις «τι κάνεις»; Θα σου πει «καλά» - ή «Ε είμαι καλά», ή το άλλο «καλά είμαι, τι να κάνουμε;».

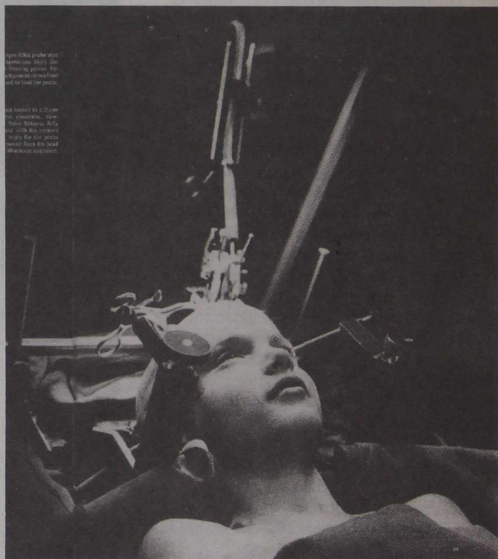
Βαρέθηκα να ρωτάω και να με ρωτάνε αν είμαι καλά, τι κάνω και άλλες προσποιήσεις.

Όλη η γειτονιά είναι καλά, όλη η λεωφόρος καλά, οι πάροδοι; και αυτοί καλά και στους καφενέδες πάλι το ίδιο. Όλα είναι μια χαρά και δυο μέτριους στα παιδιά ρε Κώστα.

Ερχονται:

Γεια σου κ. Κώστα τι κάνεις; Καλά, ρε παιδί, καλά. Όλοι καλά είναι, κατάλαβα, όλοι σου λένε καλά. Το μόνο που διαφέρει είναι η εισαγωγή ή το κλείσιμο. Το «καλά» - περιέχεται από όλους. Εσύ ρε μικρέ καλά είσαι; - όχι - όχι; άρχισες από τώρα να λες ψέματα; μια χαρά είσαι, όλος ο κόσμος είναι μια χαρά. Ναι ρε μικρέ όλοι είναι καλά, πολύ καλά, μάλλον καλά κ.λ.π.

Hair

Φτερωτές Σαύρες

Τώρα πια δεν έχουμε σκλάβους. Έχουμε σκλάβους πολιτισμένους. Οργανωμένους σε συντεχνίες και κόμματα. Θρησκείες και ομάδες. Έχουμε σκλάβους με στολές και χρυσά κουμπιά, ασύρματους και βιβλιάρια τραπέζης! Εξελιχθήκαμε, αναπτυχθήκαμε, είμαστε σκλάβοι ευπαρουσίαστοι, χαμογελαστοί, επαναστατημένοι, κάνουμε απεργίες, διαδηλώσεις, ζητούμε τα δικαιώματά μας. Είμαστε υπηρέτες με πιστεύω και αξίες. Σαύρες φτερωτές!

Στέλλα

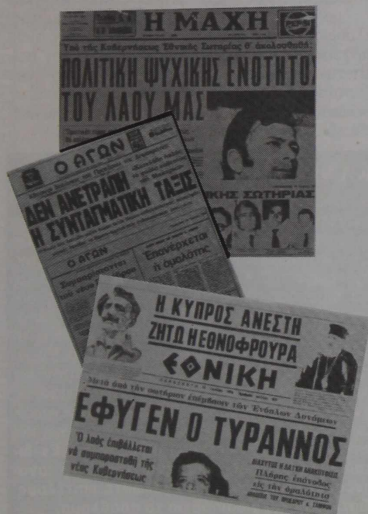

Ο κλάδος ελαίας, της αμνησίας, το θράσος, ω εθνοκαφροί*

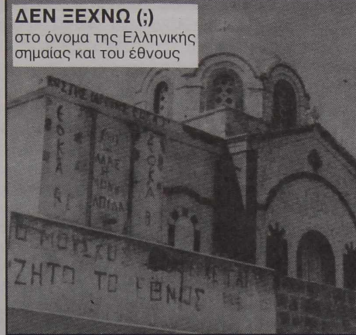
Επειδή οι εφημερίδες που εκδόθηκαν την 15η Ιουλίου 1974 έχουν εξαφανιστεί από τις βιβλιοθήκες και επειδή εξαφανίστηκαν επίσης όλες οι ταινίες εκείνης της εβδομάδας από το ΡΙΚ (με εξαίρεση ένα φιλμάκι 4 λεπτών) και επειδή κανένας δεν αναλαμβάνει πλέον ευθύνη για το πραξικόπημα (όλοι, βλέπετε, βρέθηκαν τυχαία έξω από το ΓΕΕΦ και τους έκαναν πρόεδρους και υπουργούς για να μας σώσουν) και επειδή η ισοπέδωση της μνήμης φτάνει πλέον στο σημείο να θεωρείται πράξη ενάντια στην «εθνική ενότητα» το να μιλάς για την 15η Ιουλίου - δηλώνουμε υπεύθυνα και είμαστε έτοιμοι να πάμε σε δικαστήριο για να το αποδείξουμε:

Την 15η Ιουλίου 1974, οι Έλληνες αξιωματικοί της εθνικής φρουράς μετά από διαταγές της Ελληνικής κυβέρνησης και σε συνεργασία με την νεοφασιστική οργάνωση ΕΟΚΑ Β την οποία ίδρυσε ο Γεώργιος Γρίβας και την οποία χρηματοδότησε η CIA, οργάνωσαν πραξικόπημα ενάντια στην Κυπριακή Δημοκρατία με στόχο να τη διαλύσουν και να προσαρτήσουν την Κύπρο στην Ελλάδα. Η σημαία του πραξικοπήματος ήταν η Ελληνική σημαία και ο ύμνος του, ο Ελληνικός εθνικός ύμνος. Με το πραξικόπημα συνεργάστηκαν πολλοί επιφανείς εθνικά σκεπτόμενοι εθνικόφρονες της Κύπρου. Στο πραξικόπημα αντιστάθηκαν δημοκρατικοί Κύπριοι, πολλοί από τους οποίους σκοτώθηκαν ή δολοφονήθηκαν εν ψυχρώ. Μετά από την πάροδο 18 χρόνων κανένας στρατιωτικός ή κυβερνητικός υπάλληλος των Αθηνών δεν λογοδότησε - ούτε καν συγγνώμη δεν ακούστηκε. Το πραξικόπημα ήταν το πρώτο μέρος των στρατιωτικών επεμβάσεων των εθνικών κέντρων στην Κύπρο που οδήγησε στις 20 Ιουλίου στην επέμβαση του Τουρκικού κράτους και τον εθνικο/γεωγραφικό διαχωρισμό του νησιού».

Η ΑΝΤΙΣΤΑΣΗ ΣΤΟΝ ΦΑΣΙΣΜΟ ΤΗΝ 15η ΙΟΥΛΙΟΥ ΥΠΗΡΞΕ Η ΘΕΜΕΛΙΑΚΗ ΠΡΑΞΗ ΙΔΡΥΣΗΣ ΤΗΣ ΚΥΠΡΙΑΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ.

ΔΕΝ ΞΕΧΝΩ (!)
στο όνομα της Ελληνικής
σημαίας και του έθνους

***Εθνοκαφρος:** από το εθνικοφρων - εθνοάφρων (Καραμανλής 74) εθνοκαφρος (μετά από ανάγνωση της Σήμερινης το 1992)

Μιχαλάκης Μιχαήλ: τον έκαψαν ζωντανό οι εθνοκαφρονες «Έλληνες» το 1974.

**ΤΗΝ ΕΠΟΧΗ
ΤΗΣ ΛΗΘΗΣ**

Η αποφυλάκιση του Σαμψών:

Δεν σου ζητήσαμε να πεις κώνιο Νικόλαε

Ο Νίκος Σαμψών, ο πρόεδρος του πραξικοπήματος, είναι ελεύθερος και μάλιστα βγάδι και εφημερίδα. Άμα έχεις πλάτες, κάνεις πραξικόπημα, μετά λες ότι τυχαία σε βρήκαν στο δρόμο και σε έκαναν πρόεδρο, σε φυλακίζουν για 17 χρόνια, το σκας κανονικότατα και επιστρέφοντας απαιτείς κίολας να σου χαρίσουν την υπόλοιπη ποινή. Και μετά βρίσκονται και μερικοί τυπάδες που σου δίνουν μισό εκατομμύριο να βγάλεις εφημερίδα. Έτσι είναι μάγκες, μην παραπονιέστε, είναι δικαίος ο κόσμος - είναι της ΕΟΚΑ το παιδί βλέπετε, είναι και χριστιανό και το αγαπάει ο Αρχιεπίσκοπος, είναι και Έλληνας και την αγαπάει και η Ελληνική πρεσβεία. Σου, όχι πικρόλογα - είπαμε είμαστε η κοινωνία του ΔΕΝ ΞΕΧΝΩ».

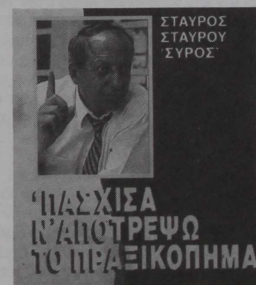
Πιστεύω ωστόσο ότι αυτό που έγινε ήταν μια συνομιλία για την υπονόμευση του ελληνισμού του αγαπητού Νίκου. Διότι, με βάση τα ελληνικά έθιμα (βλέπε Μικρασιατική καταστροφή, εκτελέσεις ΕΟΚΑ κλπ) αυτός που αποτυγχάνει στην αποστολή του σπήνεται στα 6 μέτρα. Ο Σαμψών, λέει, ανέλαβε για να μας σώσει - ας το δεχτούμε. Απέτυχε. Άρα... τι στρατιώτης του Γρίβα είναι αυτός που δεν δέχεται τον θάνατο σαν τιμωρία της αποτυχίας του;

Αλλά ας πούμε ότι, πάει διαβρώθηκε ο πιο αγωνιστικός Έλληνας του, λόγω Επαφής μ' αυτό το νησί των νεοκυπρίων. Ας έκανε τουλάχιστον όπως τον Σωκράτη. Όταν η Αρχαία Αθήνα καταδίκασε τον Σωκράτη σε θάνατο, ο τελευταίος όχι απλά διαφωνούσε αλλά θεωρούσε το όλο πολιτικό σύστημα της Αθήνας απαράδεκτο. Και όμως, αρνήθηκε να αποδράσει και ήπιε το κώνειο. Βεβαίως ο Σαμψών δεν είναι ο Σωκράτης. Αλλά δεν ζητήσαμε να πει και κώνειο... Λίγη αξιοπρέπεια και ανάληψη ευθύνης για το άταφο πτώμα της 15ης Ιουλίου περιμέναμε.

Γαλανόλεγκος Γαμπισμός

Ο πρόεδρος της βουλής κ. Γαλανός όταν πρωτομπήκε στη βουλή, ο υπουργός του πραξικοπήματος, ο κ. Παρισινός, σκιζόταν γιατί ήταν απαράδεκτο ηθικά, έλεγε, ένας υπουργός του «εγκληματός της 15ης του Ιούλη» να βρίσκεται στη βουλή. Τότε ο Παρισινός ήταν βουλευτής του ΔΗΣΥ και ο Γαλανός του ΔΗΚΟ και τα 2 κόμματα ήταν στα μαχαίρια. Το 1993 ο Γαλανός φρόντισε να ψηφίσει η ηγεσία του ΔΗΚΟ τον Κληρίδη και ο Παρισινός σαν επιλάχων ξαναεπέστρεψε στη βουλή. Ο κ. Γαλανός σώπησε. Να πει τι; Πως για την εξουσία ξεπούλησε τη μνήμη του; Εδώ ο Κυπριανού ο αρχηγός του κόμματος του ξεπούλησε 30 χρόνια ιστορία για να υπογραμμοποιήσει το γιο του και θα σκεφτεί ο Αλέξης την Ιστορική μνήμη; Εδώ κάποιοι άλλοι (επανάστατες και βάλε) που θα αναγεννούσαν (έλεγαν) την κυπριακή λογοτεχνία, που θα αμφισβητούσαν τα πάντα και τους πάντες τη δεκαετία του 70, κατάντησαν απολογητές του Αρχιεπισκόπου την δεκαετία του '90 και συ ψάχνεις για αξιοπρέπεια; Εδώ ο Ευσταθίου της ΕΔΕΚ όχι μόνο δούλεψε για να εκλεγεί ο Κληρίδης αλλά δόλωσε ότι η «σημερινή» (η εφημερίδα που αποκάλεσε το πραξικόπημα «επανάγκες») επιτελεί εθνικό έργο, και είναι ακόμα βουλευτής της ΕΔΕΚ - έλπιζε φαίνεται σε κανένα υπουργείο ο άνθρωπος. Και το ΡΙΚ επιμένει στο «ΔΕΝ ΞΕΧΝΩ». Αγαπητοί συνεπιβάτες να τα θυμάστε όλα αυτά. Και να θυμάστε ότι αυτοί οι χαμολεοντισμοί για τα ψήφουλα από το τραπέζι της εξουσίας γίνονται και γίνονται κάτω από τη σκιά και τη δικαιοδοσία της γαλανόλεγκης. Της ίδιας της σημαίας της 15ης Ιουλίου 1974.

**ΠΑΡΙΣΙΝΟΣ:
Εγώ πραξικοπηματίας;**

Ο Υπαρχηγός της ΕΟΚΑ Β και ο υπουργός του πραξικοπήματος!

ΜΗΗΜΕΣ ΥΠΟΑΝΑΠΤΥΞΗΣ...

ΚΑΝΕΙ ΣΙΟΡ!

«Τι θα πει αυτός ο όρος πανεθνική; Εμείς και οι Κύπριοι είμαστε το ίδιο έθνος;» Χαρίλαος Φλωράκης

Η ιδεολογία της Κυπριακής δεξιάς έχει φυσικά εξελιχθεί στο συλλ (αποδέχεται εκφραστικά τουλάχιστον τη δημοκρατία, την ανεξαρτησία κλπ.). Η βαθύτερη ουσία της ωστόσο παραμένει αναλλοίωτη από τη δεκαετία του '20. Είναι μια ιδεολογία ραγιαδισμού - δουλοπρεπείας που χρησιμοποιεί τον Ελληνοκεντρικό εθνικισμό για να δημιουργεί ένα κλίμα αυταρχισμού και υποταγής ώστε να προωθεί η άρχουσα τάξη (που είναι βασικά αγλόφιλη και δυτικόφιλη όπως και η Ελληνική) τα οικονομικά και πολιτικά της συμφέροντα. Η απρόσμενη εκλογική νίκη της δεξιάς το Φεβράριο του '93 για χίλιους ψήφους θα μας φέρει και πάλι αντιμέτωπους με αυτή τη ουσία της υποανάπτυξης. Οι διακηρύξεις για «πανεθνικές», «μεραρχίες» κ.λ.π. είναι ένα ιδεολογικό πλαίσιο που προωθεί τη δεξιά για να επιβάλει ουσιαστικά ένα πνεύμα υποταγής στο λόγο της και εθνικιστικής κάλυψης για τις επιλογές της δυτικόφιλης ηγεσίας της. Ας συνηθίσουμε κάποιοι θα τρώνε γαλανόλευκη και θα ηδονίζονται γιατί υποκαίνουν και κάποιοι άλλοι θα αποφασίζουν και θα διευρύνουν την εξουσία τους και τους τραπεζικούς τους λογαριασμούς. Θα δίνουν βέβαια και λίγο ρουσφέτι στους υποτακτικούς. Ας αναλύσουμε λοιπόν τον άφρονα της πολιτικής της νέας δουλοπρεπείας - τις διακηρύξεις για πανεθνικές μεραρχίες κλπ.

Η «ΠΑΝΕΘΝΙΚΗ» ΣΑΝ ΜΕΤΑΤΟΠΙΣΗ ΕΥΘΥΝΩΝ ΚΑΙ ΑΝΤΑΛΛΑΓΗ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ.

Αυτές οι διακηρύξεις που βομβαρδίζουν τον αναπερισπαστό πολίτη από τα ελεγχόμενα ΜΜΕ εμφανίζονται για την ώρα σαν υπαλαλκτικά μέτρα. Αν φύγει ο ΟΗΕ θα έρθει η μεραρχία, αν συμφωνήσουν όλοι θα γίνει η πανεθνική. Πίσω βέβαια από τη διατακτικότητα των νέων κυβερνήσεων, βρίσκεται ο φόβος της ιστορικής νύμφης. Η αρχή «η Κύπρος αποφασίζει...» είναι ένα κεκτημένο των Κυπρίων από το '74 και τους αγώνες ενάντια στις παρεμβάσεις των εθνικών κέντρων στην Κύπρο. Είναι άλλωστε γενικά πλέον παραδεκτό ότι η μεραρχία (όταν ήταν στην Κύπρο το '64 - '67) ήταν αντιπαθή στους Κυπρίους που την έβλεπαν σαν όργανο της κυβερνήσεως των Αθηνών για να επιβάλει η διχοτόμηση (βλ. ακόμα και τις εθνικόφρονες εφημερίδες «Σημερινή» και «Αλήθεια» τον Απρίλη του '93). Πρέπει να προετοιμασθεί λοιπόν ψυχολογικά το έδαφος με ιστορίες για κινδύνους αφανισμού και προκατασκευασμένα αδιέξοδα.

Η βαθύτερη ουσία της πανεθνικής είναι βέβαια η ανάγκη της κυβερνήσεως της δεξιάς και των τοπικών ελίτ να αποφυγούν την ευθύνη για τη λύση του Κυπριακού. Τέτοιες κινήσεις «επανεθνικοποιήσεως» του Κυπριακού θα βοηθούσαν την ντόπια εξουσία να εθνοπαγαλίζει από τη μια και από την άλλη να φορτώνει τις ευθύνες για την οποιαδήποτε λύση στην Αθήνα. Εδώ βρίσκεται και η ουσία της διατακτικότητας των Ελληνικών κυβερνήσεων - η προθυμία της Κυπριακής εθνοφοροσύνης και της βέβαιης της εξουσίας να τεθεί υπό την νεοαποικιακή σκεπή των Αθηνών συνεταιρείται και μεγάλο κόστος. Η Αθήνα πρέπει να αναλάβει και πάλι μόνη της τις ευθύνες της «λύσης» (όπως το '59 και το '72-74). Θα βγουν πάλι οι «καλαμαράδες» ένοχοι και οι Κύπριοι εθνικόφρονες και η ηγεσία τους, κοούπα άπανη - ως συνήθως. Η Κυπριακή ελίτ ξέρει πολύ καλά να διαπραγματεύεται την τύχη του νησιού για ανταλλάγματα από αποικιακά και νεοαποικιακά κέντρα εξουσίας. Ασε που στο παιχνίδι των ανταλλαγών θα μπει και η δέσμευση της ελληνικής ελίτ να ανοίξει τους δρόμους της κυπριακής για την ΕΟΚ. Και έτσι θα δι-

καλολογηθεί και «εθνικό» μια νεοφιλελεύθερη οικονομική πολιτική.

Από την Ελλάδα φαίνεται να εμφανίζονται και πάλι ορισμένοι «πρόθυμοι προστάτες» του νησιού. Ηδη το ΠΑΣΟΚ απέδειξε ότι το Κυπριακό και η εθνοκαπλία γενικά, μπορούν να αποδειχθούν χρήσιμα ιδεολογικές φαντασιώσεις για να επιβάλουν τη δικιά τους ορθολογικοποίηση της εξουσίας με ελληνικά χρώματα. Ολίγος «αριστερίζων» εθνικισμός βοηθά στην κατανάλωση της οικονομικής κρίσης στα Βαλκάνια. Βέβαια το πρόβλημα της λύσης παραμένει και το χειρότερο για τις δύο ελίτ, της Λευκωσίας και της Αθήνας, τα περιθώρια έχουν στενέψει επικίνδυνα. Οι λύσεις είναι δύο και ξεκάθαρες: Ομοσπονδία ή διχοτόμηση. Το πρόβλημα της Κυπριακής δεξιάς ιδιαίτερα, όσο προβάλλουν ξεκάθαρα αυτές οι δύο προοπτικές, είναι ότι πλησιάζει η ώρα της αλήθειας. **Διότι, ως γνωστό, όλα εδώ πληρώνονται.** Και η Κυπριακή δεξιά θα βρεθεί αργά ή γρήγορα μπροστά στο φάντασμα της 15ης του Ιούλη η οποία οδήγησε σ' αυτές τις δύο επιλογές. Και όσο κι αν τσιρίζει ότι «η Κύπρος είναι ελληνική» θα αναγκαστεί να δεχτεί είτε μια δικαιοκρατική ομοσπονδία (με το δικαίωμα των ελληνοφώνων να κατοικούν στην Β. Κύπρο) είτε τη διχοτόμηση που θα οδηγήσει (με την υπογραφή των εθνοκοφρώνων μας) στη προαράτηση της Β. Κύπρου στο Τουρκικό κράτος. Εκτός βέβαια και αν μας παρασπώσουν οι εθνικιστές σε πόλεμο. Σε τέτοια περίπλοκη όμως δεν πρέπει να στείλουν μόνο στρατό από την Αθήνα, αλλά και φέρετρα και πλοία για νέους πρόσφυγες.

Αξίζει ωστόσο να εξετάσουμε και τα δομικά - ιστορικά συνεπαγόμενα μιας νέας διαδικασίας εξάρτησης της Κύπρου από την Αθήνα.

Η ΔΙΑΔΕΚΤΙΚΗ ΤΗΣ ΝΕΟ-ΑΠΟΙΚΙΑΚΗΣ ΕΞΑΡΤΗΣΗΣ: πώς η ένωση έφερε τη διχοτόμηση

Η εμπειρία της κυπριακής ιστορίας είναι εκφραστική μιας γενικότερης η δομικής αλήθειας. Η εμπλοκή του Ελληνικού κράτους στην Κύπρο έφερε πάντα μαζί της και την εμπλοκή του Τουρκικού κράτους. Το αίτημα για ένωση έφερε το αίτημα για διχοτόμηση. Η Κυπριακή κοινωνία σύρθηκε στη σημερινή τρισάθλια κατάσταση διότι αντί να ζει στο δικό της ιστορικό χρόνο υποχρεώθηκε να ζει με τους ηλίθιους εθνικούς καυγάδες των αναγνωστικών του δημοτικού της Αθήνας και της Αγκυρας. Αντί να διεκδικούσε σήμερα το δικαίωμα για πραγματική ζωή και κοινωνική απελευθέρωση, αναγκαζόμαστε ακόμα και ασχολούμαστε με τα χρώματα των σημαίων στην Πύλα.

Μέχρι το 1955 το κυπριακό ήταν ζήτημα αποικιοκρατίας - ένα ζήτημα δηλαδή ανάμεσα στους κατοίκους της Κύπρου και την Βρετανική Αποικιοκρατία. Η μετατροπή του κυπριακού ανταποικιακού κινήματος όμως σε αίτημα προαράτησης της Κύπρου σε κάποιο άλλο κράτος (της Αθήνας ή της Αγκυρας) είχε βαθείς ρίζες. Πηγαζε σε ένα μεγάλο βαθμό απ' την μακροχρόνια προσπάθεια των κυρίαρχων ομάδων της κυπριακής κοινωνίας (εκκλησιαστική ελίτ, το στρώμα των νέων διανοουμένων που σπούδασαν στην Αθήνα και διψούσαν για εξουσία, τις νέες αστικές τάξεις των Τουρκοφώνων και Ελληνοφώνων) να διασπάσουν την ταξική ενότητα των κατωτέρων τάξεων (χωρίζοντας τους σε Ελληνες και Τούρκους), και να επιβάλουν το δικό τους λόγο-εξουσία στον πληθυσμό. Ταυτόχρονα όμως αυτή η μεταστροφή πηγαζε και από την έλλειψη αποτελεσματικών αντιπαραθέσεων. Ετσι ενώ οι κομμουνιστές, οι τοπικιστές και αρκετοί φιλελεύθεροι έβλεπαν με

αντιπάθεια ή σκεπτικισμό το ζήτημα της ένωσης από την δεκαετία του 1920, προοδευτικά σύρθηκαν σε μια υποταγή στον Ελληνο-ενωτικό λόγο από το 1930 ως το 50. Οι αντιστάσεις και ο σκεπτικισμός έμειναν στα υπόγεια μέχρι το 1960. Εμφανίστηκαν για ένα διάστημα (έστω και έμμεσα) στις μαζικές εκδηλώσεις για την Αυτοκυβέρνηση το 1947 για να υποχωρήσουν πάλι όταν η ηγεσία της Αριστεράς σύρθηκε στο εθνικιστικό πλαίσιο συζήτησης της δεξιάς («ένωση και μόνο ένωση»). Σήμερα βέβαια είναι εύκολο να ακούσεις το σχόλιο «εγώ ενόμιζα ότι η Ανεξαρτησία ήταν καλύτερη λύση τζάι πριν το '60». Δημόσια όμως καλώς δε μιλούσε. Το 1950 (είτε με ενθουσιασμό είτε με απειλές αφορισμού) η τεράστια πλειοψηφία των ελληνοφώνων ζήτησε ένωση οριστικοποιώντας τη μεταστροφή του ανταποικιακού κινήματος σε κίνηση προαράτησης στο κράτος των Αθηνών.

Η Εθναρχία (η ηγεσία της δεξιάς ουσιαστικά) επέμνε στην εθνικοποίηση του αντι-αποικιακού αγώνα εν μέρει για να διασφαλίσει την ηγεμονία της και εν μέρει για να εμποδίσει την άνοδο της Αριστεράς. Ετσι επέμνε στην εμπλοκή του Ελληνικού κράτους αρνούμενη ακόμα και το 1954 την πρόταση της Ινδίας να εγείρει το ζήτημα στον ΟΗΕ με στόχο την Ανεξαρτησία. Κάτι το οποίο θα αποδεχόταν το 1960 κάτω από πίεση και με χειρότερους όρους.

Σήμερα οι εθνικόφρονες θέλουν να ξεχνούν πως παρέμβηκε τότε το ελληνικό κράτος (ή το «εθνικό κέντρο» γι' αυτούς). Τον Αύγουστο του 1955, 5 μήνες μετά την ΕΟΚΑ, η Μεγάλη Βρετανία διοργάνωσε μια τριήμερη διάσκεψη στο Λονδίνο ανάμεσα στην Αγγλία, Ελλάδα και την Τουρκία - αποκλείοντας τους Κυπρίους. Εκείνη τη διάσκεψη (που απέτυχε αρχικά) ήταν η πρώτη επίσημη εμπλοκή της Τουρκίας στην Κύπρο τον 20όν αιώνα. Ότι ακολούθησε με το δικαίωμα μονομερούς επέμβασης στη συμφωνία του 60 και το πραξικόπημα και την εισβολή του 74 πηγαζαν δομικά και νομικά απ' εκείνη τη διάσκεψη του 1955. Η γη να το πούμε πιο καθαρά και πιο σκληρά - **Το Ενωτικό κίνημα προσκάλεσε την Ελλάδα να παρέμβει και η Ελλάδα παρεμβαίνοντας έφερε μαζί της και την Τουρκία.** Αυτή την αλήθεια (όπως και το γεγονός ότι το κράτος των Αθηνών συνηγόρησε επανειλημμένα για την διπλή ένωση της δεκαετίας του 60) προσπαθεί να κρύψει η παιδαριώδης επιμονή στον «Τουρκικό επεκτατισμό» σαν την εξήγησή του τι πήγε στραβά στην κυπριακή ιστορία. Υπάρχει και υπάρχει Τουρκικός κρατικός επεκτατισμός όπως υπάρχει και Ελληνικός κρατικός επεκτατισμός. Και επειδή και τα δυο κράτη είναι μέλη του Δυτικού συστήματος εξουσίας η παρέμβαση του ενός θα έφερνε αναπόφευκτα και τον άλλο. Με δεδομένο τον πολιτιστικό πλουραλισμό της Κύπρου και το ανεξαρτησιακό αίτημα που εμφανίστηκε ανοικτά τη δεκαετία του 60, η διχοτόμηση ήταν το πιο λογικό επακόλουθο του ενωτικού.

ΚΑΝΕΙ ΣΙΟΡ!

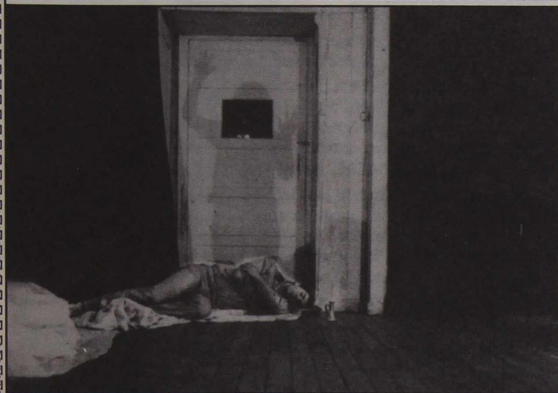
Η πανεθνική θα είναι φιάσκο όπως ήταν και η τριμερής του '55 αλλά θα δώσει την Κύπρο πιο στενά στο αποικιακό όραμα των Αθηνών και θα δικαιολογήσει την παραπέρα παρέμβαση της Αγκυρας στη Β. Κύπρο. Ταυτόχρονα θα είναι και μια προσπάθεια να εμπειδωθεί και η τοπική εξουσία των εθνικιστών. Το «η Κύπρος αποφασίζει...» το μισούν γιατί ακριβώς εκφράζει τη διάθεση των Κυπρίων για αυτοκαθορισμό. Ενώ η πανεθνική όπως και η ένωση πάλαι ήταν και είναι δηλώσεις δουλοπρεπείας. «Εμείς πάντως θα αντισταθούμε, όσοι και να νάναι», όπως έγραψε και ο Δωρς Λοϊζου. Η γη να το πούμε και πιο απλά και Κυπριακά **«ΚΑΝΕΙ ΣΙΟΡ, ΚΑΝΕΙ. ΕΝ ΔΙΚΑΙΟΥΜΑΣΤΕ ΤΖΑΙ ΜΕΙΣ ΕΝΑ ΤΟΠΟ ΝΑ ΑΝΑΠΝΕΥΜΕ ΕΛΕΥΘΕΡΟΙ; Μεγαλύτερη επιτέλους. Γιατί είναι και οιοιπόδειο το πρόβλημα.**

γιατί ακόμα και αν δεν υπήρχε ομοσπονδία θα έπρεπε να την εφεύρουμε

Η ΘΑΝΑΤΟΣ

Αυτό το κείμενο γράφτηκε προεκλογικά αλλά παραμένει επίκαιρο σε μια εποχή που οι «συνοικιακές παρείσφες» των κομματάρχων επιμένουν να παραγνωρίζουν το 70-80% των Κυπρίων που ψήφισαν ομοσπονδία την πρώτη Κυριακή των εκλογών

Περίμενοντας τη λύση

Είναι γεγονός που δε χωρεί καμιάν αμφισβήτηση ότι κάθε φορά που πλησιάζουμε σε κάποια μορφή λύση στην Κύπρο, η που διαφαίνονται, έστω, στον ορίζοντα - όπως συνηθίζεται να λέγεται - κάποια σημάδια, λύσης, εμφανίζονται λογής-λογής «μέτωπα», είτε αυτά λέγονται «εθνικά» ή «εθνική σωτηρία» που έχουν σκοπό να διαλύουν τες όποιες ελπίδες συνεννόησης και συμβίωσης σ' αυτόν τον τόπο. Και δυστυχώς για όλους μας συνήθως τα καταφέρνουν. Επίτευγμα τους δυστυχώς είναι και η κατάσταση στην οποία βρισκόμαστε σήμερα. Κατάφεραν όλοι αυτοί που ανεμίζουν τα λάβαρα του εθνικισμού και του μίσους - και από τις δυο πλευρές - μέσα σε δυο ουσιαστικά, δεκαετίες να μοιράσουν το νησί και να μας φέρον σε μια κατάσταση όπου ένας ενδεχόμενος πόλεμος με τις όποιες γνωστές συνέπειες (συνέπειες που είναι γνωστό ποιος τις πληρώνει κάθε φορά και φυσικά και το 1974) να κρέμεται απειλητικά πάνω από τα κεφάλια μας.

Σήμερα λοιπόν, μέσα από κάποιες διαδικασίες - διαδικασίες που δεν μας βρίσκουν κατ' ανάγκην σύμφωνους - βρισκόμαστε πάλι μπροστά στην προοπτική μιας ενδεχόμενης λύσης. Μιας λύσης με βάση την ομοσπονδία αυτή τη φορά. Και όπως ήταν περίπου αναμενόμενο ένα καινούργιο μέτωπο «εθνικής σωτηρίας» κόμνει την εμφάνισή του. Ένα μέτωπο μάλιστα που δηλώνει ξεκάθαρα ότι μόνο σκοπόν έχει την παρεμπόδιση της υπογραφής ενδεχόμενης λύσης. Αυτό το μέτωπο με τη μυστηρία ομολογουμένως σύνθετο, αφού ξεκινά από την ΕΔΕΚ και το ΔΗΚΟ και καταλήγει στους εοκαβητατζήδες μέσω αρχιεπισκοπικής έχει, ανάλογα με, την περίπτωση ενωτικές αλλά προπάντων φαντασιώσεις που έχουν να κάνουν με την προ την 74 κατάσταση όπου είχαμε στην κυριολεξία πλήρη Ελληνοκυπριακή κυριαρχία και τους Τουρκοκυπρίους σε ρόλο κομπάρσου στριμωγμένους σε μια γωνιά - λέγε θύλακες - να πληρώνουν ουσιαστικά μέσα στη φτώχεια και την εξαθλίωση την όλη κατάσταση. Αυτό το μέτωπο έχει επίσης είτε το θέλει είτε όχι, είτε το παραδέχεται είτε όχι, την αγάπη του Ντεκτάς και της κλίκας του αφού ούτε αυτοί - για τους δικούς τους λόγους φυσικά - δεν θέλουν την ομοσπονδία.

Είναι γι' αυτό που, τριχοτομώντας την τριχά, μέσα από εθνεγερτικούς αλαλαγμούς και απειλητικά επιχειρήματα προσπαθούν να μας πείσουν ότι ξέρετε, μπροστά μας δεν έχουμε μια λύση ομοσπονδίας αλλά συν-ομοσπονδίας και γι' αυτό και για κείνο δεν θα λειτουργήσει και τελικά ξέρετε δεν θέλουμε να λειτουργήσει και τελικά θα ήταν καλύτερα ξέρετε να αφήσουμε τα πράγματα όπως είναι μέχρι να βρούμε την ευκαιρία να πάρουμε και πάλι το πάνω χέρι και που ξέρεis, ίσως, όλα μπορούν να συμβούν σ' αυτό τον κόσμο, πάλι με χρόνια με καιρούς...

Για πολλούς, ακόμα και ανάμεσα στους υποστηρικτές της ομοσπονδίας η προ του 74 κατάσταση με το νησί τάχα μου ενωμένο είναι μια ευκαία κατάσταση, είναι το ιδεώδες δηλ., και αν τάσσονται υπέρ της ομοσπονδίας είναι γιατί βλέπουν ότι η επιστροφή σε κείνη την κατάσταση πραγμάτων είναι πλέον αδύνατη. Αυτή η προσέγγιση είναι εντελώς λανθασμένη. Πρέπει επιτέλους να καταλάβουμε ότι υπάρχει σ' αυτό το νησί και μια άλλη κοινότητα που θέλει και έχει το δικαίωμα να ζήσει και ότι η επιστροφή στην προ του 74 κατάσταση είναι όχι μόνο ανέφικτη αλλά απευκαία και καταστροφική γιατί θα οδηγούσε και πάλι μέσα σε σύντομο χρόνο σε συγκρούσεις, καταστροφές και σκοτωμούς. Είναι γι' αυτό που πρέπει, πέραν από φαντασιώσεις «εθνικής ολοκλήρωσης» και άλλες τέτοιες αηδίες, να συνειδητοποιήσουμε ότι η ομοσπονδία, δεν είναι και δεν πρέπει να είναι λύση ανάγκης αλλά η ιδεώδης λύση. Όσο πιο γρήγορα το καταλάβουμε αυτό τόσο το καλύτερο.

Φυσικά, θα ήταν ευχής έργο αν μπορούσε να υπάρξει μια πραγματική ομοσπονδία σε μια ελεύθερη κοινωνία ελευθέρων ατόμων. Αυτό θα εσήμαινε αποκέντρωση της εξουσίας και αυτοδιοίκηση των διαφόρων κοινοτήτων (όχι μόνο των Εθνικών). Αυτή την πιθανότητα την κατάστρεψε (για την ώρα) η ίδια λογική που δημιουργεί σήμερα τα μέτωπα «εθνικής σωτηρίας». Η μόνη ρεαλιστική εφαρμογή ή έστω πλησιάζαμα αυτού του ευκαίου στόχου σήμερα είναι η διζωνική ομοσπονδία όπου οι «εθνικοί εχθροί» που εφτίαξαν τους εθνικιστές θα μπορούν τουλάχιστον να συμβιώνουν και να αυτοδιοικούνται. Σίγουρα υπάρχει πάντα η περίπτωση αποτυχίας. Αλλά αυτή η προσπάθεια είναι το ρίσκο που πρέπει να πάρουμε αν δεν θέλουμε να ζούμε μόνιμα αιχμάλωτοι των φαντασιώσεων και της δίψας για εξουσία των εθνικιστών. Η ομοσπονδία (διζωνική έστω) είναι ο μόνος τρόπος για επανένωση της κοινωνίας και δημιουργία προοπτικών για μια πραγματική επαφή των δυο κοινοτήτων και αμφισβήτησης των εξουσιών που τις καταπιέζουν στο όνομα των εθνικών εχθρών.

**Η Κύπρος δεν είναι ούτε Ελληνική ούτε Τουρκική.
Όσες γαλανόλευκες και αν ανεμίσουμε στην ήρσινη γραμμή αυτό το γεγονός δεν πρόκειται να αλλάξει..**

Σε ένα πιο πρακτικό και άμεσο επίπεδο - ιδιαίτερα σε μια εποχή που τα πυρηνικά θα πουλιούνται σύντομα απ' ό,τι φαίνεται και στα περίπτερα και σε μια εποχή που όσοι τυγχάνουν να έχουν το ίδιο επώνυμο κάνουν πόλεμο ζητώντας απόσχιση η ομοσπονδία, είναι μια απάντηση στην μανία των εξοπλισμών και στην προοπτική του πολέμου: γιατί κανένας πόλεμος δεν έλυσε οποιoδήποτε πρόβλημα, γιατί παρ' όλα τα «ηρωικά» παραληρήματα του Γ.Γ. της ΕΔΕΚ από Βουλής, πόλεμος δεν σημαίνει τίποτε άλλο από σκοτωμένους, ακρωτηριασμένους, αναπήρους και αγνοούμενους, γιατί πόλεμος σημαίνει πείνα, κρύο και δυστυχία και γιατί τέλος πόλεμος σημαίνει πρωτοφανή και ανεπανόρθωτη οικολογική καταστροφή! (Αυτό, δώρο στους «εθνικιστές οικόλογους» - τους μοναδικούς ανά την υφήλιο - της Ελλάδας και της Κύπρου).

Είναι επιτακτική ανάγκη λοιπόν η ομοσπονδία για ένα σωρό λόγους αλλά και για τη ζωή, το γέλιο και τον έρωτα. Είναι ανάγκη αν νοιώθουμε όλους τους ανθρώπους συνανθρώπους μας χωρίς να τους χωρίζουμε σε Έλληνες και Τούρκους, σε ομόφυλους και βάρβαρους σε Ευρωπαίους και ανατολίτες. Είναι ανάγκη η ομοσπονδία γιατί δεν υπάρχει καμιά άλλη προοπτική για τους κατοίκους αυτού του νησιού αν θέλουν να δημιουργήσουν ένα μέλλον όσο πιο ειρηνικό και ευτυχισμένο γίνεται σ' αυτούς τους δύσκολους καιρούς που ζούμε. Ακόμα και αν δεν υπήρχε πουθενά στον κόσμο ομοσπονδία θα έπρεπε να την ανακαλύψουμε. Και μάλιστα αργήσαμε, αργήσαμε πάρα πολύ, έπρεπε να την είχαμε ανακαλύψει πολύ πριν το '74. Όμως, ότι έγινε-έγινε. Τουλάχιστον ας μην καταστρέψουμε αυτή την προοπτική καθηλωμένοι σε συνωθηματισμούς και παρασυρμένοι από υστερικά εθνικιστικά συνθήματα. Γιατί το ζητήμα δεν είναι ποιος εθνικισμός και ποια κοινότητα θα θριαμβεύσει και θα επικρατήσει, αλλά αν θα επιβιώσουμε όλοι τελικά.

Μάριος Τρότσκι

ΧΡΟΝΟΓΡΑΦΗΜΑ:

ΠΕΡΙΜΕΝΟΝΤΑΣ ΤΟΝ ΓΚΟΝΤΟ...

(εις γην εναλιάν δεθαίωσ, αλλά και τι άλλο θα μπορούσες να περιμένεις εδώ πέρα);

ΜΙΚΡΗ ΕΡΩΤΙΚΗ ΥΣΤΕΡΙΑ

του Βασίλ

Να μην το δω μπροστά μου Σπύρο, σου το λέω, θα τρον σκωτώσω!

Μα το Θεό σου τ' ορκίζομαι θα τον πνίξω με τα ίδια μου τα χέρια. Θα τον κάνω κομματάκια να τον πετάξω στους σκύλους να τον φάνε να λυσσάξουν και μετά θα πνίξω και τους σκύλλους, θα τους κάψω να γίνουν στάχτη και θα την ποδοπατήσω με μανία, ώσπου να γίνει σκόνη, να γίνει κοურνιαχτός να εξαφανιστεί κι αυτός από την όλη της γης να ησυχάσουμε. Να του δείξω εγώ να μάθει ο κύριος Δώρος, που δεν έχει ιδέα τι τράβηξα μαζί του τόσα χρόνια. Το σκουλικι το σιχαμερό. Το σκατόμουτρο.

Ο ΑΝΑΙΣΘΗΤΟΣ, Ο ΠΙΘΗΚΟΣ, ΤΟ ΚΩΛΑΝΤΕΡΟ, Ο ΦΑΣΙΣΤΑΣ, Ο ΠΑΡΕ-ΔΩΣΕ, Ο ΗΛΙΘΙΟΣ, Ο ΠΑΤΡΩΝΟΣ ΤΗΣ ΠΛΑΤΕΙΑΣ, Η ΠΟΥΤΑΝΟΦΑΤΣΑ!!!

Εγώ रे Σπύρο, εγώ; Μπορείς να φανταστείς रे Σπύρο εγώ να έχω ερωτευτεί τούτο το κλίσμα, τούτο το παράπλασμα, τούτο το έκτρωμα, τούτη την κλανιά; Που ούτε παραλλαγή κωλόφατσας δε θεωρείται. Εγώ να έχω πάθει για τούτο το αρχίδι το παστό, τούτο το ξυρισμένο το καττιμέρι, τη μαδημένη φαραώνα; Τι σόι στραβάρα, μα τι στραβάρα μ' έπιασε Χριστέ μου, τι αμαρτίες πληρώνω μπορείς να μου πεις; Αντιλαμβάνεσαι ότι έχω δώσει τα πάντα σ' ένα ερπετό, ένα ιγκουάνα, ένα ξόανο, ότι έχασα τα καλύτερα μου χρόνια, περιμένοντας να γυρίσει να με δει ένας κοπρίτης, ένας λέπρης, τη στιγμή που άντρες και άντρες μ' έτρεχαν από πίσω. Κι εγώ ΤΟ ΧΟΡΤΟ ΕΓΩ αδιαφορώντας πέταξα από το παράθυρο τύχες και τύχες. Και για ποιον παρακαλώ; Για τούτο το κήτος Σπύρο, τούτο τον αγριάνθρωπο Σπύρο, που ένας Θεός ξέρει ποιο υψόμετρο κατέβηκε και μπηκε στην πόλη με τεντωμένο το μουςουδί του στον αέρα να σφρύνεται κρέας ωμό να βρει να φάει να κορέσει τα ένστικτα του τα πρωτόγονα ο σαλιάρης, ο στερημένος, ο κογκάς, ο φάντης, ΝΑΙ Ο ΦΑΝΤΗΣ, η μουτσούνα η πιττακωμένη, ο κώλος του δημάρχου, γιαχ, γιαχ, ο πετεινοζάμπης, ο μισιαρός ο ξεπιταισμένος, ο βλάκας, ο βλάκας, Ο ΒΛΑΚΑΣ!-

Όσο θυμούμαι ότι ο Περικλής... θυμάσαι τον Περικλή; Στη Μύκονο βρε το '89, δε θυμάσαι τον Περικλή, κείνο τον παιδαρό που με κυνηγούσε κι εγώ τίποτε; Όταν που λες τον θυμθώ, έτσι μούρχειται να πάω να σκοτωθώ. Γιατί ο Γιώργος ο οδοντογιατρός! Κι ο Δημήτρης, ο Δημήτρης ο Παναγόπουλος από τη Θεσσαλονίκη! Ο Μάρτιν στη Σκωτία πέρου! Πόσοι και πόσοι. Και ιδού η κατάντια. Εγώ τώρα στα τριάντα μου και να μην έχω ξεκολλήσει από ποιόν παρακαλώ, από τον κύριο Δώρο τον κνίτη τον κρεατοκόλοκο, την μπομπονιέρα την κιτσαρία την αναγκέφαλη.

Ευχαριστώ, δε χρειάζομαι ποτό για να ηρεμήσω, αν θέλεις πεις εσύ. Τίποτε, τίποτε μια χαρά είμαι, θα σου πάρω μόνο ένα τσιγάρο.

Του τ'ά'χω όμως μαζεμένα από καιρό και μόλις τηλεφωνήσει (αν τηλεφωνήσει τελικά) θα του τα πω με το νι και με το αίμα, έτσι ήρεμα, όπως σου τα λέω εσένα αυτή τη στιγμή, και αντίο κύριε Δώρο. Να πας στο καλό. Και να μας αφήσει στην ηουχία μας. Τέρμα.

Εχουμε κι εμείς στο κάτω κάτω την αξιοπρέπεια μας...

ΝΑ ΠΑΣ ΣΤΟ ΔΙΑΟΛΟ ΤΟΝ ΜΑΥΡΟ; ΣΚΟΥΠΙΔΙ ΑΧΡΗΣΤΟ, ΚΟΤΣΙΡΕ ΤΟΥ ΒΟΘΡΟΥ, ΔΙΕΣΤΡΑΜΜΕΝΕ ΚΟΤΣΙΡΕ ΤΟΥ ΒΟΘΡΟΥ, ΞΕΡΑΣΜΑ ΤΟΥ ΟΧΕΤΟΥ, ΣΚΟΥΛΗΚΙΑΣΜΕΝΟ ΠΟΛΥΜΠΗΦ!!! ΤΟ ΚΕΡΑΤΟ ΣΟΥ ΜΑΛΑΚΑ, ΤΟ ΚΕΡΑΤΟ ΣΟΥ, ΝΑ ΠΙΑΣΕΙΣ ΑΓΓΟΥΡΙ ΝΑ ΤΟ ΜΠΗΞΕΙΣ ΕΚΕΙ ΠΟΥ ΞΕΡΕΙΣ ΤΙΠΟΤΕΝΙΕ, ΡΕ ΤΙΠΟΤΕΝΙΕ, ΜΗΔΑΜΙΝΕ, ΜΗΤΡΟΜΑΝΗ, ΡΕ ΞΕΦΤΙΛΑ, ΡΕ ΞΕΦΤΙΛΑ, ΡΕ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΓΕΡΜΑΣΟΓΕΙΑ; ΚΙΤΡΙΝΗ ΦΥΛΛΑΔΑ, ΜΜΑΔΙΤΗ, ΧΑΦΙΕ, ΠΕΡΟΝΟΣΠΟΡΕ, ΑΝΤΡΑΣ ΕΙΣΑΙ ΜΩΡΕ ΕΣΥ ΓΙΑ ΚΟΥΡΑΔΑ ΤΗΣ ΚΑΤΣΕΛΛΑΣ, ΠΟΥ ΘΑ ΠΡΕΠΕ ΝΑ ΣΕ ΠΙΑΣΟΥΝ ΝΑ ΣΕ ΚΛΕΙΣΟΥΝ ΣΤΟ ΡΙΚ ΔΕΜΕΝΟ ΠΙΣΘΑΓΚΩΝΑ, ΜΑΪΜΟΥ ΛΙΓΔΩΜΕΝΗ ΠΟΥ ΝΑ ΛΥΘΕΙΣ ΣΑΝ ΣΚΟΥΡΙΑΣΜΕΝΟ ΚΟΝΣΕΡΒΟΚΟΥΤΙ, ΕΤΣΙ, ΑΡΓΑ-ΑΡΓΑ ΝΑ ΤΟ ΦΧΑΡΙΣΤΗΘΩ!!!

ΑΣΕ ΜΕ ΡΕ ΣΠΥΡΟ ΚΙ ΕΣΥ ΝΑ ΧΑΡΕΙΣ!

Εσύ να ηρεμήσεις, εγώ είμαι μια χαρά. Κι αν θέλω φωνάξω κι αν θέλω ορώμαι κι όποιου δεν του αρέσει να σηκωθεί να φύγει.

Είπαμε είναι πια καιρός να δω κι εγώ τον εαυτό μου που τον παραμέλησα για το χατήρι του, του βλάκα που νομίζει ότι ο κόσμος είναι χωράφι του και είναι εκεί για να τον ποδοπάει ο κύριος Δώρος και να τον εκμεταλλεύεται αυτός ο δικτατορίσκος, το φασιστόμουτρο, ο ναζί, ο βλάκας, ο βλάκας, Ο ΒΛΑΚΑΣ, άσε με σου λέω!!!

Ρε Σπύρο μα για ποια υστερία μου λες; Αφού σου λέω, του είπα θα είμαι στου Σπύρου και μου λέει ωραία, θα σου τηλεφωνήσω εκεί στις εφτά, και τώρα είναι εφτά και τέ-ταρ-το. Εφτά και τέ-ταρ-το. Άκουσες εσύ τηλεφωνώ να κτυπά; Ή λες να κουφάναμε κι οι δυο. Τελικά με ποιου το μέρος είσαι, σαν τι σοβάρω να τού 'τυχε δηλαδή;

Σπύρο.

Ότι, μα ό-τι και να του τύχαινε, θα μπορούσε να τηλεφωνήσει στις εφτά να μου πει πως θα καθυστερήσει να μου τηλεφωνήσει να μην αγωνιά. Όχι να μη μπορώ να συγκεντρωθώ σε τίποτε και να με τρώει το άγχος. Μ' έχει φάει πια το άγχος. Ποτέ, μα ποτέ εγώ δεν θα έκανα κάτι τέτοιο, ίσα ίσα που αν ήταν να τηλεφωνήσω εγώ θα τηλεφωνούσα και πιο ναρίς για να μην ανησυχεί. Μα τι μου λες τώρα; Ε και; Τι σχέση έχει αν εκείνος δεν είναι ερωτευμένος μαζί μου; Εγώ σου λέω ότι είναι και δεν το καταλαβαίνει. Δεν το συνειδητοποιεί δηλαδή. Κάπου υποσυνείδητα μπορεί και να προβάλει μian αντίσταση, μέσα από μια προδιάθεση που έχει πάντα ο Δώρος, να καταστρέψει οτιδήποτε θα μπορούσε να τον κάνει ευτυχισμένο. Μη νομίζεις, υπάρχουν τέτοιες περιπτώσεις το ξέρω από τη Σαπφώ που είναι η δουλειά της. Κι ο Δώρος ξέρεις είναι αυτοκαταστροφικός.

Αλλά είναι και βλάκας ο ηλίθιος! ΤΟ ΞΕΡΑΣΜΑ, Ο ΒΟΘΡΟΣ, ΤΟ ΑΠΟΧΕΤΕΥΤΙΚΟ, Η ΜΟΥΝΩΦΕΙΡΑ Η ΑΛΟΥΤΗ, ΤΟ ΣΟΥΒΕΝΙΡ ΑΠΟ ΤΟ ΚΑΣΤΡΟ!!! Μα τι θέλει τέλος πάντων από μένα και με στήνει έτσι, το κωλόχαρτο, στα ξένα σπίτια; Πες ότι εσύ ήθελες αυτή τη στιγμή να βγεις, τι θα έκανες; Λέω, ας υποθέσουμε ότι εσύ έπρεπε για οποιοδήποτε λόγο να βγεις, τι θα γινόταν; Θα με άφηνες εδώ μέσα να περιμένω ή θα με κλείδωνες έξω. Αλλά που να το σκεφτεί αυτά ο κύριος Δώρος, μ' εκείνο το σπόρο που έχει για μυαλό, που να σκεφτεί το βλήτο, το ρεπάνι το βερνικωμένο, ο τριφτης της κουζίνας, που να σκεφτεί η κουτάλα η ζαβή, ο κώλος του δημάρχου, που να τον πιάσει η διάρροια και μόνο γυαλόχαρτο να βρίσκει να σκουπίζεται ο βλάκας!

Ωχ रे Σπύρο έχεις ένα νυχοκόπτη, που να τον πάρει ο διάολος, έσπασα το νύχι μου, αμάν πια τα βάσανα! Που να κολλήσει λέπρα, να τον ζώσει ο έρπης να σέρνεται χάω εκεί που ανήκει το σκουλήκι το σιχαμένο. Ετσι, να πιάσουν οι κατάρες μου रे Σπύρο να τον δω υπουργό εσωτερικών κι ας πεθάνω, ειλικρινά. Τον βλάκα, τον βλάκα!!

Αμάν. Το τηλεφώνω. Αυτός... αυτός είναι σίγουρα. Θεέ μου, Σπύρο απάντα εσύ και πες του ότι βγήκα για τσιγάρα, έλα रे Σπύρο να χαρείς, Σπύρο... Σπύρο πού πας;...

Εμπρός,... έλα Δώρο μου εσύ είσαι;... Όχι, γιατί;... Μα σοβαρά πήγε εφτά και είκοσι; Ούτε που το πήραμε είδηση, πιάσαμε την κουβέντα με τον Σπύρο..... Μα που καλέ;... Καλά η ρεζέρβα σου;... Άκου σταμάτα κανένα να σε βοηθήσει να το σπρώξεις στην άκρη κι έρχομαι τώρα αμέσως να σε πάρω... Ναι, ναι... Ξεκινά αμέσως... Για σου αγόρι μου... Για, γεια.

ΜΑΥΡΕΣ ΤΡΥΠΕΣ ΤΗΣ ΚΥΠΡΙΑΚΗΣ ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΙΑΣ

Ζήνων Αφροδίνης

Από το 1960 μέχρι σήμερα έχουν εκδοθεί πολλές δεκάδες χιλιάδες φύλλα ημερήσιων εφημερίδων και άλλων εντύπων. Έχουν γραφεί εκατοντάδες χιλιάδες άρθρα από πολλές εκατοντάδες δημοσιογράφους. Κοιτάζοντας κανείς πρόχειρα τους τόνους αυτού του χαρτιού εύκολα διαπιστώνει ότι μια σειρά θέματα απουσιάζουν ή εντελώς ή σχεδόν ή αναφέροντας κάπως, εξαιρετικά έμμεσα ανάμεσα στις γραμμές. Ουσιαστικά από τα ελληνοκυπριακά media είναι αδύνατο να ανασυνγκροτήσει κανείς άμεσα την κυπριακή ιστορία. Θα πρέπει πρώτα με διάφορες μεθόδους να ανασυνγκροτήσει το περιεχόμενο μιας σειράς από μαύρες τρύπες που διαπερνούν το δημοσιογραφικό στερέωμα, τόσο σπινχά, που το κάνουν να μοιάζει με κεφαλοτύρι.

Χωρίς πολλή προσπάθεια μπορεί ο καθένας να βρει άρθρα δημοσιογράφων στις ξένες εφημερίδες, που προβληματίζονται για τη δουλειά τους, που αγωνιούν για το ρόλο τους ως άνθρωποι που πληροφορούν τους άλλους και συμμετέχουν στη διαμόρφωση γνώμης, που επενεργούν θετικά ή ανασταλτικά στις πολιτικές εξελίξεις. Ως άνθρωποι που συμμετέχουν σ' ένα γιγάντιο σύστημα πλανητικής πληροφόρησης, που σχετίζεται ολόενα και περισσότερο με την αυτοματοποίηση και την ταχύτητα αλλά και την εξάρτηση απ' όλο και

πιο λίγα οικονομικά-πολιτικά κέντρα πληροφόρησης.

Μπορεί, λοιπόν, κάποιος να διαβάσει άρθρα γνωστών δημοσιογράφων όπου οι άνθρωποι αγωνιούν μήπως βοήθησαν στην έκρηξη του πολέμου, εναντίον του Ιράκ, παρουσιάζοντας το τελευταίο σχεδόν ως μια υπερδύναμη, ενώ βεβαίως ο ίδιος ο πόλεμος απέδειξε το αντίθετο. Πως λοιπόν παραπλανήθηκαν πρώτα οι ίδιοι παραπλανώντας στη συνέχεια και τον κόσμο; Αλλά και για τον ίδιο τον πόλεμο υπάρχει προβληματισμός. Πρώτα γιατί έγινε αποδεκτή η προληπτική λογοκρισία των ανταποκρίσεων από τις στρατιωτικές αρχές, (οι ανταποκριτές που δεν την δέχτηκαν έμειναν στο ράφι) και ύστερα για τον τρόπο γενικά που μεταδόθηκε αυτός ο πόλεμος από τα media.

Ακόμα θα βρει κανένας, αρκετούς προβληματισμούς για τον τρόπο που μεταφέρεται, η κρίση των Ανατολικών χωρών από τα Μέσα Ενημέρωσης. Για παράδειγμα τι ακούει κανείς για τη Ρωσία εκτός από μερικές δηλώσεις και πράξεις της κυβέρνησης και του Γιάελτνι, άντε και του Γκορπατσώφ. Τι αλήθεια γίνεται σ' αυτό το καινούργιο χάος;

Ακόμα πιο πρόσφατα μπορεί κάποιος να διαβάσει την έκφραση μιας προβληματικής που δεν αφήνει μεγάλα περιθώρια αξιοπρέπειας στο δημοσιογραφικό επάγγελμα. Για παράδειγμα κείμενα που αναφέρονται στο γεγονός ότι σχεδόν σύσσωμα τα γαλλικά media ψήφισαν «ουί» στο Μάαστριχ, διοργανώνοντας κατά κανόνα πάνελ συζήτησης, μετά διδοντας ανταποκρίσεις, κ.λ.π., που οδηγούσαν αναπόφευκτα στο «ναί», ενώ ο μισός πληθυσμός ήταν εναντίον (όπως απέδειξε στην κάλη) και απών από τα media (ή σχεδόν απών).

Ή ακόμα μια πρόσφατη συζήτηση, που σχετίζεται με την ευρωπαϊκή ενοποίηση, αναφέρεται στην ενοποίηση της νομοθεσίας των media. Στις χώρες όπου η νομοθεσία είναι χαλαρή π.χ. Μεγάλη Βρετανία, ο σκανδαλοθηρικός τύπος κάνει θραύση,

αμοιβόμενος αδρά μάλιστα από το κοινό, δηλαδή πουλώντας.

Πολύ πρόχειρα αυτά, για τον δυτικοευρωπαϊκό τύπο και μάλιστα σημειώνω για να μην έχουμε παρεξηγήσεις, ότι αναφέρθηκα σε κείμενα σοβαρών, μεν αλλά καθόλου περιθωριακών εντύπων.

... Και στην Κύπρο... μακαρία σιγή! Ιδιωτική ραδιοφωνία, λόγια και λιβανίσματα για μια ψευδοπολυφωνία (ή έστω πολυφωνία αν προτιμάτε) και ένας αριθμός εντύπων που αφήνει τους ξένους άφωνους. «Μα μισό εκατομμύριο άνθρωποι βγάξετε τόσες ημερήσιες εφημερίδες»; Πράγματι βγάζουμε (!) και από μια πρώτη ματιά μοιάζουν με εφημερίδες. Έχουμε και πολλούς ραδιοσταθμούς και τρία κανάλια τηλεόρασης. Πόσο και πως πληροφορούν όλα αυτά τα Μέσα είναι ένα μεγάλο θέμα, που γίνεται τεράστιο όταν φθάσουμε στο πως αναλύονται τα γεγονότα και ποιες απόψεις μπορούν να «περάσουν» και να δημοσιοποιηθούν.

Εδώ θα ασχοληθώ κυρίως με την απόκριση γεγονότων, ειδήσεων και απόψεων που αφορούν τα Κυπριακά πράγματα, από τα Ελληνοκυπριακά Μέσα Ενημέρωσης. Δεν θα ασχοληθώ δηλαδή με τις επιλογές των απόψεων που προωθούνται αλλά με το γεγονός ότι μια σειρά γεγονότα αποκρύβονται μεθοδικά και μια σειρά απόψεις που εκφράζονται μέσα στην κοινωνία (είναι δηλαδή γεγονότα ήδη όσον αφορά τα Μέσα Ενημέρωσης) παρασιωπούνται, μπλοκάρονται, ή διαστρεβλώνονται. Ο αρχισυντάκτης δηλαδή κρατά μια πέννα στο χέρι και τραβά γραμμές, διαγράφει από το πεδίο του αναγνώστη ή του ακροατήριου μια σειρά πληροφορίες έτσι ώστε να μην επιτρέπεται η χρησιμοποίηση τους στη διαμόρφωση άποψης. Η διαγραφή αυτή χαρακτηρίζει όλα τα ελληνοκυπριακά Μέσα ανεξαιρέτα αν κι όχι στον ίδιο ακριβώς βαθμό και υπακούει στην ίδια λογική, μια λογική που θα αναζητήσουμε καθ' οδόν.

Να δούμε όμως πρώτα στα γρήγορα τους τομείς της απόκρισης, όπως μόρεσα να τους καταγράψω, αρκετά πρόχειρα.

Τουρκοκύπριοι

Η πρώτη ομάδα αγνοουμένων θεμάτων αφορά τους Τουρκοκύπριους. Η Τουρκοκυπριακή Κοινότητα δεν είναι γνωστή ως έχει. Ένα πολύπλοκο φίλτρο με διάφορα επίπεδα κατακρατεί στοιχεία γεγονότα και ειδήσεις. Λογικά θα μπορούσε κάποιος να υποθέσει ότι οι Τουρκοκύπριοι θα έπρεπε κανονικά να είναι θέμα πρώτου ενδιαφέροντος για τα Ελληνοκυπριακά ΜΜΕ, διότι σχετίζονται άμεσα με το Κυπριακό, διότι είναι ο ένας από τους συνεταιρούς της υπό κυοφορία ομοσπονδίας, η εις ότι αφορά τους αντιομοσπονδιακούς, είναι ο εχθρός που θα πρέπει να αντιμετωπισθεί.

Όμως είδαμε με δέος τα ιερά τέρατα της ελληνοκυπριακής δημοσιογραφίας να εκφράζουν την έκπληξη τους από τηλεόρασης τον Νιόβρη του 1989, (μετά την πρώτη επίσημη επίσκεψη των Ε/Κ δημοσιογράφων στα κατεχόμενα), μπροστά στο γεγονός ότι οι Τουρκοκύπριοι... κτίζουν. Ένα γεγονός βέβαια που ο κάθε κάτοικος που γειτονεί με την πράσινη γραμμή το βλέπει και θα τόβλεπε κάθε μέρα με γυμνό οφθαλμό. Σημειολογικά μιλώντας, το ρήμα χτίζω σημαίνει βέβαια προσδίδω, τα καταφέρνω, πάω καλά, σημαίνει οικονομικό θαύμα. Αμάν λοιπόν χτίζουν κι αυτοί, «βουράτε χωρκανοί για λύση» οι ρεαλιστές: άμαν χτίζουν αλλά ας μην υπερτιμούμε τα πράγματα οι λεγόμενοι «αγωνιστές». Βέβαια κανείς δεν ένοιωσε την ανάγκη να κάνει μια αυτοκριτική ή να αισθανθεί κάπως άσχημα γιατί για 15 χρόνια «έκτιζε» την εικόνα του Τουρκοκύπριου που όχι μόνο δεν κτίζει αλλά είναι επιπλέον πεινασμένος και ρακένδυτος. Ουσιαστικά δηλαδή συνέχιζε να προεκτείνει μέσα στο χρόνο και μετά το 74, την εικόνα που όντως χαρακτήριζε τους Τουρκοκύπριους, αν και όχι σε τόσο υπερβολικό βαθμό, πριν το 74, και στήριζε την παρελκυστική πολιτική του Μακάριου στις τότε διακοινοτικές συνομιλίες, ο οποίος περίμενε τους Τουρκοκύπριους να πέσουν στο καλάθι του σαν ώριμο φρούτο.

Το παράδειγμα που ανάφερα είναι ένα από τα πολλά που δείχνουν ότι ο ελληνοκυπριακός τύπος, δεν γνωρίζει ο ίδιος και ασφαλώς δεν μεταδίδει την πραγματική εικόνα της Τουρκοκυπριακής κοινότητας. (Οικονομική, κοινωνική ζωή, πολιτιστική κίνηση, πολιτική ζωή, σκέψεις, αισθήματα και προβληματισμοί). Κάποια ρήγματα έχουν γίνει τελευταία με τις επισκέψεις κυρίως πολιτικών ηγετών, οι οποίοι μετέφεραν τέλος πάντων τις απόψεις

μερικών πολιτικών επιτελείων. Αυτά τα λίγα όμως πολύ λίγο μπορούν να σημαίνουν γνώση της άλλης κοινότητας και εν πάση περιπτώσει η δημοσιογραφία δεν μπορεί να πει ότι επιτέλεσε το έργο της επειδή διαμετακόμισε (ταγγιγούνια μάλιστα θάλεγα) μερικές ομιλίες και μερικές συνεντεύξεις).

Οι διαβρωρότητες εις βάρος των Τ/Κ

Από την δεκαετία του 50 μέχρι και το 1974, μια σειρά φόντοι, απαγωγείς, ιντρικές, θυματοποιήσεις σηματοδότησαν ένα γενικό κλίμα οικονομικής και κοινωνικής καταπίεσης εις βάρος των Τουρκοκυπρίων, με κορωνίδα ένα από τα πιο φρικιαστικά γεννήματα του ανθρώπινου νου, το σχέδιο Ακρίτας.

Η μνήμη αυτών των εγκλημάτων ζει μέσα από την πορφυρική επισκοπινωία ανάμεσα σε πολλούς Ε/Κ, με τρόπο όμως ανισόμετρο και αποκεντρωμένο. Ο καθένας γνωρίζει αυτά που γνωρίζει το περιβάλλον του ή αυτά που έγιναν στην περιοχή που ζούσε. Κάθε χωριό

σχεδόν έχει τα δικά του να πει, για την περίοδο της ελληνοκυπριακής υπεροχής. Αυτά όλα όμως απουσιάζουν από τον Ελληνοκυπριακό τύπο σχεδόν παντελώς. Είναι ζήτημα αν μπορεί να βρει κανείς δυο-τρεις περιπτώσεις «μικρών» εγκλημάτων, που επιβεβαιώνουν απλά τον κανόνα. Δεν υπάρχει τίποτε ούτε καν ως ισχυρισμοί των Τ/Κ. Θα πήγαινε επομένως πολύ να ζητήσει κάποιος και διερευνητική δημοσιογραφία στο θέμα.

Μετά το 1974 μερικοί επίσημοι, Παπανδρέου και Θεοδωράκης για παράδειγμα, δήλωσαν ότι έχουν και οι Ελληνοκύπριοι το μερίδιό τους στα κακά της Κύπρου, όμως πουθενά στον ελληνοκυπριακό τύπο, δεν θα βρεις τεκμηρίωση τέτοιων παραδοχών. Παρόλα αυτά οι «αγωνιστές» δημοσιογράφοι δεν θα πουν ότι τα λεγόμενα του κ. Θεοδωράκη είναι ψευδή, θα του επιτεθούν όμως ως εθνικού μειοδότη, θα του επιτεθούν δηλαδή γιατί «τα είπε». Τέτοιες γενικές παραδοχές - κάναμε και μες τα δικά μας, ή οι δικοί μας οι φασιστες έκαναν τα δικά τους - μπορεί να γίνονται προφορικά. Επαναλαμβάνουμε όμως ότι αν κάποιος θελήσει να κάνει μια έρευνα μέσα στον Ε/Κ τύπο γι' αυτά τα εγκλήματα θα βρει σχεδόν τίποτα, μια άλλη μεγάλη τρύπα.

Θα μπορούσε κάποιος να αναμένει ότι τουλάχιστον εκ των υστέρων κάποιος από τους δημοσιογράφους θα έκανε ίσως κάποια αυτοκριτική ή να εκφράσει κάποιου είδους επαγγελματική αγωνία για το πως χρησιμοποίησε τα χρόνια τα οποία σπατάλησε με την υποσχέση να πληροφορεί και μάλιστα μεταδίδοντας και τις «δυο» απόψεις. Όμως δεν υπάρχει κανείς, παρά το ότι στο πολιτικό επίπεδο υπάρχουν παραδοχές για πολιτικές ευθύνες και από δημοσιογράφους. Δεν γίνονται δεχτές δημοσιογραφικές ευθύνες. Αυτό δείχνει απλά ένα άλλο γεγονός: ότι δεν υπάρχουν ακριβώς δημοσιογράφοι, δηλαδή άνθρωποι με επαγγελματική συνείδηση στον τομέα. Ενώ πολλές φορές οι δημοσιογράφοι μας ζητούν αυτοκριτική από τους πολιτικούς, κανείς ακόμα απ' αυτούς δεν υπομείσθηκε ότι στο δικό του επαγγελματικό επίπεδο, υπάρχει μια αυτοκριτική να γίνει. Μπορώ να πω, ότι μόνο μέσα από μια τέτοια κρίση, θα μπορεί να ελπίζει κανείς, ότι είναι δυνατόν να γεννηθεί μια κυπριακή δημοσιογραφία η οποία να αξίζει το όνομα της.

Εν πάση περιπτώσει επειδή ο τουρκοκυπριακός τύπος χαρακτηρίζεται από την ίδια αντίληψη προς αντίθετη βέβαια κατεύθυνση, πολλά ελληνοκυπριακά εγκλήματα είναι καταγραμμένα στα τουρκικά κι ασφαλώς κάποτε θα γίνουν γνωστά στην ολόκληρη τους.

ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ ΛΟΓΟΚΡΙΣΙΑΣ

Συνθησμένης κουβέντα στους διαδρόμους των εφημερίδων και των ραδιοτηλεοπτικών σταθμών: «Εκμα ένα ρεπορτάζ πόμπαι! Θα το περάσει όμως αυτός ο μαλάκας». Αυτός ο μαλάκας βέβαια είναι ο αρχισυντάκτης ή ο υπεύθυνος του ειδησεογραφικού. Και ο δημοσιογράφος που εκφράζει έτσι τον αγωνία που δεν είναι κανένας «εξεγερμένος». Είναι ένας συνθησμένος άνθρωπάκος, δεξιός ή αριστερός (κάνετε δική σας χρήση των εισαγωγικών κατά βούληση) που μάχεται με τον τρόπο του να πρωτοτυπήσει λίγο, να βγάλει καμιά ειδησούλα δική του, να προβάλει κάποια άποψη (κανενός «επιστήμονα» συνήθως), να γράψει λίγο αλφωώς τα πράγματα, κάτι να κάνει τέλος πάντων ο άνθρωπος για να βγει λίγο από την επανάληψη του εαυτού του, του χιλοειπωμένου μαστρού του, να κολυμπήσει λίγο έξω από το βάθος της στασιμότητας των κυπριακών ΜΜΕ να σπάσει λίγο το ξύλινο νάρθηκα που αρθρώνει το λόγο του «κυπριακού προβλήματος», να αναμείξει λίγο το ψευδοχριστιανικό κοίταγμα των κοινωνικών προβλημάτων. Να αναζητήσει τέλος πάντων τον «πολυφώνιο» στο μελάνι και τον αέρα, μιας και είναι θεσμοθετημένη (νομίζει)! Κι ίσως, συνήθως μάλιστα, έχει στη βάση του μια απλή επαγγελματική ανάγκη. Χρειάζεται στο επάγγελμα να φτάσει λίγο ένα δικό του ιπαρε, να κατοχυρώσει μια εικόνα δική του, αλλιώς θα πρέπει να περιμένει να πεθάνουν οι γέροι για να προχωρήσει στη θέση τους.

Χωρίς καμιά υπερβολή, μπορούμε να πούμε ότι το βασικό πρόβλημα ενός δημοσιογράφου που δεν έχει θέση στην ιεραρχία του «Μέσου», είναι πως να «περάσει» το θέμα του στον αναγνώστη ή τον ακροατή (που συνήθως ταυτίζεται κιόλας με την «κοινή γνώμη» εκλαμβάνονμένη βέβαια ως μια και αδιαίρετη). Έτσι σπατάλη ο άνθρωπος ένα μεγάλο μέρος του χρόνου και της φάσις του ουσίας για να ξεχωρίσει από το σωρό των θεμάτων που συναντά στο δρόμο του εκείνα που θα μπορούσαν να γίνουν δεκτά από το μάστρο. Υστερα ένα άλλο μεγάλο μέρος της δουλειάς του, πάει στο ντύσιμο της ιστορίας, έτσι ώστε να εγκριθεί κι αυτό. Όσο το θέμα βγαίνει από τα καλούπια, τόσο το ντύσιμο πρέπει να είναι έντεχνο, να προσφέρει το σωστό καμουφλάζ, να γίνεται σχολαστικό με τη δεοντολογία, μήπως εξορκιστεί η πέννα του τέρατος που καιροφιλικά στο επόμενο δωμάτιο, έτοιμη και εξουσιοδοτημένη να τζιζάρει λέξεις, φράσεις, παραγράφους, κεφάλαια και βέβαια ολόκληρα κείμενα. Να αφαιρέσει φωτογραφίες, να αλλάξει φωτογραφίες, να αλλάξει λεζάντες, να αναμορφώσει, να διαμορφώσει, να παραμορφώσει τον τίτλο. Να του αλλάξει τα φώτα και τον αδόξαστο, να το κατωχωνιάσει στις εσωτερικές σελίδες με γράμματα των 7pt. Πολύ συχνά, όλα αυτά, για θέματα μάλιστα τελειώς αναδύονται, διότι απλά ο άνθρωπος με την πέννα έχει ήδη πάρει μια κεκτημένη ταχύτητα. Άλλωστε όλα αυτά γίνονται «ήπια και ανθρώπινα». Ο άνθρωπος «κάνει τη δουλειά του, καλύτερα να κείμενα, βοηθά τον δημοσιογράφο», κι αν ο τελευταίος δεν επιδέχεται μαθήσεως πάει απ' εκεί που ήρθε.

... Και βέβαια είναι και οι δημοσιογράφοι που έχουν «σκαλιάσει». Που ανήκουν στη «σχολή». Κάθε εφημερίδα έχει τον Κωνσταντινίδη και τα Κωνσταντινιδάκια της, τον Λυκαύτη και τα Λυκουδάκια της... Η καριέρα τους εξαρτάται από την καλή επανάληψη του αυτού.

Οι αγνοούμενοι: ένα ακόμα αγνοούμενο θέμα

Και περνούμε σε μια άλλη τρύπα εξ' ίσου μαύρη. Αφορά τους αγνοούμενους, ένα θέμα-αυτοβόα της Ελληνοκυπριακής διαφώτισης, προς το εξωτερικό και λείτμητο χιλιάδων ομιλιών και κειμένων.

Από καιρού εις καιρό, οι εφημερίδες ανακαλύπτουν ζώντες ελληνοκυπρίου αγνοούμενους στην Τουρκία. Το θέμα επανέρχεται αραϊά μεν αλλά σταθερά, κατασιρίζει για λίγες μέρες και... σταματά.

Ωστόσο θα έχετε ασφαλώς προσέξει ότι καμιά εφημερίδα και κανένας δημοσιογράφος σε κανένα κείμενο δεν έχει εντοπίσει κάποιο νεκρό αγνοούμενο, ούτε Ελληνοκύπριο ούτε Τουρκοκύπριο. Καμιά ένδειξη και καμιά μαρτυρία δεν έχει παρουσιάσει στον τύπο, και αίγιορα κανείς δεν προσπάθησε (χωρίς να σημαίνει ότι χρειάζεται και μεγάλη προσπάθεια).

Είναι σαφές ότι έχει οργανωθεί μια ακόμα μαύρη τρύπα. Κάθε δημοσιογράφος που δεν διερευνά το θέμα συμμετέχει στο βασανισμό εκείνων των οικογενειών (όσες και αν είναι) που ακόμα περιμένουν τους αγνοούμενους τους, και στις δυο κοινοότητες.

Είναι αρκετά ακόμη ενδεικτικό το γεγονός ότι δεν υπάρχει ούτε ένα ρεπορτάζ, ανάμεσα στις οικογενείες των αγνοουμένων, στο οποίο να τίθεται η ερώτηση: πιστεύετε ότι οι δικοί σας ζουν; Η ακόμα: έχετε ενδείξεις ότι οι δικοί σας δεν ζουν;

Και βέβαια κανείς δημοσιογράφος δεν ασχολήθηκε ποτέ με το πως δουλεύει η Επιτροπή για τους Αγνοούμενους. Μαζεύει στοιχεία, τι στοιχεία μαζεύει, τι τα κάνει αυτά τα στοιχεία. Γιατί δεν ανακάλυψε μετά από 18 χρόνια ούτε ένα αγνοούμενο, Ε/Κ. Είναι δυνατό αυτό το πράγμα; Πώς είναι δυνατόν!

Η αντικομμουνιστική δράση και εγκλήματα της ΕΟΚΑ

Η νικηφόρα ΕΟΚΑ (έστω και αν η νίκη της στη Ζυρίχη δεν θεωρήθηκε ως νίκη από την ίδια, αλλά ως μια νικηφόρα μάχη) ανέλαβε ως κράτος και ως παρακράτος την ηγεσία της κάπως ανεξάρτητης Κύπρου. Όποιος φτωχός ή πλούσιος συγγενής υπήρχε (ιδίως αν είχε πηδήσει και κανένα τοιχαρούσι στη διάρκεια του αγώνα) βρήκε την θεσούλα του στη δημόσια και ημικρατική υπηρεσία. Όλοι αυτοί σήμερα βρίσκονται στις ψηλές βαθμίδες των υπηρεσιών τους. Της συμπολιτευτικής στάσης του ΑΚΕΛ βοηθούσης, ήταν φυσικό ότι τα άπλυτα του Γρίβα και της ΕΟΚΑ πριν το 60 αλλά και τα επόμενα χρόνια έπρεπε να καταχωνιαστούν μέσα σε μια μαύρη τρύπα, όπως καταχωνιάστηκαν ακριβώς περισσότεροι Κύπριοι των δυο κοινοτήτων παρά Άγγλοι. Το σκοτεινό αυτό κεφάλαιο που διαπρέπει για γνώση μέσω του λαϊκού ψήφου, θα πρέπει να είναι και είναι κεφαλαιώδους σημασίας όχι μόνο για λόγους ηθικούς, όπως λέει ο Δημήτρης Χριστοφιάς, αλλά για λόγους κατανόησης της πρόσφατης ιστορίας μας και της σύγχρονης πολιτικής στη χώρα μας. Πέρα από αυτά και κατά τρόπο πολύ πρακτικό θέτει σε αμφισβήτηση την ακεραιότητα της κυπριακής δικαιοσύνης τουλάχιστον σε ότι αφορά τα μετά το 1960 εγκλήματα, μια αμφισβήτηση που θα εκτεινόταν αν η κοινωνία λειτουργούσε κάπως πιο ελεύθερα και ομαλά, μετά στα εγκλήματα εναντίων των Τουρκοκυπρίων και μετά στα εγκλήματα της ΕΟΚΑ-Β.

Τα κυπριακά ΜΜΕ όχι μόνο αρνήθηκαν να διαδραματίσουν και σ' αυτό τον τομέα τον ρόλο τους αλλά και στις λίγες περιπτώσεις που κατά λάθος ουσιαστικά, ξεμύτισε η μύτη του παγιδεύοντος, αρνήθηκαν να υπερασπίσουν το δικαίωμα της ελευθερίας της έκφρασης και εργάστηκαν στη συντηρητική τους πλειοψηφία, χέρι με χέρι με τις πολιτικές ηγεσίες, για να το καταπιέσουν.

Παρά το ότι οι εργασίες τεκμηρίωσης της φονικής πτυχής του αντικομμουνιστικού μένους της ΕΟΚΑ λείπουν, εν τούτοις είναι φανερό από τις αντιδράσεις στις μερικές προσπάθειες που κατά καιρούς έγιναν προς την κατεύθυνση της διερεύνησης τέτοιων θεμάτων, ότι πρόκειται για μαύρη τρύπα, που αν φωτιστεί, πολλές καρέκλες θα χάσουν τα πόδια τους.

Όμως κανείς δημοσιογράφος δεν φαίνεται να βρίσκει ενδιαφέρον στο πεδίο αυτό, και κανείς αρχισυντάκτης δεν ρίχνει τα τσάκλια του στα πολλά «λαυράκια» υποσχόμενα ιχνη. Το δε διερευνητικό μένος του Αλέκου Κωνσταντινίδη, κάνει τζόγινγκ ανάμεσα στην υπόθεση του Μεγάλου Εγκεφάλου, της υποθέσης των αερίων και του γνωστού θορυβώδους ζώου στο Πεντάκωμον.

«όποιος διαφωνεί με τη γραμμή για την εθνική μας ταυτότητα να βγει στους δρόμους και τις πλατείες να το πει, ότι να το εκφράζει μέσα από τα ΜΜΕ».

Α. Κανανίσης
Πρόεδρος της Ένωσης Συντακτών Κύπρου
Ανοίξη 92

Φθινόπωρο 92:
Κατάθεση
πρώτασης
νόμου για
ποινικοποίηση
της έκφρασης
«ενδοτισμού» και
«ηττοπαθείας»
από τον
Ντ. Μιχαηλίδη, τότε
βουλευτή του ΔΗΚΟ
και τώρα υπουργό
εσωτερικών

Μετεγλογικά η
συμπολιτευόμενη
εφημερίδα Σημερινή
απαίτει την
«αρχορτεση» και
«απομόνωση»
διαφωνούντων
δημοσιογράφων

Αναζητείται Ελλάς

Ως μητρ-πατρίς η Ελλάς θα έπρεπε να συγκεντρώνει όλα τα χαρακτηριστικά της Παρθένου Μαρίας. Να είναι παντοδύναμη αίγιορα, πάναγνη, πάνσοφη, πανάγαθη, παρθένος βεβαία και εν πάση περιπτώσει να μην ιδρώνει και να μη χέζει. Γι' αυτό ως πολύ πρόσφατα η πληροφόρηση που έφτανε στην Κύπρο από την πολύ μακρινή αυτή Βαλκανική χώρα περνούσε μέσα από τα πολλαπλά φίλτρα που έθετε στο διάβα της η δημοσιογραφική δεοντολογία με μπροστάρδες-δασκάλους, τους εκλεκτούς Ρικάδες και Γιωρκάτζη (αυτού κι αν είναι μαύρη η τρύπα του). Γινόταν λοιπόν μια έντονη προσπάθεια οι ειδήσεις να εξυμνηθούν τα πιο πάνω χαρακτηριστικά με αποτέλεσμα το πλατύ κοινό να τρίβει τα μάτια του μετά την είσοδο της Ε.Τ. στην Κύπρο. Βέβαια σήμερα ακριβώς λόγω της σύνδεσης αλλά και λόγω των ιδιωτικών ραδιοσταθμών που βρίσκουν εύκολη και φθηνή συνεργασία στην Ελλάδα η κατάσταση τείνει να αλλάξει ραγδαία. Παρόλα αυτά μια πρόχειρη σύγκριση του δελτίου ειδήσεων του ΡΙΚ μ' αυτό της Ε.Τ. δείχνει ότι σημαντικά νέα από την Ελλάδα, δεν περνούν ή περνούν κακώς ιεραρχημένα και πολύ σύντομα στο ΡΙΚ.

...Όμως ο «κρυφός πόλεμος» παραμένει κρυφός έστω κρυμμένος πίσω από το μικρό δάχτυλο, του ενός χεριού, ενώ τα media αγωνίζονται απεγνωσμένα να κρατήσουν την «μητρική παρθενία».

Ο κρυφός πόλεμος Αθηνών - Λευκωσίας

Όπως το κρυφό σχολειό γίνεται νύκτα. Μια εκ των υστέρων ανασκόπηση και ανάλυση έκανε για την περίοδο μέχρι το 1974 ο κ. Κρανιδιώτης. Από τότε;

Από τότε, δεν συγκράτησε τα νεύρα του ο κ. Βασιλείου στο Νταβός από τις πρωτοβουλίες Μητσοτάκη, ενώ τα ίδια περίπου έπαθε και ο κ. Κυπριανού από τον κ. Παπανδρέου. Και ο Χρυσόστομος Σοφριανός οδηγήθηκε στην παραιτήση από τον Ν. Δούντα, ενώ ακόμα και προχθές ο πρεσβευτής της Ελλάδας Αποστολίδης επιτρέπει στον εαυτό του, μια συμπεριφορά νομάρχη έχοντας γνώμη και για τα γλωσσικά προβλήματα των Κυπρίων και για το Πανεπιστήμιο Κύπρου. Γεγονότα που απλά ξεφεύγουν από τα σκοτεινά δωμάτια της διπλωματίας στα οποία μάχεται η Κύπρος για να κρατήσει ένα κάποιο περιθώριο Ανεξαρτησίας, από τις μητρικές, λεγόμενες, αγκάλες. Ποιος δημοσιογράφος και ποια εφημερίδα όμως διερευνά ή αναλύει το ζήτημα; Ένα ζήτημα που έχει τις καθημερινές του εκδηλώσεις και πτυχές. Ο Τύπος αντίθετα με όλα τα μέσα που διαθέτει μάχεται στην ολόκληρη του μέσα από μια μεσαιωνική νοοτροπία και σε παράλληλη δράση με τις πολιτικές ηγεσίες εναντίον ενός φαινομένου που ωστόσο φαίνεται αθάνατο και άθραστο.

Είχα μια αδελφή...

...κουκλίτσα αληθινή! Τη λένε Βόρειο Ηπειρο, την αγαπού πολύ! Ταρρα-ταράμ τατά...! Οι χούντες έχουν πέσει κι έχουν φύγει, τα Μέσα εις ότι αφορά τα λεγόμενα «εθνικά προβλήματα» μένουν μονοδιάστατα και άχαρα σαν στρατιωτικό εμβαστήριο. Σ' ένα μικρό αρθράκι που πέρασε πρόσφατα στην «Καθημερινή» των Αθηνών, ένας δημοσιογράφος κλαυθμίζει πως οι ξένοι δημοσιογράφοι και διπλωμάτες όχι μόνο δεν παίρνουν τους Έλληνες συναδέλφους τους στα σοβαρά, όταν αναφέρονται στο «μακεδονικό», αλλά επιπλέον γελούν πάνω στη ράχη τους. Στην πραγματικότητα έχω την εντύπωση, ότι χαλνίζουν ασυγκράτητα, όμως ο αρθρογράφος της Καθημερινής επέλεξε να κάνει κάπως κόσμος.

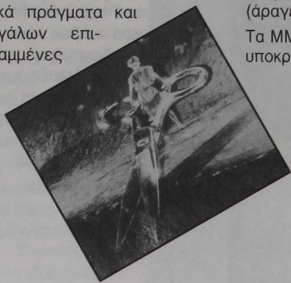
Τώρα πρακτικά μιλώντας, όσα κείμενα είδα σε εφημερίδες της Ευρώπης για το Μακεδονικό, αναφέρονται στη Δημοκρατία της Μακεδονίας χωρίς εισαγωγικά. Αντίθετα όταν πρόκειται να παραθέσουν τις απόψεις των Ελλήνων, μιλούν για Δημοκρατία των Σκοπίων μέσα σε εισαγωγικά. Δεν θα έπρεπε να είναι υποχρέωση των εφημερίδων να αναδημοσιεύουν στο κάτω-κάτω ένα άρθρο και ένα ρεπορτάζ ή μια ανάλυση κάποιου ξένου δημοσιογράφου που αναφέρεται στο πρόβλημα. Η στο κάτω-κάτω, να στείλουν ένα δημοσιογράφο στα Σκόπια να μάθει και να μεταδώσει τις απόψεις των Σκοπιανών; Οι ανανγώστες δεν θα ενδιαφέρονταν γι' αυτό;

Περίττο να αναφέρουμε ότι τα κυπριακά media ακολουθούν τα ελληνικά με την πρόεσση δουλοπρέπεια.

Οι αταξίες των μεγάλων επιχειρήσεων

Είναι γνωστό ότι ο τύπος και η ραδιοτηλεόραση εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από τα διαφημιστικά κονδύλια των επιχειρήσεων. Όσο πιο μεγάλοι είναι οι επιχειρήσεις τόσο πιο πολύ έχει εξασφαλισμένη την εύνοια και την «διακριτική» μεταχείριση του τύπου, κι' όσο πιο μικρή είναι η εφημερίδα τόσο πιο πολύ «γλύφει» τα μεγάλα αφεντικά. Κατά συνέπεια αυτό το ίδιο το φαινόμενο δεν συζητείται στα «Μέσα», και αμέτρητα κείμενα δεν γίνονται και αμέτρητες πληροφορίες πετώνται στον κάλαθο. Το ζήτημα είναι γνωστό και δεν χρειάζεται να επεκταθώ άλλο για τις ανάγκες αυτού του κειμένου. Μια ενδελεχής έρευνα πάνω στο θέμα όμως θα αποκαλύψει σίγουρα συνταρακτικά πράγματα και πολλές αταξίες των μεγάλων επιχειρήσεων που βρίσκονται θαμμένες στην δική τους μαύρη τρύπα.

Οι ειδήσεις που απαγορεύονται και οι ειδήσεις που κατασκευάζονται

ΣΑΛΟΣ

Ο Κληρίδης προ-ειδοποιεί το ΡΙΚ με ακύρωση της εισφοράς

Έμμεση, αλλά σαφή προειδοποίηση ότι ο ΔΣΗΥ δεν θα διατάξει να ακυρωθεί το δεύτερο μέρος της εισφοράς προς το ΡΙΚ, διατυπώνει ο κ. Κληρίδης σε γραπτή δήλωσή του για το πρόγραμμα «Χωρίς

ΜΑΘΗΤΕΣ ΤΑ ΔΕΙΛΟΛΑ:

Κάνουμε ιεροτελεστίες στο νεκροταφείο Αγ. Νικολάου

ΜΑΥΡΗ ΜΑΓΕΙΑ ΣΤΗ ΛΕΜΕΣΟ

ΟΙ ΣΥΝΤΕΧΝΙΕΣ ΤΟΥ ΡΙΚ

Ταυτόχρονα προειδοποιούν ότι οι δύο συντηρήσεις δε θα διασώσουν να κλέβουν τα μέλη τους και στη λήξη μέτρη, αν το Συμβούλιο και η Διεύθυνση του ΡΙΚ δεν προδούν σε όλες τις αναγκαίες ενέργειες για την ανακάλυψη της κατηγορητικής προς τον εξευτελισμό πορείας της εισφοράς «Χωρίς Παιδιά».

«Θα πάω να συναντήσω τον Τζιμ Μόρισον και σε 15 μέρες θα έρθω να πάρω και σένα...»

Αλωνεύτης:

Επειδή τα όσα μεταβλήσαν από την καμπάνια του ΡΙΚ «Χωρίς Παιδιά», για την Εθνική μας καταγωγή και τους Ελλαδικούς «επιστήμονες» θα θέσω να θέσω του δημογραφικού στα Τσιγγάρια και θα ζητήσω τη λήξη όλων των μέτρων που θ' ανεπάρκουν απολύτως την Ελλάδα, απέναντί του, ανεπάρκονται και αποκαλύπτουν φανερότατα... Πόλλες ρευστότες στη σελ. 2.

Τας Γιάννης Ιωαννίδου

Ταυτόχρονα στη ζωή του ασυνήθιστου Αρμενιανού που ονομάζεται Τζιμ Μόρισον, τον οποίο η άρνηση ανέλαβε να τον δώσει της Ίλντρινγκ λυρικής Ελλάδας Μόρισον από τη χώρα, προέβλεπε πρόταση σε συντηρήσεις της Διεύθυνσης. Οπως διαφαίνεται από τις δηλώσεις της ανεπάρκειας της άρνησης, αλλά και οι ανεπάρκειες της άρνησης, η Ελλάδα είχε τον Μόρισον τον Αρμενιανό που ονομάζεται, η άρνηση είναι ασυνήθιστη και θαλάσσιος στην άρνηση, η οποία περνάει από τη διάρκεια την Ελλάδα στην άρνηση.

Η διπλή γλώσσα των πολιτικών του διχοτομικού μετώπου κι όχι μόνο

Πρόσφατα ο Νίκος Ρολάνδης άνοιξε με πολλή θόρυβο μια πόρτα ανοικτή μεν για τον κοινό νου μεσαίου βεληνεκού, κλειστή όμως ερμητικά από (και για) τα ΜΜΕ της χώρας. Διαφορετικά παρουσιάζεται το κυπριακό πρόβλημα προς τα έξω και διαφορετικά προς τα μέσα. Η δε «επανατοποθέτηση στην πραγματική του βάση» κι άλλες φωνασκίες των ούτω καλουμένων ηγεσιών του λεγόμενου απορριπτικού μετώπου γίνονται μόνο όταν οι ακροατές-αναγνώστες είναι Κύπριοι. Όταν οι αγαπητοί μας ηγέτες βρίσκονται στο εξωτερικό πιπιλούν όλοι τα ψηφίσματα του ΟΗΕ και τις συμφωνίες κορυφής από τα οποία και τις οποίες η λέξη κατοχή απουσιάζει παντελώς. Όλα τα άλλα είναι φιλολογίες της κακής ώρας. Αυτό δεν επιδορίζει τους πολιτικούς μας να τραβούν μέχρις εσχάτων και σ' όλα τα επίπεδα τη δημαγωγία τους έτσι ώστε να έχει εμπειδωθεί μια πλήρως σχιζοφρενική συμπεριφορά των δημοσίων ανδρών που ουσιαστικά έχει φέρει την πολιτική στο επίπεδο της σαπουνοπερας (άραγε θα καταλάβει ο πρωταγωνιστής ότι πίσω από το πέπλο κρύβεται η μάνα του;)

Τα ΜΜΕ μεταφέρουν και αναπαράγουν αυτή τη σχιζοφρενία καθημερινά και αυτόματα υποκρίνονται ότι δεν την προσέχουν κι ότι πρόκειται ως πούμε για μια «πολιτική ανάγκης».

Η κυπριακή ταυτότητα

Πρόσφατα η Ελευθεροτυπία των Αθηνών περιείχε ένα ρεπορτάζ από την Κύπρο όπου αναφερόταν μεταξύ άλλων ότι πολλοί Ελληνοκύπριοι θα προτιμούσαν να ζουν με τους Τουρκοκύπριους παρά με τους Ελλαδίτες. Μετ' εκπλήξεως ο δημοσιογράφος της εφημερίδας ανακάλυπτε λοιπόν την τασισηνότητα.

Όμως δεν είναι εκπληκτικό το ότι καμιά κυπριακή εφημερίδα δεν σκέφτηκε να θέσει αυτό το ερώτημα σε κάποια από τα «γκαλόπ» της; Κι ακόμα στο κάτω-κάτω γιατί να μην ερωτήσει κάποιος τους Ελληνοκυπρίους με τρόπο πιο ευθύ: τι προτιμάτε, την διπλή ένωση ή την ομοσπονδία; Η ακόμα πως και δεν σκέφτηκε κάποια εφημερίδα να ερωτήσει τους Κύπριους; η Ελληνική ημεραρχία θα προωθήσει την ανεξαρτησία ή τη διπλή ένωση;

Ωστόσο ένα έρπον φασιστοειδές δήλωνε πρόσφατα ότι η κυπριακότητα είναι φαινόμενο έρπον με επικίνδυνες διαστάσεις. Γιατί δεν βρέθηκε κάποιος να διερευνήσει αυτό το «έρπον φαινόμενο» και τις διαστάσεις τους, ενώ χιλιάδες σελίδες διερευνούν, όπως και ο Ελληνας πρεσβευτής, τους κινδύνους που επικρεμούνται ως δομώκλειος σπάθη στη χρήση της αγγλικής. Και γιατί κάποιος δεν μελετά τις ζημιές που έκανε ο εθνοκεντρισμός στην Κυπριακή διάλεκτο; Και γιατί παρακάτω η διάλεκτος δεν είναι βασικό στοιχείο συλλογικής ταυτότητας;

Γιατί ακόμα δεν ερωτά κάποιος τον «ακαδημαϊκό» Νίκο Αναστασιάδη, ποιού είδους συλλογική συνειδησία συνδέει τους Ε/Κ και τους Τ/Κ που θέλουν να ζήσουν κάτω από μια ομοσπονδιακή στέγη, ή ακόμα ποιά θα τους συνδέει όταν επιτέλους φτάσει η στιγμή να υλοποιηθεί η πολιτική που υποστηρίζει ο ίδιος εδώ και 20 χρόνια για τη λύση του Κυπριακού.

Η μαύρη αυτή τρύπα στα Κυπριακά media είναι η πιο περιττή γιατί είναι και η πιο ηλίθια, και ουσιαστικά η πιο... διάφανη, με την έννοια ότι η καθημερινή ζωή την... ξεμαυρίζει από μόνη της. Όμως οι καλοί μας δημοσιογράφοι επιμένουν να κολυμπούν μέσα σ' ένα ψέμα που κατά κάποιο τρόπο είναι γενικά αποδεκτό και από τον κόσμο: ως τους να λένε ότι θέλουν, μην και ενοχληθεί το Κύριο στρίψιμο του αγώνα μας, η Ελλάς. Στο κάτω-κάτω... δημοσιογράφοι είναι, κατ' αναλογία του παπάδες είναι για τα θεία θα μιλούν ή δάσκαλοι είναι για τη δόξα των ελληνικών θα μιλούν κ.λ.π.

Το ΡΙΚ δεν αποκαθιστά και να το ξέρετε

Πρόσφατα στο έγκυρο δελτίο ειδήσεων του ΡΙΚ ένα; (στο οποίο συνεχίζεται ακόμα ο πόλεμος δημοσιογράφων και τηλεπαρουσιαστών) παρουσιάσαν την ειδησία ότι ο Δημήτρης Χριστοφίας Γ.Γ. του ΑΚΕΛ παρέστη στο μνημόσυνο του Νεόφυτου Κλεάνθους στη Χλώρα... κι έβαλαν τελεία. Η ειδησία μεταδόθηκε στις «άλλες τοπικές και αθλητικές ειδήσεις» και μάλιστα πίσω από ένα άλλο μνημόσυνο κάποιου γνωστού ήρωα της ΕΟΚΑ στο οποίο μίλησε και ο πρόεδρος (ή κάτι τέτοιο) του ΣΑΠΕΛ και είπε σύμφωνα με το δημοσιογράφο ότι η θυσία του ήρωα αποτελεί φάρο για τις επερχόμενες γενιές. (τα λόγια δικά μου το νόημα πάντως ήταν κάτι τέτοιο).

Παρασιωπήθηκε ασφαλώς, το γεγονός ότι ο Νεόφυτος Κλεάνθους εκτελέστηκε ως προδότης από τους εθνοσωτήρες της ΕΟΚΑ και ότι κάποια στελέχη της οργάνωσης συγκατένευσαν στην αποκατάσταση του ονόματος του. Παρασιωπήθηκε επίσης ο λόγος του Χριστόφια, σύμφωνα με τον οποίο δεκάδες άλλοι νεκροί αριστοτέρι περιμένουν αποκατάσταση. Δηλαδή ο υπεύθυνος φαλκίδωσε την ειδησία με τέτοιο τρόπο ώστε να αποτελεί κίβλας ένα δευτερεύον γεγονός που να μην δικαιολογεί καν την παρουσία του στο δελτίο, και την καταχώριση πίσω από το μνημόσυνο του ήρωα της ΕΟΚΑ, γεγονός που ασφαλώς δεν αποτελεί ειδησία (δηλαδή δεν είναι ούτε λέγθηκε κάτι το νέο). Όπερ εστί ότι ο Γιωρκάτζης, και νεκρός νικά κάθε μέρα.

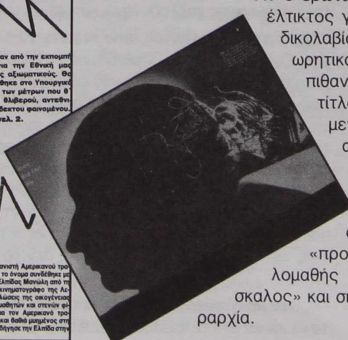
Ο φόβος του διαφοροετικού.

Η επαχθότητα αντίληψης της «κοινής λογικής και του καθώς-πρεπισμού»

Τα χρόνια που περνούμε είναι ασφαλώς μεταβατικά και αρκετά πράγματα θα αλλάξουν μεταξύ άλλων και λόγω του πολλαπλασιασμού των Μέσων και λόγω της διαφοροποίησης της λειτουργίας τους, λόγω της αυτοματοποίησης και υπερεβελτιστοποίησης και λόγω του διαφοροετικού τρόπου λειτουργίας της πληροφορίας μέσα στην κοινωνία που προδιαγράφεται. Στην Κύπρο περνούμε και μια περίοδο όπου τα παραδοσιακά στελέχη της δημοσιογραφίας συνταξιοδοτούνται ραγδαία. Για ν' αρχίσουμε από την καλή πλευρά των στελεχών αυτών, όπως απορρέει από μια νοοτροπία καθώς-πρεπισμού και άμεσης σχέσης (κοινωνικής εννοώ) με το περιβάλλον, αναφέρουμε την σχετική διακριτικότητα του κυπριακού τύπου αναφορικά με την προσωπική ζωή των πολιτών. Λέω σχετική βέβαια, γιατί ναι μεν για παράδειγμα παρασιωπάται το όνομα κατά το δυνατό μιας απαμνηνής συζύγου ενώ δεν παρασιωπάται το όνομα ενός νεαρού που έσπασε τα τζάμια ενός αυτοκινήτου. Η ακόμα όταν πριν λίγα χρόνια άρχισαν οι κυπριακές εφημερίδες να δημοσιεύουν φρικιαστικές φωτογραφίες τροχαίων κατά μίμηση των καλαμαριστικών, έγινε πολύ λίγη συζήτηση και σταμάτησαν σύντομα.

Όμως για να πάρουμε μια άλλη πτυχή αυτής της πραγματικότητας αξιόθυμα είναι άλλο παράδειγμα. Είδατε στον τύπο πολλά ρεπορτάζ για τους γιορτασμούς της 1ης Οκτωβρίου για παράδειγμα. Ασφαλώς δεν είδατε ποτέ σας κορίτσια να λένε στον, ή την, ρεπόρτερ, ότι «ήλθαμε στην παρέλαση για να φλερτάμε με το αγόρι». Αυτό δεν περνά όχι για λόγους πολιτικούς αλλά για λόγους κοσμιότητας. Ακόμα πολιτικές απαντήσεις όπως «αυτά τα πράγματα είναι μαλακίες για να μας αποκοιμίζουν» δεν θα περάσουν βασικά λόγω κοσμιότητας.

Αν ο ερωτώμενος είναι αρκετά ευέλκτικος για να απαντήσει κάπως δικολαβιστικά και κάπως θεωρητικά, η απάντησή του είναι πιθανόν να περάσει (όχι στον τίτλο αλλά μέσα στο κείμενο). Κι' όπως είπαμε ακόμα το τι είναι κόσμος και το τι θίγει την κοινή γνώμη αποφασίζεται από ένα γέρο ο οποίος κάποτε ήταν «προοδευτικός» και φιλομαθής γυμνασιόποιος ή δασκάλος; και σιγά-σιγά ανήλθε στην ιεραρχία.

Κοντά στις δέκα μαύρες τρύπες που αναφέραμε υπάρχουν και πολλές, πάρα πολλές άλλες. Για παράδειγμα μια ουσιαστική διερεύνηση της διακυβέρνησης Μακαρίου, της ΕΟΚΑ Β πριν το 74, οι ΕΟΚΑβήτες μετά το 74, οι τόσες ίντριγκες εναντίον του Κυπριανού όταν ήταν πρόεδρος, η Κύπρος ως περιφερειακό κέντρο παρανομιών κ.λ.π., κ.λ.π.

Και βέβαια τίθεται το ερώτημα! Ποιος είναι ο μηχανισμός φιλτραρίσματος και διασκέυσης της ειδήσης και πως λειτουργεί έτσι ώστε όλα τα Μέσα να λειτουργούν με την ίδια ουσιαστικά λογική. Να δέχονται ουσιαστικά τις ίδιες μαύρες τρύπες και να τις συντηρούν, με περίπου τον ίδιο τρόπο.

Παρά το ότι δεν μπορώ σ' αυτό το κείμενο να δώσω συγκεκριμένη και ολοκληρωμένη απάντηση θα δώσω επιγραμματικά μερικές σκέψεις υπό τύπο ουσιαστικά επιλόγου.

α) **Ο κομματικός τύπος** και ο τύπος που πρόκειται ανοιχτά και εκφράζει κάποια κομμάτια παραμένει μέσα στα πλαίσια της αντιπαράθεσης μεταξύ των κομμάτων όπως καθορίζονται απ' αυτά. Η αντιπαράθεση ή μάλλον οι αντιπαράθεσεις που υπάρχουν είναι ελεγχόμενες από τις κομματικές ηγεσίες: «Μην ανοίξετε εσείς αυτό το θέμα και σε αντάλλαγμα δεν θα ανοίξουμε εμείς το άλλο θέμα».

β) Είναι γενικά γνωστό ότι η Κύπρος πάσχει από **κρατισμό** (χρησιμοποιώ τον όρο στην πολιτικο-κοινωνική του σημασία). Όμως στην Κύπρο, υπάρχουν τρία βασικά κέντρα εξουσίας: η κυβέρνηση, η ελληνική πρεσβεία και η εκκλησία. Κάθε ΜΜΕ είναι προσδεσμένη προς ένα απ' αυτά, ή σε μερικά απ' αυτά, μέσω κάποιων δημοσιογράφων. Αυτό είναι διαπιστώσιμο εν μέρει και από τις κατ' «αποκλειστικότητα» ειδήσεις που βγάζει ο κάθε δημοσιογράφος.

γ) **Η έλλειψη επαγγελματικής συνείδησης** από τους δημοσιογράφους. Ουσιαστικά πρόκειται για μια έλλειψη συνθηκών που θα επέτρεπαν μια τέτοια συνείδηση. Βασικά ο Κύπριος δημοσιογράφος είναι περισσότερο πραχτορας δημοσίων σχέσεων μιας ή μερικών από τις πολιτικές εξουσίες.

δ) **Η οικονομική στενότητα των ΜΜΕ γενικά.** Μερικά πλούσια «Μέσα» μπορούν χωρίς να ξεδούρνουν πολλά να συναγωνίζονται τους μικρούς, ενώ τα ίδια μεταξύ τους έχουν ένα συναγωνισμό περισσότερο, ας πούμε ιδεολογικό και σχεδόν καθόλου ειδησεογραφικό ή έστω γενικά δημοσιογραφικό. Είναι χαρακτηριστικό ότι ο συναγωνισμός μεταξύ των ραδιοσταθμών δεν οδηγεί σε νέα πεδία έρευνας αλλά στην προσπάθεια κάλυψης των στοιχειωδών αναγκών συνδυασμένης μ' ένα κάποιο ύψος που αντιστοιχεί σ' ένα μέρος της αγοράς. Κατά πάσα πιθανότητα όμως ο συναγωνισμός θα ενταθεί, και ίσως δημιουργηθούν κάποια μείγματα.

ε) Στις περισσότερες μαύρες τρύπες υπάρχει μια **γενική συναίνεση** που περιφρουρείται από τους αρχισυντάκτες εθελοντικά. Οι ίδιοι αρχισυντάκτες αντιστοιχούν σ' αυτή την κατάσταση καθώς είναι όλοι τους αναγινώμενοι σε μια δημοκρατία που ουσιαστικά ακόμα να λειτουργήσει. Και λέω «ακόμα» διότι ίσως επιβιώσει και ίσως λειτουργήσει.

Σίγουρα όμως, όταν συμβαίνουν κάποιες ανορθογραφίες πάνω σε μερικά θέματα, όπως αγνοουμένων, ασφαλείας κ.λ.π. θα πρέπει να υπάρχουν και κάποιοι διακριτικοί τρόποι παρέμβασης και πίεσης από πλευράς κρατικού μηχανισμού.

Ελληνοκυπριακά Media: επιλεκτική τύφλα

Από το τέλος του 1989 μέχρι σήμερα μεσολάβησαν εκατοντάδες επισκέψεις ελληνοκυπρίων δημοσιογράφων στα κατεχόμενα. Θα έπρεπε ασφαλώς να ήταν πολύ περισσότερες. Απ' ό,τι αντιλαμβάνομαι οι επισκέψεις αυτές δεν περιορίστηκαν μόνο λόγω των δυσκολιών που τίθενται από τις τουρκοκυπριακές αρχές αλλά και λόγω έλλειψης ενδιαφέροντος από τους ελληνοκύπριους δημοσιογράφους. Ας δούμε όμως και τι έκαναν οι Ελληνοκύπριοι δημοσιογράφοι στις επισκέψεις τους αυτές. Στις περισσότερες φωτογράφησαν χωριά και εκκλησίες και συνόδευσαν τις φωτογραφίες τους με μερικούς αναστεναγμούς και δάκρυα. Θεμιτό κι αυτό ως ένα βαθμό. Ικανοποίησαν μια πρώτη ανάγκη των προσφύγων. Είδαν αν θέλετε με τα δικά τους μάτια. Μετά μερικοί δημοσιογράφοι, οι πιο πολιτικοποιημένοι ας πούμε, συνάντησαν και μίλησαν με τις ηγεσίες των προσεγγιστικών κομμάτων και συντεχνιών, με αποτέλεσμα δυο-τρεις δεκάδες τέτοιων συνεντεύξεων. Υπάρχουν ακόμα μερικά παραδείγματα που δεν εντάσσονται στις παραπάνω δυο κατηγορίες, όπως δυο ή τρεις συνεντεύξεις με τον κ. Ντεκτάς μερικές δηλώσεις δεξιών πολιτικών και δυο τρία ρεπορτάζ στα οποία επιτέλους υπάρχουν και μερικοί απλοί Τουρκοκύπριοι. Μετά λοιπόν από εκατοντάδες σελίδες κειμένων και ξεοδευμένων λεπτών οι Τουρκοκύπριοι παραμένουν «αυτοί οι άγνωστοι», ένα απροσέλευτο πεδίο έρευνας. Με το δικό της η τουρκοκυπριακή ηγεσία διαμαρτύρεται διότι οι απόψεις της ή οι απόψεις μεγάλου μέρους των Τουρκοκυπρίων δεν περνούν στα Ε/ΚΜΜΕ. Βέβαια ούτε η ίδια βοηθά για να ξεπεραστεί αυτή η κατάσταση η οποία, άλλωστε επικρατεί στα Τ/Κ ΜΜΕ προς την αντίθετη κατεύθυνση.

Επειδή μια πρόχειρη δικαιολογία που μπορεί να ακούσει κάποιος γι' αυτή τη μεγάλη μαύρη τρύπα στα κυπριακά media είναι ότι ο κόσμος δεν τα τραβά, ή δεν τα σηκώνει ή δεν τα αντέχει ή δεν τ' αγοράζει (δικαιολογία που ουσιαστικά δείχνει πόσο λίγο ο εκδότης ή ο δημοσιογράφος ξέρει τη δουλειά του απ' ενός, αλλά και το αίσθημα περιφρόνησης που τρέφει ουσιαστικά για τον αναγνώστη του) μπορούμε πρόχειρα να ερωτήσουμε: ποιος ελληνοκύπριος αναγνώστης δεν θα ενδιαφερόταν να διαβάσει μια συνέντευξη μ' ένα στέλεχος, της ΤΜΤ, ή των «Γκρίζων Λύκων», ένα ρεπορτάζ ανάμεσα στους εποίκους, ή ακόμα τους Τούρκους, στρατιώτες, ή για τις «γεωργικές και κτηνοτροφικές ασθένειες στα κατεχόμενα που απειλούν συνεχώς τις ελεύθερες περιοχές» μέσω του λαθρεμπορίου; Ποιος δεν θα ενδιαφερόταν για ένα ειλικρινές ρεπορτάζ για το πως οι Τουρκοκύπριοι βλέπουν τους Ελληνοκύπριους, για το τι περιμένουν από τη λύση, όσοι τη θέλουν, για το πως βλέπουν την Τουρκία ή την Ελλάδα, για το πως βλέπουν το μέλλον; Ποιος Ελληνοκύπριος δεν θα ενδιαφερόταν για το πως οι Ελληνοκύπριοι έσφαξαν τον παιδικό και γυναικείο πληθυσμό της Μαράθας, της Αλόα και του Σα-λαντάρη, ή για το μοναδικό στον κόσμο χωριό των ορφανών ή των γυναικών δηλαδή στο οποίο ζουν οι επιζώντες Τουρκοκύπριοι της Τόχνης; Ποιος ακόμα Ελληνοκύπριος δεν θα ενδιαφερόταν να διαβάσει ένα ρεπορτάζ για τα πολιτιστικά ενδιαφέροντα των Τ/Κ, για το πους Ελληνες τραγουδιστές ακούν ή ποιους θεατρικούς συγγραφείς ανεβάζουν; Ποιος δεν θα ενδιαφερόταν να μάθει πως οι Τουρκοκύπριοι αντιμετωπίζουν το κάθε Ε/Κ κόμμα ή για την ιστορία της διαφωνίας μεταξύ Ρεπουβλικανού Κόμματος και ΑΚΕΛ. Κάθε ένα από τα πιο πάνω κείμενα θα διαβάζονταν πολύ και θα προκαλούσαν ακόμα πιο πολλές συζητήσεις. Είναι αρκετά σαφές ότι η παρασιώπηση τέτοιων θεμάτων δεν προκύπτει από κάποιο ειδικό επιχειρηματικό αναγκαιότητα. Το αντίθετο οπωσδήποτε συμβαίνει.

Ο κόσμος θα μπορούσε να διαβάσει περισσότερο. Όμως κάποια αόρατα χέρια ή κάποιο μαγικό ραβδί διαφυλάττει τα κυπριακά media από τις κακοτοπιές με μια συνέπεια που μόνο οι σοβιετικές εφημερίδες στα χρόνια του σταλινισμού θα μπορούσαν να ζηλέψουν.

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ:

Δηλώνει ποιητής αν και λειτουργεί σαν δημοσιογράφος. Ίσως ο συνδυασμός των 2 να είναι η πηγή μιας από τις κορυφαίες (και μοναδικές ακόμα) στιγμές της κυπριακής δημοσιογραφίας. Για 2 χρόνια περίπου ο Τάκης Χατζηγεωργίου σαν παρουσιαστής του προγράμματος «Χωρίς Πλαίσια» στο ΡΙΚ δημιούργησε και άφησε πίσω του μια εντυπωσιακή ιστορία διερευνητικής δημοσιογραφίας και αμεσότητας του τηλεοπτικού λόγου.

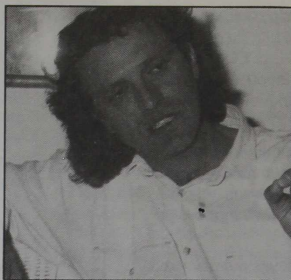
Η εκπομπή ανακηρύχθηκε επανειλημμένα πρώτη σε ακροατικότητα παρά τις αντιδράσεις που δημιούργησε. Ο ίδιος θέλει να πιστεύει ότι έκανε αυτό που πρέπει να κάνει η τηλεόραση - να επιστρέφει στην κοινωνία το πρόσωπο της, να λειτουργεί σαν καθρέφτης και σαν δημόσιο βήμα για την έκφραση «των κρυφών ψιθύρων του κυπριακού λαού».

Μέσω του προγράμματος εμφανίστηκαν για πρώτη φορά από την κρατική τηλεόραση οι ανεπίσημες αλήθειες της κυπριακής κοινωνίας: Οι εξόριστοι και οι περιθωριακοί - ένας χρήστης ναρκωτικών και μια πόρνη μίλησαν για την εμπειρία τους. Καθημερινές αλήθειες του δρόμου - μια δωδεκάχρονη έκφρασε τη γνώμη των Κυπρίων για τα εκατομμύρια και το προφίλ του αρχιεπισκόπου. Πολιτικά «ανορθόδοξα» θέσεις - ένας Τουρκοκύπριος ανέπτυξε την δικιά του οπτική γωνία πάνω στο κυπριακό. Λογοκρινόμενες ιστορικές αλήθειες - οι εκτελέσεις στελεχών της ΕΟΚΑ από την οργάνωση. Το αίσθημα της κυπριακής ταυτότητας.

Η εκπομπή άρχισε να τελει υπό καθεστώς λογοκρισίας μετά την εμφάνιση του πατέρα ενός από τα ηγετικά στελέχη της ΕΟΚΑ (που κατηγορήσε ονομαστικά άλλα στελέχη της ΕΟΚΑ για τη δολοφονία του γιου του) και μήπως σε καραντίνα μετά την εκπομπή της 7 Απριλίου για την κυπριακή ταυτότητα. Τελικά ο ίδιος ο Χατζηγεωργίου σταμάτησε μόνος του την εκπομπή τον Σεπτέμβριο του 1992.

Φυσικά θα ήταν πολύ δύσκολο να αντέξει μια τέτοια εκπομπή σε ένα σταθμό που είναι ακόμα φέουδο των τομεαρχών του Γρίβα και σε μια κοινωνία της οποίας οι ίδιοι οι δημοσιογράφοι απαιτούν λογοκρισία, ενώ ο πρόεδρος της ένωσης συντακτών, ο κ. Καννάουρος, καθορίζει ότι η ελευθερία της έκφρασης μπορεί να υπάρχει μόνο στον προφορικό λόγο και όχι στον γραπτό ή τον ηλεκτρονικό. Το «Χωρίς Πλαίσια» έκφρασε μια μικρή άνοιξη (άνοιξη... όπως λέμε άνοιξη της Πράγας, άνοιξη του Πεκίνου κλπ) ελευθερίας την οποία έτρεξαν αμέσως να βάλουν πίσω από τα σίδερα οι χρόνιοι ζαπτιέδες της συνειδήσης στην Κύπρο. Με αυτήν την έννοια, ο Τάκης Χατζηγεωργίου έκφρασε κάτι πολύ γενικότερο στην Κυπριακή κοινωνία. Κρυφούς ψιθύρους, κρυφή οργή ή κρυφή ενηλικίωση.

Η συνομιλία που ακολουθεί έγινε το φθινόπωρο του '92. Γνώρισα τον

«ας αναλάβει επιτέλους και η θάλασσα τις ευθύνες της»

Χατζηγεωργίου την προηγούμενη άνοιξη όταν μου τηλεφώνησε να πάω στην εκπομπή του. Πριν τον συναντήσω είχα ανάμικτα αισθήματα για τον τηλεοπτικό star του Χωρίς Πλαίσια. Γενικά αντιπαθώ τους star αλλά δεν μπορούσα να αρνηθώ δυο πράγματα: τη μοναδικότητα του σαν δημοσιογράφου που «δημιουργούσε γεγονότα» (σχεδόν μια στις τρεις εκπομπές του δημιουργούσαν συζητήσεις στις εφημερίδες στην επόμενη) και το ιδιάζον στυλ των συνεντεύξεων του. Δεν είχε ούτε το επίσημο-στημένο στυλ του μέσου δημοσιογράφου του ΡΙΚ που ερωτά ρητορικές ερωτήσεις για να πάρει συγκεκριμένες απαντήσεις ούτε το στυλ του νάρκισσου του σκυλλάδικου (όπως καλή ώρα ο Παναγιωτόπουλος που μας έφεραν από την Καλαμαριά οι παπάδες στον Λόγο) που μετατρέπει την τηλεοπτική συνέντευξη σε παλαίστρα αυτοπροβολής. Ο Χατζηγεωργίου στο «κουτί» φαινόταν ειλικρινά να θέλει να μάθει. Αμφισβητούσε κρατώντας μια απόσταση από τη χυδαιότητα των σκυλλάδικων δείχνοντας ένα ύστατο σεβασμό στο συνομιλητή του. Είχε κάτι το παράξενο κυπριακό αυτή η ντροπαλή αλλά σταθερή διαδικασία εκμείωσης απόψεων. Ο Χατζηγεωργίου λειτουργούσε σαν ένας αγωγός επικοινωνίας. Η ταύτιση του ακροατή μαζί του λειτουργούσε μέσω της περιέργειας του μέσου ατόμου. Η διαλογική συζήτηση των συνεντεύξεων λειτουργούσε με αυτή την έννοια (όπως πρόδίδε και ο τίτλος άλλωστε) σαν λαϊκό παράθυρο στο σπίτι της λογοκρισίας. Χωρίς Πλαίσια.

Τον γνώρισα πολύ καλύτερα μετά την εκπομπή για την κυπριακή ταυτότητα. Πριν την εκπομπή ήταν αρκετά formal (και επαγγελματικός) μαζί μου και το μόνο που πρόσεξε ήταν το πείσμά του να γίνει η εκπομπή παρά τις αντιρρήσεις της διεύθυνσης. Μετά χαλάρωσε και ήταν χαρακτηριστικό το χιούμορ του εκκινές τις βδομάδες της υστερίας του Απριλίου. Άρχισα να σκέφτομαι για την συνέντευξη όταν πια αποφάσισε να σταματήσει την εκπομπή και αφού είχα διαβάσει την ποιητική του συλλογή. Ο Τάκης Χατζηγεωργίου μπορεί να έκφρασε την άνοιξη (που ήρθε και θα ξανάρθει) αλλά η ίδια η πορεία του στο χρόνο είναι ίσως εκφραστική ενός ποιητή, όντως, που θέλησε να κάνει την ποίηση πράξη, ή να αποκαταστήσει την αρχέγονη αγνότητα όπως τη βίωσε στην συμβολική Κύπρο της Πάνω Ακουράδας.

Ανδρέας Παναγιώτου

Ο Τάκης Χατζηγεωργίου Χωρίς Πλαίσια

«Αποφάσισα να σταματήσω αυτό το πρόγραμμα γιατί εσείς δεν μπορείτε να το συνεχίσετε»

A: Ας ξεκινήσουμε που το τέλος του Χωρίς Πλαίσια...

T: Σήμερα άκουσα ένα ευθυμολόγημα पास τούτη την υπόθεση. «Μα εφάναν το Χωρίς Πλαίσια»; Ερώτησε με ένας εκ των διευθυντών του ιδρύματος. «Εφάναν το»; Λαλώ του. «Εφάστε το... Αφού είσαι τζάι συ μες την διεύθυνση». «Εφάναν το, που να φαίζονται» λαλεί μου. Η αλήθεια είναι ότι η τελική απόφαση να σταματήσει, ήταν δική μου, αλλά υπαγορεύθηκε από τη βεβαιότητα ότι ο έλεγχος θα ήταν τέτοιος που δεν θα επέτρεπε πια να ήταν το πρόγραμμα, όπως ήταν προηγουμένως. Όπως τους είπα σε μιαν επιστολή που τους έλεγα: «Αυτό το πρόγραμμα αποφάσισα να το σταματήσω εγώ, επειδή εσείς δεν μπορείτε να το συνεχίσετε».

A: Καλά, τι άλλαξε στο ΡΙΚ; Είχαμε μια περίοδο, γύρω στο 89-91 που έμοιαζε με μια Άνοιξη...

T: Ναι, εμπήκα στο ΡΙΚ σε μια εποχή που το διοικητικό συμβούλιο ευαγγελιζόταν μιαν άνοιξη και επειδή αυτή η άνοιξη υπήρχε μέσα μου, την είδα αμέσως, την είδα αν θέλεις, να υπάρχει ήδη. Επρόκειτο τότε το «Χωρίς Πλαίσια» έχοντας μέσα στο μυαλό μου που θα πάει το πράμα. Πολλοί έλεαν, μάλιστα, ότι το ΡΙΚ προωθεί αυτές τις ιδέες ή ότι είμαστε κατευθυνόμενοι. Στην πραγματικότητα το πρόγραμμα αυτό γινόταν παρά τη θέληση, του ΡΙΚ σε πολλές περιπτώσεις. Γιατί εγινόνταν; Επειδή μέσα στο ΡΙΚ υπάρχουν πολλές δυνάμεις-δεξιές, αριστερές, κεντρώες - και εκατόφερα να ελίσσομαι. Μέσα απ' αυτές τις αντιθέσεις και με δεδομένα ότι η εκπομπή καταφερε γρήγορα να αποκτήσει μια δύναμη και μια δυναμική μόνη της, εν εμπορούσαν εύκολα να λεν όχι. Που την στιγμή όμως που πολλές εξουσίες τούτου του τόπου εστράφηκαν εναντίον, έδωσαν την ευκαιρία στις δυνάμεις του ΡΙΚ που δεν ήθελαν το πρόγραμμα να καταφέρουν να αποκτήσουν τον πλήρη έλεγχο...

A: Δηλαδή, ποια ήταν τούτη η δύναμη και η δυναμική που, από ότι λαλείς, εδών σου την δυνατότητα να διαπραγματευτείς;

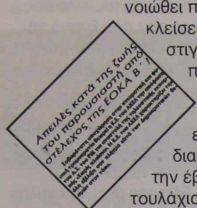
T: Επειδή ο κόσμος έφκαλλεν την πρώτη σε ακροατικότητα και όλες οι εξουσίες έδειχναν να είναι υπέρ της ήταν δύσκολο να πουν όχι σε προτάσεις, και αν έλεγαν «όχι» υπήρχε πάντα τρόπος να αποσπάσεις το «να» τους... Εν του χαρακτήρα μου... δεν υποχωρώ εύκολα.. αν νοιώθω κάτι πως εν σωστό, πρέπει να πολεμήσω για τούτο ως το τέλος.

A: Αυτή τη στιγμή όμως, τη στιγμή που παραιτείσαι... τι σημαίνει;

T: Σημαίνει απλώς ότι δεν θα πρέπει να δώσω το δικαίωμα σε κάποιους άλλους να κάμνουν την εκπομπή όπως θέλουν εκείνοι. Όταν φτάσεις σ' αυτό το σημείο, είναι και πάλι σοφή κίνηση να την σταματήσεις, παρά να την αφήσεις να αυτοεξευτελισθεί, να γελοιοποιηθεί, να

αυτοεκμηδενιστεί. Ταυτόχρονα αφήνει να λειτουργεί και η απόσταση σου. Η απόσταση μου από την οθόνη. Πιστεύω ότι μες τον κόσμο λειτουργεί θετικά το γεγονός ότι έκλεισε η εκπομπή. Ο κόσμος νοιώθει πως έπρεπε να κλείσει γιατί σε κάποια στιγμή το κατεστημένο προσπάθησε να την ελέγξει. Ετσι και αλλιώς αυτή η εκπομπή δεν θα διαρκούσε αιωνίως. Δεν την έβλεπα έτσι, εγώ τουλάχιστον, από την αρχή. Έβλεπα ότι θα είσαι ένα τέλος.

Ποίηση, δημοσιότητα και οι κρυφοί ψιθύροι της κοινωνίας

A: Σε μια συνέντευξη που είσαις δώσαις είσαις πει ότι θα έφκαλες ένα βιβλίο με τίτλο «εγχειρίδιο ποίησης» ή «Χωρίς Πλαίσια». Το «Χωρίς Πλαίσια» ήταν μια απόπειρα ποίησης ή μια απόπειρα διερευνητικής δημοσιογραφίας;

T: Νομίζω ήταν μια σύγκραση των δυο. Η διερευνητική δημοσιογραφία ήταν απόκομο της ποιητικής διάθεσης που υπήρχε μέσα μου. Εγώ δεν πιστεύω ότι ο ποιητής εν κάποιος που εν να κάτσει στίπτι του τζι εν να γράφει ωραίους στίχους. Ο ποιητής πρέπει να δράσει μες την κοινωνία, να την αλλάξει να την προωθήσει, να προκαλέσει, να ερεθίσει. Και αφού σ' αυτόν τον τόπο οι ποιητές χλευάζονται και δεν δημοσιούνται τίποτε, δεν αναταράζουν τίποτε, χωρίς να ξέρω τι φταίει, μπορεί να φταίνουν οι αναγνώστες, μπορεί να φταίνουν οι ίδιοι, οφείλει ο ποιητής να βρει τρόπο να δράσει ως ποιητής.

Ο ποιητής είναι εκείνος που επεκτείνει τα πράματα, τα μεγαλώνει και τα αφήνει να διαχυθούν μέσα στο χώρο του.

A: Και τι είναι ο ποιητής Τάκης;

T: Πιστεύω ότι οι ποιητές μπορούν να είναι οι καλύτεροι πολιτικοί, μπορούν να είναι οι καλύτεροι δημοσιογράφοι, μπορούν να είναι οι καλύτεροι επιστήμονες... Εν ηξέρω αν μπορείς να δώσεις ένα ορισμό για την ουσία των πραγμάτων... που για την ποίηση, είναι μια αναλυόμενη, αυθύπαρτη. Η ποίηση είναι υπέρβαση, σπάσιμο των δεδομένων. Ο ποιητής είναι εκείνος ο οποίος αντιλαμβάνεται γρήγορα, επεκτείνει τα πράματα, τα μεγαλώνει και τα αφήνει να διαχυθούν μέσα στο χώρο του. Και αυτή η παρέμβαση να προκαλέσει μια εξέλιξη, μια μετάβαση σε ένα στάδιο παρακάτω...

A: Στοιχεία που φαντάζομαι βλέπεις να χαρακτηρίζουν τζι την ποιητική σου συλλογή «Για την Μικρή και Μακρυνή Ακουάνα»;

T: Ναι, αλλά πιστεύω ότι ο τόπος τούτος έσαι πολλούς ποιητές, όχι αυτούς που φκάλουν ποιητικές συλλογές κατ' ανάγκη, έσαι ελάχιστους και μες τούτον το χώρο, αλλά έσαι πολλούς ποιητές μέσα στον κόσμο μας που μπορεί να είναι γεωργός, μπορεί βοσκός, μπορεί να είναι ο άνθρωπος μες τον καφενέ που με την

φράση του ξαφνικά βλέπεις να ερεθίζει και να κινητοποιεί τη συζήτηση ή να προκαλεί τον ερεθισμό στη συγκέντρωση των ανθρώπων...

A: Με τούτα τα δεδομένα, και με τον τρόπο που λειτουργεί το Χωρίς Πλαίσια σαν τηλεοπτική ποίηση εν εν σαν να έχουμε μια επιστροφή του παραδοσιακού ποιητή σε μεταμοντέρνο φόντο; Δηλαδή ο ποιητής ήταν ο δημοσιοποιός των γεγονότων στην παραδοσιακή κυπριακή κοινωνία. Αν εσύ, συνειδητά σήμερα, αναλαμβάνεις το ρόλο και την ευθύνη της δημοσιοποίησης των γεγονότων, σαν ποιητής, μέσα από το κυρίαρχο μέσο επικοινωνίας, την τηλεόραση, δεν είναι σαν να συνεχίζεις την Ιστορική πρακτική του ποιητή που συνδύαζε την τέχνη, την ποίηση με την επικοινωνία, τη δημοσιοποίηση των κοινών και τις καθημερινότητες; Μιλώ αν θέλεις για την κοινωνιολογική λειτουργία παρά για την ίδια τη μορφή της τέχνης...

T: Δεν το είχα σκεφτεί ποτέ... και αυτό έρχεται να επιβεβαιώσει το μη-αναλυόμενο που σου εάλουν πριν. Αλλά αφού με βάζεις σ' αυτήν την οπτική γωνία, σε κάποιο βαθμό νομίζω ότι πρέπει να ήταν έτσι. Θα ήμουν, για τούτα τα θκιο χρόνια, ο άνθρωπος που αντανakλούσε την εικόνα του κόσμου, γιατί πιστεύω ότι ο κόσμος είναι σε πολύ πιο ψηλό επίπεδο από τις εξουσίες, από τους δημοσιογράφους, από τους ανθρώπους που παρουσιάζουν προγράμματα. Ελπίζω ότι εκκátφερα με τούτες τις εκπομπές να έδειξα το πρόσωπο του κόσμου μες την οθόνη, να είδε δηλαδή τον εαυτό του σε κάποια στιγμή και να αισθάνθηκε ότι θωρεί το πρόσωπο που, θωρεί το είναι του. Γιατί έτσι αρχίζει μια ουσιαστική λειτουργία μεταξύ του ίδιου και της τηλεόρασης. Και τούτος πρέπει να είναι και ο στόχος της τηλεόρασης - να εκπέμπει προς τα πίσω αυτό που είναι ο κόσμος που την παρακολουθεί.

A: Αν έβαλλα ένα αναλυτικό διαχωρισμό, ότι η Κυπριακή κοινωνία λειτουργεί σε θκίο επίπεδο - στην επιφάνεια ή το πρόσωπο το οποίο δείχνει κατ' κύριο λόγο απέναντι στην εξουσία ή απέναντι στον επίσημο λόγο και στο επίπεδο του ψιθύρου αυτών που λέγονται «μεταξύ μας» στα καφενεία, στα σπίκκια, τες γειτονιές και σταματούν μόλις εμφανιστεί κάποιος ξένος ή κάποιος επίσημος...

T: Ναι, εγώ όταν λέω Κυπριακή κοινωνία αυτήν εννοώ, αυτήν των ψιθύρων όπως λες, γιατί μπορεί να εν κρυφοί ψιθύροι αλλά είναι η αλήθεια μας. **Η αλήθεια εν τούτη που λέγαται ψιθυριστά και σταματούμε, όπως λες, άμα εμφανιστεί η εξουσία. Όμως καταφέρνει ακόμα μέχρι σήμερα ο Κύπριος να κρατεί αυτόν τον ψιθύρο ως αλήθεια του.** Δεν επηρεάζεται εύκολα ούτε από την τηλεόραση, ούτε από τες εφημερίδες, ούτε από το τι λένε οι αγγλικοί του... Ίσως να ακούονται ρομαντικά τούτα, αλλά πιστεύω ότι σε ένα μεγάλο είναι η πραγματικότητα.

Αμετανόητος εμφανίστηκε ο Τάκης Χατζηγεωργίου

Αμετανόητος εμφανίστηκε ο τηλεπαρουσιαστής κ. Τ. Χατζηγεωργίου. Αυτό τον έντονο τρόπο. Ο τηλεπαρουσιαστής κ. Τ.

Καταβολές: Η αγνότητα της αυτόνομης κοινότητας.

A: Αν δεχτούμε τούτον το πλαίσιο ανάλυσης, εσύ πόθεν έρκεσαι ρε Τάκη; Έχωμεν μια κοινωνία η οποία για 30 χρόνια ακούει να της απευθύνεται ένας λόγος της εξουσίας, όπως το λόγο του δασκάλου στα δημοτικά και ξαφνικά εμφανίζεται ένας νεαρός, έστω και στα πλαίσια μιας μικρής φιλελεύθερης άνοιξης, που φκάλει τους κρυφούς ψιθύρους τούτης της κοινωνίας στην τηλεόραση; Ποιος είσαι εσύ, πόθεν έρκεσαι; Και ρεαλιστικά και συμβολικά βέβαια...

T: Ερχομαι από ένα τόπον, όχι κατ' ανάγκη γεωγραφικό, αλλά και γεωγραφικό, ο οποίος είναι μια μικρογραφία του τόπου. Εμεγάλωσα σε ένα χωρικό μικρόν που είχε την πλήρη έννοια της κοινότητας. Ήταν ένας χώρος με πολλές ελευθερίες. Δεν υπήρχε η έννοια του κινδύνου έτσι ώστε να σε κάμνει να είσαι ένα κλειστός άνθρωπος και αμυνόμενος. Μάλιστα κάποτε μαθαίνοντας για το πως οραματίζεται η κυρία Μοντεσσόρι τα σχολεία για τους μαθητές, ρε, λέω, μα εμείς σαν να μου εμιαλύνουν σε σχολείο Μοντεσσόρι. Δηλαδή ήταν ένα σχολείο μες την φύση. Στα διαλείμματα εχονούμασταν στις περιοχές γυρνόν του σχολείου... Εκτός του χώρου της κοινότητας υπήρχε και το μόνιον μέσα στο οποίο εμεγάλωσα, η οικογένεια. Ήταν που τες πιο ελεύθερες μες το χωριό η δική μου. Και αυτό ίσως να ήταν και η ειδοποιός διαφορά. Οι γονιοί μου εν μας έδερναν σιόρ... Εθύμωνα τους δασκάλους, ας πουμε, εάν μας έδερναν.

A: Ξέρεις, συνήθως υπάρχει η αντίληψη ότι οι μικρές κοινωνίες οι παραδοσιακές κοινότητες, εν πολλά καταπιεστικές για την ατομικότητα...

T: Τούτον νοιώθω το σε άλλες κοινότητες που πάω, τώρα που εμεγάλωσα. Εν ηξέρω γιατί υπήρχε τούτη η διαφορά στο δικό μου χωρικό, ή μπορεί να την ενόμιζα εγώ έτσι, αλλά εν πάσει περιπτώσει από τη στιγμή που την ενόμιζα υπήρχε, για μένα τουλάχιστον. Αλλά εν νομίζω να εν μόνο το ότι ενόμιζα. Ναι, βλέπω ότι άλλες κοινότητες είχαν τούτη την έννοια της καταπίεσης, το μωρμούρημα, το ψου-ψου-ψου. Εμένα ο δικός μου ο γονιός όταν κάποιος ελάδεν του «μεν μιλάς δυνατό, εν να σε ακούσει ο γείτονας» εφώναζε του νάρτη να ακούσει ίντα που λέμε... Αλλά ήταν και η γεωγραφία και ο συμβολισμός της, καθοριστικά. Η Πάνω Ακουρδαλία δεν περικλείεται από βουνά γύρω γύρω για να έχεις την αίσθηση του κλεισίματος. Είναι ένα χωριό που έχει πίσω του κάποιους λόφους που μοιάζουν με βουνά και απέναντι του είναι η θάλασσα. Είναι ανοικτός τόπος, έσαις πρόσβαση οπτική και προς το βουνό και προς τη θάλασσα. Είναι ένας μικρόκοσμος της Κύπρου.

A: Και η Ιστορία; Αυτή η ελευθεριακή κοινότητα, έστω ο μικρόκοσμος της Κύπρου πώς βιώνει την ιστορική εμπειρία των τελευταίων 30-40 χρόνων;

T: Για μας ήταν πάντα καθαρά τα δεδομένα. Η Ακουρδαλία ζει για την Ανεξαρτησία σαν απόλυτα φυσιολογική

κατάσταση, σαν μια κατάσταση που υπήρχεν προ αιώνων και θα συνεχίσει να υπάρχει και όλους τους αιώνες που ακολουθούν. Θυμούνται όταν εκσοτώθησαν ο Γιωρκάτζης εμείς διερρωτήθηκαν «μα πως εκσοτώθησαν ο Γιωρκάτζης αφού ήταν πόψε μες τον καφενέο», γιατί είχαμε ένα Γιωρκάτζη μες το χωρόκ. Επιδρούσε η Ιστορία πάνω μας, πως να μεν επιδρούσαν; Αλλά ταυτόχρονα παρέμενε η κοινότητα ένας χώρος αυτόνομος, ονειρικός... Και για αυτόν η ανεξαρτησία εφαινετο μας σαν να υπήρχε πολύ πιο πριν και θα υπήρχε για πάντα. Ύστερα ήρτε το 74. Εμείς εν είχαμεν καμιάν αμφιβολία για το τι έγινε.

A: Δηλαδή;

T: Το πραξικόπημα έγινε από την Χούντα, έγιναν για να διχοτομηθεί η Κύπρος, έπρεπε να υπάρξει αντίσταση. Ξέρωμεν ποιοι φταίουν, αυτά είναι δεδομένα. Αλλού αντιλαμβάνομαι, γίνονται συζητήσεις για αυτά τα πράγματα. Εκεί είναι δεδομένα, αναμφισβήτητα. Σε τέτοιο βαθμό δεδομένα που ακόμα και σήμερα με τις τόσες συζητήσεις, τίποτε εν διαφοροποιείται μέσα μου. Το τι έγινε τον Ιούλη του 74 είναι δεδομένο.

Εγχειρίδιο ποίησης ή Χωρίς Πλαίσια: Η καταστροφή και το ξεπέραςμα των ορίων

A: Εντάξει. Με αυτά τα δεδομένα, την εμπειρία της ονειρικής κοινότητας της παιδικής ηλικίας και της διαπραγματευτικής ιστορικής μνήμης πηγαίνεις στην Αθήνα, σπουδάζεις, γυρίζεις στην Κύπρο εργάζεσαι σαν δημοσιογράφος σε εφημερίδα αρχικά, μετά πηγαίνεις στο ΡΙΚ δημιουργείς το «Χωρίς Πλαίσια» και γίνεσαι ο πρώτος τηλεοπτικός star. Τώρα εδώ αρχίζουν τα παράξενα. Γιατί είναι όντως παράξενο για ένα άτομο που είχε φτάσει στο σημείο που έφτασες να τα ρισκάρει όλα με το να αγγίζει, η να ενοχλεί, τις ιερές αγελάδες της εξουσίας εδώ πέρα... την εκκλησία, την ΕΟΚΑ, τους εθνικιστές... θα μπορούσες αφού έχεις καταξιώσει να έκανες τους «αναγκαίους» ας πούμε συμβιβασμούς, όπως κάνουν όλοι...

T: Νομίζω υπάρχει μια αυτοκαταστροφική διάσταση, αν θέλεις. Να εξηγήσω ίντα που εννοώ με αυτοκαταστροφικό... Τούτη όλη η καταστροφή, η άρνηση συμβιβασμού όπως την είπες, δηλαδή μπορεί κάποιος να πει ότι εκατέστρεψα την εκπομπή, ότι εδιάλυσά ένα δεδομένο που είχα... τούτη όμως η τάση, η διάθεση να πάρεις τα πράγματα μέχρι το σημείο που δεν πάνε άλλο, αυτό είναι η νίκη νομίζω. Εν γίνεται να μείνεις πίσω, να φοβηθείς. Ύστερα ήταν σαν να εξέγραφα ότι έκαμα. Ο στόχος εν ήταν η επιτυχία, η εμπορική αν θέλεις. Ο στόχος ήταν η δημιουργία. Η ποίηση. Το ξεπέραςμα των ορίων. Εν εμπόρουν να κάμω πίσω. Έπρεπε να πάω μέχρι την άκρη, το τέλος. Όπως στις συνεντεύξεις..., έθελα να μάθω, να έβρω τα όρια και να προσπαθήσω να τα ξεπεράσω. Να δω ώσπου μπορώ να φτάσω.

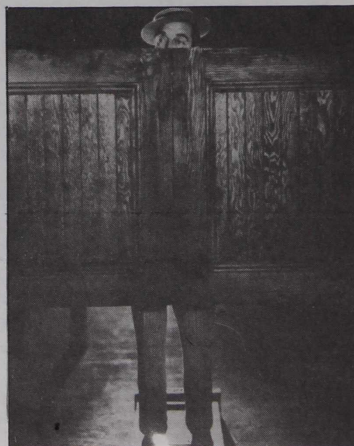
Η περιπέτωση του Ηλία Σαμάρα: «εκαταλάβαμεν Ηλία»

A: Ας έρτωμεν στες θκυ εκπομπές που έκαμες για την ΕΟΚΑ - για τον Ηλία Σαμάρα και το Γιαννάκη το Στεφανίδη. Η εκπομπή για το Σαμάρα έσκει πλέον περάσει στην Κυπριακή ιστορία. Οι μόνοι γιατί αποκαταστάθηκε επίσημα ο Ηλίας αλλά και γιατί ήταν η πρώτη φορά που επέρασε μέσα του τα φίλτρα της λογοκρισίας τούτος ο κρυφός ψήθυρος, ότι δηλαδή η ΕΟΚΑ εκτός από αγώνα ενάντια της Εγγλέζους ήταν ταυτόχρονα υπεύθυνη για το θάνατο πολλών Κυπρίων που θεωρούσε η ίδια προδότες... Μπορεί να πει κανένας ότι ξεκίνησαν μια διαδικασία όπου ακόμα και οι ίδιοι υπερασπιστές της ΕΟΚΑ αρκέψαν να παραδέχονται ότι μερικές, τουλάχιστον, από τις περιφημες «εκτελέσεις προδοτών» ήταν «λάθος». Που την άλλη όμως, μπορεί να εκέρδιες την Ιστορική δόξα, αλλά εκέρδιες και την αντιπάθεια πολλών σε πολλές θέσεις εξουσίας... Εσύ ίνταλως είδες τούτες τις υποθέσεις; Εν εκαταλάβαινες ότι εντίζες ένα που τα ευαίσθητα σημεία του κυπριακού συγκροτήματος εξουσίας;

T: Δεν το είδα ούτε ιδεολογικά, ούτε πολιτικά το θέμα. Για τον Ηλία Σαμάρα... εμελέτησα την υπόθεση και αισθάνθηκα ότι είχαμεν να κάμωμεν με ένα παλληκάρι... και ταυτόχρονα αισθάνθηκα μια μεγάλη λύπη για τα όσα ετράβησαν και ο ίδιος και η οικογένειά του. Αν θέλεις αυτό το οποίο με εσυγκίνησε ήταν ο ηρωισμός, ο ακρατός, αυτής της οικογένειας, το μεγαλείο αυτής της ιστορίας που μοιάζει με αρχαία Ελληνική τραγωδία. Είδα αυτό το μεγαλείο του κυπριακού λαού και ήθελα να το βάλω μπρος του, να του το επιστρέψω.

A: Δηλαδή;

T: Ξέρεις η σκηνή... είναι συγκεκριμένες σκηνές. Η σκηνή της γυναίκας του που τον κρατά νεκρόν κάτω από μιν σκυιάν μες το χωρόκ της... Αυτόν, ένα αγωνιστή της ΕΟΚΑ και περνούν οι χωρκανοί και τον βλέπουν. Το δράμα αυτής της γυναίκας με αγγίζει. Η σκηνή της περιγραφής μέσα από την γραπτήν επιστολήν στην ΕΟΚΑ, των βασανιστηρίων που επέρασε και

αναγκάστηκε να προδώσει, και το αίτημα του, του ίδιου να εκτελεστεί... Η σκηνή όπου επιστρέφει, μόνος του με δική του επιλογή και τον συλλαμβάνουν οι μασκοφόροι... τον χάνουμε για κάποιες βδομάδες και μετά εμφανίζεται... νεκρός. Η σκηνή της γυναίκας του που ξυπνά τη νύκτα αναίτια και λέει «εσοτώσαν τον Ηλία»... και η σκηνή που τον παίρνουν... νύχτα, να τον θάψουν. Τζιμμάτια ούλον το χωρόκ, δηλαδή πθανό να τζιμμάτια ολόκληρο το σύμπαν, μόνος ξυπνίους είναι ο ίδιος ο πεθαμένος... ακούεται το τριέζμο της βοιτάμαζας που τον παίρνει και ο παπάς του χωρόκ ξυπνίους μες 'την αυλήν του ακούεται ως μόνη φωνή να λέει «συγχωρεμένους νάσαι Ηλία». Όταν είδα αυτές τις σκηνές, αποφάσισα να κάμω το πρόγραμμα.

A: Μοιάζει με σενάριο ταινίας.

T: Ναι, και είναι κρίμα για τούτον τον τόπο που δεν εβρέθηκεν ο σκηνοθέτης να σκηνοθετήσει έτοιμον έργο... Μα τι ήταν ο ματωμένος γάμος του Λόρκα, σιόρ κοντά σ' αυτό το πράμα; Εν κρίμα που τα παίρνουμε σαν δεδομένα αυτά που συμβαίνουν σ' αυτό τον τόπο.

A: Μοιάζει σαν την εξιλέωση του Ιούδα - η περιγραφή σου εννοώ. Ο Ηλίας Σαμάρας, ο αγνός αγωνιστής που λυγίζει στα βασανιστήρια ελπίζοντας ότι οι συντρόφοι του έχουν φύει, τελικά δεν τα έχουν καταφέρει, άρα γίνεται προδότης. Οι άλλοι πεθανίσκουν στη μάχη, ήρωες δηλαδή ανάμεσα τους και ο αρρός του. Ο Ηλίας όταν συνέχεται διαπιστώνει την τραγωδία και παρά το ότι οι Άγγλοι τον παίρνουν στην Αγγλία, αυτός φεύκει και έρκεται για να τιμωρηθεί που την ΕΟΚΑ. Οι μασκοφόροι της ΕΟΚΑ τον σκοτώνουν χωρίς οίκτο, σαν Ιούδα, πετούν το πτώμα κάτω που μια συτζία και απαγορεύουν την ταφή... Η εκπομπή φαίνεται σαν η εξιλέωση του Ιούδα η επιστροφή στην αγνότητα. Σαν να υπήρχε μια ύβρις, για να χρησιμοποιήσω την έννοια της αρχαίας τραγωδίας... Μια ύβρις που μπορεί να ήταν η προδοσία του Ηλία αλλά και η εκτέλεση του. Η κάθαρση για την πρώτη ύβρη, την προδοσία, προκάλεσε μια δεύτερη, την ασέβεια στο μεγαλείο του ανθρώπου που υπέφερε, την οποία Μιλέις εσύ τελικά να αποκαταστήσεις... Μια νέα οριστική κάθαρση για να επέλθει η γαλήνη... η πρωταρχική αγνότητα...

T: Ναι, ναι, σίγουρα. Ο Ηλίας Σαμάρας υπερέβη την έννοια του Ηρώα. Δεν ξέρω, δεν μπορώ να κρίνω πως ή γιατί έπεσαν σ' αυτόν ο κλήρος αυτού του δράματος... αλλά μπορώ, και έκανα ότι μπορούσα, να του προσδώσω την αθωότητα που είσε σιόρ, να του δώσω να καταλάβει, έστω και νεκρός που είναι, ότι εκαταλάβαμεν το τι επέρασαν. Ως άνθρωποι πια, πέραν της κυπριακής κοινωνίας, πέραν του αγώνα της ΕΟΚΑ, πέραν του κυπριακού προβλήματος. Μια ιστορία ενός ανθρώπου. Ναι αυτόν ήταν το μήνυμα της εκπομπής: «Ηλίας Σαμάρας, εκαταλάβαμεν».

A: Εκείνη η εκπομπή εσυντάραξε τον κόσμο. Ο Ηλίας Σαμάρας αποκαταστήθηκε. Έγινε, μάλιστα, αν θυμώμαι καλά και επίσημο μνημόσυνο με τον αρχιεπίσκοπο κλπ. Οι σύνδεσμοι αγωνιστών πάντως δεν ενθουσιάστηκαν.

T: Ναι έφκαλαν μια ανακοίνωση η οποία ήταν κακή μεν αλλά ήταν μόνο μια ανακοίνωση

τζιαι εισώπησαν. Δηλαδή έλεαν ότι «από χθες όλη η Κύπρος γνωρίζει ποιος ήταν ο προδότης» αλλά δεν εξήγησαν να σταματήσει η εκπομπή, διότι η αντίδραση του κόσμου ήταν πέρα από θετική. Αλλά έβαλαν ο στην τζέπη τους.

Η περίπτωση του Γιαννάκη Στεφανίδη: «Τόση κακία... εν γίνεται σιόρ... Υπερβαίνει τα πλαίσια»

A: Μετά υπήρχαν βέβαια και οι συνεχείς τριβές με την εκκλησία.

T: Με την ιεραρχία της Εκκλησίας... οι με την εκκλησία...

A: Ναι, η διευκρίνιση είναι σαφής νομίζω. Ας πάμε στην περίπτωση του Στεφανίδη που ήταν νομίζω και η αρχή της επίθεσης λογοκρισίας... Εν καταλόβαινες ότι με τις προηγούμενες τριβές εστένευκαν τα όρια; Η περίπτωση του Στεφανίδη ήταν πιο προκλητική αν θέλεις από την περίπτωση του Σαμαρά. Ο Στεφανίδης ήταν ηγετικό στέλεχος της ΕΟΚΑ που εκτελέστηκε από συναγωνιστές του χωρίς σαφή κατηγορία ή οτιδήποτε... Και μάλιστα στο τέλος του αγώνα. Εμπαινες δηλαδή σε βαθκεία νερά.

T: Είδα ότι πραγματικά θα εδμιουργείτο τεράστιο πρόβλημα με τους συνδέσλους αγωνιστών και με την Εκκλησία αφού είχαμε να προηγούμενα. Είδα πως θα εμεταφραζόταν το πρόγραμμα σαν προσπάθεια σπίλωσης του αγώνα της ΕΟΚΑ αλλά και πάλιν εκείνο το οποίο έπαισε να κάμω την εκπομπή ήταν ότι δεν μπορούσεν η συνείδηση μου να ανεκτεί το ότι κάποιος άνθρωπος που ήταν συναγωνιστής με κάποιον, ανεξάρτητα αν ήταν της ΕΟΚΑ τούτοι οι άνθρωποι, μπορεί να ήταν από κάπου αλλού, κάποια άλλη οργάνωση σιόρ, κάποιον άλλο κράτος, από άλλο πλανήτη. Δεν μπορούσε η συνείδηση μου να ανεκτεί ότι κάποιος άνθρωπος έτρωαν μ' ένα άνθρωπο, έπιναν, συνομιλήκοι του, 20-25 χρονών πλάσματα και αποφάσιαν κάποια στιγμή να τον σκοτώσουν. Και τον εσκότωσαν με αυτόν τον απαίσιο τρόπο. Δηλαδή επροσπάθησαν στην αρχή να του βάλουν δηλητήριο μες την κόκα κόλα, άφρισην η κόκα κόλα... εκατάστρεψε μάλιστα το τραπέζομάντλο. Υστερά έβαλαν δηλητήριο μες τον τραχανά, επήεν να δοκιμάσει, του εφάνην πικρός και είπεν «δεν βέλω». Είπασι μετá να τον σκοτώσουν και να τον ριζούν μέσα σ' έναν λάκκον αποχωρητήριο. Αυτά τα πράγματα, πέραν του αν υπήρχεν εντολή που την ΕΟΚΑ, δείχνουν τόση κακία, τόση δυνατότητα κακίας από κάποιους από αυτούς τους ανθρώπους... Για μένα αυτά τα πράγματα είναι έξω από τα δεδομένα των ανθρώπων και ως γεγονότα που ήταν έξω απ' αυτά τα πλαίσια, εθεώρησα ότι αξίζαν για παρουσίαση στην εκπομπή. Υπερέβαινε το πλαίσιο σιόρ, εν γίνεται... ο φίλος σου, ο συναγωνιστής σου...

A: Μήπως είναι πάλι κάθαρση μετá από ύβρη;

T: Νομίζω εν πιο απλά τα πράματα δαμαί. Αυτή η ιστορία όταν την έμαθα, με ενόχλησε πολύ. Εν η ενόχληση που με έπαισε να το κάμω. Παρά το ότι είχα επίγνωση του τι περίπου θα προκαλέσει και το τι περίπου θα εδμιουργήσει.

A: Ας πάρω μια απίθανη θέση για μένα.

Αυτήν των υποστηρικτών της ΕΟΚΑ, οι οποίοι υποστηρίζουν ότι υπάρχουν ορισμένα όρια του ιερού τα οποία δεν πρέπει να παραβιάζονται. Αναγνωρίζεις ότι υπάρχουν τέτοια όρια;

T: Να σου απαντήσω με τον Ιερό Αυγουστίνω αφού αναφέρεις τη λέξη ιερό. **Είπεν, λοιπόν ο Αυγουστίνος, ότι εάν με το να αποκαλύψεις μιαν αλήθεια θα εδμιουργηθεί μέγα σκάνδαλο, θα πρέπει να αποκαλύψεις την αλήθεια ανεξάρτητα από το σκάνδαλο.**

Ο Μακάριος σαν ποιητής και οι μικροί απογόνοι

A: Αφού είμαστε στα ιερά θάβελα να σε ρωτήσω για το Μακάριο. Εχω την εντύπωση ότι τον εκτιμάς βαθύτατα. Αν ανακαλύπτες ένα σκάνδαλο του Μακαρίου θα το έβκαλες στην επιφάνεια;

T: Ναι, βέβαια.

A: Και ο Μακάριος ο ίδιος... τι σημαίνει ο Μακάριος σήμερα;

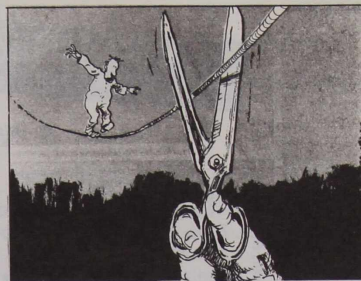
T: Πολλά κακά σ' αυτόν τόν τόπο επροήλθαν και θα προέλθουν από τα μικρά παιδιά του μεγάλου Μακαρίου. Μας έχει κληρονομήσει δυστυχώς ένα σωρό μικρά παιδιά που εκατάτησαν να θεωρούνται μεγάλοι ένεκα ακριβώς της θέσης τους κάποτε κοντá σ' αυτόν το μεγάλο. Και καταστρέφουν σιγά σιγά τον τόπο η και ότι έχει εδμιουργήσει ο ίδιος.

A: Καλά τι έχει εδμιουργήσει ο Μακάριος; Τι είναι ο Μακάριος; Και προσωπικά και ιστορικά.

T: Όταν παρέλθει πολλός καιρός χωρίς επαφή με το Μακάριο, χωρίς να διαβάσεις ένα κείμενο του, χωρίς να τον δεις εις την τηλεόραση, χωρίς να τον ακούσεις κυρίως, μπαίνω και εγώ πολλές φορές στην τάση της έντονης κριτικής... αλλά αρκεί νομίζω, για ένα καλοπροαίρετο άνθρωπο, να τον ακούσεις για 10 δευτερόλεπτα για να αισθανθεί το μεγαλείο του... Μπορεί να έκαμε λάθη αλλά ήταν όμως ένας ποιητής... ένας μεγάλος ποιητής... Οι λόγοι που εκφωνούσεν ήταν μια ποίηση χωρίς ομοιοκαταληξία. Οι λόγοι του, το βάδισμα του, η κίνηση του, η αντίληψη του περί ομορφιάς, η αντίληψη του περί τελειότητας εις τον λόγον του, το κοίταγμα του, εις το να ερεθίζει το πλήθος... Ήταν ποιητικός. Αυτό νομίζω είναι που του αφαιρεί, στα δικά μου μάτια, τα λάθη του... Κάποτε σκέφτομαι ότι ο Μακάριος ήταν η συμπύκνωση σε ένα άνθρωπο όλων των Κυπρίων...

Η εκπομπή για την κυπριακή ταυτότητα «...ήταν δημοκρατική»

A: Μια από τις κληρονομίες του Μακαρίου, του έργου του όπως λες, είναι και η Ανεξαρτησία. Απότοκο της οποίας, όχι κατανάγκη η και μόνο του Μακαρίου, είναι και η κυπριακή συνείδηση. Πίσω στο Χωρίς Πλαίσια λοιπόν. Μου τηλεφώνας να έρθω να κάνουμε μια εκπομπή για την κυπριακή ταυτότητα. Αρχίζουν οι αναβολές και οι παρεμβάσεις της διεύθυνσης και θυμούμαι μάλιστα που σου είπα ότι αφού το μπλοκάρουν, άφηστο. Εν υπάρχει λόγος να κάθεται να σπάσεις. Θυμούμαι το πάθος το πείσμα σου: «Οί εν το κάμωμε». Έκαμεν μου εντύπωση, θέμας. Γιατί επέμενες; Αφού τα περιβώρια είχαν

στενέψει τόσο γιατί επέμενες να κτυπήσεις κέντρο. Αφού ξέρεις ότι η κυπριακή ταυτότητα είναι ο μεγαλύτερος τους φόβος και η αλήθεια που φουρνάει... το κέντρο του προβλήματος τους... πάεις...

T: ... πας το μασιέρην.

A: Σε μιαν εποχή όντως ροσκοκίνδυνη. Θυμάσαι οι εθνικιστές εξεκίνησαν την άνοιξη του 92 με συλλαλητήρια για την Μακεδονία και μια έπαρση, ας πούμε, του νεοελληνισμού... Ίσως φολκλορική αλλά ήταν έντονη...

T: Αν θυμάσαι, εν κάτι που είπα στην αρχή της εκπομπής... «Σε μιαν εποχή άνθισαν τον εθνικισμό, εμείς έχωμεν ένα άνθρωπο ο οποίος...». Η αλήθεια είναι ότι δεν επρόβλεπα τέτοιαν τεράστιαν έκρηξη αντίδρασης... Συνήθως υπολογίζω σωστά τις αντιδράσεις. Δαμαί έκαμα λάθος στην πρόβλεψη για τις αντιδράσεις των εξουσιών. Επειδή ακριβώς δεν ήμουν ποτέ σ' αυτούς τους κύκλους. Τώρα γιατί έκαμα την εκπομπή; Εν η ίδια ιστορία όπως πριν... Ακόμα και τη στιγμή που μου είπες εσύ να μεν κάμωμεν αν δέχομαι πιέσεις, και είδες πάθος, κατά που λες, εμένα με επρόσβαλε αυτό το πράμα, δηλαδή πρέπει να εσκεφτήκα, εν θυμούμαι ακριβώς τη σκηνή, «τούτος ο άνθρωπος θεωρεί ότι εγώ, επειδή εν να μου πουν να μεν το κάμω, εν θα το κάμω;» Δεν δέχομαι να μου πει ο άλλος ίντα που εν να κάμω. Αλλά ιδιαίτερα όταν ξέρω ότι αυτό που κάμνω είναι σωστό. Εγώ επίστευκα πως ήταν πολλά σωστά να έχω μια συζήτηση μαζί σου για πολλούς λόγους. Πρώτα από όλα διότι εσεφράξεις κάποιες θέσεις που τες εκφράσεις σαν άτομο αλλά εγώ τις άκουσα πάρα πολλές φορές. Πιστεύω ότι τουλάχιστον 3% του κόσμου έχουν απόλυτα τες δικές σου θέσεις και τουλάχιστον 35-40% είναι στην περιφέρεια αυτών των θέσεων. Άρα εκάμωμεν κάτι που ήταν απόλυτα δημοκρατικό. Από τη στιγμή που ήταν έτσι δεν ετίθετο θέμα αν ήταν σωστό να το κάμωμεν ή λάθος. Εάν είχες θέσεις στις οποίες έκφραζες μόνο τον εαυτό σου ή άλλους 100 θα εσεφτόμουν την πιθανότητα αν αξίζει τον κόπο. Αλλά από τη στιγμή που έβλεπα την έκταση του θέματος, γιατί να μεν λειτουργήσουμε με την δημοκρατικότητα του πράματος; Οι αντιδράσεις βέβαια έδειξαν τούτον που σου είπα προηγουμένως. Ότι ο κόσμος μας εν πολλά πιο μπροστά από τες εξουσίες μας και το γεγονός ότι εισώπησαν κάποια στιγμή απότομα να φωνάζουν, να κραυγάζουν ουσιαστικά, κάποιες εφημερίδες και κάποιες οργανωμένες εξουσίες, ήταν γιατί ανετλήθησαν ότι εν τους ακολουθά ο κόσμος. Όχι μόνο δεν τους ακολουθούσε αλλά κάποια στιγμή άρχισεν η αντίστροφη πορεία και τους επείξεν...

ή η κρυφή γοητεία της πόρνης της Μεσογείου

Εμπειρία Ανδρέας Παναγιώτου

Ένας Κύπριος μουσικός έθεσε το ζήτημα αρκετά καθαρά σε μια πρόσφατη συνέντευξη: «Είμαστε αδικημένοι από την φύτρα μας», είπε. Όλοι μας ήθελαν και εμείς είμαστε πάντα πολύ λίγοι, μικροί για να τους αντιμετωπίσουμε. Η ίσως να έπρεπε να το θέσουμε και λίγο διαφορετικά: Όχι απλά όλοι ήθελαν αυτό το νησί αλλά τα τελευταία 100 χρόνια έχουν αποδοθεί όλοι σε ένα εκπληκτικό αγώνα να μας πείσουν ότι εμείς, οι ιθαγενείς κάτοικοι αυτού του νησιού, δεν πρέπει να θέλουμε να είμαστε εδώ. Έπρεπε και πρέπει να θέλουμε να είμαστε κάπου αλλού - στην Αθήνα, την Άγκυρα, το Λονδίνο, κάπου στην Ευρώπη αλλά όχι εδώ. Έπρεπε και πρέπει, λέει η επίσημη ιδεολογία, να νιώθουμε Έλληνες, Τούρκοι, Άγγλοι, Φοίνικες... στιδήποτε εκτός από Κύπριοι. Αυτό είναι ίσως η ύστατη μορφή Ιστορικής αλλοτροποίησης.

«Εμείς, λέει η Ιστορία των κρατών, δεν είχαμε μοντέρνα πάθη. Το κέντρο ήταν πάντοτε κάπου αλλού. Όπου και να ανήκεις είσαι ξένος εδώ πέρα».

Η Μοντέρνα Εποχή ήταν και είναι (για όσους την ζουν ακόμα) μια έκρηξη ρήξης με το παρελθόν. Η αρχή μιας εποχής όπου οι αλυσιδωτές κρίσεις οδηγούν μέσα από την κρυφή διαλεκτική της Ιστορίας, στην οικοδόμηση ή στην Ελπίδα οικοδόμησης ενός κόσμου βασισμένου στην ελευθερία, την Αυτονομία, την «καλή και ωραία κοινωνία». Ο μοντέρνος άνθρωπος είναι ένας νέος Προμηθέας που κλέβοντας τη φωτιά από τους Θεούς προσπαθεί σαν τον Φάουστ να ζήσει την ανθρώπινη εμπειρία στα ύστατα όρια της. Εμείς τι ζήσαμε;

Η επίσημη Ιστορία επιμένει ότι είμαστε απλά ένα ξεκομμένο μέρος κάποιου έθνους (Ελληνικού, Τουρκικού, Ευρωπαϊκού) που ξέμεινε σ' αυτόν τον βράχο από κάποια λεπτομέρεια της Ιστορίας. Εμείς, λέει η Ιστορία των κρατών, δεν είχαμε μοντέρνα πάθη. Το κέντρο ήταν πάντα κάπου αλλού. Εμείς είμαστε απλά η περιφέρεια, οι ιθαγενείς - μια χριστιανική άσση σε ένα μουσουλμανικό ωκεανό, μόλις 40 μίλια από την Τουρκία η μια μουσουλμανική μειοψηφία σε ένα Ελληνικό νησί. Όπου και να ανήκεις είσαι ξένος.

Δεν είναι θέμα πατριωτισμού. Έχουν εισαχθεί αρκετοί τόνοι συσκευασμένης εθνικής βλακείας από την Αθήνα και την Άγκυρα για να χρειάζεται και ντόπια παραγωγή. Είναι θέμα αξιοπρέπειας. Απλής, ανθρώπινης αξιοπρέπειας. Αξιοπρέπειας που σηματοδοτεί τη στάση του ανθρώπου που θεωρεί τον εαυτό του ελεύθερο υποκειμένο που δημιουργεί την ιστορία του και όχι δουλοπαρόικο που γλείφει τις εξουσίες στην Αθήνα και την Άγκυρα για να τον αναγνωρίσουν. Γιατί η Ιστορία των εισαγόμενων εθνικισμών στην Κύπρο είναι πάνω από όλα η θλιβερή Ιστορία της αναδόμησης της εξουσίας και της κατασκευής υποταχτικών της εθνικής Αποικιοκρατίας. Το είπε χωρίς ντροπή ένας νεοεθνικόφρονας τελευταία: «Προτιμώ να είμαι ο χιλιοστός Έλληνας ποιητής παρά ο δέκατος Κύπριος». Πόσο μίσος γι' αυτό τον τόπο (και για τον εαυτό σου) πρέπει να έχεις για να εκφράζεις τόσο δουλοπρέπεια;

Η Κυπριακή εμπειρία είναι μια εξόριστη αλήθεια, μια εμπειρία χωρίς όνομα - είναι η ίδια εμπειρία με την εμπειρία εκατομμυρίων ιθαγενών μέσα και έξω από την Ευρώπη των οποίων η ιστορία, η γλώσσα, οι αγώνες, η ίδια η ύπαρξη βιάστηκαν στο όνομα των μεγάλων Αφηγήσεων των εθνών.

Σήμερα μέσα στην παγκοσμιότητα του Οικουμενικού χωριού (που πρόβλεψε άλλωστε ο Κύπριος φιλόσοφος Ζήνωνας), οι

Για όσους νεοέλληνες ιθαγενείς (στην Κύπρο ή στην Ελλάδα) μπορούν να διαβάσουν θα είναι καθαρό ότι το ακόλουθο αφιέρωμα όχι μόνο δεν είναι «ανέλληνο» αλλά αντίθετα ελπίζει να εκφράσει τον κοινό πόνο των ιθαγενών της Ανατολικής Μεσογείου... Και τον αγώνα τους για αξιοπρέπεια. Όσοι θεωρούν ότι η Ιστορική αλήθεια και η κριτική του νεοελληνικού εθνικισμού είναι «ανέλληνο» -ας μην διαβάσουν αυτό το αφιέρωμα. Δεν θα βρουν παρηγορία για τη «δυστυχία τους». Ούτε και θα καταλάβουν.

Το αφιέρωμα επικεντρώνεται στη σχέση των Ελληνόφωνων Κυπρίων με τον νεοελληνικό εθνικισμό. Όπως δείχνουν όμως οι εξαιρετικές μελέτες Άρθρα/λογοτεχνία της μετά το 74 γενιάς των Τουρκοκυπρίων διανοούμενων (που είναι βέβαια και αυτοί παιδιά του Μεσοκίτου της Ανεξαρτησίας) ανάλογες αναλύσεις θα μπορούσε να κάνει κανείς και για τη σχέση των Τουρκοφώνων Κυπρίων με το νεοΤουρκικό εθνικισμό. Η τελική σύνθεση παραμένει ακόμα κρυμμένη σε κάποια χαράμπα της «νεκρής ζώνης», της Πράσινης Γραμμής.

ιθαγενείς πρέπει να διεκδικήσουν τις δικές τους αλήθειες, το δικό τους ιστορικό χρόνο, την αυθεντικότητα της δικιάς τους εμπειρίας ενάντια στην ισοπεδωτική και την ομοιογενοποίηση του έθνους-κράτους.

Σωστά το μαντέψατε:

Στον μεταμοντέρνο χώρο χρόνου (όπως και στο παρελθόν) οι Ελληνοκύπριοι και οι Τουρκοκύπριοι είναι αδελφία - ετεροθαλή.

Αυτό το αφιέρωμα είναι μια προσπάθεια διεκδίκησης της μνήμης, της μικρής ιστορίας αυτού του τόπου. Της κρυφής γοητείας του συνδρόμου επιβίωσης και αντίστασης σ' αυτήν την γέφυρα των πολιτισμών. Γιατί η Κύπρος της

Μεταμοντέρνας πλέον εποχής δεν είναι ούτε έθνος, ούτε χώρα. Είναι μια πόλη. Μια διχοτομημένη πόλη. Μια νησιώτικη πλουραλιστική πόλη. Και όσες ανοησίες και φασιστικούς κροασμούς και αν εξαπολύουν τα εθνικόφρονα ανθρωπάκια των εθνικών σημαιών, αυτός ο χώρος άντεξε και θα άντεξει. Σαν ενιαίος χώρος με όριο τη θάλασσα. Ένας Έλληνας πολιτικός αποκάλυψε την Κύπρο «πόρνη της Μεσογείου» την δεκαετία του '60. Φυσικά ήταν ένας ανέραστος. Που να καταλάβει την κρυφή γοητεία της εμπειρίας του χώρου, των ιθαγενών, του Μεταμοντέρνου τώρα και αύριο; Γιατί μπορεί την Μοντέρνα εποχή να την περάσαμε υπό σκιά, αλλά στον Μεταμοντέρνο χώρο-χρόνο της αποσπασματικής ολότητας, της απο-κεντρωμένης εμπειρίας, της συνύπαρξης των διαφορετικών η εμπειρία των Κυπρίων ιθαγενών βρίσκεται ήδη μπροστά απ' τους δεινόσαυρους της άθλιας υποταγής (ακόμα) σε Εκκλησία, κράτος και εθνική σημαία.

Σωστά το μαντέψατε:

Στον μεταμοντέρνο χώρο χρόνο (όπως και στο παρελθόν) οι Ελληνοκύπριοι και οι Τουρκοκύπριοι είναι αδελφία - ετεροθαλή.

Η ΕΦΕΥΡΕΣΗ ΚΑΙ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗ ΤΩΝ ΕΘΝΩΝ ΑΠΟ ΤΑ ΚΡΑΤΗ

Το κείμενο που ακολουθεί είναι επιλεγμένα αποσπάσματα από το άρθρο του Παύλου Κιτρομηλίδη «Φαντασιακές κοινότητες και οι ρίζες του Εθνικού Προβλήματος στα Βαλκάνια» που δημοσιεύτηκε στο έντυπο European History Quarterly τον Απρίλιο του 1989. Δυστυχώς το άρθρο είναι πολύ μεγάλο για αναδημοσίευση έτσι μεταφράσαμε τα κυριότερα σημεία (ελπίζουμε. Κάνουμε μια μικρή προσπάθεια για να ευκολυνθεί η στροφή ανάγνωσης του κειμένου αλλά διατηρήσαμε κατά βάση το ύφος και τη δομή της γλώσσας του Κιτρομηλίδη. Τώρα τι γυρεύει ένα φαινομενικά ακαδημαϊκό άρθρο εδώ πέρα; Πιστεύουμε ότι τέτοιου είδους άρθρα (ακαδημαϊκά ή μη) είναι το απαραίτητο αντίδοτο στην εθνικιστική υστερία. Σε τέλική ανάλυση η ιστορική αλήθεια είναι οι καλύτεροι σύμμαχοι απέναντι στα ψέματα των εθνικιστικών μύθων.

Ο συγγραφέας δείχνει καθαρά τη συγκρούση Ορθόδοξης και Νεοελληνικού έθνους όπως δείχνει επίσης καθαρά ότι η εθνική ταυτότητα των νεοελλήνων δεν είναι μεγαλύτερη από 200 χρόνια. Εμφανίστηκε, μετά από την επίδραση του Διαφωτισμού και της Γαλλικής Επανάστασης στα Βαλκάνια σαν πρωτοποριακή ιδέα από μια ομάδα διανοούμενων που προχώρησαν στον διαχωρισμό της Βαλκανικής κοινωνίας σε έθνη με βάση τις γλωσσικές διαφορές. Δεν «αφηνίστηκε» κανένα έθνος το 1821. Αντίθετα, η εξέγερση των Ρωμίων του 1821 οδήγησε στο ελληνικό κράτος-βασιλείο το οποίο μετά «ελληνοποίησε» στον πληθυσμό, ομοιογενοποιώντας τον (καταπιέζοντας δηλαδή τον πολιτιστικό πλουραλισμό που υπήρχε), μέσω του στρατού, της εκπαίδευσης και της δικαστικής εξουσίας. Είναι η αντιφατική ιδεολογία της εθνικής ενότητας, που δημιούργησε αυτό το κράτος για την εσωτερική του σταθερότητα, που εξήχθηκε μετά για να «Ελληνοποιήσει» άλλους πληθυσμούς (στην Κύπρο, τη Μ. Ασία ή τα Βαλκάνια). Σ' αυτήν τη διαδικασία «εθνικής συγκρότησης και ολοκλήρωσης (αυτή τη διαδικασία δημιουργίας/οικοδόμησης της ιδέας του έθνους) το ελληνικό έθνος ήρθε σε σύγκρουση με το οικογενικό Πατριαρχείο ακριβώς γιατί οι ιδέες για έθνη και φυλές συνιστούσαν ουσιαστικά μια νέα πολιτιστική ταυτότητα στα Βαλκάνια που κατ'αποτέλεσμα οριστικά και αμετάκλητα την υπερεθνική ορθόδοξη Ρωμική κοινότητα και παράδοση. Όταν την ίδια διαδικασία «εθνικής συγκρότησης» ακολουθήσαν και άλλες Βαλκανικές γλωσσολογικές ομάδες, δημιουργήθηκαν και οι ρίζες της σημερινής σχιζοφρένειας απ' την Μακεδονία ως τη Βοσνία. Αυτή η διαδικασία εθνικιστικών διαχωρισμών απέτρεψε την πραγματοποίηση του ονείρου του Ρήγα Φερραίου για μια πλουραλιστική Βαλκανική Ομοσπονδία. Μια ομοσπονδία που θα ήταν η ιστορική (και απελευθερωτική) συνέχεια αιώνων πολιτιστικής συνύπαρξης και αλληλεπίδρασης στα Βαλκάνια και την Ανατολική Μεσόγειο. Τα έθνη είναι ιστορική ανωμαλία και όχι ιστορική συνέχεια, σ' αυτή την περιοχή. Και για τους Κυπρίους αυτό το άρθρο, ίσως να κουβαλάει και μερικές πρόσθετες αλήθειες πέρα από την απογύμνωση της μυθολογίας του εθνικισμού. Ίσως καταλάβουν λ.χ. γιατί το Ελληνικό κράτος επιμένει με τόσο πάθος να ελέγχει τον κυπριακό στρατό και εκπαίδευση. Όπως μπορούν να αποκτήσουν και μερικές πρόσθετες υποψίες για το ρόλο της Ελληνικής προέβειας και ίσως να προσφέρει και μερικές ερμηνείες για όσους απορούν ακόμα πως γίνεται αυτοί που διεκδικούν ότι είναι απόγονοι των Αρχαίων Αθηναίων να πέφτουν συνέχεια σ' αυτά τα κώματα υστερίας και αυταρχισμού. Ο αυταρχισμός είναι εγγενής στην ίδια την ιδεολογία του νεοελληνικού εθνικισμού. Όσο για τα παρομύθια για την «κοινή καταγωγή» και την υποτιθέμενη ιστορική συνέχεια από τον Όμηρο στον Μητροτάκη ελπίζουμε ότι τα ένθετα μιλούν μόνο τους, όπως και η ιστορία.

ΦΑΝΤΑΣΙΑΚΕΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΟΙ ΡΙΖΕΣ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΟΣ ΣΤΑ ΒΑΛΚΑΝΙΑ

Π. ΚΙΤΡΟΜΗΛΙΔΗΣ

α) Η νέα εθνογραφία των Βαλκανίων του 18ου αιώνα:

Η Βαλκανική κοινωνία πριν την εμφάνιση των εθνικών ιδεολογιών, όπως είχε ενοποιηθεί πολιτικά απ' την οθωμανική κατάκτηση και όπως είχε ομοιογενοποιηθεί πολιτιστικά απ' την ορθόδοξη εκκλησία, κρατιόνταν μαζί ψυχολογικά και ιδεολογικά, με τους δεσμούς και τις παραδόσεις της Ανατολικής Ορθόδοξης. Υπό την ηγεσία της Μεγάλης Εκκλησίας της Κωνσταντινούπολης, (που ήταν ανώτερο κέντρο της πνευματικής και πολιτικής εξουσίας), και με την προσχώρηση της στραμμένη στην παλιά Αυτοκρατορική πρωτεύουσα των Ανατολικών Ρωμαίων Αυτοκρατόρων και των Οθωμανικών Σουλτάνων, η Βαλκανική κοινωνία παρέμεινε, υπό αυτή την κάλυψη ο κληρονόμος των οικουμενικών ιδεών του Μεσαιωνικού Βυζαντίου.

Οι μοντέρνες ιδέες του κοσμικού κράτους και της εθνικότητας που συνδέονταν με τις ιδέες του Διαφωτισμού και του Δυτικού ρεθολογισμού ήρθαν και υπονόμισαν (...) τόσο την οθωμανική διοίκηση όσο και την Ορθόδοξη Ενότητα των Βαλκανίων. Οι, τελικώς αντιμαχόμενοι, εθνικισμοί που ξεπήδησαν απ' αυτή την ιδεολογική μεταμόρφωση ήταν οι δυνάμεις που έφεραν το τέλος της κοινής Βυζαντινής παράδοσης των Βαλκανίων.

Οι πρώτες ενδείξεις αυτής της πολιτιστικής αλλαγής μπορούν να ανιχνευτούν στην καταγραφή των εθνικιστικών διαχωρισμών που συναντούμε στα κείμενα που καταγράφουν για πρώτη φορά μια νέα συνείδηση που άρχισε να αναπτύσσεται (τον 18ο αιώνα) ανάμεσα στους διανοούμενους των Βαλκανίων - ότι η κοινωνία τους θα μπορούσε να γίνει αντιληπτή σαν ένα μωσαϊκό από εθνότητες παρά σαν μια ενοποιημένη Χριστιανική κοινότητα...

Η αναγνώριση του γεγονότος ότι η Βαλκανική Ορθόδοξη αποτελείται από μια ποικιλία ομάδων οι οποίες διαχωρίζονται κατά

κύριο λόγο με τη γλώσσα, φαίνεται απ' την εντύπωση γραμματικών και λεξικών που προσπαθούσαν να κωδικοποιήσουν σε γραπτό λόγο τις προφορικές διαλέκτους που μιλούσαν μερικές απ' αυτές τις ομάδες. Οι προσπάθειες να δημιουργηθεί ένα γραπτό μέσο γι' αυτές τις προφορικές γλώσσες, η προσπάθεια να δημιουργηθεί αλφάβητο και να κωδικοποιηθεί η γραμματική και το λεξικό, συνιστούσαν αναγνώριση της ύπαρξης εθνικιστικών διαφορών στη βάση της γλώσσας ανάμεσα στους Ορθόδοξους των Βαλκανίων. Έτσι οι Αλβανοί, οι Βλάχοι και οι Βούλγαροι μπήκαν στο δρόμο της αναγνώρισης και του αυτοπροσδιορισμού τους σαν συλλογικότητες χάρη στις γλωσσολογικές τους ιδιομορφίες. Η δημιουργία ενός Ελληνο-Βλάχο-Αλβανικού λεξικού από το Θεόδωρο Καβαλιώτη το 1770 είναι η πρώτη εξέλιξη που έχουμε για κάτι τέτοιο.

Η σύνδεση ανάμεσα στο διαφωτισμό, τη γλώσσα και την εθνότητα αναπτύχθηκε με ένα ολοκληρωμένο τρόπο κατά τη δεκαετία του 1780 από τον Δημήτριο Καταρτζή. (...) Ο Καταρτζής ήταν ίσως ο πρώτος συγγραφέας που χρησιμοποίησε τη λέξη «έθνος» στη νεοελληνική γλώσσα, για να περιγράψει μια συλλογικότητα που διαχωριζόταν καθαρά λόγω της γλώσσας και της πολιτιστικής της κληρονομιάς...

Φυσικά αυτή η νέα εθνογραφία είχε και πολιτικές προεκτάσεις. Αυτό ήταν πολύ ξεκάθαρο στο επαναστατικό κάλεσμα του Ρήγα Φερραίου στις υποδουλωμένες εθνότητες των Βαλκανίων και της Μικράς Ασίας, συμπεριλαμβανομένων και των Τούρκων, να ξεσηκωθούν ενάντια στον Οθωμανικό δεσποτισμό «Βούλγαροι και Αλβανοί, Αρμένιες και Ελληνες» καλούνται να προτάξουν το σπαθί της ελευθερίας, αλλά και οι Λαζοί και οι Αιγύπτιοι καλούνται να ενωθούν στον αγώνα ενάντια στο Δεσποτισμό. Η επίδραση της Σερβικής εξέγερσης του 1804, ιδιαίτερα ανάμεσα στους Έλληνες, χρωστούσε τον ψυχολογικό της δυναμισμό

στην πολιτικοποίηση της νέας εθνογραφίας. Έτσι ο ανώνυμος πατριώτης που δημοσίευσε την Ελληνική νομαρχία το 1805 τόνιζε εμφαντικά το ήθικο παράδειγμα των Σέρβων...

[Η αντίδραση της εκκλησίας σ' αυτή την πρώτη εμφάνιση των ιδεών του Διαφωτισμού και του Δυτικού ορθολογισμού ήταν αρνητική. Η στάση της εκκλησίας εκφράστηκε αρκετά καθαρά απ' τον Αρχιεπίσκοπο Ιγνάτιο στην ιστορική απάντησή του στο Νεόφυτο Δούκα που προέτρεπε την εκκλησία να αναλάβει την ηγεσία του Ελληνικού εθνικού κινήματος].

Παρά το ότι ο Ιγνάτιος ήξερε τα σύγχρονα ιστορικά γεγονότα επέμενε ωστόσο στην παροδοσιακή αντίληψη της κοινότητας των πιστών.

«Οι Έλληνες, οι Βούλγαροι, οι Βλάχοι, οι Σέρβοι και οι Αλβανοί είναι σήμερα έθνη, το κάθε ένα με τη δική του γλώσσα. Όλοι αυτοί οι λαοί όμως, καθώς και αυτοί που κατοικούν στην Ανατολή, ενωμένοι με την πίστη και την εκκλησία είναι ένα σώμα και ένα έθνος με το όνομα Γραικοί ή Ρωμιοί. Έτσι, όταν η θωμανική κυβέρνηση απευθύνεται στους Χριστιανούς Ορθόδοξους τους αποκαλεί γενικά Ρωμιούς και τον Πατριάρχη τον αποκαλεί πάντα Πατριάρχη των Ρωμίων» (...)

Ο διάλογος Δούκα-Ιγνατίου ο οποίος βασίζονταν πάνω στη νέα εθνογραφία που ανακάλυψε στα Βαλκάνια η κοινωνική σκέψη του Διαφωτισμού, είναι η πιο ενδιαφέρουσα θεωρητικά και σίγουρα μια απ' τις πρώτες εκφράσεις της σύγκρουσης ανάμεσα στον εθνικισμό και την Ορθοδοξία.

6) Τα κράτη οικοδομούν τά έθνη:

Εθνική συγκρότηση μέσα απ' τους μηχανισμούς του στρατού, του σχολείου και των δικαστηρίων

Η φανταστική οικοδόμηση των εθνικών κοινοτήτων στα κείμενα των διανοούμενων των

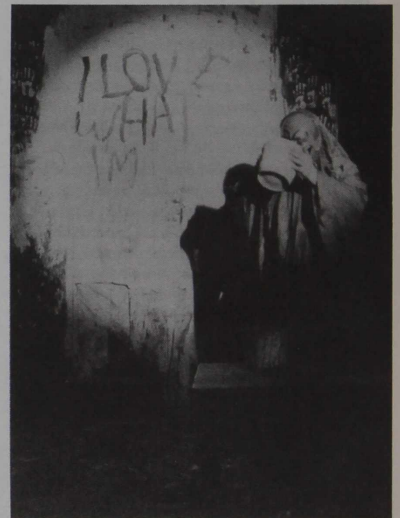
Βαλκανίων των αρχών του 19ου αιώνα ξεκίνησε αυτό που θα γινόταν η κεντρική ιδεολογία των ανεξαρτήτων κρατών της Βαλκανικής κατά τη διάρκεια του υπόλοιπου αιώνα, ενάντια στην υπόθεση της «εθνικής αφύπνισης», η οποία κυριαρχεί στην ιστοριογραφία της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης, θα ήθελα να υποστηρίξω ότι αυτό που πραγματικά συνέβηκε το 19ο αιώνα ήταν η σταδιακή οικοδόμηση των εθνών από τα κράτη. **Οι έννοιες της εθνικής ταυτότητας που εφευρέθηκαν από τις «πρωτοπορίες» των διανοούμενων, επιβλήθηκαν μετά πάνω σε κοινωνικές ομάδες των οποίων η εθνική ταύτιση θα μπορούσε να εξελιχθεί με διαφορετικούς τρόπους** αναλόγως των περιστάσεων. Με αυτή την οπτική γωνία η εθνική συγκρότηση ήταν μια δυναμική διαδικασία όχι «εθνικής αφύπνισης» αλλά σφυρηλάτησης μιας συλλογικής ταυτότητας σαν μέρος μιας δημιουργικής διαδικασίας κοινωνότητας, η οποία ήταν αναγκαία για την κοινωνική συνοχή των νέων εθνών-κρατών του 19ου αιώνα. Αυτό βέβαια δεν είναι μια βαλκανική ιδιομορφία. Συνέβαινε σ' όλη την Ευρώπη την ίδια περίοδο ακόμα και στα γηραιότερα ανεξάρτητα έθνη - κράτη όπως η Γαλλία.

Η καλλιέργεια της εθνικής ταυτότητας έγινε ένα συστατικό μέρος της εσωτερικής και της εξωτερικής πολιτικής των κρατών. Παρά το ότι μπορούμε να δούμε παράλληλες διαδικασίες και στην ιστορία των άλλων Ευρωπαϊκών κρατών - Σερβία, Ρουμανία, Βουλγαρία, και τελικά στην Αλβανία - η διαδικασία (οικοδόμησης του έθνους) άρχισε στην Ελλάδα πολύ πιο πριν και εξελίχθηκε σε δυο διαστάσεις. Η μια ήταν εσωτερική και αποτελείτο από στάδια και πρωτοβουλίες για την εθνική συγκρότηση του ανεξάρτητου βασιλείου της Ελλάδας. Η άλλη ήταν εσωτερική και περιλάμβανε την πολιτική του Ελληνικού κράτους προς τις περιοχές της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας [...] που θεωρούνται σαν αναπόσπαστο μέρος της κληρονομιάς του ελληνισμού.

Ο εθνικός στρατός έγινε ένα από τους κύριους μηχανισμούς μέσα από τους οποίους η Ελληνική κοινωνία κοινωνικοποιήθηκε στις αξίες του εθνικισμού. Στο ανώνυμο μυθιστόρημα **Στρατιωτική ζώνη στην Ελλάδα (1870)** έχουμε μια διαοριστική και άμεση μαρ-

τυρία για τους τρόπους με τους οποίους η διαδικασία κοινωνικοποίησης έφερε μαζί άνδρες από όλα τα στρώματα του πληθυσμού, από διαφορετικές κοινωνικές εμπειρίες, ακόμα και από διαφορετικές εθνικιστικές ρίζες και τους ενσωμάτωσε με μια κοινή νοτοτροπία και κοινές αντιλήψεις για το εθνικό κράτος.

Ένας άλλος, πιο εμφανής, μηχανισμός για την ανάπτυξη της εθνικής ταυτότητας ήταν το εκπαιδευτικό σύστημα... Αυτό που επιτεύχθηκε μέσα από τη διαδικασία των δημοτικών και των γυμνασίων του Ελληνικού βασιλείου ήταν η γλωσσική ομοιογενποίηση του πληθυσμού. Αυτό επιτεύχθηκε μέχρι το τέλος του 19ου αιώνα σε ένα βαθμό που θα φαινόταν αδιανόητος το 1830. Ο βαθμός του προβλήματος της γλωσσικής πολυμορφίας ακόμα και μέσα στα περιορισμένα σύνορα του τότε βασιλείου της Ελλάδας είναι εμφανής σε ένα από τα πιο δημοφιλή σατιρικά θέατρα της σύγχρονης Ελλάδας, τη Βαβυλωνία την οποία έγραψε ο Δημήτριος Βυζάντιος το 1836. Το

Μύθος 1: «Η Κοινή Ιστορία»:

Η ιστορική συνέχεια του Ελληνοχριστιανικού Πολιτισμού ή τι γνώμη είχαν οι κάτοικοι της σημερινής Ελλάδας για τους Έλληνες πριν τους μάθει το νεοελληνικό κράτος ότι έπρεπε να λέγονται Έλληνες

«Αδελφοί μου, έμαθα πως με τη χάριν του Κυρίου μας Ιησού Χριστού και Θεού δεν είσθε Έλληνες, δεν είσθε ασεβείς, αιρετικοί, άθεοι, αλλά ορθόδοξοι Χριστιανοί»

Κοσμάς ο Αιτωλός, 1779

(σήμερα, βέβαια, η κρατική παιδεία παρουσιάζει τον Κ. Αιτωλό σαν «πρόδρομο» του Έθνους) - η ιστορική αλήθεια, ως γνωστό, δεν είναι εθνική Αρετή)

«Εδώ ό,τι πρέπει να ξέρουμε είναι πως στο Μεσαίωνα κάθε συνειδητός δεσμός ανάμεσα στον Ελληνικό λαό και στην αρχαία Ελλάδα είχε λειψήσει. Έλλην σημαίνει τον ειδικολάτρη και τίποτα άλλο, μια σημασία που κρατήθηκε ζωντανή ως σήμερα ακόμα στην Κρήτη. Οι ίδιοι ήταν Ρωμιοί, Γραικοί, Χριστιανοί, μια φορά όχι Έλληνες».

Ι.Θ.Κακριδής, μελέτης Ελληνικής λαογραφίας

Μια γριά Αντριώτισσα που ήξερε παλιές ιστορίες μας είπε πως οι γενιές των ανθρώπων ήταν τέσσερις. Πρώτα έζησαν οι Δράκοντες, έπειτα οι αλλόλοιστοι Έλληνες, ύστερα οι Βενετσιάνοι και ύστερα οι Τούρκοι».

Άνδρος 19ος αιώνας

«Τι, φώναζε (η γριά) εσύ δεν πιστεύεις για τους Έλληνες πως έζησαν; Μα ήταν γίγαντες, τόσο ψηλοί που όταν έπεφταν δεν μπορούσαν πια να σηκωθούν γι' αυτό οι χάρηκαν»

Θεσσαλία, 19ος αιώνας

Παλιόν καιρό οι-γι-άνθρωποι ήταν πολύ μεγάλοι. Μεγαλύτεροι απ' όλους ήταν οι Ελληνέδες. Αυτοί ήταν κακοί άνθρωποι, γι' αυτό ο Θεός έστειλε κάτι κουνούπια μεγάλα με μύτες σιδερένιες και τους κυνήγαγαν».

Ήπειρος, 20ός αιώνας

Στους βαλκόνιους γύρω από το ναό του Απόλλωνα στις Βάσσες ζει ακόμα σήμερα το όνομα των Ελλήνων. Η απλοϊκή σκέψη αυτών των βοσκών θεωρεί τους Έλληνες προγόνους των Φράγκων, ξένους τεχνίτες που κάποτε κρατούσαν τον τόπο αυτό».

Αρκαδία 19ος αιώνας

Ι.Θ. ΚΑΚΡΙΔΗΣ, «Οι Αρχαίοι Έλληνες στην νεοελληνική λαϊκή παράδοση».

Αυτά τα πιστεύω δεν ήταν απλά αποτελέσματα άγνοιας και έλλειψης μόρφωσης. Εκτός από το γεγονός ότι ο Ελληνικός πολιτισμός ήταν τόσο αρχαίος (2000 χρόνια) που έμοιαζε με ιστορία παραμυθιών (γίγαντες, θεόρατοι) για τους περισσότερους κατοίκους των Βαλκανίων, η συγκεκριμένη αντίληψη ότι οι Έλληνες ήταν «κακοί», «μισάνθρωποι», «αλλόλοιστοι» κλπ.

ήταν η επίσημη θέση της Ορθόδοξης εκκλησίας μέχρι τον 19ο αιώνα. Ο Κοσμάς ο Αιτωλός ο οποίος αγωνίστηκε ουσιαστικά για την αναβίωση της Ορθοδοξίας απηχεί αυτή την ιστορική αλήθεια με την καταδίκη του Ελληνισμού (μόλις 30 χρόνια πριν την επανάσταση του 21), σαν «ασέβειας», «αθείσμου» κλπ. Ο Βυζαντινός - Χριστιανικός πολιτισμός διαπνεόταν από ένα άσβεστο μίσος για τον αρχαίο Ελληνικό πολιτισμό. Με αυτήν την έννοια όχι μόνο δεν υπήρξε ιστορική συνέχεια αρχαιότητας - Βυζαντίου αλλά αντίθετα έκφραζαν 2 αντίθετα πνεύματα. Τον αρχαίο Ελληνικό πολιτισμό του διέσωσαν οι Άραβες, μετά τον κληρονόμησαν οι Ευρωπαίοι (από όπου και αντλήσαν τις ιδέες του φιλελευθερισμού, του ανθρωπισμού και του ορθολογισμού). Στην ανθρωπολογική του μελέτη «Ours once more» ο R. Clogg παρατήρησε ότι η αντιπαράθεση Έλληνα - Ρωμίου υπάρχει ακόμα στην Ελλάδα. Και το Ελληνικό κράτος αγωνίζεται βεβαίως ακόμα εναγωνίως να πείσει τους υπηκόους του ότι τα 1000 χρόνια αντιπαράθεσης δεν υπήρξαν... Και ίσως βέβαια να μην είναι τυχαίο ότι η κορυφαία (και πιο φανταστική) απόπειρα καθιέρωσης του Ελληνοχριστιανισμού σαν κουλτούρας έγινε το 67-74. Το Κίτς του Παττακού ήταν ίσως η μόνιμη αυθεντική στιγμή μιας αδιάντητης σύνθεσης.

θέατρο παρουσιάζει τις συνέπειες της πολυμορφίας των διαλέκτων που ομιλούντο σε διάφορα μέρη της Ελλάδας - μια πολυμορφία που έκανε αδύνατη την επικοινωνία ανάμεσα σ' αυτούς που θα ήταν μέλη της νέας πολιτικής κοινωνίας.

Η αδυναμία επικοινωνίας λόγω της πληθώρας Ελληνογενών διαλέκτων και ιδιωμάτων δεν εξαντλούσε το πρόβλημα. Το νέο βασίλειο περιλάμβανε στα σύνορα του ξένες γλωσσολογικά ομάδες, οι οποίες δεν μιλούσαν καθόλου Ελληνικά με πιο χαρακτηριστικό παράδειγμα τους Αλβανοφώνους Ορθόδοξους της ηπειρωτικής Ελλάδας, μερικών νησιών και της Πελοποννήσου οι οποίοι έπρεπε να ενταχθούν στην εθνική κοινότητα του νέου κράτους. Το πρόβλημα αναφέρεται και από το συγγραφέα της Στρατιωτικής ζωής, από τις αναφορές του οποίου φαίνεται ότι ο στρατός ήταν ένας αποτελεσματικός μηχανισμός για τη γλωσσολογική Ελληνοποίηση των στρατιωτών. Η ανάπτυξη της Ελληνικής εκπαίδευσης έκανε τα υπόλοιπα... Ένας άλλος μηχανισμός εθνικής συγκρότησης ήταν η δικαστική εξουσία [...]. Τα δικαστήρια ήταν ένα πανίσχυρο ιδεολογικό όπλο για την αποκήρυξη και την τιμωρία, (σαν κοινωνικής παρεκτροπής) τρόπων συμπεριφοράς που δεν προσαρμόζονται στην εθνικιστική κοινότητα του κράτους.

Η εξάπλωση του ελέγχου του κράτους πάνω στην κοινωνία μέσα από τη συγκεντρωμένη της εξουσίας, την καταστροφή της τοπικής αυτονομίας και τη διερεύνηση της γραφειοκρατίας βασιζόταν σ' αυτούς τους μηχανισμούς της εθνικής συγκρότησης. Με τη σειρά της η εθνικιστική ρητορική χρησιμοποιήθηκε ευρύτατα για να νομιμοποιήσει αυτή τη διαδικασία - προωθώντας την ιδέα της εθνικής ενότητας για να κινητοποιηθούν όλες οι δυνάμεις του έθνους για την επιτυχία των εξωτερικών του στόχων. Δεν είναι εκπληκτικό λοιπόν... ότι το εθνικιστικό δόγμα της «Μεγάλης Ιδέας» αναπτύχθηκε σαν αντίδραση σε μια εξωτερική διαμάχη (από τον Κωλέτη το 1844).

γ) Η εξαγωγή της εθνικής συνειδήσης του κράτους των Αθηνών

Οι δυο ξεκάθαρα ιδεολογικές πρωτοβουλίες με τις οποίες το Ελληνικό κράτος προσπάθησε να σταθεροποιήσει την εθνική ταυτότητα ήταν η δημιουργία της αυτοκέφαλής εθνικής εκκλησίας και η εγκαθίδρυση ενός εθνικού πανεπιστημίου στην πρωτεύουσα.

Η κύρια κατεύθυνση του πανεπιστημίου (...) προς τους Ελληνικούς πληθυσμούς έξω απ' την Ελλάδα ήταν συμπτωματική του γενικού ιδεολογικού δόγματος της εθνικής ενότητας... Το δόγμα της εθνικής ενότητας, το οποίο θα αναπτυσσόταν κατά τη διάρκεια του 19ου αιώνα, λειτουργούσε σε 3 επίπεδα. Στο κοινωνικό επίπεδο τόνιζε την ανάγκη για εθνική ενότητα μέσα στην Ελλάδα με έμφαση στην ομοιομορφία και την ομοιογενεότητα... σε ένα γεωγραφικό επίπεδο τόνιζε την ενότητα του Ελληνισμού... του Ελληνικού έθνους σαν συνολού... μέσα και έξω από τα σύνορα και σε ένα ιστορικό επίπεδο τόνιζε τη διαχρονική ενότητα του ελληνικού έθνους... τοίζοντας την αδιάκοπη συνέχεια του διαμέσου των αιώνων από τον Όμηρο, στο

Βυζάντιο, στη Μοντέρνα Εποχή. Αυτό το πολυεπίπεδο δόγμα αντιπροσώπευε μια κλασική περίπτωση ιδεολογήματος... έκρυβε σοβαρά και συχνά ασυμβίβαστα δομικά και πολιτιστικά ρήγματα.

Στο κοινωνικό επίπεδο έκρυβε βαθιές συγκρούσεις και διαιρέσεις... στο γεωγραφικό επίπεδο αντιπροσώπευε την επιθυμία για μια κατάσταση του έθνους ριζικά διαφορετική από τον πραγματικό πολιτικό κατακερματισμό του Ελληνικού κόσμου τον 19ο αιώνα... στο ιστορικό επίπεδο η θεωρία της ιστορικής συνέχειας προσπαθούσε να προσπεράσει τις ανασφάλειες γύρω απ' την εθνική ταυτότητα που ξεκινούσαν από τις πολιτιστικές αντινομίες και αντιφάσεις ανάμεσα στα κύρια στοιχεία της Ελληνικής Ιστορίας: Την κλασική Ελλάδα και το Χριστιανικό Βυζάντιο.

Η [ιδεολογική] προτροπή για εθνική ενότητα δημιουργήσε μια γενική έλλειψη ανοχής στην Ελληνική πολιτική σκέψη η οποία σταδιακά καθιέρωσε τις αναγκαίες του εθνικισμού σαν τη μόνη αποδεκτή ιδεολογική ορθοδοξία.

Η εξωτερική διάσταση της εθνικής συγκρότησης περιλάμβανε την εξαγωγή των νέων εθνικών ιδεών, των νέων τρόπων εθνικής ταύτισης και εθνιστικού ορισμού... Το ανεξάρτητο βασίλειο της Ελλάδας ανέλαβε σιγά σιγά το ρόλο του εθνικού κέντρου.

Το όραμα της εθνικής εκπαίδευσης πέρα από τα σύνορα του Ελληνικού κράτους ισοδυναμούσε με τη διερεύνηση των συμβολικών συνόρων της Ελληνικής εθνότητας μέσω της υιοθέτησης κοινωνικών ομώδων οι οποίες λόγω της γλώσσας ή της θρησκείας μπορούσαν να διδαχθούν να ταυτίζονται με τη γενικότερη φαντασιακή κοινότητα του Ελληνικού Έθνους. Αυτή η διαδικασία έγινε μέσω των δραστηριοτήτων 2 θεσμικών δικτύων - το ένα κάτω απ' τον άμεσο έλεγχο του Ελληνικού κράτους και το άλλο στηριζόμενο σε Ελληνοφώνους ή Χριστιανικές Ορθόδοξες κοινότητες. Και τα δυο όμως ήταν επανδρωμένα από στελέχη εκπαιδευμένα στην Αθήνα... Το ένα ήταν το δίκτυο των Ελληνικών προξενείων και υποπροξενείων το οποίο από το 1836 και μετά απλώθηκε από πόλη σε πόλη στα Βαλκάνια και τη Μικρά Ασία. Το άλλο ήταν το δίκτυο των Ελληνικών σχολείων που οργανώθηκε από τοπικές κοινότητες ακολουθώντας όμως τα εκπαιδευτικά μοντέλα που εισάγονταν από το Ελληνικό κράτος... **Η πιο σημαντική συνέπεια αυτής της εκπαιδευτικής εκστρατείας ήταν η γλωσσολογική ελληνοποίηση μεγάλων ορθόδοξων πληθυσμών.**

Όπου οι ορθόδοξες κοινότητες μιλούσαν Αλβανικά, Βλάχικα ή Σλαβικά στα Βαλκάνια ή Τουρκικά και Αρμένικα στη Μικρά Ασία, η εξάπλωση του δικτύου των ελληνικών σχολείων οδήγησε μέσα σε μια, δυο γενιές στην αναβίωση της Ελληνικής γλώσσας.

Η αναβίωση της γλώσσας φυσικά άνοιξε τον δρόμο για την καλλιέργεια αισθημάτων εθνιστικής ταύτισης, της πολιτικοποίησης της μνήμης και τη σταδιακή μεταμόρφωση των παραδοσιακών θρησκευτικών ταυτίσεων σε εθνικές. Σύντομα τους δασκάλους τους ακολουθήσαν και άλλες ομάδες που ενεργητήθηκαν από τη δυνατότητα ανώτερης εκπαίδευσης που παρείχε η ανεξάρτητη Ελλάδα. Δικηγόροι, γιατροί, δημοσιογράφοι... έγιναν πρωταγωνιστές στη μεταφορά της πολιτικής κοινότητας του Ελληνικού κράτους στους χριστιανούς υποτέλειες του οθωμανού Σουλτάνου.

δ) Η τελική σύγκρουση:

Η εθνικοποίηση των Ορθόδοξων Εκκλησιών και το τέλος της Βαλκανικής κοινωνίας

Παρά την αποτελεσματικότητα της, η διαδικασία της εθνικής συγκρότησης διαμέσου της φαντασιακής οικοδόμησης μιας αισθητής εθνικιστικής κοινότητας, έφερε στο προ-

Μύθος 2: Η κοινή καταγωγή και η ανάπαρκτη φυλετική αγνότητα

Ο μύθος της «κοινής Ιστορικής πορείας» ενδιαφέρει ιδιαίτερα τους διανοούμενους γιατί μέσα από την κατασκευή ενός τέτοιου «έργου» γίνονται αρχικά οι πρωτοπόροι μιας ιδέας και μετά οι αδιάστατοι εφαρμοστές της μέσω της κρατικής εξουσίας. Η «κοινή ιστορία», η «κοινή μοίρα» είναι ο μύθος που κάνει την ιδεολογία του έθνους μοντέρνα - της προσδίδει την ιδιότητα της εξελίξης στο χρόνο. Η «κοινή καταγωγή» από την άλλη είναι λαϊκός μύθος. Έχει να κάνει με την πίστη ότι κάπως το έθνος είναι μια οικογενειακή αιμάτωση και άρα το «αδελφία μου Ελληνες» ή το «μητέρα πατρίδα» δεν είναι απλά σχήματα λόγου αλλά πραγματικότητα.

Οι εθνικοφρόνες διανοούμενοι βέβαια γνωρίζουν ότι οι δεσμοί αιμάτος είναι παρωπύθια. Κανένα έθνος δεν αποτελείται από μια αιματολογική-βιολογική ομάδα. Όλα τα έθνη είναι μείγματα και μισαποδοκίμα αμματολογικών γραμμών. Δεν έχει βέβαια νόημα να μιλήσει κανείς για βιολογική ενότητα των εθνών της Αμερικής που δημιουργήθηκαν από μετανάστες. Αλλά και τα ιστορικά (δηλαδή αυτά που είναι 2-3 αιώνων) έθνη της Ευρώπης, όπως η Γαλλία, αποτελούνται από ποικίλες διασταυρώσεις. Μια πρόσφατη έρευνα στη Γαλλία έδειξε ότι ο σημερινός πληθυσμός της χώρας είναι απόγονοι αλλοδαπών κατά το 1/3 τουλάχιστον.

Η πιο ακραία μορφή ιδεολογικής έκφρασης της πίστης στη βιολογική καταγωγή είναι ο ρατσισμός και ο φασισμός. Γι' αυτό και μετά το 1945 αυτές οι θεωρίες υποχώρησαν κάπως. Σήμερα επανέρχονται παρά την έκδηλη ανονομία που τις χαρακτηρίζει. Η ρίζα αυτής της πίστης βρίσκεται στην ίδια τη συναισθηματική αυταπάτη που προβάλλει το κράτος για να καλύψει το γεγονός ότι το έθνος είναι η ιδεολογία του. Το κράτος μέσα από το εκπαιδευτικό σύστημα προβάλλει έντονα την εικόνα **έθνους=οικογένεια**. άρα:

**κράτος=πατέρας
πατρίδα= μητέρα
παιδιά της πατρίδας/έθνους=πολίτες**

για τη πατρίδα που θα την υπερασπιστούν από το βιασμό των βαρβάρων.

Αυτή η φαντασιακή δομή εξουσίας αντλεί τη συναισθηματική της φόρτιση από τα αξεπέραστα οιδιπόδεια αλλά κατά κύριο λόγο από τις ιστορικές δομές της πατριαρχικής εξουσίας. Ουσιαστικά το κράτος προβάλλει σαν ο παραδοσιακός πατριάρχης που επιτάσσει στους «γίους» την προστασία των γυναικών και ιδιαίτερα της «μάννας». Πίσω από αυτό το συναισθηματικό πέπλο αυταπάτης, το κράτος μπορεί να συνεχίζει την αυταρχική τεχνοκρατική διαχείριση σαν ο πατέρας - προστάτης - Θεός της φυλής.

σκήνιο την ουσιαστική και θεωρητικά αναπόφευκτη αντινομία ανάμεσα στην Ορθόδοξη και τον Εθνικισμό. Τα πρώτα σημάδια της ρήξης ηγαίνονταν πίσω στη συγκρούση της Εκκλησίας με τους υποστηρικτές της πολιτιστικής και ιδεολογικής αλλαγής που συνδεόταν με το Διαφωτισμό. Η σύγκρουση εκφράστηκε μετά το 1789 όταν έγινε φανερό στους παραδοσιακούς θρησκευτικούς ηγέτες προς τα που πήγαιναν οι αλλαγές και οι φιλελεύθερες ιδέες του Διαφωτισμού. Η ενεργητική αντίθεση του Πατριαρχείου της Κωνσταντινούπολης και ιδιαίτερα του Πατριάρχη Γρηγορίου 5ου (1797-8, 1806-8, 1818-21) στην εξάπλωση του Διαφωτισμού στην Ελληνική εκπαίδευση και κοινότητα και στο ελληνικό εθνικό κίνημα... συνιστούν την πιο φανερά έκφραση της αντινομίας ανάμεσα στην Ορθόδοξη και τον Εθνικισμό. Ο Γρηγόριος

καταδίκασε τόσο το Ρήγα το Βελεστινλή το 1798 όσο και την Ελληνική Επανάσταση το 1821 με βάση τις αρχές του Ορθόδοξου δόγματος. Η κλασική Εκκλησιαστική θέση περιέχεται στο κείμενο «Πατερική διδαχή» (1798).

[Τον 19ο αιώνα] καθώς οι περιφερειακές εκκλησίες των Βαλκανίων εθνικοποιούνταν... το οικουμενικό πατριαρχείο κρατούσε τις αποστάσεις του από το νέο εθνικισμό.

[Ένας παρατηρητής] ο Ubicini σημείωσε το 1850 ότι οι κληρικοί στην Τουρκία, όπως και αλλού, «είναι του Εκκλησιαστικού κόμματος και μόνο αυτού». Ήταν αυτό το κόμμα που ήταν ενάντια στους νέους εθνικιστές «το κόμμα του Ελληνισμού» οι υποστηρικτές του οποίου σύμφωνα με τον Ubicini «ήθελαν απλά να προσαρτηθούν στην Ελλάδα». Το Πατριαρχείο μέσα από μια σειρά από πράξεις και ανακοινώσεις της Ιεράς Συνόδου επισημοποίησε την αντίθεση του στον εθνικισμό...

Πρόλο που η πρώτη φορά που αντέδρασε έτσι το Πατριαρχείο (καταδικαστικά) ήταν στην περίπτωση της ανακήρυξης του Αυτοκέφαλου της Ελληνικής Εκκλησίας (1833) η ξεκάθαρη δημόσια καταδίκη της προώθησης εθνικών στόχων στους κόλπους της Εκκλησίας προκλήθηκε απ' το Βουλγαρικό Σχίσμα του 1870. Τον Αύγουστο του 1872 οι ορθόδοξοι πατριάρχες της Αλεξάνδρειας, της Αντιόχειας και της Ιερουσαλήμ μαζί με τον οικουμενικό πατριάρχη και τον αρχιεπίσκοπο Κύπρου συγκάλεσαν μια Μεγάλη Σύνοδο η οποία καταδίκασε το «φυλετισμό» με τον οποίο εννοούσε βασικά τον εθνικισμό.

«Όλες οι Χριστιανικές εκκλησίες που ιδρύθηκαν τα πρώτα χρόνια της πίστης ήταν τοπικές και περιλάμβαναν τους Χριστιανούς μιας συγκεκριμένης πόλης... χωρίς φυλετικούς διαχωρισμούς... Αποκηρύσσουμε

και καταδικάζουμε το φυλετισμό, τις φυλετικές διακρίσεις, τις εθνικές διαμάχες, τα μέσα... στην εκκλησία του Χριστού...»

Οι εκκλησίες στο Χριστιανικό δόγμα και στις Ορθόδοξες παραδόσεις, όμως, δεν μπορούσαν να σταματήσουν τις νέες δυνάμεις της Παγκόσμιας ιστορίας. Η εθνικοποίηση των περιφερειακών ορθόδοξων εκκλησιών συνεχίστηκε αμείωτη. Η Βουλγαρική Εκκλησία έγινε ο κύριος μοχλός για την προώθηση των Βουλγαρικών εθνικών στόχων στη Μακεδονία, στο δεύτερο μισό του 19ου αιώνα. Για να το αντιμετωπίσουν αυτό οι Έλληνες Επισκοπικοί άρχισαν να παίρνουν αυξανόμενες εθνικιστικές στάσεις σε τέτοιο βαθμό που οι Εθνικοί αγώνες στη Μακεδονία μετατράπηκαν σε ένα μεγάλο βαθμό σε αγώνες για τον έλεγχο εκκλησιών και ενοριών. Σύντομα προστέθηκαν στο σκηνικό και οι Αλβανοί επίσκοποι...σαν οι ηγέτες του Αλβανικού εθνικιστικού κινήματος.

[Στις αρχές του 20ου αιώνα εμφανίστηκε μια νέα γενιά εθνικιστών επισκόπων] ανάμεσα στους οποίους ήταν ο Γερμανός της Καστοριάς και ο Χρυσόστομος της Δράμας που διακηρύττουν ανοικτά πλέον ότι η Ορθόδοξη

Εκκλησία στην Οθωμανική Αυτοκρατορία έπρεπε να υπακούει στις εντολές του εθνικού κέντρου της Αθήνας. Ο οικουμενικός Πατριάρχης Ιωακείμ ΙΙΙ (1878-84 και 1901-12) πήρσε μια σταθερή στάση ενάντια στους νέους επισκόπους και επέμενε στην Ανεξαρτησία του Πατριαρχείου από την Αθήνα. Η βίαιη σύγκρουση που ακολούθησε ανάμεσα στον Πατριάρχη και τους εθνικιστές επισκόπους ήταν χαρακτηριστική της προσπάθειας να «εθνικοποιηθεί» ακόμα και το κέντρο της υπερεθνικής Ορθοδοξίας.

Την ίδια περίοδο ανάλογες συγκρούσεις συνέβαιναν και σε άλλες Ορθόδοξες Εκκλησίες της Μέσης Ανατολής... Ακόμα και η μικρότερη απ' τις Ορθόδοξες Εκκλησίες, η Εκκλησία της Κύπρου, ήταν θύμα των πιέσεων του εθνικισμού. Μια παρατεταμένη διαμάχη για την διαδοχή του αρχιεπισκοπικού θρόνου... (1900-1909) έληξε με την εκλογή του Εθνικιστή Κύριλου ΙΙ (1909-16).

Από αυτό το σημείο και πέρα η Εκκλησία της Κύπρου ανέλαβε την ηγεσία του Κυπριακού εθνικιστικού κινήματος...για ένωσή με την Ελλάδα.

Μύθος 3: Η Εθνική Αφύπνιση ή οι Ρωμιοί, οι Αρβανίτες, οι Βλάχοι και οι Σλάβοι που απελευθέρωσαν την Ελλάδα!

Τον 19ο αιώνα ένα μεγάλο μέρος της Ελληνικής Ιστοριογραφίας αναλώθηκε σε μια προσπάθεια να αποδειχθεί ότι οι νεοΈλληνες ήταν γνήσιοι βιολογικοί απόγονοι των αρχαίων. Ο απόηχος εκείνης της αστείας προσπάθειας βασανίζει ακόμα το νεοελληνικό έθνος (και τους εν Κύπρω «δυστυχομένους» ομοεθνείς των Αθηναίων) που σε περιόδους υστερίας (όπως η σημερινή) ανεμίζουν με τόσο πάθος τη σημαία της φυλετικής καθαρότητας και της βιολογικής καταγωγής που όντως αρχίζει να απορείς ποιες βαθύτερες ψυχαναλυτικές ανησυχίες μπορεί να εκφράζει αυτός ο φόβος του μπισοταρδέματος. Τα νέα, βέβαια, από το μέτωπο της Ιστορικής έρευνας είναι ιδιαίτερα δαχνητά. Ιδού τι αναγκάζεται να παραδεχθεί ένας σύγχρονος Ελληνοπαθής Ιστορικός που θέλει ντε και καλά να απο

δείξει ότι η νεοελληνική εθνική ταυτότητα δημιουργήθηκε από τον 15ο αιώνα.

«Μετά από ιδιαίτερα μακρούς και σκληρούς αγώνες υπετάγη στους Τούρκους το 1461 και η Πελοπόννησος. Στην αντίσταση της έπαιξαν ιδιαίτερο ρόλο οι Αρβανίτες, οι Σλάβοι και οι Τσάκωνες... Μέσα σ' αυτές τις συγκρούσεις οι Αρβανίτες, οι Σλάβοι και οι Τσάκωνες συγχωνεύονται στην νεοελληνική εθνότητα. Οι Σλάβοι του Ταύγετου είχαν διατηρήσει ως τότε τη γλώσσα και την ιδιαιτερότητά τους».

Περίκλη Ροδάκη - «Τότε» αρ...22.

Ας μην μπούμε στις λεπτομέρειες ότι μέχρι τον 18ο αιώνα ο Ρήγας Φερραίος κάνει εκκλήση στους Τσάκωνες της Πελοποννήσου. Αντισταθμίζετε τι σημαίνει αυτό για την αγνότητα του ελληνικού έθνους; Ότι οι γενναίοι Έλληνες του Μωριά, της Μάνης, της Πελοποννήσου μπορεί να είναι και απόγονοι Σλάβων και Αρβανιτών! Να σταματούσε όμως τουλάχιστον εκεί το κακό. Φαντάζεστε ότι η πλειοψηφία των ηρώων του 1821 δεν ήταν και Ελληνικής καταγωγής; Και όμως...

«Στο Ελληνικό έθνος περιλαμβάνονται όλες οι ομάδες που βρέθηκαν στον Ελλαδικό χώρο και αγωνίστηκαν κατά της τουρκικής κυριαρχίας. Οι Αρβανίτες που είχαν εγκατασταθεί σε διάφορα σημεία του Ελλαδικού χώρου και πολέμησαν τους Τούρκους έγιναν βασικά και δυναμικά στοιχεία του νεοελληνικού έθνους...»

Πολλοί απ' τους ήρωες των εθνικών μας αγώνων ήταν αρβανίτες ή βλάχοι ή και Σλαβικής καταγωγής όμως ένοιωσαν οι ίδιοι ότι ανήκαν σ' αυτό το έθνος. Το νεοελληνικό έθνος δεν είναι φυλετικό. Κανένα έθνος στον κόσμο δεν είναι καθαρά φυλετικό... Οι Σουλιώτες, οι Υδραίοι και οι Σπετσιώτες είναι Αρβανίτες στην καταγωγή αλλά είναι απ' τα βασικά στηρίγματα του νεοελληνικού έθνους.

Κανένας δεν μπορεί να φανταστεί νεοελληνικό έθνος χωρίς τους Υδραίους και τους Σπετσιώτες ναυμάχους, χωρίς τον Κολοκοτρώνη, τον Καραϊσκάκη και τους μεγάλους αρματωλούς που στην καταγωγή είναι Αρβανίτες ή Βλάχοι».

Περίκλη Ροδάκη (ο.π.)

Πώς οι Κύπριοι έμαθαν ότι είναι Έλληνες

ή
για την καλλιέργεια της
εθνικής συνείδησης μέσα από την
ισοπέδωση της ιστορικής μνήμης

ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΑ

Στην αρχαιότητα η Κύπρος είχε ένα αυτόχθονο πολιτισμό που φαίνεται να ανήσει από το 8.000 μέχρι το 1000 π.Χ. (είχε δηλαδή πολύ πιο μεγάλη ιστορία από οποιονδήποτε μετέπειτα). Οι αυτόχθονες Κύπριοι είχαν δική τους γλώσσα και γραφή και όπως δείχνουν οι πρόσφατες ανασκαφές στη Μέση Ανατολή είχαν αναπτυσσόμενες εμπορικές σχέσεις με τις γειτονικές χώρες. Μετά το 2000 π.Χ. άρχισαν οι εποικισμοί των Αχαιών και άλλων λαών της περιοχής (Φοίνικες) και η Κύπρος μετατράπηκε σε ένα νησί με πλουραλιστική φυλετική και πολιτιστική σύνθεση. Αυτός ο κυπριακός πλουραλισμός φαίνεται καθαρά από τις αναφορές τόσο του Ηρόδοτου όσο και του γεωγράφου Σκυλακα που ταξίδεψε στην περιοχή τον 4ο αιώνα π.Χ. Από την αναφορά του τελευταίου φαίνεται ότι οι αυτόχθονες Κύπριοι εξοκολογούνταν να υπάρχουν σαν αυτόνομη κοινότητα με έδρα την Αμαθούνα, μέχρι τότε.

Οι αυτόχθονες Κύπριοι είχαν δική τους γλώσσα και γραφή.

Γενικά από ό,τι φαίνεται από τις αναφορές η συνύπαρξη των διαφορετικών κοινοτήτων ήταν ειρηνική. Οι κυπριακοί διαχωρίζονταν με βάση την πόλη καταγωγής τους (Σαλαμίναιοι, Αμαθούσιοι κ.λ.π.), ενώ σαν σύνολο προσδιορίζονταν σαν Κύπριοι. Αυτό φαίνεται καθαρά από τις αναφορές των αρχαίων Ελλήνων συγγραφέων για την Κύπρο (βλ. ένεθρο).

Η σημερινή αντίληψη ότι οι αρχαίοι Κύπριοι ήταν μέρος του Ελληνικού έθνους είναι μια προβολή των ιδεολογιών του 20ου αιώνα προς τα πίσω, όπως είχε δείξει στο κλασικό του άρθρο «**Factoids in ancient History**» ο **F. Maier**. Αναμφίβολα οι κυπριακές πόλεις επηρεάστηκαν από τις Ελληνικές πόλεις. Παρ' όλα αυτά οι επιδράσεις ήταν ανάλογες με τις παγκόσμιες επιδράσεις που έχει σήμερα ο ηγεμονικός δυτικός πολιτισμός, δεδομένου ότι ο Ελληνικός πολιτισμός της κλασικής και Ελληνιστικής περιόδου ήταν ηγεμονικός στην Ανατολική Μεσόγειο. Και σίγουρα οι αρχαίες επιδράσεις στην Κύπρο δεν περιορίστηκαν μόνο στις Ελληνικές. Η Κυπριακή αρχαιολογία, όμως, μετά το 1960 έχει ουσιαστικά ρίξει όλο το βάρος της στους χώρους με εμφανή στοιχεία Ελληνικής επιδράσης, για «εθνικούς» λόγους. Αντίθετα οι επιδράσεις άλλων πολιτισμών αγνοήθηκαν. Η δε Αμαθούνα, το πολιτιστικό κέντρο των αυτόχθονων Κυπρίων που είχαν δική τους γλώσσα και γραφή, αφέθηκε μέχρι τ'ά μέρα της δεκαετίας του 70 στην ημι-παραγνώριση ώπου άρχισαν οι ξενοδοχείο να κτίζουν και να θάβουν στα θεμέλια των ξενοδοχείων τους την ιστορική μνήμη. Βεβαίως σε θέματα μνήμης τίποτα δεν είναι τυχαίο - ιδιαίτερα όταν εμπλέκονται οι εθνικιστές που είναι φανατικοί για την δικιά τους «μνήμη».

Η ΚΥΠΡΟΣ ΔΕΝ ΗΤΑΝ ΠΟΤΕ (μόνο) ΕΛΛΗΝΙΚΗ

ΜΕΣΑΙΩΝΑΣ

Οι απόγονοι του Χεττίμ, οι Ρωμιοί και ο
θρησκευτικός πλουραλισμός.

Κατά την Χριστιανική περίοδο οι Κύπριοι πέρασαν από διάφορες εναλλαγές κυβερνητών (Βυζαντινοί, Αραβες, Λατίνοι, Οθωμανοί). Ο τοπικισμός των Κυπρίων ήταν χαρακτηριστικός και σ' αυτή την περίοδο. Οι Ορθόδοξοι Χριστιανοί της Κύπρου ήταν οι πρώτοι (και οι μόνοι μέχρι τον 19ο αιώνα) που κατάφεραν να κερδίσουν Εκκλησιαστική αυτονομία από τα πατριαρχεία - η Εκκλησία της Κύπρου κηρύχθηκε Αυτοκέφαλη τον 4ο αιώνα μ.Χ. Ο τοπικισμός ήταν βέβαια προϊόν της γεωγραφίας (του νησιωτικού χαρακτήρα) παρά της βιολογίας.

Οι εποικισμοί συνεχίστηκαν όπως και η βιολογική ανάμιξη των φυλών. Εκτός από τη μουσουλμανική μειονότητα, τους Αλβανούς,

«Οι Κύπριοι έλαβαν την αρχήν
αυτών και γέννησιν από τον πρώτο
οικιστή της Νήσου... Χεττίμ».

τους Εβραίους, τους Μαρωνίτες, τους Αρμένιους και τους Λατίνους υπήρχαν οι Ορθόδοξοι (που ήταν τις περισσότερες φορές η πλειοψηφία) και οι οποίοι ονομάζονταν Ρωμιοί. Ανεξαρτήτως θρησκείας όμως οι κάτοικοι ονομάζονταν συλλογικά Κύπριοι. Απλά οι θρησκευτικές - πολιτιστικές ομάδες αντικατέστησαν τις πόλεις - βασιλεία σαν εσωτερικοί όροι διαχωρισμού.

Αυτή η κατάσταση συνεχίστηκε και κατά τη διάρκεια της Λατινικής και Οθωμανικής περιόδου. Η αλλαγή αποικιοκρατίας από τους Λατίνους στους Οθωμανούς σήμανε τη δραστη μείωση της καθολικής κοινότητας (που καταδιώχθηκε) και την αλματώδη άνοδο της Ορθόδοξης Εκκλησίας (των Ρωμιών) που ανακηρύχθηκε σαν η μόνη νόμιμη Χριστιανική εξουσία από τους Οθωμανούς. Ταυτόχρονα αυτή την περίοδο αναπτύχθηκε η κοινότητα των Λινοβαμβάκων που ήταν ένα πολιτιστικό μέγμα Χριστιανισμού - μουσουλμανισμού.

Η πρώτη «μοντέρνα» ιστορία της Κύπρου γράφτηκε το 1776 από τον **Αρχιμανδρίτη Κυπριότο**. Αυτή η ιστορία αποτελεί ένα μοναδικό ντοκουμέντο εκείνης της μεγάλης Ιστορικής περιόδου όπου η Κύπρος γνώρισε έναν πλουραλισμό πολιτιστικών-θρησκευτικών ομάδων μέσα στη συνολική γεωγραφική ταυτότητα του Κυπρίου. Σ' αυτά τα πλαίσια η αναζήτηση της καταγωγής των Κυπρίων πήγαινε πίσω στην Βίβλο. Στην Εβραϊκή-Χριστιανική παράδοση οι Κύπριοι εθεωρούνταν απόγονοι του Χεττίμ. Ουδείς αναφορά βεβαίως σε Έλληνες - και είμαστε μόνο 200 χρόνια πριν από το 1992. Λέει λοιπόν ο Κυπριανός: «Πόθεν έχουσιν την αρχήν των οι Κύπριοι».

Εξ αρχής οι Κύπριοι έλαβαν μετά τον κατακλυσμόν την αρχήν αυτών, και γέννησιν, από τον πρώτον οικιστή της Νήσου χεττίμ, έγκονον του Νώε, εις τον καιρόν όμως των βασιλέων θεών, ήγησαν άνθρωποι πολλά ευγενείς εις ωραιότητα και ευταξίαν του σώματος, τους οποίους οι ξένοι ονόμαζον θεούς και θεάς· και κατά αλήθειαν ωσάν να μην ήταν γεννημένοι από ανθρώπους των θητόν, λέγει ο σοφός ιστορικός Γουλιέλμος εκ Παριζίου, και γράφει εις τα συγγράμματά του, πως οι Κύπριοι έλαβον την γενεολογίαν των από

δαίμονας, όχι μόνον διά το κάλλος, και την ευάρμοστον αρμονίαν του σώματος, αλλά προς τούτοις διατί έβλεπε, πως οι άλλοι ξένοι λαοί, ήτον σχεδόν ωσάν αναγκασμένοι να σέβονται, και να προσκυνούσιν αυτούς τους ημίθεους Κυπρίους. Κατά δε τους χρόνους του μεγάλου Κωνσταντίνου, επειδή σχεδόν ερημώθη η Κύπρος από κατοίκους, ο Μ. Κωνσταντίνος εκάλεσεν από τα προς της Νήσου ανθρώπους, διά να εργάζονται την γην, οι οποίοι ήταν όλοι Ρωμαιοί, και ούτω πάλε εκατοικήθη η Νήσος, οι δε μετοικήσαντες εις αυτήν, άλλοι ήλθον από την Αίγυπτον, άλλοι από την Ιουδαίαν και Συρίαν, και Κιλικίαν, Καπαδοκίαν, και Παμφυλίαν, και πολλοί άλλοι ήλθον από την Κωνσταντινούπολιν.

Και μια μικρή ιστορική αναφορά στη δημογραφία: Σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία που παραθέτει ο Κυπριανός οι

Χριστιανοί ήταν μειοψηφία τότε (1776).

ΜΟΝΤΕΡΝΑ ΕΠΟΧΗ

Αναζητώντας ταυτότητα - Έλληνες; Ποιοί είναι αυτοί;

Κατά τη διάρκεια του 19ου αιώνα, η δημιουργία ενός Χριστιανικού - Ορθόδοξου κράτους στην Ελλάδα άρχισε να λειτουργεί ελκυστικά για ένα μέρος της άρχουσας τάξης της Κύπρου. Η Εκκλησία όμως παρέμεινε διχασμένη. Κάτω από τους Οθωμανούς η Εκκλησία είχε αποκτήσει τεράστια εξουσία (και περιουσία) αλλά ποτέ δεν έπαψε να βρίσκεται σε ανταγωνισμό με την τοπική μουσουλμανική ελίτ. Ετσι ενώ από την μια δελεαζόταν από την ιδέα να μείνει μόνη κυρίαρχη δύναμη (με την ένωση με το χριστιανικό κράτος των Βαλκανίων) από την άλλη ανησυχούσε ιδιαίτερα για τις επιπτώσεις του εθνικισμού - σαν κοσμική ιδεολογία - στην εξουσία. Παρά τον αυξανόμενο δελεασμό, το 1870 η Αυτοκέφαλη Εκκλησία της Κύπρου πήρε μέρος στη Μεγάλη Σύνοδο που καταδίκασε τον Φυλετισμό (Εθνικισμό). Και όταν ήρθε ο πρώτος άγγλος κυβερνήτης, ο Αρχιεπίσκοπος τον προσφώνησε εκ μέρους των Χριστιανών (όχι των Ελλήνων) αλλά έκφρασε και την επιθυμία της εθνικιστικής ελίτ για ένωση με την Ελλάδα.

Γενικά στην αρχή της Βρετανικής αποικιοκρατίας (τέλη του 19ου αιώνα) τα πράγματα δεν ήταν καθόλου ξεκάθαρα, όσον αφορά την εθνική ταυτότητα και τους

πιθανούς πολιτικούς προσανατολισμούς της Κυπριακής ελίτ. Όπως αναφέρει ο Κ. Κύρρης (στο άρθρο οι πνευματικές αναζητήσεις της εποχής της Αγγλοκρατίας) μερικοί μάλιστα ήθελαν επιστροφή στους Λουζινανούς!

«Είναι πρόδηλον ότι οι επιδιώξεις της πνευματικής και της πολιτικής ηγεσίας του τόπου είναι ακόμη τότε ασαφείς, δεν είναι κατασταλαγμένες. Γι' αυτό στο Νέον Κίτιον και σε άλλες εφημερίδες υπάρχει και εκστρατεία υποστηρίξεως της προσπάθειας κάποιου απογόνου των Λουζινιάν για να έλθει στην Κύπρο και να αναλάβει τη διακυβέρνηση της νήσου από τους Άγγλους».

Αυτές οι διανέξεις που πήγαιναν εν μέρει από την αντιπαράθεση Ορθοδοξίας - Ελληνισμού πήραν νέα τροπή κατά τη διάρκεια της Εκκλησιαστικής κρίσης στις αρχές του 20ού αιώνα. Τότε η ρήξη μεταξύ της νέας ταυτότητας του Ελληνισμού που προωθείτο από την

Ελλάδα και υποβοηθούμετο από τον εκμοντερνισμό που εισήγαγε η Βρετανική Αποικιοκρατία και της παραδοσιακής ταυτότητας των Ορθοδόξων - Ρωμίων έφτασε στο αποκορύφωμά της. Οι οποδοί του μητροπολίτη Κιτίου (ανάμεσα τους και ο γγής των εθνικιστών Ν. Καταλάνος) κατηγορούσαν τους οποδοί του Μητροπολίτη Κερύνειας (τον οποίον υποστήριζε ο πατριάρχης Ιωακείμ) ότι είχαν προσλάβει τον ιεροκρυμμένο Τεκνόπουλο για να προπαγανδίζει υπέρ τους. Τα κηρύγματα του Τεκνόπουλου τα οποία γίνονταν δεκτά (σύμφωνα με τον Καταλάνο) με ενθουσιώδη χειροκροτήματα, πήγαιναν από ένα χυδαίο ανθελληνισμό ο οποίος έκφραζε την προσηλυτισμένη παραδοσιακή και πολεμική των Ελλήνων και της ένωσης σαν υπόσχεσης απελευθέρωσης; Έλεγε λοιπόν ο Τεκνόπουλος:

«Η Ελλάς δυστυχώς ευρίσκεται εις ηθικήν και εθνικήν παρακμήν εις την οποίαν ουδέν άλλον έθνος Χριστιανικό ευρίσκεται.... Τα τρία τέταρτα των Ελλήνων είναι ζωοκλέπται. Οι Έλληνες είναι ψεύται και δολιεύονται εις το εμπόριο... Οι Έλληνες πρωθυπουργοί και υπουργοί, διευθυνταί τραπέζων και άλλοι αξιωματικοί συλλαμβάνονται καταχρασταί - εις το Πανεπιστήμιον οι καθηγηταί διδάσκουσι τον υλισμόν. Οι Έλληνες ορκίζονται διά το τίποτε». (Λιμπουρίδης, Μελέτες για την Αγγλοκρατία).

Οι Εθνικιστές επικράτησαν στην Εκκλησιαστική κρίση και η Εκκλησία μετατράπηκε σε ηγετική δύναμη του εν Κύπρω Ελληνισμού ξεχνώντας με απίστευτη ευκολία την προηγούμενη αντιπαράθεση. Ο δε Πατριάρχης Ιωακείμ έγραψε μια κάποια πικρία για τη νίκη των αντιπάλων του: «Ζήτηω ο Πατριάρχης των Κυπρίων Ζεμπέρλες και οι πολιοίχιοι των στοών» υπονοώντας ότι ο Κίτιου κέρδιζε με τη βοήθεια των Άγγλων και των Μασόνων. Το πρόβλημα ωστόσο ήταν βαθύτερο. Η Ελληνιστική των άρχουσων ομάδων της Κυπριακής κοινωνίας ολοκληρώθηκε μέχρι το 1910, αλλά ο πληθυσμός, στο λαϊκό επίπεδο είχε ακόμη Ρωμεική παρά Ελληνική συνείδηση. Ακόμα και όρος Έλληνας του ήταν άγνωστος σαν όρος εθνικής ταυτότητας μέχρι τις αρχές του 20ού αιώνα.

«Ότι οι Έλληνες ήταν μισάνθρωποι ή το λιγότερο ακοινώνητοι φαίνεται να το πιστεύουν και οι Κυπριώτες: έτσι στη Λεμεσό οποιοι κατοικεί απόμερα, μακριά από τους συνοικισμούς παραβάλλεται με

Έλληνα: Κάθεται σαν τον Έλληνα. Υποστηρίχτηκε πως η παρομοίωση αυτή κατάγεται από τους πρώτους Χριστιανικούς αιώνες, τότε που οι λίγοι που είχαν απομείνει

ειδωολάτρες Έλληνες ζούσαν απομονωμένοι αποφεύγοντας τους οικισμούς των Χριστιανών. Μια άλλη εξήγηση είναι νομίζω πιο πιθανή.

Την ώρα που οι Κύπριοι έβλεπαν και αυτοί στους Έλληνες άγριες υπεράνθρωπες ασάφιστες υπάρξεις, κάπως σαν τους παλιούς Γίγαντες και τους σημερινούς Δράκους, τι παράξενο αν τους φαντάζονταν να ζουν αειπόνετοι μακριά από τα χωριά;» Ι.Θ. Κακριδής, «Οι αρχαίοι Έλληνες στη νεοελληνική λαϊκή παράδοση».

Φυσικά η εκπαίδευση και η εκκλησία θα αναλάμβαναν όχι απλά να διαπαιδαγωγήσουν τους Κυπρίους στην Ελληνική ταυτότητα - αλλά και να δημιουργήσουν ένα σύστημα τρομοκρατίας ενάντια σε όποιον το αρνιόταν, η ρωμεική Ορθόδοξη διατήρηση (και διατηρείται ακόμα ανάμεσα στους γνησιότερους) σαν μνήμη ενός κόσμου που χάθηκε οριστικά. Οι όροι Ρωμιοί και Οθωμανός χρησιμοποιούνται κατά περιστάσεις μέχρι τη δεκαετία του 50, οπότε εξαφανίζονται με την ολοκλήρωση των εθνικών ταυτοτήτων στην Κύπρο μέσα από το λουτρό αίματος του 1958.

Αναφορές Ελλήνων και Λατίνων συγγραφέων για την Αρχαία Κύπρο (ή πως οι αρχαιολόγοι μας επιμένουν να μην βλέπουν τα κείμενα που μεταφράζουν).

ΕΘΝΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΚΥΠΡΟΥ

Ο Ηρόδοτος για την Κυπριακή εθνολογία λέει:

Αυτών των Κυπρίων πάλι είναι τόσες εθνότητες: άλλοι κατάγονται από τη Σαλαμίνα και της Αθήνας, άλλοι από την Αρκαδία, άλλοι από την Κύνθο, άλλοι από τη Φοινίκη, ή άλλοι από την Αιθιοπία, όπως αυτοί οι ίδιοι οι Κύπριοι λένε.

Ο γεωγράφος Σκύλαξ στον «Περίπλου» γράφει:

Κατά την Κυλικία είναι η νήσος Κύπρος και πόλεις σ' αυτήν οι εξής: η Σαλαμίς Ελληνική... η Καρπάσια, η Κερύνεια, η Λάπηθις των Φοινίκων, οι Σόλοι... το Μάριον Ελληνικές, η Αμμοβού (οι κάτοικοι της είναι ντόπιοι αρχαίοι) (πβ. το 14.7)... Υπάρχουν και άλλες στο εσωτερικό μη Ελληνικές.

Αισχύλος: ΙΚΕΤΙΔΕΣ:

Η Κύπρος ανάμεσα στην Ινδία και την Αιθιοπία Δείχνουν απίστευτα όσα λέτε, ξένες, πως η γενιά σας από δω κρατάει. Μοιάζετε πότερο με τις γυναίκες της Αφρικής και διόλου με τις ντόπιες. Ο Νείλος θα μπορούσε τέτοια φύτρα να βρέξει, ή με Κυπρέο χαρακτήρα, θά' λεγα πως τεχνίτες άντρες όμοιες μ' εσάς χάραζε θηλυκές μορφές. Ακόμη και στις Ινδίες ακούω [γυναίκες τέτοιες υπάρχουν].

Ο ΚΙΜΩΝΑΣ.. που τελικά ήρθε στην Κύπρο να πολεμήσει τους βαρβάρους και όχι να την απελευθερώσει.

Ο Πλούταρχος στο βίο του Κίμωνος λέει πως ο Κίμων αποφάσισε την τελευταία του εκστρατεία στην Κύπρο:

Μετά που έγινε ειρήνη, ο Κίμων, βλέποντας πως οι Αθηναίοι δεν μπορούσαν να καθίσουν ήσυχοι, παρά ήθελαν να δημιουργούν ταραχές και να μεγαλώνουν τα πλούτη τους με τις εκστρατείες, για να μην ενοχλούν τους Έλληνες, μήτε γυνώνοντας πάνω-κάτω στα νησιά ή στην Πελοπόννησο με πολύ στόλο, να προκαλούν στην πόλη των Αθηνών κατηγορίες για εμφύλιους πολέμους κι' αφορμές παραπόνων από μέμους των συμμάχων, (2) γέμισε διακόσια καράβια με πληρώματα και στρατώες με τη σκέψη να εκστρατεύσει ξανά εναντίον της Αιγύπτου και της Κύπρου, θέλοντας, από τη μια να κρατά τους Αθηναίους σε συνεχείς στρατιωτικές ασκήσεις με τους αγώνες των ενοντίων των βαρβάρων, κι από την άλλη να έχουν δικαία ωφελήματα με το να φέρνουν στην Ελλάδα τα πλούτη των φυσικών εχθρών τους.

Τη διπλή νίκη των Αθηναίων με αρχηγό τον Κίμων να πως την περιγράφει ο Αίλιος Αριστείδης στον «Παναθηναϊκόν» του:

Και δεν παρέλειψαν καμιά ευκαιρία οι Αθηναίοι που να μη δώσουν δείγμα της δικής των ανδρείας πολεμώντας στη θάλασσα με τους Φοίνικες και τους Κίλικες και τους Κυπρίους μαζί, και μέσα στο απέραντο Αιγυπτιακό πέλαγος, παίρνοντας σαν λάφυρα ολόκληρους στόλους κι αντιμετωπίζοντας τον κίνδυνο της μάχης στη στεριά προς όλους μαζί τους υπηκόους των Περσών (152) καταστρέφοντας κι αιχμαλωτίζοντας αριθμούς εθνών έναντι αριθμού ανθρώπων, που έχασαν αυτοί. Και στο τέλος ήρθαν δυο τρόποι σε μια μέρα και η ναυμαχία εξισώθηκε με μια πεζομαχία.

ΓΙΑ ΤΟΝ ΕΥΑΓΟΡΑ: Ο παρ' ολίγων Έλληνας - ή πως οι Αθηναίοι αντάμειψαν τον Κύπριο για τον φιλελληνισμό του

Ο Ισοκράτης γράφει πως ο Ευαγόρας τιμήθηκε από τους Αθηναίους για το φιλελληνισμό του: Για τον Κώνωνα οι Αθηναίοι ήταν η φυσική του πατρίδα, μα τον Ευαγόρα τον εκάμαν επίτιμο πολίτη για τις πολλές και μεγάλες του ευεργεσίες.

Στη συνέχεια ο Ισοκράτης λέει πως ο Ευαγόρας έκαμε τη Σαλαμίνα κέντρο φιλελληνισμού: (49) Πριν πάρει το θρόνο ο Ευαγόρας οι κάτοικοι τόσο ακοινώνητοι και δύσκολοι ήταν, που νόμιζαν πως εκείνοι από τους κυβερνήτες ήταν οι καλύτεροι, που συνέβαινε να μεταχειρίζονται τους Έλληνες με τον πιο σκληρό τρόπο. (50) Ενώ τώρα τόσο πολύ έχουν αλλάξει, ώστε να **συναγαίνονται ποιοι απ' αυτούς θα φανούν πιο φιλέλληνες** και να τεκνοποιούν παίρνοντας γυναίκες οι περισσότεροι από μας, και να βρίσκουν περισσότερη ευχαρίστηση και στα πραγματικά και στα έθιμα τα Ελληνικά παρά στα δικά τους, κι οι περισσότεροι απ' αυτούς, που καταγίνονται με τα γράμματα και την άλλη μόρφωση, να μένουν σ' αυτούς τους τόπους, παρά εκεί που συνηθίζαν πρωτίτερα να μένουν. Και γι' αυτό όλα δεν υπάρχουν κανείς που δεν θα παραδεχόταν, πως αιτία δεν ήταν ο Ευαγόρας,

από τον Χατζημιχάη
«Η Κύπρος στις αρχαίες Ελληνικές πηγές»

ή

πως η Μεγάλη Βρεταννία έφτιαξε το νεοελληνικό εν Κύπρω μωρό

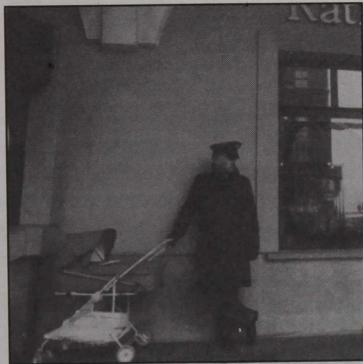
Η μητέρα του νεοελληνισμού στην Κύπρο είναι ως γνωστό η Ελλάδα, το κράτος, δηλαδή, των Αθηνών το οποίο προμήθευσε τα βιβλία τους δασκάλους και τους πρεσβευτές απ' τους οποίους οι Κύπριοι έμαθαν ότι λέγονταν Έλληνες. Είναι όμως εξίσου σημαντικό να μάθουν επιτέλους ότι αυτό το «μωρό» (ο νεοελληνικός εθνικισμός) είχε ακόμα ένα γονιό (πατέρα κατά πάσα πιθανότητα). Την Βρετανική Αποικιοκρατία που για 50 χρόνια συντηρούσε και ανάτρεφε αυτό το μωρό στο «σπίτι της». Ας αποδώσουμε δικαιοσύνη λοιπόν. Σύγχρονοι νεοέλληνες ιδού ο πατέρας. Για να μη συγχίσετε σήμερα μπροστά στους Αγγλούς στρατιώτες και τη σημαία τους στη Δεκέλεια και στο Ακρωτήρι. Υπό τη σκιά της Αυτοκρατορίας τους, ανακαλύψατε (ή σας έμαθαν) για όλα αυτά τα γλυκά παραμυθάκια της γαλανόλευκης. Σεβασμό λοιπόν.

«Ένα ελληνοαγγλοαναθρεμμένο μούσμουλ»

Η κάθοδος των Άγγλων στην Κύπρο το 1878 σηματοδότησε σε ένα μεγάλο βαθμό, την αρχή του εκμοντερνισμού της Κυπριακής κοινωνίας. Αποτέλεσε ταυτόχρονα και την αρχή του διαχωρισμού των κυπρίων σε εθνικές ομάδες. Αυτό το «μικρό μυστικό», ότι δηλαδή είναι οι Άγγλοι που διαχώρισαν τους κυπρίους σε «Ελληνες» και «Τούρκους», το κρύβουν τόσο καλά οι ιστορικοί μας που παρασύρουν ακόμα και τους νεοεθνικοφρόνες διανοούμενους μας, σε αστειές δηλώσεις ότι οι Άγγλοι ήθελαν λέει, να αφελληνίσουν τους Ελληνες. Μερικοί μάλιστα έφτασαν σε σημείο να γράφουν και δημόσια ότι οι Άγγλοι ήθελαν να επιβάλουν τον διαχωρισμό «Οθωμανοί-Ρωμιοί». Και όμως θα αρκούσε μια απλή ανάγνωση των εκκλησιαστικών μνημάτων για να τους πείσει ότι ο όρος Έλληνας ήταν ανύπαρκτος πριν το 1878. Φυσικά κανένας δεν τολμά να τους πει δημόσια ότι είναι άσχετοι. Δεν είναι μόνο η ελεύθερη έκφραση και η ακαδημαϊκή ελευθερία που ενοχλούν τους «νεοέλληνες» - η ίδια η κυπριακή ιστορία είναι παράνομη σ' αυτόν τον τόπο στο όνομα της εθνικής τους συνειδήσης.

Η Οθωμανική Αυτοκρατορία ήταν χωρισμένη σε 4 μιλλέτ. Το Ορθόδοξο-Ρωμαιο, το Αρμενικό, το Εβραϊκό και το Σουνιτικό (Μουσουλμάνοι). Αυτά millet δεν είχαν καμία σχέση με τα σύγχρονα έθνη. Ξαν παρδοσιακές κοινότητες βασίζονταν στην θρησκεία και όχι στην γλώσσα ή στην μυθολογία μιας κοινής ιστορίας. Κάτω απ' τους Οθωμανούς η θρησκευτική συμμετοχή καθόριζε τη νομική θέση του ατόμου. Ένας Ελληνοφρόνης λ.χ. ονομαζόταν «Τούρκος» απλά επειδή ήταν μουσουλμάνος. Η Οθωμανική Αυτοκρατορία ήταν πλουραλιστική και όχι εθνική. Η Αγγλική Αποικιοκρατία αντίθετα διαχώρισε 2 «εθνικές» κοινότητες με βάση τη σύνδεση θρησκείας-γλώσσας και ενθάρρυνε την ανάπτυξη της Ελληνικής συνειδήσης. Οι λόγοι ήταν πολλοί και σύνθετοι, αλλά μπορεί κανείς να διαχωρίσει 2 βασικούς παράγοντες: Ξαν Ευρωπαίοι οι Άγγλοι ευνοούσαν τον Ελληνικό εθνικισμό για πολιτιστικούς λόγους. Όπως έχει αναλύσει εκτενέστατα ο Μ. Bernal στο βιβλίο του «Μαύρη Αθηνά», ο 19ος αιώνας ήταν η εποχή που οι Ευρωπαίοι μετακίνησαν την υποτιθέμενη αρχή του πολιτισμού τους από την Αίγυπτο στην Αρχαία Ελλάδα. Η Ελλάδα σαν Ευρωπαϊκή, χριστιανική, λευκή κουλτούρα ήταν φυσικά πιο αποδεκτή απ' την Μουσουλμανική, αφρικανική Αίγυπτο σαν η «πηγή» του Ευρωπαϊκού πνεύματος. Κατά συνέπεια, ιδιαίτερα οι φιλελεύθεροι κύκλοι της Βρετανικής κοινής γνώμης, ένοιωθαν μια συμπάθεια για την Ελλάδα και για τις φαντασιώσεις της «Μεγάλης Ιδέας».

Σ' ένα πολιτικό επίπεδο το γεγονός ότι η Κύπρος είχε παραχωρηθεί στην Μ. Βρετανία προσωρινά απ' την Οθωμανική Αυτοκρατορία, οδηγούσε την τελευταία σε μια προσπάθεια να αποκτήσει ερείσματα στον ντόπιο πλη-

θυσμό. Η ανάπτυξη μιας Ελληνικής συνειδήσης από την Ορθόδοξη πλειοψηφία ήταν μια απαραίτητη άμυνα απέναντι σε μελλοντικές απαιτήσεις των Οθωμανών για επι

Οι Άγγλοι χρηματοδοτούσαν όχι απλά την εκμάθηση της Ελληνικής γλώσσας αλλά και της εθνικιστικής προπαγάνδας που ερχόταν μέσω των εισαγωμένων βιβλίων από την Αθήνα.

στροφή της Κύπρου. Ετσι από το 1880 μέχρι το 1930 οι Άγγλοι ενθάρρυναν τον Ελληνικό εθνικισμό. Μετά το 1930, όταν είχαν πλέον αποκτήσει και νομική κυριαρχία στην Κύπρο (το νησί είχε κηρυχθεί Αποικία του στέμματος το 1925), άρχισαν να ενθαρρύνουν τον άλλο εθνικισμό - τον Τούρκικο - ελπίζοντας να ισοζυγίσουν και πάλι τις διεκδικήσεις και να μείνουν κυρίαρχοι στο νησί. Ας δούμε όμως τα ιστορικά ντοκουμέντα.

Το 1880 οι Άγγλοι έκαναν μια έρευνα για την εκπαίδευση στην Κύπρο και αποφάσισαν να χρηρηγήσουν οικονομική βοήθεια για την ανάπτυξη των σχολείων. Ο απώτερος στόχος βέβαια (όπως και σε άλλες αποικίες), ήταν να δημιουργηθεί μια φιλοαγγλική ελίτ και ένας πληθυσμός που θα αποδεχόταν την νομιμότητα (και τη λογική) της αγγλικής «ορθολογικής (rational) διακυβέρνησης».

Ο Τζωρτζ Σπένσερ που έκανε την έκθεση εισηγήθηκε τη χρήση της αγγλικής γλώσσας στα δημόσια (όπως γινόταν και σ' άλλες αποικίες. Αυτή η εισήγηση απορρίφθηκε ωστόσο μετά από αντιδράσεις της εκκλησίας και τον προύχροντων. Οι Άγγλοι όχι απλά υποχώρησαν αλλά και δικαιολόγησαν την χρήση της Ελληνικής με τρόπο που σίγουρα δεν έκαναν για άλλους αποικιοκρατούμενους πληθυσμούς. Ο λόρδος Κίμπερλυ, υπουργός Αποικιών, έγραψε στον διοικητή της Κύπρου: «έχοντας υπ' όψιν την πλοίαση και ποιικιλότητα φιλολογία της Αρχαίας Ελλάδος και τη μεγάλη επίδοση που πήρε η καθεμιλούμενη ελληνική από το 1821, πιστεύω ότι η γλώσσα η Ελληνική, που ομιλείται από

τους περισσότερους κατοίκους της νήσου, αν ληφθεί σαν μέσο εκπαίδευσης, θα παρέχει μέσα κοινωνικής αγωγής και υψίστης πνευματικής αναπτύξεως».

Κανένας αποικιοκράτης δεν θα «υποχωρούσε» τόσο εύκολα μπροστά στους ιθαγενείς αν δεν έβλεπε την στρατηγική σημασία της συμμαχίας Ελληνισμού-Βρετανικής Αποικιοκρατίας.

Οι Άγγλοι έβλεπαν στους Ορθόδοξους που θα μεταμορφωνόνταν σε Έλληνες με την ταύτιση θρησκείας-γλώσσας και την διαπαιδαγώγηση στην μυθολογία της Ελληνικής ιστορίας, τους τοπικούς τους σύμμαχους που δεν ήθελαν να αποεξενώσουν.

Αυτή η θέση των Άγγλων εφαρμόστηκε χωρίς αλλαγές κατά τις επόμενες δεκαετίες. Η ίδια η εξάρτηση του κράτους των Αθηνών από τη Μεγάλη Βρετανία έκανε τους Κύπριους ενωτικούς να είναι ιδιαίτερα διπλωματικές επαλαμβάνοντας μόνιμα ότι η «μεγάλη, ευγενής, φιλελεύθερη κ.λ.π.» Μεγάλη Βρετανία θα μπορούσε να παραχωρήσει την Κύπρο στην Ελλάδα.

Οι Βρετανοί από την άλλη χρησιμοποίησαν τις μεταρρυθμίσεις για να κερδίσουν μέρος των μεσαίων στρωμάτων προς μια φιλελεύθερη, διαλλακτική στάση απέναντι τους και το νομικό επιπλήρημα ότι η Κύπρος ανήκε επίσημα στην Οθωμανική Αυτοκρατορία για να αποφευχθούν πιέσεις από τους Ενωτικούς. Ετσι όταν το 1907 ο Γουίλσον Τσέρτιλ επισκέφθηκε την Κύπρο σαν υπουργός αποικιών, επιβεβαίωσε την Ελληνική προπαγάνδα με τρόπο θριαμβευτικό: «Θεωρώ πολύ φυσικό να επιζητεί η πλειονότητα των κατοίκων η οποία έχει Ελληνική καταγωγή, θρησκεία και γλώσσα, την πολιτική της ένωσης, με θάρρος και επιμονή, μετά των ομόφυλων αδελφών τους. Τέτοια αισθήματα αποτελούν παράδειγμα πατριωτισμού που χαρακτηρίζει πάντοτε το Ελληνικό Έθνος και η κυβερνήση θα αποβλέπει με σεβασμό προς το αίσθημα αυτό».

Θα δυσκολευτεί κανείς να βρει τέτοιες δηλώσεις υποστήριξης ενός υποτιθέμενου «αντιαποικιακού» κινήματος σ' άλλες χώρες. Ο Τσώρτιλ δεν είχε ενδοιασμούς να πει στους ενωτικούς «τους εθνικούς σας πόθους ευρίσκο πολύ φυσικούς και τους αναγνωρίζω ως δικαίους» απλώς γιατί η Μεγάλη Βρετανία θα είχε την Κύπρο στην σφαίρα επιρροής της είτε σαν Αποικία είτε με την ένωση με μια εξαρτημένη Ελλάδα στο βαθμό που απόρρεπε την επιστροφή της στους Οθωμανούς. Και βλέποντας την επερχόμενη άνοδο του κινήματος των νεοτούρκων (οι οποίοι ανέβηκαν στην εξουσία το 1908) που ήθελαν να εκμοντερνίσουν και να διατηρήσουν την Οθωμανική Αυτοκρατορία - και την αυξανόμενη γερμανική επιρροή σ' αυτή, ήταν φυσικό να βλέπουν στην Ελληνοποίηση της Κύπρου ένα παράγοντα σταθερότητας για την διατήρηση της παρουσίας τους. Το 1912 μάλιστα εισηγήθηκαν ξεκάθαρα στην Ελ-

ΤΟΤΕ ΠΟΥ ΟΙ ΑΓΓΛΟΙ ΗΤΑΝ ΟΙ ΕΥΓΕΝΕΙΣ ΣΥΜΜΑΧΟΙ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΕΘΝΙΚΙΣΤΩΝ

Οι νεοεθνικιστές του Ελληνισμού στην Κύπρο αρέσκονται για φολκλорικούς λόγους να λένε ότι οι Άγγλοι ήθελαν να αφεληνίσουν τους Έλληνες Κύπριους. Πέρα από την Ιστορική άγνοια του γεγονότος ότι οι Κύπριοι του 19ου αιώνα δεν θεωρούσαν τους εαυτούς τους Έλληνες, ο μύθος του αγγλικού ανθελληνισμού είναι από τα πιο μεγάλα ψέματα της σύγχρονης κυπριακής ιστορίας. Οι Άγγλοι όχι απλά βάφτισαν τους χριστιανούς Κύπριους, Έλληνες, αλλά έπλεκαν διθύρμβους στον Ελληνισμό σαν κάτι το ανώτερο με το οποίο οι Κύπριοι θα έπρεπε να ταυτιστούν. Οι Άγγλοι μέχρι το 1920 (και παρά τις περιστασιακές ανησυχίες) ενθάρρυναν τον Ελληνισμό στην Κύπρο γιατί τον θεωρούσαν ακίνδυνο ή τον «λιγότερο επικίνδυνο» εθνικισμό και περιμεναν τη στιγμή να δώσουν την Κύπρο στην Ελλάδα. Θαυμάστε τον «ανθελληνισμό» της Βρετανικής πολιτικής ηγεσίας.

1878: «Η Κύπρος είναι Ελληνική» - Οι Άγγλοι το αποφάσισαν πριν τους Κύπριους.

Ο Άγγλος Πρωθυπουργός Γλάδστων δεν εδίστασε να επικρίνει την αδικία που έγινε εις βάρος της Ελλάδος και δήλωσε ότι η συνθήκη είναι μια «χονδροειδής πράσις παρανομίας και ασυνχώρητος παράβασις του Διεθνούς νόμου».

«Διεθνής πολιτικής Συνθήκες...», Εκδόσεις ΓΕΕ, Αθήνα.

1893: Για την επιμόρφωση των ιθαγενών στο ανώτερο ελληνικό έθνος

«Οι Ελληνόφωνοι έχουν ένα μεγάλο πλεονέκτημα πάνω από όλα τα άλλα έθνη της μεταγενέστερης Ευρώπης και τούτο συνίσταται στο ότι κληρονομούν σχεδόν αμετάβλητη γλώσσα που αποτέλεσε το ευγενέστερο όργανο της έκφρασης των ανθρωπίνων διανοημάτων που δημιουργήσε ποτέ ο κόσμος».

Κυβερνήτης Σέντλ στα Εγκαινία του Παγκρατίου Γυμνασίου

Οπωσδήποτε δεν είναι δήλωση Αποικιοκράτη προς Αποικιοκρατούμενους. Οι Έλληνες λείει ο κυβερνήτης είναι «ανώτεροι». Κάτι τέτοιο φυσικά δεν θα δια-

νοήτο να το πει στους Ινδούς, τους Αραβες κλπ. - ούτε βέβαια στους Τούρκους. Και φυσικά ούτε στους Κύπριους ιθαγενείς οι οποίοι μιλούσαν την δικιά τους διάλεκτο που σίγουρα δεν ήταν η ίδια «αμετάβλητη γλώσσα» των αρχαίων. Η Αγγλική Αποικιοκρατία ουσιαστικά ευλογούσε την εκστρατεία Ελληνοποίησης των Κυπρίων ιθαγενών που θα τους έκανε μέλη της «ανώτερης φυλής» των Ελλήνων.

1897 - Η πρωθυπουργία Γλάδστωνος (αυτός είχε συνδέσει το όνομα του με την ένωση των Ιονίων νήσων με την Ελλάδα), περνά άκαρπος και αυτός ένα χρόνο πριν πεθάνει (1897) έκαμε την ακόλουθη εξομολόγηση: «Αναλογίζομαι - έγραφε - τι ικανοποίηση θα αισθανόμουν αν είχα την τύχη πριν από το τέλος της μικράς μου ζωής να ιδώ τον πληθυσμόν αυτής της Ελληνικής Νήσου (της Κύπρου) να ενσωματωθεί, ύστερα από φιλικόν διακανονισμόν, με τους αδελφούς του του βασιλείου της Ελλάδος».

«Διεθνής Πολιτικής Συνθήκες...»

1900: Οι πρώτες ανησυχίες... αλλά ο Ελληνικός Εθνικισμός είναι λιγότερο επικίνδυνος.

Δεν είμαι καθόλου σίγουρος αν μερικά μέτρα δεν θα πρέπει να σταματήσουν την Παν-ελληνική προπαγάνδα, όμως είναι δύσκολο να βρούμε πως πρέπει να γίνει αυτό. Αν τα παιδιά μορφώνονται μέσα σ' αυτήν σε λίγα χρόνια θα γίνει μια πολύ αξιόλογη και ενοχλητική δύναμη, έστω λιγότερο επικίνδυνη σε σχέση με τους Έλληνες παρά με οποιαδήποτε άλλη ένδοξη».

Ταμπέρελαϊν - πρωθυπουργός

1907: «Είσαστε Έλληνες, σας συγχαίρω που θέλετε ένωση»

«Είναι νόμιμω καθ' ολοκληρίαν φυσικόν, το ότι ο λαός της Κύπρου, όστις έχει Ελληνικήν καταγωγήν, θεωρεί την συγχώνευσιν μετά της δυναμείας να θεωρηθί μητρός του ως ιδεώδες, οπέρ δέον να περιθάλπηται περιλήψως, ευσεβώς και ενθερμώς. Τιοούτον αίσθημα είναι παροδένια πατριωτικής αφοσίω-σεως της τώσον ευγενώς χαρακτηρίζουσας το Ελληνικόν έθνος».

Γ. Τσιούρτζι, τότε υφυπουργός Αποικιών

Αυτές οι δηλώσεις είχαν σαν υπόβαθρο τις στενές σχέσεις Γερμανίας-Οθωμανικής Αυτοκρατορίας και την πρόθεση της Βρετανίας να ενισχύσει την διεκδίκηση της Κύπρου - και μετά (όπως έκανε το 1912-15) να την προσφέρει στην Ελλάδα για ανταλλάγμα. Αλλά η μήτηρ ήτο αμετάβλητη.

1906 - 1919: Γιατί η Βρετανική ηγεσία αγαπούσε τους Έλληνες

1906-1916 - 1919 - «Διαφωνώντας τελείως με τον κ. Λουντ Τζωρτζ πάνω στα ελληνοτουρκικά ζητήματα, του ζητήσα επανειλημμένως κατά τη διάρκεια αυτών των ετών να μου εξηγήσει τους λόγους, πάνω στους οποίους θεμελίωσε την πολιτική του. Μου τους απεκάλυψε με τη συνηθισμένη του καλή διάθεση και το σεβασμό προς τη γνώμη ενός συναδέλφου, χρησιμοποιώντας τις εξής περίπου εκφράσεις και λέξεις:

Οι Έλληνες είναι ο λαός του μέλλοντος στην ανατολική Μεσόγειο. Είναι γόνιμοι και γεμάτοι από ενεργητικότητα. Αντιπροσωπεύουν τον χριστιανικό πολιτισμό απέναντι στην τουρκική βαρβαρότητα. Η πολεμική τους αξία υποτιμάται χονδροειδώς από τους στρατηγούς μας. Μια μεγαλύτερη Ελλάς θ' αποτελέσει ανεκτίμητο πλεονέκτημα για τη βρετανική αυτοκρατορία. Οι Έλληνες εκ παραδόσεως, από συμπάθεια και από συμφέρον, δίδονται φιλικώς προς εμάς. Είναι σήμερα ένας λαός πέντε ή έξι εκατομμυρίων και σε πενήντα χρόνια, αν μπορέσουν να κρατήσουν τα εδάφη που τους έχουν επιδικασθεί, θα είναι ένα έθνος είκοσι εκατομμυρίων. Είναι καλοί ναυτικοί. Θα αναπτύξουν ναυτική δύναμη. Θα κατέχουν τα σημαντικότερα νησιά της ανατολικής Μεσογείου. Τα νησιά αυτά μπορούν να γίνουν οι βάσεις των υποβρυχίων του μέλλοντος. Καλύπτουν τα πλευρά των συγκατοικιών μας διά της διώρυγας του Σουέζ με τις Ινδίες, την Απω Ανατολή και την Αυστραλιανή ήπειρο. Οι Έλληνες έχουν έντονο το αίσθημα της ευγνωμοσύνης και αν εμείς είμαστε οι σταθεροί φίλοι της Ελλάδος κατά την περίοδο της εθνικής της επέκτασης η Ελλάς θα αποτελέσει μια από τις διασφαλίσεις για να διατηρηθούν οι βασιλικές εσωτερικές γραμμές συγκοινωνίας της βρετανικής αυτοκρατορίας. Μια μέρα το ποντικάκι μπορεί να ροκανίσει τα σχοινιά που δένουν το λιοντάρι». (βλ. Winston Churchill «The Aftermath», 1929, σελ. 391).

λάδα την παραχώρηση της Κύπρου με ανταλλάγμα μια ναυτική βάση στην Αργολιδα. Το Ελληνικό κράτος απέρριψε την εισήγηση όπως έκανε και το 1915 με τη νέα προσφορά των Αγγλων για ένωση. Αυτές οι προσφορές της Κύπρου από την Αγγλία προς την Ελλάδα φυλάττοντας βέβαια σαν κρατικά μυστικά απ' τους νεοέλληνες εθνικιστές, όχι απλά γιατί η Ελλάδα απέρριψε την Ένωση αλλά γιατί δείχνουν ξεκάθαρα την ουσία της μέχρι τότε Βρετανικής Πολιτικής. Η Μ. Βρετανία ενίσχυε τον Ελληνικό εθνικισμό για να αποσπάσει την Κύπρο απ' την Οθωμανική Αυτοκρατορία και για να την χρησιμοποιήσει σαν διαπραγματευτικό ατού για την επιρροή της στην Ελλάδα.

Αυτή η πολιτική δεν άλλαξε ριζικά ούτε στην αρχή της δεκαετίας του '20. Η Μεγάλη Βρετανία πίστευε ακόμα ότι το δημιούρημα της στην Κύπρο (ο Ελληνικός Εθνικισμός) θα την στηρίξει με ευγενικές παραλήψεις για Ένωση. Η σχεδόν άμεση διασύνδεση της ανάπτυξης του Ελληνο-ενωτικού εθνικισμού και της Βρετανικής Αποικιοκρατίας φαίνεται κα-

θαρά και στην προσωπική πορεία ένας από τους κορυφαίους εθνικιστές της περιόδου - του Νεοπολέμου Πασχάλη. Το 1921 ο Πασχάλης ήταν ο εμπνευστής μιας πιο δυναμικής αντιπαράθεσης με την Μ. Βρετανία ώστε να πραγματοποιηθεί τις «υποσχέσεις» της για την ένωση. Εισηγήθηκε την πολιτική της αποχής απ' τις εκλογές η οποία υιοθετήθηκε απ' το εθνορικό συμβούλιο αλλά απέτυχε στην πράξη. Όταν απέτυχε και ο ίδιος να εκλέγει βουλευτής το 1925 δέχθηκε την θέση του «Γενικού Δημοσίου Κατήγορου» στην Βρετανική διοίκηση. Και το '31 προαχθηκε σε Σύμβουλο του Στέμματος! Όταν το 1925 η Κύπρος κυρήχθηκε επίσημα αποικία του στέμματος η Αγγλική πολιτική άρχισε να μεταβάλλεται. Ανέλαβε το 1926 σαν κυβερνήτης ο Storrs ο οποίος βρέθηκε στην ειρωνική θέση να είναι ο συνεχιστής της μέχρι τότε φιλελληνικής πολιτικής των Βρετανών (μια και ο ίδιος δήλωνε φιλέλληνας) και ταυτόχρονα ο αποδέκτης μιας αυξανόμενης πίεσης από το υπουργείο Αποικιών να ελεγχθεί ο Ελληνο-ενωτικός εθνι-

κισμός. Αυτό ήταν σίγουρα κάτι το νέο. Όπως παρατηρεί ο κ. Γιωργαλίδης στο ογκώδες έργο «Cyprus and the governorship of sir Ronald Storrs».

«Ενα από τα πιο σημαντικά χαρακτηριστικά της συζήτησης για το κυπριακό σύνταγμα ήταν η έμφαση του υπουργείου Αποικιών στον κίνδυνο από το ενωτικό κίνημα. Αυτό ήταν ένα εκπληκτικό νέο στοιχείο στη θέση του υπουργείου προς την Κύπρο δεδομένου ότι μέχρι τότε έκρινε τις εκδηλώσεις υπέρ της Ένωσης χωρίς σημασία».

Ετσι παρά το γεγονός ότι τις εκλογές του 1925 τις είχαν κερδίσει οι μετριοπαθείς που υποστήριζαν ένωση της Αυτοκυβέρνησης και μεταρρυθμίσεις, οι Βρετανοί άρχισαν να ανησυχούν για ένα κίνημα που ξεκίνησε με την κάθοδο τους στην Κύπρο και το οποίο ενίσχυαν μέχρι τότε με δηλώσεις και σχόλια για την Ελληνικότητα του νησιού. Δικαιολογούμενο ο κυβερνήτης Στορς παρατήρησε ότι οποιαδήποτε μέτρα ενάντια στον εθνικισμό θα φαίνονταν παράξενα δεδομένων.. «των δημοσίων διακυρήξεων τριών

Βρεττανών πρωθυπουργών, ενός υπουργού εξωτερικών και ενός υπουργού αποικιών καθώς και άλλων επιφανών προσώπων και διαφόρων βρεττανικών εντύπων ποικίλων πολιτικών αποχρώσεων, οι οποίοι εκφράζουν ανοικτή συμπάθεια για την ένωση με την Ελλάδα».

Μόλις έφθασε ο Στορς φρόντισε να δείξει εντονα τα φιλελληνικά του αισθήματα σε βαθμό που ένας απ' τους ηγέτες των εθνικιστών ο Ν. Κ. Λαβίτης αρχικά τον θεωρούσε φίλο του και τον συνόδευσε σε επισκέψεις σχολείων. Οι σχέσεις τους ωστόσο οξύνθηκαν καθώς η Βρετανική διοίκηση και ιδιαίτερα το υπουργείο Αποικιών συνέχιζε να πιέζει τον Στορς να πάρει μέτρα ενάντια στην ανάπτυξη του Ελληνοεθνικιστικού εθνικισμού ιδιαίτερα στην εκπαίδευση. Ουσιαστικά όπως παρατηρεί ο Γωργαλλίδης οι Βρεττανοί έχασαν εκείνη την εποχή μια μοναδική ευκαιρία να προωθήσουν ένα συμβιβασμό Αυτοκυβέρνησης και Αποικιοκρατίας. Ο λόγος τον οποίον ο Γωργαλλίδης αποφεύγει ουσιαστικά να κατονομάσει (και αναφέρεται γενικά σε «εκπληκτική αλλογή») είναι ότι η Βρετανία δεν χρειαζόταν πλέον τον Ελληνικό εθνικισμό (όπως τα προηγούμενα 50 χρόνια) για να κρατήσει την Κύπρο. Η Κύπρος ανήκε πλέον και νομικά στην Βρετανική Αποικιοκρατία. Ο ίδιος ο Στορς σαν ο τελευταίος εκπρόσωπος μιας πολιτικής που δεν ήταν πλέον χρήσιμη επέμενε με έντονο φιλελληνικό πάθος να δικαιολογεί (με την υποβάθμιση της σημασίας του) τον Ελληνικό εθνικισμό - τον οποίο θεωρούσε απόλυτα φυσιολογικό. Σε μια αναφορά του λ.χ. για την κατάσταση στα σχολεία αναφέρει ότι αυτά τα ιδρύματα ήταν ουσιαστικά και πρακτικά προέκταση του Ελληνικού κράτους στην Κύπρο: Αλλά ξεκινά την αναφορά του με την διαβεβαίωση, ότι δεν υπάρχει πρόβλημα.

«Δεν μπορεί να επιωθεί ότι υπάρχει οτιδήποτε καθάρη αντι-αγγλικό στο πρόγραμμα των σχολείων, αλλά όλα προσπαθούν ενεργητικά να Ελληνοποιήσουν τον πληθυσμό. Όλα τα Ελληνικά δημοτικά σχολεία χρησιμοποιούν το «Αναλυτικό πρόγραμμα» που δημοσιεύτηκε στην Ελλάδα [...] Σ' αυτά τα σχολεία δεν επιτρέπονται βιβλία που δεν έχουν εγκριθεί από την «Κριτική Επιτροπή» στην Αθήνα. Τα γυμνάσια κάθε πόλης και το Παιδαγωγικό Κολέγιο αναγνωρίζονται από το Ελληνικό Υπουργείο Παιδείας και εργάζονται κάτω απ' τους δικούς του κανονισμούς. Στους τοίχους των τάξεων υπάρχουν πορτραίτα του βασιλιά Κωνσταντίνου, της βασίλισσας Σοφίας του Βενιζέλου και άλλων διάσημων Ελλήνων, μαζί με λεπτομερείς χάρτες της Σύγχρονης Ελλάδας, ενώ αυτός της Κύπρου, εάν βρίσκεται καθόλου, είναι μικρός, απηρχαιωμένος, ξεφτισμένος και συνήθως πεταγμένος πίσω απ' τον πίνακα». (Γωργαλλίδης, σ. 71).

Σίγουρα η Βρετανική Αποικιοκρατία που χρηματοδοτούσε εν μέρει αυτό το εκπαιδευτικό σύστημα δεν ένιωθε την Ελλάδα και τον Ελληνικό εθνικισμό σαν εχθρό ακόμα. Ετσι παρά τους ενδοιασμούς του Υπουργείου Αποικιών μετά το 1925 το υπουργείο εξωτερικών τον 1928 συνηγόρησε με τον Στορς ότι οι Ελληνικές σφαίρες στην Κύπρο δεν ήταν πρόβλημα για την Βρετανική Αποικιοκρατία - όπως πρόβλημα δεν έπρεπε να θεωρείται και η συλλογή χρημάτων στα σχολεία για την Ελληνική Αεροπορία (η συλλογή χρημάτων, δηλαδή, από τα σχολεία μιας Αυτοκρατορίας για κάποιο άλλο κράτος!). Έλεγε χαρακτηριστικά το μήνυμά του Υπουργείου Εξωτερικών:

«[Η ανοχή] είναι η πιο επιθυμητή πορεία σε σχέση με τις εισφορές για την Ελληνική Αεροπορία δεδομένου των φιλικών σχέσεων ανάμεσα στη Μεγάλη Βρετανία και την Ελλάδα οι οποίες συνιστούν μια εξαιρετική συμβολή στον χαρακτήρα της πολιτικής που ακολουθείται στην Κύπρο».

* Τρία χρόνια αργότερα βέβαια, στα πλαίσια της οικονομικής κρίσης οι εθνικιστές θα ανα

Ο ίδιος ο υπουργός Αποικιών, Amery, που εισηγήτο να παρθούν μέτρα, είχε προηγουμένως (όπως γράφει στην Αυτοβιογραφία του) σκεφθεί την πιθανότητα συγκυριαρχίας Ελλάδας-Βρετανιάς στην Κύπρο.

λάμβαναν την ηγεσία της εξέγερσης των Οκτωβριανών του 1931, απαιτούσαν Ένωση δυναμικά. Η Αγγλική διοίκηση σκλήρυνε τότε τη στάση της αλλά ήταν πια αργά. Η σκληρότητα της στάσης των Άγγλων οδήγησε σε μια ταύτιση του Ελληνικού εθνικισμού με το αντιαποικιακό κίνημα παρά το ότι οι ηγέτες των εθνικιστών εξακολουθούσαν να εργάζονται στην Αγγλική κυβέρνηση του νησιού. (Οι «διορισμένοι» όπως αποκαλούνταν τότε). Η Ελληνική κυβέρνηση, όμως, συνέχισε την στάση ανοχής της Βρετανικής διοίκησης και της ταυτόχρονης ενίσχυσης των εθνικιστών ελπίζοντας ότι κάποτε η «προστάτιδα» της θα της έδινε την Κύπρο σαν δώρο. Η Ελλάδα αποκάλεσε τους εξεγερμένους Κύπριους του 1931 «εγκληματικά στοιχεία» και η κυβέρνηση των Αθηνών, το 1945, αποκαλούσε «εαμβουλιγάρους» όσους ζητούσαν να εγερθεί το θέμα της Κύπρου στην διάσκεψη των νικητών του β' παγκοσμίου. Μετά τη Μικρασιατική καταστροφή του 1922 η Ελλάδα είχε ουσιαστικά συμπληρώσει την «εθνική της ολοκλήρωση». Η Κύπρος έμεινε ντε φάκτο εκτός νύμφωνος ιδιαίτερα σε μια εποχή που οι Άγγλοι και οι Αμερικανοί ήταν τα μόνα δεκανίκια της εξουσίας στην Αθήνα. Το Ελληνικό κράτος βεβαίως δεν είχε εγκαταλείψει τα όνειρά του για «δωρεά της Κύπρου» αλλά τόνιζε στους Κυπρίους ενωτικούς ότι ήταν αδύνατο να ανακινήσει το ζήτημα με την Αγγλία λόγω εξάρτησης. Το ενωτικό κίνημα στην Κύπρο ωστόσο είχε αποκτήσει πια μια δικιά του αυτόνομη δυναμική λόγω των εσωτερικών συγκρούσεων της Κυπριακής κοινωνίας. Είναι αυτή η δυναμική που οδήγησε στην ένοπλη αναμέτρηση της δεκαετίας του 50, την οποία το Ελληνικό κράτος προσπάθησε μετά να σταματήσει όπως-όπως.

Οι Άγγλοι είχαν αρχίσει από τη δεκαετία του 40 να ενισχύουν τον Τουρκικό εθνικισμό τον οποίον αντιπαρόβαλαν στον ενωτισμό μετά. Αξίζει ωστόσο να σημειωθεί ότι μέχρι και την «ύστατη στιγμή» οι κυρίαρχες ομάδες της κυπριακής κοινωνίας έβλεπαν τον Ελληνοχριστιανισμό σαν την ιδεολογία που αναπτύχθηκε και θα προστατευόταν απ' την Βρετανική διοίκηση. Ετσι ο ακροδεξιός Αρ-

χιεπίσκοπος Μακάριος Β' δήλωνε απειράστα την περίοδο της ταξικής αντιπαράθεσης 1947-48:

«ο αγών κατά του κομμουνισμού είναι πλέον επείγων, παρά ο αγών για την ένωση... ή

«ουδέποτε θα αγωνιστούμε εναντίον των Άγγλων διά την ένωση της Κύπρου μετά της Ελλάδος».

Και τα αισθήματα από την άλλη πλευρά συνέχισαν μέχρι, σχεδόν, το τέλος να είναι πατερναλιστικά. Στην δεκαετία του 1930 παρά τα μέτρα ενάντια στον ενωτισμό, ο κυβερνήτης έγραφε στον υπουργό αποικιών «Προς το παρόν η εκκλησία μ' όλη της την διαφθορά είναι αντικομμουνιστική και αυτό είναι ένας μεγάλος θησαυρός. Και στις 23 Νοεμβρίου 1936 ο υπουργός Αποικιών έκφραζε ως εξής τη νέα χρησιμότητα του ενωτισμού - σαν ιδεολογίας ενάντια σε ένα αυτοθόνο αντιαποικιακό κίνημα. «Θα ήταν σημαντικό για την πολιτική μας άρεση στην Κύπρο να θέσουμε τη διοίκηση της πάνω σε επαρχιακή βάση (excepts exchierpiendis) ώστε η πιθανότητα ενίσχυσης του κυπριακού εθνικισμού, που όπως είναι σύ- γουρο θα υποκαταστήσει την ένωση όταν αυτή θα έχει χάσει την αξία της, να απωθηθεί όσο το δυνατό περισσότερο στο μέλλον».

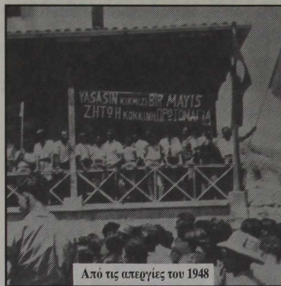
Ακόμα και την επαύριο του ενωτικού δημοψηφίσματος του 1950 (στις 17 του Γενάρη) ο Φιλέλληνας Άγγλος βολευτής Francis Noel Baker με ομιλία του στο BBC προειδοποίησε πατρικά την εναρχία και τους «υγιείς» Έλληνες (αναγνωρίζοντας βέβαια το δικαίω του αιτήματος για την Ένωση) ότι η σύμπλευση τους με τους κομμουνιστές στο δημοψήφισμα ήταν επικίνδυνη για όλους για τη Δυτική συμμαχία δηλαδή. Η ιδεολογία του κυπριακού ελληνοτισμού και ο εθνικιστής εθεωρούνταν η απ' την Αποικιοκρατία σύμμαχος ενάντια στον κομμουνισμό. Αυτές οι δηλώσεις-εξελιξίες (όπως η συμμαχία Εθναρχίας-εθνικιστών-Αποικιοκρατίας ενάντια στους απεργούς το 1948) δεν θα έπρεπε να φαίνονται παράξενες. Ο Ελληνοχριστιανισμός στην Κύπρο ήταν η ιδεολογία της Αρχουσας τάξης που επιβλήθηκε σαν γηγενική κουλτούρα στην κοινωνία. Οι Βρεττανοί εκμυστηριάζαν την κοινωνία και ενθάρρυναν αυτήν την ιδεολογία σαν ιδεολογία αναδόμησης της εξουσίας - μια αναδόμηση που την χρειαζόνταν και οι ίδιοι και οι αρχικές τάξεις για να κρατούν την κοινωνία υπό τον έλεγχό τους.

Άλλωστε οι Άγγλοι ήταν αρκετά σαφείς το 1955 όταν κήρυξαν την Αριστερά εκτός νόμου. Θεωρούσαν ότι η Αριστερά και το ταξικό κίνημα που εκπροσωπούσε ήταν ο κύριος υπεύθυνος για τη διάβρωση της κοινωνικής σταθερότητας. Κατηγορούσαν ουσιαστικά το ΑΚΕΛ ότι με τη δράση του παρέσυρε και τη νόμιμη εθνικοπροσέγγιση στην παράνομη δράση. Η ΕΟΚΑ που οδήγησε σε ρήξη τις «οικογενειακές» σχέσεις ανάμεσα στην Αποικιοκρατία και την κυπριακή εθνικοπροσέγγιση, ήταν ως ένα σημείο και η εξέγερση του γένου ενάντια στον πατέρα. Για να δούμε πόσο καιρό θα πάρει η αυτονόμηση απ' την μητέρα και το ξεπέρασμα του οιδιπόδειου.

Βιβλιογραφία: G.S. Georgallides, Cyprus and the governorship of sir Ronald Storrs. sir, Ronald Storrs, Orientations. Αχιλλέα Λυμπουρίδη, Μελέτες για την Αγγλοκρατία στην Κύπρο.

ΠΡΙΝ ΤΑ ΕΘΝΗ...

Από τις απεργίες του 1948

Η Κοινή Ιστορική παράδοση Ελληνόφωνων και Τουρκόφωνων

ή
πως οι εξεγέρσεις στην παραδοσιακή
Κύπρο ήταν πάντα ταξικές ενάντια στην
εκκλησία και την Οθωμανική διοίκηση

Η δολοφονία του Καϊμακτσί και του Μπασιούλη

Στην επίσημη εκδοχή της Ιστορίας η Οθωμανική περίοδος ήταν μια εποχή «συτηνής καταπίεσης» των «Ελλήνων» από τους «Τούρκους». Και, σύμφωνα με την επίσημη εκδοχή, η εκκλησία ήταν ο προστάτης και ο «πρωταγωνιστής» των «αγίων» των Ελληνοχριστιανών... Πίσω από αυτό το προπέτασμα καπνού ωστόσο υπάρχει μια αδισταχτή Ιστορική αλήθεια που πρέπει να εξοριστεί... Η εκκλησία ήταν συγκυβερνήτης στη διοίκηση του νησιού σε βαθμό που πολλοί ξένοι παρατηρητές να την βλέπουν σαν τον ουσιαστικό διοικητή του νησιού. Η πιο κρυφή αλήθεια ωστόσο έχει να κάνει με τη δομή της εξουσίας. Οι βασικοί διαχωρισμοί στην παραδοσιακή κυπριακή κοινωνία δεν ήταν θρησκευτικοί ή «φυλετικοί». Οπως δείχνουν ξεκάθαρα τα κινήματα των αγροτών η βασική αντιπαράθεση στην Κύπρο ήταν ταξική. Οι 3 μεγάλες εξεγέρσεις των Κυπρίων, τα τελευταία 200 χρόνια, της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας (1765, 1804, 1833) ήταν κοινές χριστιανο-μουσουλμανικές ενάντια στην εκκλησία και τη μουσουλμανική ελίτ. Η εκκλησία μάλιστα πλήρωνε τους μισθούς των στρατευμάτων που έρχονταν να καταστείλουν τις εξεγέρσεις.

Αυτά βέβαια δεν είναι άγνωστα γεγονότα. Καταγράφονται από τους Ιστορικούς σε εξειδικευμένα κείμενα. Αλλά είναι φυσικά άγνωστα στον Ιστορικό λόγο που προβάλλεται από τα ΜΜΕ και την εκπαίδευση. Γιατί έχει την ιδιότητα της αμειχχτής λογική η Ιστορική αλήθεια:

Η πραγματική Ιστορία της Κύπρου πριν την εισαγωγή του εθνικισμού ήταν η ιστορία της πολιτιστικής συμβίωσης και της ταξικής (όχι εθνικής) αντιπαράθεσης.

ΕΞΕΓΕΡΣΗ 1764-65

Η διχόνοια στα χρόνια της Τουρκοκρατίας,
Κώστας Κύρης

Επί αρχιεπισκόπου Παΐσιου γίνεται μια άλλη μεγάλη εσωτερική αναστάτωση και μεταξύ Ελλήνων και Τούρκων και μεταξύ Ελλήνων και Ελλήνων. Ο Παΐσιος, σημαντική μορφή κι αυτός κατηγορεί τον διοικητή της Κύπρου Οσμάν μαζί με άλλους Ελληνες και Τούρκους προκρίτους για φορολογική καταπίεση. Ο Οσμάν τους καλεί στο στρατό για διαβουλεύσεις και εκεί ξεσπά ένα μεγάλο λαϊκό κίνημα Ελλήνων και Τούρκων στις 26 Οκτωβρίου 1764 το οποίο καταλήγει στο φόντο του Οσμάν. Ο Οσμάν είχε διατάξει να κοπύνει οι κολώνες του στρατού (το δωμάτιο που ήταν ο αρχιεπίσκοπος και οι Τούρκοι και Ελληνες προκρίτοι, για να σκοτωθούν). Δεν σκοτώθηκαν όμως! Πώς έγινε αυτό;

Ο λαός, Έλληνες και Τούρκοι όρμησαν μέσα και τον σκότωσαν. Αλλά αυτό το επεισόδιο το εκμεταλλεύτηκε ο Χαλήλ Αγάς, διοικητής Κυρηνείας. Ο Χαλήλ Αγάς εκμεταλλεύτηκε το κενό εξουσίας που δημιουργήθηκε με το φόντο του Οσμάν και εμφανίζεται ως ελευθερωτής Ελλήνων και Τούρκων δούλο-αρκίκων, αγροτών, χωρικών, καταπιεσμένων ραγιάδων από τις φορολογικές πιέσεις. Υπόσχεται στους Ελληνες και

Τούρκους, απαλλαγή από τους φόρους. Είναι καθαρώς κοινωνικά και υπερεθνικά τα κίνητρα και οι στόχοι του Χαλήλ Αγά.

Αλλά ο Παΐσιος τάσσεται εναντίον του. Κινδυνεύουν και οι φορολογικές απολαβές της εκκλησίας από την επαναστατική κίνηση του Χαλήλ Αγά. Γι' αυτό αποσπώλη του Αρχιεπισκόπου και των Τούρκων προκρίτων στην Πύλη φέρνει νέον διοικητή, ο οποίος διατάσσεται να εισπράξει τους φόρους και να καταστείλει την εξέγερση. Και το επιτυγχάνει με τη βοήθεια του Παΐσιου, ο οποίος παραπλανητικά (φθάνει στη Λάρνακα με το νέο διοικητή Σουλεϊμάν) υπόσχεται στον Χαλήλ Αγά ότι έφερε μαζί του φερμάν να γίνει αυτός διοικητής αντί του φονεύσαντος Οσμάν (του αποκρύπτει ότι έφερε μαζί του άλλον διοικητή). Τον παρασύρει έτσι σε παγίδα και τον εκτελούν. Έτσι το κίνημα αυτό διαλύεται.

ΕΞΕΓΕΡΣΗ 1804

Η διχόνοια..., Κώστας Κύρης

Στη διάρκεια της Αρχιεπισκοπείας του Χρυσάνθου μέχρι το 1809, συμβαίνουν στη Λευκωσία δυο μεγάλες επαναστάσεις.

Η μια είναι το 1799: Επανάσταση Τούρκων και Ελλήνων χωρικών. Γι' αυτήν δεν έχουμε πολλές πληροφορίες.

Για το 1804 όμως έχουμε πιο σαφείς πληροφορίες. Στις 10/3/1804 πλήθος χωρικών από την Μεσαρία, «μουσουλμάνων και άλλων», λέει ο Γάλλος πρόξενος, εισβάλλουν στη Λευκωσία. Ζητούν από τον δραγομάνο Κορνέσιο απολογία για την αιτοδία και την αύξηση των φόρων που μαστιούν την Κύπρο. Ζητούν παρουσίαση των φερμανίων, βάσει των οποίων ο δραγομάνος αύξησε τους φόρους. Ο δραγομάνος αρνείται να παραδώσει τα φερμάνια (δεν υπάρχουν άλλωστε και φεύγει κρυφά). Το σπίτι του καίγεται. Ο δραγομάνος φεύγει στην Πύλη, απ' όπου με τα μεγάλα μέσα που διαθέτει στέλλει στην Κύπρο στρατό, για να καταστείλει το κίνημα των χωρικών. Οι χωρικοί αυτοί είναι και χριστιανοί και μουσουλμάνοι - Τούρκοι και λινοβάμβακοι (τότε ακόμα δεν είχε κατασταλάξει ο πληθυσμός αυτός. Ηταν όλοι κρυφά ακόμη Χριστιανοί). Είναι ενιαία κίνηση η οποία ζητεί από τις αρχουσες τάξεις (χριστιανικές και μουσουλμανικές) λόγο για τη διαχείριση των κοινών, για την αύξηση των φόρων, για την πείνα και για τα δεινά του τόπου. Ο στρατός που έστειλε ο Χ' Γεωργάκης από την Πύλη υπό δυο αδελφούς Τούρκους πασάδες τον Αμπτίπη Καρά-πασά και τον Αχμέτ-πασά, κατορθώνει μετά από ένα διάστημα εφτάμηνων μαχών μέσα και έξω από τη Λευκωσία να καταστείλει το κίνημα των χωρικών, που είχε επιτυχίες στα πρώτα στάδια: Η εξουσία, ο Χρυσάνθος, οι επισκοποι, οι πασάδες και ο οικονόμος Κυπριανός, το δεξί χέρι του Αρχιεπισκόπου, πολιορκούνται για μερικούς μήνες στη Λευκωσία από τους χωρικούς. Μόνο όταν έρχεται ο στρατός απ' έξω διαλύει το κίνημα και τους απελευθερώνει.

Τερματίζονται έτσι οι συγκρούσεις.

ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ 1833

(History of Cyprus - George Hill)

Από ότι φαίνεται ξεσπούν συνεχώς μικρές εξεγέρσεις στις οποίες συμμετείχαν Έλληνες και Τούρκοι... Πολύ σοβαρές ταραχές ξέσπασαν το 1833.

Την πρώτη του Μάρτη του 1833 ο Σάιντ Μεχμέτ διέταξε τη συλλογή φόρων που είχαν καταργηθεί πρόσφατα. Ο αρχιεπίσκοπος (στις αναφορές του) λέει ότι οι κάτοικοι άρχισαν να πληρώνουν χωρίς προβλήματα, αλλά από άλλες αναφορές φαίνεται καθαρά ότι ο φόρος δημιούργησε δυσφορία στο νησί. Στις 4 του μηνός οι κάτοικοι της Λάρνακας πήγαν στον μητροπολίτη απαιτώντας να κάνει παραστάσεις στην πρωτεύουσα και απειλώντας τον με καταστροφή του παλατιού (μητρόπολης) αν δεν το έκανε. Μια ανάλογη διαδήλωση έξεσπασε στις 8 στη Λευκωσία και ο Αρχιεπίσκοπος αναγκάστηκε να καταφύγει στο Σεράι (την έδρα της μουσουλμανικής διοίκησης). Ο λαός τον ακολούθησε εκεί και διαμαρτυρήθηκε εναντίον του στον Κυβερνήτη. Υπήρχαν ζωηρές αντιδράσεις και οι φοροσυλλέκτες διώχθηκαν από παντού. Στις 11 οι χωρικοί πήγαν στη Λάρνακα και ενώθηκαν μαζί τους πολλοί κάτοικοι, Έλληνες και Τούρκοι.

(Την ημερίδα αυτού του κινήματος ανέλαβε ο Νικόλαος Θησέας αλλά το κίνημα διαλύθηκε χωρίς να επεκταθεί μια και ο Θησέας (που ανήκε στην άρχουσα τάξη) δεν ήθελε να εμπλακεί σε βίαιη σύγκρουση. Ο Αρχιεπίσκοπος τον καταδίκασε ως ακολούθως. «ηπάσης... περπατητής και τίνας Τούρκους και Χριστιανούς εκ των εγκατοίκων εις Σκάλαν και Λάρνακα και όλους τους από της τρίτης τάξεως λεγόμενους Ευρωπαίους»).

Η δεύτερη εξέγερση έγινε γνωστή σαν η εξέγερση του Γκισούρ Ιμάμ. Αυτός ήταν ένας έμπορος Τούρκος (λινοβάμβακος σύμφωνα με τον Κύρη) από την Τριμυθούσα στην περιοχή της Χρυσούρας... Όταν επιβλήθηκε ο φόρος το 1833 ο Ιμάμης θρήκε ένα μεγάλο αριθμό Χριστιανών και Τούρκων γεμάτους δυσφορία και έτσι κατάρτισε σχέδια να οργανώσει μια μεγάλη εξέγερση στην περιοχή Πάφου. Λέγεται ότι ήταν σε επαφή με τον καλόγερρο Ιωαννίκο ο οποίος ανέλαβε να ξεσηκώσει την Καρπασία... Είναι πιθανώς γιατί έδρασε σε συνεργασία με Χριστιανούς και γιατί διακήρυξε ότι το κίνημα του σκόπευε να ευεργετήσει ολόκληρο τον πληθυσμό, που του έδωσαν το όνομα Γκισούρ Ιμάμ... Ολόκληρη η περιοχή Πάφου έπεσε στα χέρια του.

(Η εξέγερση καταπνίχτηκε στο αίμα - έγιναν σφαγές χριστιανών από τα στρατεύματα της κυβέρνησης, που ευλόγησε ο Αρχιεπίσκοπος, στο Κτήμα και τη Γεροσκήπου)

Η τρίτη εξέγερση έγινε γνωστή σαν η εξέγερση του Καλόγερρου και ξέσπασε στην Καρπασία τον Ιούλιο. Η παράδοξος τόσο στην Πάφο όσο και στην Καρπασία συμφωνούν ότι συμφωνήσε σε ένα σχέδιο για επίθεση στην πρωτεύουσα. Στη Λάρνακα ήρθε σε επαφή με Αλβανικά στρατεύματα...

Έφυγε από τη Σκάλα στις 15 Ιουλίου με ένα μικρό σώμα Αλβανών, όχι περισσότερους από 40 και έφτασε στο Μπογαζί. Έκανε το αρχηγείο του στο Τρίκωμο. (Το κίνημα του του Ιωαννίκου διαλύθηκε μετά από επίθεση κυβερνητικών στρατευμάτων) Το κόστος της καταστολής των 3 εξεγέρσεων ήταν 3 εκατομμύρια γρόσια.

«ΟΙ ΚΥΠΡΙΟΙ ΑΜΥΝΟΝΤΑΙ ΩΣ ΑΙΑΝΤΕΣ ΤΗΣ ΔΙΑΛΕΚΤΟΥ ΤΟΥΣ»

του Α.Π.

Η καταπίεση της κυπριακής γλώσσας/διαλέκτου ή η διαδικασία ιθαγενοποίησης των Κυπρίων

Η ιθαγενοποίηση των Κυπρίων

Το να μιλάς σημαίνει να είσαι σε θέση να χρησιμοποιήσεις μια σύνταξη να κατανοείς τη μορφολογία αυτής ή της άλλης γλώσσας αλλά σημαίνει πάνω απ' όλα να υιοθετήσεις μια κουλτούρα, να σηκώσεις το βάρος ενός πολιτισμού...

Κάθε αποικιοκρατούμενος λαός - δηλαδή κάθε λαός στην ψυχή του οποίου έχει καλλιεργηθεί ένα σύνδρομο κατωτερότητας με το θάνατο και τον ενταφισμό της τοπικής πολιτιστικής δημιουργίας - βρίσκει τον εαυτό του πρόσωπο με πρόσωπο με τη γλώσσα του έθνους που τον εκπολιτίζει - με την κουλτούρα της μητέρας πατρίδας δηλαδή. Ο αποικιοκρατούμενος ανεβαίνει πάνω απ' το επίπεδο της ζούγκλας στο βαθμό που αφομοιώνει τα πολιτιστικά κριτήρια της μητέρας πατρίδας.

Franz Fanon
Black Skins, white masks

«Οι Κύπριοι αμύνονται ως Αιάντες της Διαλέκτου τους» είπε με φανερή απογοήτευση από την Κυπριακή κρατική τηλεόραση (και μιλούσε σε Κυπρίους βεβαίως) ένας συμπαθής ελληνοκυπριακός γλωσσολόγος που σπατάλησε χρόνια στην προσπάθεια του να εξελληνίσει τα Κυπριακά τοπωνύμια. Για λόγους ανεξχνιάστους (εκτός κι αν έφτασαν και στην Αναφωτιά και τα Λατσία οι νεοκύπριοι), οι Κύπριοι χαλούσαν τις πινακίδες που αντί Αναφωτιά έγγραφαν Αναφωτίδα και αντί Λατσία, Λακκία (στο ελληνικό δηλαδή). Αυτή η υπόγεια αντίσταση των Κυπρίων στη «νεοελληνική κοινή» αξίζει να ερμηνευτεί, ιδιαίτερα σε μια εποχή που το γλωσσικό ζήτημα επανέρχεται.

Το γλωσσικό ζήτημα επανέρχεται κατά τακτικά χρονικά διαστήματα στην Κύπρο. Μέχρι τη δεκαετία του '50 η κύρια διάσταση αυτής της διαμάχης είχε τη μορφή του υποβιβασμού της Κυπριακής διαλέκτου στο επίπεδο της «ζούγκλας» - του πρωτογενούς υλικού. Από τη μια η Κυπριακή διάλεκτος παρουσιαζόταν σαν γνήσια αρχαιοελληνική λόγω της επιβίωσης λέξεων και εκφράσεων από την εποχή του Ομήρου. Από την άλλη όμως το εκπαιδευτικό σύστημα και η πλειοψηφία των διανομένων τόνιζαν ότι οι Κύπριοι έπρεπε να μάθουν να μιλούν την Αθηναϊκή εκδοχή της Ελληνικής γλώσσας. Η Κυπριακή διάλεκτος ήταν η απόδειξη ότι οι Κύπριοι ήταν Έλληνες - τώρα μπορούσαν να την ξεχάσουν και να μάθουν να μιλούν την «σωστή» νεοελληνική κοινή. Η Κυπριακή διάλεκτος ήταν δηλαδή η γλώσσα των αμόρφωτων ιθαγενών τους οποίους έπρεπε να εκπολιτίσει, να κάνει

ανθρώπους, το νεοελληνικό έθνος.

Δημιουργήθηκε έτσι μια σχέση εξουσίας ανάμεσα στην επίσημη Αθηναϊκή διάλεκτο/γλώσσα και την Κυπριακή διάλεκτο. Οι Κύπριοι όπως μαρτυρά η λαϊκή παράδοση των ποιητάρηδων και των τσιαπτιστών δεν είχαν πρόβλημα στην εκφοράση. Όχι μόνο μπορούσαν να εκφράζονται αλλά, όπως παρατηρήθηκε, η ίδια η δομή της διαλέκτου είχε μια μουσικότητα που έκανε τους Κύπριους να αναπτύξουν μια πλούσια παράδοση λαϊκού ποιητικού λόγου (τόσο γραπτή όσο και προφορική). Η Κυπριακή διάλεκτος μ' αυτή την έννοια είναι η ζωντανή μνήμη της ιστορίας της Κύπρου. Ο πλούτος των ξένων λέξεων (αραβικών, λατινικών, ελληνικών, τουρκικών, αγγλικών) που διαθέτει είναι η ιστορική μνήμη των πολιτισμών που πέρασαν απ' την Κύπρο. Σ' αυτή τη γλώσσα που την ανέπτυξαν μόνοι τους οι Κύπριοι μπορούσαν και να εκφράζονται και να δημιουργούν.

Η νεοελληνική κοινή αντίθετα

«Για να καθιερωθεί η νεοελληνική σαν η ανώτερη γλώσσα έπρεπε όλες οι άλλες διάλεκτοι και τοπικοί πολιτισμοί να μετατραπούν σε ακατέργαστο υλικό... να εξαφανιστεί η ιστορική μνήμη».

δημιουργήθηκε από τους διανοούμενους των Αθηνών σαν ένας μηχανισμός ομοιογενοποίησης του πληθυσμού του Ελληνικού κράτους που δημιουργήθηκε μετά το 1821. Ο στόχος αυτής της γλώσσας ήταν ιδεολογικός και πολιτικός. Ήθελε συνειδητά να εξαφανίσει τις Αρβανίτικες, βλάχικες διαλέκτους που μιλούσαν οι Έλληνες της Ηπειρωτικής Ελλάδας και να καταδικάσει στην παρακμή τις Ελληνογενείς διαλέκτους των νησιών της Ανατολικής Μεσογείου (Κέρκυρα, Κρήτη, Ρόδος, Κύπρος κ.λ.π.) και άλλων μερών της περιοχής.

Η επίσημη γλώσσα των Αθηνών (παρά τις διαμάχες καθαρεύουσας και δημοτικής) είχε πίσω της τον κρατικό μηχανισμό των Αθηνών αλλά και το γόητρο της «φανταστικής κοινότητας» του Ελληνικού έθνους. Το να μιλάς λοιπόν τη νεοελληνική κοινή σήμαινε νομιμοποίηση στις επιταγές του εθνικού κέντρου αλλά και την υπόσχεση ότι θα ήσουν «Έλληνας». Ανώτερος άνθρωπος δηλαδή.

Για να καθιερωθεί η νεοελληνική σαν η ανώτερη γλώσσα έπρεπε όλες οι διάλεκτοι και οι τοπικοί πολιτισμοί να μετατραπούν σε «πρώτες ύλες», σε ακατέργαστο υλικό, που θα χρησιμοποιούσαν οι διανοούμενοι των

Αθηνών για να φτιάξουν τη μυθολογία του Ελληνικού έθνους. Έπρεπε δηλαδή να εξαφανιστεί η μνήμη των τοπικών πληθυσμών. Έπρεπε πλέον να βλέπουν τους εαυτούς τους σαν φτωχούς συγγενείς / σαν την περιφέρεια του εθνικού κέντρου. Το

ότι λ.χ. ο Κολοκοτρώνης μιλούσε βλάχικα, το ότι ο Μπότσαρης δεν ήξερε καμιά Ελληνογενή διάλεκτο, το ότι οι Σουλιώτες, οι Υδραίοι και Σπεσιώτες μιλούσαν Αρβανίτικα, το ότι πολλοί Έλληνες Μακεδονομάχοι μιλούσαν τη σλάβικη

διάλεκτο της Μακεδονίας σβήστηκε τελείως απ' την ιστορική μνήμη. Το ότι στην Κύπρο άνθισαν και άλλοι πολιτισμοί εκτός από τον υποτιθέμενο Ελληνικό έπρεπε να ξεχαστεί.

Οι τοπικοί πληθυσμοί μετατράπηκαν έτσι πολιτιστικά σε «αποικιοκρατούμενους» ιθαγενείς. Όπως οι Ευρωπαίοι Αποικιοκράτες αναγνώρισαν ότι ο Αφρικανός και οι Ασιάτες ήταν άνθρωποι, αλλά όχι ολοκληρωμένοι, και άρα έπρεπε να τους εκπολιτίσουν - έτσι και το εθνικό κέντρο αναγνώρισε Έλληνες από την Μολδαβία μέχρι την Καππαδοκία. Έπρεπε όμως αυτοί οι «εν δυνάμει Έλληνες» να μορφωθούν, να ξεχάσουν αυτά που ήξεραν, να μάθουν τη νέα γλώσσα, τη νέα παιδεία. Μόνο έτσι θα γίνονταν ολοκληρωμένοι άνθρωποι, Έλληνες δηλαδή.

Εθνική Αποικιοκρατία και η εξουσία της γλώσσας

Η διαδικασία αλλοτρίωσης των ανθρώπων από το άμεσο βίωμά τους, η καταστροφή της τοπικής δημιουργίας ήταν ανάλογη με αυτή της Αποικιοκρατίας όπως την περιγράφει ο Φανόν, ο Malcolm X και άλλοι αντι-αποικιακοί Επαναστάτες. Με μια

ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΑΠΟΤΡΟΙΧΗ

ουσιαστική διαφορά. Εδώ πρόκειται για ένα σχετικά παραγνωρισμένο φαινόμενο - την **Εθνική Αποικιοκρατία**. Την επιβολή της κουλτούρας του κράτους (της πρωτεύουσας) στην επαρχία. Από τη δεκαετία του 60 η συνειδητοποίηση αυτού του φαινομένου οδήγησε σε διάφορα κινήματα αποκέντρωσης-devolution που μερικές φορές κατέληξε στην καταγραφή των τοπικών διαλέκτων (Οξυτανία-Γαλλία) και στην αναγνώριση της διγλωσσίας στις σχέσεις διαλέκτου-επίσημης γλώσσας (ΗΠΑ).

Τα μακροπρόθεσμα αποτελέσματα αυτής της σχέσης εξουσίας ανάμεσα στην επίσημη γλώσσα του κράτους και την διάλεκτο ήταν η εμπέδωση των σχέσεων εξουσίας στην ίδια την κοινωνία. Ο δάσκαλος, ο ιερέας, ο δημόσιος υπάλληλος, ο πολιτικός, ο δημοσιογράφος, ο διανοούμενος διαχωρίζεται από τη μάζα των αμόρφωτων «χωρκατών» με τη χρήση της γλώσσας του εθνικού κέντρου. Ανέβαινες στην κοινωνική ιεραρχία στο βαθμό που μιλούσες «καλά Ελληνικά».

Η εξίσωση μέχρι το '74 ήταν: Η χρήση της «νεοελληνικής κοινής» σήμαινε ότι ήσουν μορφωμένος, ανώτερης τάξης, άνθρωπος της εξουσίας. Η χρήση της κυπριακής διαλέκτου αντίθετα σήμαινε χυδασιότητα, υποανάπτυξη, καθυστέρηση.

Χιλιάδες χρόνια ιστορίας ισοπεδώνονταν και ισοπεδώνονται μέσα στις σχολικές αίθουσες με την απαγόρευση της Κυπριακής διαλέκτου. Και φυσικά η πλειοψηφία καταδικάζονταν στη σιωπή. Τη δεκαετία του 50 ο Νίκος Κρανιδιώτης σ' ένα σχόλιο του στα Κυπριακά Γράμματα παρατηρούσε αυτή την αδέξια σιωπή των μαθητών, το γεγονός δηλαδή ότι παρέμεναν ακόμα ιθαγενείς.

«Μια από τις σοβαρότερες πνευματικές αδυναμίες των νέων μας είναι η **γλωσσική ανεπάρκεια**. Όχι μόνο η αμόρφωτη μα και η μορφωμένη νεολαία μας συναντά ανυπερβλήτες δυσκολίες, ιδιαίτερα στον

Η κυπριακή διάλεκτος έχει την τάση που τόσο αντιπαθούν οι Ελληνοκεντρικοί - την τάση για μιγαδοποίηση.

προφορικό λόγο, του οποίου ο φυσικός ταχύς ρυθμός απαιτεί πλούσιο γλωσσικό θησαυρό και πλατεία γλωσσική κατάρτιση. **Περίοδοι γλωσσικά ανομοιογενείς** και άνισες, φράσεις ασύνδετες, προτάσεις χωρίς συνοχή, **εκφράσεις ανελλήνιστες**, λέξεις που δεν κυριολεκτούνται, επίθετα ξεθωριασμένα, **λεξιλόγιο φτωχό, σύνταξη χαλαρά**, όλα μαζί δημιουργήσαν **ένα πενιχρό λόγο χωρίς στρουγγυλότητα, χωρίς ακρίβεια**, χωρίς χάρη, μέσα στον οποίον καταφαινανται ο τραχύς αγώνας κι η αδέξια - τις πιο πολλές φορές - προσπάθεια για την υπερνίκηση αλληπάλληλων εκφραστικών δυσχερειών».

Και αυτά γράφονταν την εποχή του αγώνα της ΕΟΚΑ, για την υποτιθέμενη σήμερα «χρυσή νεολαία». Αντίθετα, 200 χρόνια πριν, όταν οι Κύπριοι δεν είχαν ακόμα «ιθαγενοποιηθεί» και η γλώσσα τους δεν είχε περάσει σε δεύτερη μοίρα, ο μοναχός Βορσκυ τους βρήκε εντελώς διαφορετικούς: **«Σχεδόν όλοι στην Κύπρο είναι ταχείς στην αντίληψη και εύγλωττοι στην ομιλία».**

Μορφές Αντίστασης: Πολιτική και πολιτιστική αυτονομία

Την δεκαετία του 50, ωστόσο, είχε αρχίσει και να αναβίωση του ενδιαφέροντος για τον γραπτό και προφορικό λόγο της Κυπριακής διαλέκτου. Πέρα απ' τη λαογραφία, μια σειρά από άρθρα του Τεύκρου Ανθία στη Χαραυγή στα τέλη της δεκαετίας του 50 άρχισαν μια μικρή στροφή στην επανεκτίμηση της Κυπριακής διαλέκτου. Κατά τη διάρκεια της Ανεξαρτησίας η προοδευτική συνειδητοποίηση των Κυπρίων ότι θα μπορούσαν να ζήσουν χωρίς να είναι επαρχία του εθνικού κέντρου έδωσε σίγουρα μια ώθηση στη διατήρηση της Κυπριακής διαλέκτου σε ορισμένα γκέττο. Από το 1960 ως το '74, ωστόσο, το Υπουργείο Παιδείας και ο στρατός (αυτοί οι μηχανισμοί με τους οποίους το Ελληνικό κράτος εμπέδωσε την Ελληνική Εθνική Ταυτότητα και τη γλώσσα του) παρέμειναν στα χέρια της Ελληνικής πρεσβείας. Έτσι η γελοιοποίηση της Κυπριακής διαλέκτου και το σύμπλεγμα κατωτερότητας των Κυπρίων συνεχίστηκε. Η γλώσσα ήταν ο μηχανισμός μέσα απ' τον οποίο η Αθήνα επέμενε να υποβάλει στους Κυπρίους ότι ήταν φτωχοί ιθαγενείς χωρίς πολιτισμό μπροστά στα υποτιθέμενα μεγαλεία του Νεοελληνικού Έθνους. Η δυσφορία ωστόσο των Κυπρίων για τις συνεχείς παρεμβάσεις του κράτους των Αθηνών, για την μεραρχία που υπήρχε στην Κύπρο από το 64 ως το 67, οδήγησαν στην ανάπτυξη αυτού που ο Ατταλίδης ονομάζει «Κυπριακή συνειδηση». Ένα φαινόμενο που αρθρώθηκε με τη φράση «Η Κύπρος για τους Κυπρίους». Η φράση εμφανίστηκε σαν σύνθημα στους τοίχους και τη ανάπτυξη της κυπριακής συνειδησης ανάμεσα στους Κυπρίους αποτέλεσε ένα απ' τα κατορθώματα εναντίον του Μακαρίου την περίοδο 72-74. Μετά το '74 οι υποθέσεις κυπροκεντρικές τάσεις εμφανίστηκαν πιο δυναμικά και ανοικτά. Η σχέση ωστόσο της Κυπριακής συνειδησης με τη διάλεκτο δεν ήταν άμεση. Η κύρια αιχμή της Κυπριακής συνειδησης μέχρι πρόσφατα ήταν σε ένα μεγάλο βαθμό το πολιτικό αίτημα για την ολοκληρωμένη ανεξαρτησία της Κύπρου. Μόνο σ' ένα δεύτερο επίπεδο αυτή η «συνειδηση» τόνιζε την ανάγκη πολιτιστικού διαλόγου (όχι απλά συμβίωσης) με τους Τουρκοκύπριους. Ουσιαστικά οι νεοκύπριοι της δεκαετίας του 70 παρέμειναν αιχμάλωτοι

Γλώσσα, παιδεία και εξουσία:

Η καταπίεση των διαλέκτων

Όλοι οι μαθητές που είναι ομιλητές άλλης παραλλαγής της εθνικής γλώσσας από τη σχολική υφίστανται σαν πρώτο γλωσσικό μάθημα μόλις βρεθούν μέσα στην τάξη τη βιαιότατη καταδίκη της μητρικής τους γλώσσας. Ολόκληρο το σημασιολογικό δυναμικό, που διαθέτουν και χάρη στο οποίο επικοινωνούν θαυμάσια μέχρι εκείνη τη στιγμή με το περιβάλλον, υποβιβάζεται από το δάσκαλο στην κατηγορία του λάθους («δεν είναι σωστό αυτό»), της κακής ποιότητας («πες το καλύτερα») και της μη γλώσσας («αυτό δε λέγεται»). Η καταδίκη αυτή της μητρικής του γλώσσας είναι για το μαθητή εαφνική και άδικη αμφισβήτηση της ικανότητάς του να διαθέτει να χειρίζεται το λόγο και όλες τις περιπλοκές του με άνεση και δημιουργικότητα, είναι άρνηση της αναμφισβήτητης ικανότητάς του να εννοεί και να επικοινωνεί σε όλα τα επίπεδα, από την έκφραση αναγκών και επιθυμιών μέχρι την παράδοση μέχρι τη μετάδοση πληροφορίας και την έκφραση στο αφαιρετικό επίπεδο της φαντασίας.

Μόλις βρεθεί στο καινούργιο περιβάλλον του σχολείου ο μαθητής ομιλητής (τοπικής ή κοινωνικής) διαλέκτου μαθαίνει από το

δάσκαλο ότι δεν ξέρει να μιλάει, αντί να πληροφορηθεί ότι εκτός από τη γλώσσα του υπάρχει και η άλλη παραλλαγή του σχολείου, την οποία πρέπει να μάθει, γιατί είναι καταλληλότερη για τις σχολικές και τις επίσημες συνθήκες επικοινωνίας, άρα απαραίτητη για την εκπαιδευτική επιτυχία, αλλά και για την κοινωνική άνοδο. Αντί για αυτή την πληροφορία, που ανοίγει το δρόμο στην εκμάθηση της σχολικής γλώσσας από όλους ανεξαιρέτως τους μαθητές, κάνει ο δάσκαλος άθελά του και εξαιτίας των γλωσσικών μύθων κάτι εξαιρετικά βίαιο και παράλογο, αμφισβητεί στους μαθητές την ικανότητα του λόγου που κατέχουν. Λογική συνέπεια είναι αυτό που καθημερινά και συστηματικά συμβαίνει σε όλα τα σχολεία, οι μαθητές αυτοογκοκινούνται, παύουν να μιλούν μέσα στην τάξη και αντί να εκφράζονται αυθόρμητα, ψάχνουν κάθε φορά ποια θα ήταν η διατύπωση που αποδέχεται ο δάσκαλος. Έτσι, φελλίζουν συνήθως σαν αλαλα όντα, διστάζουν και ξαναρχίζουν, και περιορίζονται μμητικά στις έτοιμες διατυπώσεις του βιβλίου. Μέσα στην τάξη οι μαθητές βουβαίνονται, ενώ ξαναβρίσκουν όλη τη φυσική άνεση στο δημιουργικό λόγο, μόλις βρεθούν έξω από τις σχολικές συνθήκες και τη βαριά γλωσσική λογοκρισία του σχολείου.

Αννα Φραγκοντάκη, «Γλώσσα και ιδεολογία»

Ο ΚΑΛΑΜΑΡΑΣ:

Ο κύριος Μπαμπινιώτης μας κάνουν τέττε για το πως μιλούμεν «Δεν μπορεί η επίσημη γλώσσα [...] να είναι άλλη από την κοινή νεοελληνική [...] όλα αυτά θα έπρεπε να είναι αυτονόητα για όλους στην Κύπρο. Το άρθρο αυτό γράφεται γιατί για κάποιους στην Κύπρο, **όχι ολίγους**, τα θέματα αυτά έπαψαν να είναι αυτονόητα...

Απ' όσα λέγω είναι φανερό ότι διάφορες μορφές ψευδοεθνισμού που στηρίζουν δήθεν και προβάλλουν την «ντόπια γλώσσα» δηλ. τη διάλεκτο, όχι μόνο αγνοούν τη βασική διάκριση «γλώσσας και διαλέκτου», αλλά αποτελούν και επικίνδυνα **λαϊκιστικά** κυνήγηση...

Το πρωτοφανές επικοινωνιακό γόητρο που διαθέτει σήμερα στην Κύπρο η Αγγλική, αυτή η προοιούσα «γλωσσική επιμειξία» έχει φτάσει σε επικίνδυνο σημείο... Θα οδηγήσει στην μιγαδοποίηση της Κυπριακής ελληνικής...

Από το άρθρο: Η γλώσσα στην Κύπρο σήμερα, Βήμα, 15/11/92

Ένας Κύπριος μουσικός:

Είμαστε λίγο συγχισμένοι. Ενώ στο σπίτι, μιλάμε την κυπριακή τοπολαλιά, το ραδιόφωνο η τηλεόραση χρησιμοποιούν την Ελληνική γλώσσα όπως και ο τύπος. Αν πεις σήμερα τη λέξη «αγρονίκω» κινδυνεύεις να θεωρηθείς απολίτιστος. Ενώ δεν είναι έτσι... (Σκεφτείτε λίγο). Εγώ δεν ήθελα να βάζω το θέμα ότι ναι πρέπει να μιλάμε κυπριακά και μόνο κυπριακά... (χαμογελά) είναι, ξέρεις, και με τη γλώσσα που έγραψε με τον τόπο μας, Πασιονάρις, δεν μπορείς να γράφεις ο λιπέρτης, παραγωγιστής.

Εντάξει, Καταγόμενης μουσικός (ανένταξη)

Και η εξουσία του κράτους υπέρ της γλώσσας των αρχαίων Αθηναίων!

«Στην επικαιρότητα βρίσκεται πάλι το θέμα της τυποποίησης των ονομάτων στην ελληνική γλώσσα και της μεταγραφής τους...

Αν τελικά επιτευχθεί αυτός ο στόχος θα τροχοδρομηθούν σημαντικές αλλαγές στη γραφή ονομάτων σε **διαδοθήρια, ταυτότητες**, έγγραφα υπουργείων και σε πινακίδες που βρίσκονται σε δρόμους και επίσημα κυβερνητικά κτίρια».

Από καθημερινή εφημερίδα

Ε, ΟΧΙ ΚΑΙ ΕΤΣΙ ΚΥΡΙΕ ΜΠΑΜΠΙΝΙΩΤΗ!

..Εκείνο που δεν έχει καταλάβει ο κ. Μπαμπινιώτης είναι τι είναι η Κύπρος, τι υπήρξε στην ιστορία της, ποιες είναι οι προϋποθέσεις επιβίωσης της, ιδιαίτερα σήμερα, σε ένα μικρό αλληλεξαρτώμενο κόσμο. Η Κύπρος είναι γέφυρα επικοινωνίας, η Κύπρος έχει ανοικτές πόρτες στον κόσμο... Η Κύπρος επιβίωσε γιατί ο Κύπριος δεν περιορίζεται στα σύνορά του... Αν δεν ξέρει μια ή περισσότερες διενδείς γλώσσες δεν μπορεί να επιβιώσει...

Απ' αυτά [εγκωφανήσεις λόγων και θαυρύδουτες πατριωτικές παραινώσεις] μπουχτήσαμε.

Από την απάντηση του Τάκη Χατζεφρήμη στον... μιλούμε ελληνικά και δεν έχουμε «γλωσσικά προβλήματα»... Έχουμε άλλα προβλήματα... ας μη σιγήσουμε ποιοι τα δημιουργήσαν.

της «ιθαγενοποίησης» που τους είχε επιβάλει η εθνική αποικιοκρατία του κράτους της «μητέρας πατρίδας». Μόνο προς το τέλος της δεκαετίας του 70 και αρχές της δεκαετίας του 80 με τη δημοσίευση της «Κυπριακής ιστορίας» του Κ. Γραϊκού άρχισε και η διαδικασία της πολιτιστικής αυτονομοποίησης της Κυπριακής συνειδησης. Είναι σ' αυτά τα πλαίσια που εμφανίστηκαν και ορισμένα άρθρα για την γκεττοποίηση και καταπίεση της Κυπριακής διαλέκτου. Σίγουρα σταθμός για μια τέτοια προβληματική είναι το άρθρο του Κ. Λεοντίου, αποφασάματα του οποίου δημοσιεύουμε πιο κάτω. Ο κ. Λεοντίου δεν εντάσσει το κείμενο του στην προσπάθεια πολιτιστικής αυτονομοποίησης. Σε κάποιο σημείο του άρθρου του, μάλιστα, δηλώνει σαφώς ότι δεν θεωρεί την πολιτικοποίηση του γλωσσικού σαν σμφή ενέργεια. Το άρθρο είναι σταθμός, ωστόσο, γιατί χρησιμοποιεί μια σύγχρονη επιστημονική προσέγγιση για να αναλύσει την αυτογελοιοποίηση, την αυτουπίτιμηση και τη γενικότερη σχιζοφρένεια που βιώνει ο Κύπριος όταν υποχρεώνεται να θεωρεί τη ζωντανή γλώσσα που μιλά σαν υποδεέστερη. Τονίζει στην αρχή το ασσφές του διαχωρισμού γλώσσας και διαλέκτου και καταλήγει με μια γενικότερη αναφορά στην καταπίεση της διαφορετικότητας απ' την ομοιογενή γλώσσα των εθνών.

Εθνικοφοροσύν, εξουσία και γλώσσα στην Κύπρο

Προς το τέλος της δεκαετίας του 80 η επανεμφάνιση ενός νεοεθνικόφροντα λόγου που πρόβαλε το εκδοτικό συγκρότημα ΔΙΑΣ οδηγώντας σε μια νεοελληνική αντιμετώπιση. Η κύρια αιχμή αυτής της επίθεσης στο γλωσσικό ήταν αρχικά η χρήση της Αγγλικής. Η διαπίστωση ήταν βέβαια σωστή. Με το διαχωρισμό των Ε/Κ και των Τ/Κ μετά το 74 σταμάτησε οριστικά (για την ώρα) η αλληλεπίδραση Ελληνικής και Τουρκικής στην Κυπριακή διάλεκτο και αντικαταστάθηκε απ' την αλληλεπίδραση Ελληνικής και Αγγλικής (στην Ελληνογενή διάλεκτο). Η εξέλιξη ήταν αναπόφευκτη για 2 λόγους: Η ίδια η οικονομική ανάπτυξη έκανε τα αγγλικά την απαραίτητη δεύτερη γλώσσα των Κυπρίων μια και το νησί είχε μετατραπεί σε

εμπορικό κέντρο. Η ίδια η διάλεκτος, ωστόσο, φαίνεται να έχει την τάση που τόσο αντιπαθούν οι Ελληνοκεντρικοί - **την τάση για μιγαδοποίηση**. Ενα επίσημο απαραίτητο χαρακτηριστικό για ένα χώρο που ήταν γεωγραφικό σταυροδρόμι για τόσους αιώνες. Αυτό μπορούσαν βέβαια να τα αντλήθουν οι Ελληνοκεντρικοί.

Είναι θέμα αξιοπρέπειας. Έχουμε και μεις γλώσσα. Μιλούμεν. Στο όνομα 10,000 χρόνων ιστορίας

Η επίθεση ωστόσο πήγαινε μάλλον από δυο άλλους παράγοντες. Εν μέρει η σύγχρονη νεοεθνικοφοροσύν υποστηρίζει μεν την ανεξαρτησία, αλλά βλέπει πια (όπως και οι εθνικιστές του Ντεκτάς) ότι στην Κύπρο θα ζουν 2 λαοί, 2 έθνη. Άρα η τρίτη γλώσσα, τα αγγλικά, που είχε καθιερωθεί σαν η γλώσσα επικοινωνίας των 2 κοινοτήτων πρέπει να εξαφανιστεί. Να μιλά ο καθένας τη γλώσσα του λένε λίγο πολύ οι νεοεθνικόφρονες και δεν υπάρχει λόγος επικοινωνίας. Ένας απ' αυτούς εισηγήθηκε μάλιστα να κτίσουμε ένα τοίχο (αλά Βερολίνου) στην Κύπρο για να διαχωρίσουμε τους Έλληνες και τους Τούρκους.

Ο άλλος λόγος, και ο πιο ουσιαστικός, είναι η ίδια η εξουσία της γλώσσας. Διότι το κράτος των Αθηνών προωθούσε την «ιθαγενοποίηση» των Κυπρίων για να κρατά την Κύπρο εξαρτωμένη αλλά αυτή η διαδικασία γινόταν και γίνεται μέσα από ντόπιους μηχανισμούς και φερέφωνα εξουσίας. Όπως παρατηρεί ο Ρ. Loizos στο άρθρο του για την άνοδο του Ελληνικού εθνικισμού στην Κύπρο, η αναβίωση του ενωτισμού ανάμεσα σε ορισμένα στρώματα του πληθυσμού όπως οι δάσκαλοι τη δεκαετία του 70 είχε να κάνει με τον εκτοπισμό τους απ' τη θέση γοήτρου/status που είχαν, απ' τους αποφοίτους αγγλικών πανεπιστημίων (γιατρούς, δικηγόρους κ.λ.π.). Με τον ίδιο τρόπο η Ελληνοκεντρική διανόηση σήμερα νοιώθει να απειλείται γιατί τα αγγλικά αντικαθιστούν την Ελληνική σαν γλώσσα «εκπολιτισμού». Είναι τα αγγλικά τώρα που είναι η γλώσσα που οδηγεί στην κοινωνική

άνοδο, σε ένα νησί όπου το κύριο εισόδημα έρχεται απ' τον τουρισμό και τις Υπεράκτιες επιχειρήσεις. Ιστορικά βέβαια αυτή η σύγκρουση είχε αρχίσει από πιο παλιά (απ' τις αρχές του αιώνα) και εντάθηκε τη δεκαετία του 50. Τότε η Ελληνοκεντρική διανόηση χρησιμοποίησε τον αγώνα της ΕΟΚΑ για να αποβαρύνει την εξαπλώση των αγγλικών. Η αστική τάξη πάντα συγκάτανε σε τέτοιους αγώνες γλωσσικής καθαρότητας και τους ενθάρρυνε. Υπήρχε και εδω όμως το κόλπο. Οι αστοί ενθάρρυναν τους Ελληνοπαθείς να υποστηρίζουν την Ελληνική ενάντια στην Αγγλική ενώ οι ίδιοι έστελαν τα παιδιά τους σε αγγλόφωνα σχολεία. Η πρόσφατη εμπειρία γελοιοποίησης του κ. Αναστασιάδη (πρόεδρου της επιτροπής Παιδείας της Βουλής) ήταν χαρακτηριστική. Ο Αναστασιάδης ήταν η αιχμή της επίθεσης ενάντια στο πανεπιστήμιο Κύπρου. Εν μέρει γιατί η βιβλιογραφία του πανεπιστημίου είναι στα αγγλικά και γιατί έτσι υποτίθεται ότι το πανεπιστήμιο «αφελληνίζει» το νησί. Όταν ξέσπασε μια οργισμένη αντίδραση των πολιτών ενάντια στον βουλευτή η «ατάκα» που έπιασε τόπο ήταν η αποκάλυψη ότι τα παιδιά του Ελληνοπρεπέστατου βουλευτή σπουδάζουν στην Αγγλία.

Η χρήση της γλώσσας στην Κύπρο τα τελευταία 40 χρόνια είναι ο πολιτιστικός μηχανισμός που στήριζε την ταξική διάρθρωση, τις ομάδες γοήτρου και την πρόσβαση στην εξουσία.

Η βασική υποκρισία του Ελληνικού εθνικισμού στην Κύπρο είναι αυτή: Ενώ είναι αυτός που δημιούργησε την νομιμοποίηση της εξουσίας, μέσω της γλώσσας, τολμά σήμερα να διαμαρτύρεται για την «άνιση» σύγκρουση του με την Αγγλική. Μα ποιος κατάστρεψε την τοπική κοιλότητα, ποιος μετάρεψε τη ζωντανή μας γλώσσα σε φολκλορικό έκθεμα αγαπητού νεοελλήνη; Τις δομές εξουσίας για τη σημερινή επικράτηση της αγγλικής τις έθεσε ο Ελληνικός εθνικισμός με την καθιέρωση «σωστής» και «λάθος» γλώσσας.

«Μιλούμεν» - είναι τελικά θέμα αξιοπρέπειας

Το 1992 οι Ελληνοκεντρικοί έστρεψαν τελικά τα πυρά τους και εναντίον της Κυπριακής διαλέκτου. Εν μέρει βέβαια η δικαιολογία/ένανσμα ήταν το πρόγραμμα «Χωρίς Πλαίσια» του Απρίλη του 92 όπου διατυπώθηκε για πρώτη φορά, τηλεοπτικά, η θέση ότι νεοελληνική κοινή καταπιέζει την κυπριακή διάλεκτο και ότι θα έπρεπε να γραφτεί ένα αλφάβητο της τελευταίας. Σε ένα γενικότερο επίπεδο ωστόσο η Κυπριακή διάλεκτος φαίνεται να έχει ξεπεράσει την κρίση της γκεττοποίησης και του μαρσαμού που διάγινωσε στην δεκαετία του 80 ο Κ. Λεοντίου. Πέρα απ' τον χώρο των επιθεωρήσεων (ο οποίος πάντα συντηρούσε την Κυπριακή διάλεκτο για το λαϊκό κοινό) η κυπριακή άρχισε να χρησιμοποιείται και σε σοβαρά θέατρα (όπως αυτά του Γ. Νεοφύτου). Αλλά ο καθοριστικός παράγοντας ήταν η κατάργηση του κρατικού μονοπωλίου στα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης. Η ανάγκη τηλεφωνημάτων χαλάρωσε τους γλωσσικούς κώδικες - τώρα πια μπορεί να ακούσει κανένας την Κυπριακή διάλεκτο και σαν ημι-δημόσιο λόγο (απ' το ραδιόφωνο). Το ότι οι μεταμεισθνοίτιες ώρες των ραδιοφώνων κατακλύζονται από τσιτσιτιά είναι χαρακτηριστικό. Η Κυπριακή διάλεκτος ήταν για ένα αιώνα τώρα, η κρυφή γλώσσα της νύχτας. Ακόμα και η οργισμένη αντίδραση διαφόρων στο άρθρο του Μπαμπινιώτη ήταν χαρακτηριστική. Αντιδρούν βέβαια σαν εξελληνισμένοι ιδανείς αλλά τουλάχιστον αντιδρούν στο «εθνικό κέντρο».

Έχει αρχίσει να διαμορφώνεται μια νέα αστική (των πόλεων) κυπριακή διάλεκτος με έντονο επηρεασμό τόσο απ' την Ελληνική όσο και απ' την Αγγλική.

Σίγουρα βέβαια η γελιοποίηση της διαλέκτου είναι ακόμα εδώ. Όπως και η αυτοουτοποίηση των Κυπρίων. Για αυτό τραυλίζουν μπροστά στην εξουσία. Δεν «ξέρουν» να μιλήσουν σύμφωνα με τις επίσημες γλώσσες. Στο δρόμο όμως και στην καθημερινότητα αμύνονται «ως Αιαντες» όπως είπε και ο Μ. Χριστοδούλου. Γι' αυτό άλλωστε η Ελληνοκεντρική «συναρπαξιά» της εξουσίας πολεμά με τόσο πάθος κάθε ίχνος της κυπριακής διαλέκτου. Το θέμα δεν είναι απλά η επανεμφάνιση ενός νεο-καρδεοουσιανισμού. Ο στόχος είναι η ίδια η υπόσταση των Κυπρίων. Είναι έκδηλο άλλωστε στο λόγο των Ελληνοκεντρικών. «Οι Κύπριοι αντιστέκονται...». «οι Κύπριοι δεν καταλαβαίνουν», «δεν είναι ζήτημα μόνο των Κυπρίων» κ.λ.π. Λες και οι ίδιοι γεννήθηκαν στο Κολωνάκι. Είναι βέβαια και ταξικό το ζήτημα. Γι' αυτό οι διανοούμενοι της Ελληνοφιλητίας αγκαλιάζουν με τόσο πάθος τις ανοησίες της γλωσσικής καθαρότητας των Μπαμπινιώτηδων και άλλων καλαμαράδων αποστώντων του συντηρητισμού. Ψάχνουν εναγωνίως να βρουν βάθρο πάνω στο οποίο να στηρίξουν την εξουσία τους. Αυτοί θα μιλούσαν σαν «Ελληνες» και οι υπόλοιποι θα είναι οι ανορθόγραφοι που αφού δεν ξέρουν τους γραφειοκρατικούς νόμους της γραμματικής θα είναι δικαιολογημένα καταδικασμένοι στη σιωπή. Και η εξουσία της Ελληνοκεντρικής λαγνείας των καθαρών λέξεων θα θεμελιωθεί επιτέλους στο όνομα των συμφερόντων του «έθνους».

Γι' αυτό αντιστέκονται οι Κύπριοι. Γι' αυτό τα «λαϊκά στρώματα» δεν θα μιλήσουν ποτέ την επίσημη γλώσσα. Είναι ταξική και πολιτιστική αντίσταση. Γιατί στο βάθος το ζήτημα δεν είναι εθνικό θέμα - είναι θέμα αξιοπρέπειας. Έχουμε και εμείς γλώσσα. Μιλούμεν. Στο όνομα 10,000 χρόνων Ιστορίας.

Χρήσεις της Κυπριακής Διαλέκτου και Προεκτάσεις (Αποσπάσματα)

Κώστας Λεοντίου

1. Διάλεκτος και Γλώσσα

Η Κυπριακή διάλεκτος αποτελεί υποσύστημα ή υποσύνολο του συστήματος ή συνόλου «ελληνικής γλώσσας».

Όλες οι γλώσσες του κόσμου υποδιαιρούνται σε πολυάριθμες διαλέκτους.

Η επιλογή ή επιβολή μιας διαλέκτου ως επίσημης γλώσσας μιας χώρας, δεν στηρίζεται σε αισθητικά ή άλλα κριτήρια, τα οποία εξάλλου είναι σχετικά και υποκειμενικά, αλλά ανταποκρίνεται σε οικονομικές, κοινωνικές ανάγκες και εξαρτάται από γεωγραφικές, πολιτικές, ιστορικές συγκυρίες.

Πρέπει επίσης να τονίσουμε πως και αυτά ακόμη τα κριτήρια και όρια που καθορίζουν τις διαφορές γλώσσας - διαλέκτου δεν είναι σταθερά. Ενας Νορβηγός μπορεί να κατανοήσει ένα Δανέζο, μιλώντας ο καθένας τη γλώσσα του, ενώ αυτό είναι πολύ πιο δύσκολο αν όχι αδύνατο για ένα κάτοικο του Πεκίνου, που εκφράζεται στο Μανδρινό πρότυπο και τον κάτοικο της Καντώνας που μιλά τη διάλεκτο του.

α) Δεν υπάρχουν καθαρόαιμες διαλέκτοι, ούτε καθαρόαιμες γλώσσες. Η τόσο θαυμαζόμενη γαλλική αποτελεί κράμα λατινικής, γερμανικής και κελτικής.

Ο «κόκορας» της πανελλήνιας αποτελεί ονοματοποιία, ο πετεινός της διαλέκτου μας προέρχεται από τ' αρχαία. Ο «χοιμάρας» ξενογλώσσος, το «φονικί» είναι ελληνικό.

β) Όλες οι γλώσσες εξελίσσονται. Το ίδιο συμβαίνει φυσικά και στις διαλέκτους.

2. Κυπριακή διάλεκτος και παιδεία

Η Κυπριακή διάλεκτος αντιμετωπίζεται με πολύ εχθρικό τρόπο από πολλούς εκπαιδευτικούς. Οι διαλεκτόφωνοι μαθητές γίνονται συχνά αντικείμενο προσβολών, έντονων επικρίσεων, τιμωριών, ειρωνικών σχολίων.

Αξίζει να σημειωθεί ότι πολλοί από τους εκπαιδευτικούς που υιοθετούν αρνητικές στάσεις ως προς την αντιμετώπιση του θέματος, προέρχονται από μικροαστικό ή/και αγροτικό περιβάλλον και είχαν κάποτε υποστεί ανάλογες προσβολές. Έχοντας συνδέσει το θέμα της αποδιαλεκτοποίησης με την κοινωνική ανέλιξη και επιτυχία, εξασκούν με υπερβάλλοντα ζήλο ό,τι θεωρούν ιερό, σχεδόν ιεραποστολικό καθήκον, σύμφωνα με τη λογική, αν μπορούμε να την αποκαλέσουμε έτσι, πολλών μηχανισμών καταπίεσης.

«Βασανίστηκα, καταπιεστήκα. Ξεπέρασα αυτά τα στάδια, τώρα που διαθέτω και γω εξουσία θα εκτονωθώ με τη σειρά μου, καταπιέζοντας, χωρίς ποτέ μου να αμφισβητώ την εγκυρότητα ή ηθικότητα ή αποτελεσματικότητα των μεθόδων αυτών».

Πρέπει εδώ να γίνει μνεία του εξαιρετικού βιβλίου «le parler Cypriote», στο οποίο περιγράφεται και αναλύεται ο ταπεινωτικός τρόπος με τον οποίο αντιμετωπίζει η παραδοσιακή παιδεία την οξείμανική γλώσσα στη Μεσημβρινή Γαλλία (Προβηγκία).

3. Πολιτική ορολογία και κυπριακή διάλεκτος

Εν αρχή, τα «ζοιπόπορτορας» και «τζιτζιροζάμπιες». Ο μέσος Κύπριος πήρε με το πρώτο επιθετό το ημιεπίσημο χρώμα του και το κίνημα των αδεσμευτών το βάπτισμα από τον καλό αστό πολιτικό ηγέτη.

Στα πρώτα ήδη βήματα του πολιτικού μας βίου, μάθαμε πως το να βρίσκεις λέξεις στη διάλεκτο και να διανθίζεις μ' αυτές το κατά τ' άλλα καθώς πρέπει κείμενο σου, εγκλωβίζοντας τις, ίσως για προληπτικούς λόγους υπεινεής - παρεμπόδιση μεθοδικής μολυσματικής ασθένειας, στην τυραννία των εισαγωγικών, αυτό είναι chic.

Υπό μορφή αναθεματισμών και αφορισμών, τα επιθετά αυτά έχουν και μια άλλη μυθολογική

εξήγηση. Θέε μου,

αυτός ο κα-

ταπληκτικός αρ-

θρογράφος, αυτό ο

υπέροχος γλωσ-

σοπλάστης, αυτός ο

εξαιρετος ρήτορας,

γνωρίζει, ποιος θα τό-

λεγε - και τη γλώσσα

των κοινών θνητών,

την οποία χρησιμοποιεί όπου πρέπει και όταν πρέπει σύμφωνα με δόσεις μιας σοφής συνταγής που προσφέρονται προς τον καταναλωτή - ακροατή, θεατή, αναγνώστη και που σκορπουν - συνήθως - μερικά γελάκια κατάπληξης και δέους για την απροσδόκητη και αναπάντεχη ικανότητά.

Φυσικά η τοπολαλία έχει σαν κύρια αποστολή τη δημιουργία ενυπόψεων. Τα υβριστικά επιθέτων μιας περιφρονημένης διαλέκτου, αυτό αποτελεί πια το άκρον άωτον του υποβιβασμού.

4. Ο μύθος του κυπριώτικου σκετς

Πρόσφατη ανακοίνωση που αναφερόταν σε άλλη ανακοίνωση ανέφερε ανάμεσα στ' άλλα και τα εξής:

«Οι συνεδρίες της Βουλής δεν είναι κυπριώτικο σκετς». Ας αναλύσουμε και ας ερμηνεύσουμε την απλή αυτή φράση. Οι συγγραφείς της θα πιστεύουν και θα υποστηρίζουν ότι η βουλή είναι ένα σοβαρό και αξιοσεβαστό σώμα. Οι συνεδρίες της βουλής πρέπει λοιπόν να τυχάνουν του ανάλογου σεβασμού.

Υπεραμυνόμενοι του γοήτρου της, die χωρίζουν με την αρνητική αυτή σύγκριση, με την παρεμβολή του αναγλύφου «δεν» από οποιαδήποτε παρομοίωση ή ταύτιση με το κυπριώτικο σκετς.

Υποβάλλεται λοιπόν σαφώς πως το κυπριώτικο σκετς δεν είναι σοβαρό. Φυσικά θά' λεγε κανείς: «Αφού πρόκειται πολύ συχνά για ηθογραφικές κωμωδίες».

Ναι αλλά ας μη συγχίζουμε τις έννοιες γελοίο και κωμικό. Ότι είναι κωμικό δεν σημαίνει πως είναι και ευκαταφρόνητο. Αποδείξη: Δεν ανέφεραν κωμωδία του Αριστοφάνη, του Μολιέρου ή έστω του Παθά σαν παραδείγματα προς αποφυγή.

Έτσι επαναλήφθη εδώ μια πλατεία διαδεδομένη εντύπωση πως το σκετς αποτελεί συχνά σημείο αναφοράς για μη κολακευτικές συγκρίσεις.

Μα τι συμβαίνει επιτέλους με τα κυπριώτικα σκετς; Ποιά είναι η μυθολογία τους;

Ο κόσμος του, στατικός, απολιθωμένος, τυποποιημένος, όπως ένα τυπογραφικό κλισέ. Τα στοιχεία της υπερβολής της εκδήλτησης, του κατευθυνόμενου, υπό έλεγχο αυθορμητισμού αποτελούν σχεδόν κατά κανόνα το σήμα κατακαθών του. Λέξεις απηρχαιωμένες, ξεχασμένες, ανασύρονται από τη ναφθαλίνη για να ξεγίνουν και να ξεφαντώσουν πρώτους απ' όλους τους ίδιους τους Κυπρίους, στην καταπληκτική τουλάχιστον πλειοψηφία τους.

συνέχεια στην επόμενη σελίδα

χρήσεις της Κυπριακής διαλέκτου και προεκτάσεις

Η θεματολογία τους επαναλαμβάνεται τροποποιημένη, αναθεωρημένη, διορθωμένη, προβάλλοντας ένα μικρόκοσμο ερμητικά κλειστό, που διαωνίζεται σ' ένα απρόσιτο γκέττο, καλά φυλαγμένο από τους θεματοφύλακες.

Δεν φτάνει παρά σπάνια - και όπως ο απόηχος μιας άλλης πραγματικότητας λιγότερο ψευδοαυθεντικής ίσως, αλλά το ίδιο, αν όχι περισσότερο γνήσιας.

Ο άλλος κόσμος που δε ζει σε γραφικά χωριουδάκια, ο κόσμος των συνοικισμών 1, 2, 3, ο κόσμος των πόλεων, των εργοστασίων, των πολυκατοικιών που ξεφυτρώνουν σαν μανιτάρια, ο κόσμος που αναπνέει και κολυμπά σε ένα μολυσμένο περιβάλλον, ο κόσμος που δεν γυροφέρνει την ανία του στα παραδοσιακά καφενεδάκια αλλά στα cafés και στις δισκοθήκες, αυτός ο αντιεξωτικός, πεζός κόσμος που εκφράζεται σε μια διάλεκτο που δεν μπορεί νάναι παρά κυπριακή, δεν έχει θέση στο σκέτος παρά μόνο σπάνια ή περιστασιακά, όπως κάποιοι παρείσαχτος μουσαφίρης. Κι αν κάποιος απ' αυτούς εισδύσει στην καλά οροθετημένη νησίδα του κυπριώτικου σκετς, νοιώθει τόσο άνετα, τόσο βολικά όσο και μια κυρία με τας καμελίας που θες από λάθος θες από παρεξήγηση, βρέθηκε μπλεγμένη σε μια ταινία καράτε.

5. Πρωτογενή και δευτερογενή προβλήματα

Η αντιπαράθεση διαλέκτου-γλώσσας-διαλέκτου δημιουργεί και πολλά άλλα προβλήματα.

Άλλοι Κύπριοι αντιμετωπίζουν προβλήματα στην έκφραση που οδηγεί σε προβλήματα ευφραδίας και ευλωτίας.

Αυτό μπορεί να επεκταθεί και σε άλλους τομείς όπως η ικανότητα για αυτοσχεδιασμό ή και απλής και σαφούς μετάδοσης μηνυμάτων (πολλοί γιατροί διαπιστώνουν πως οι ιθαγενείς τους δυσκολεύονται να τους πουν με ακρίβεια που πονούν).

Πολλά άτομα μετά τις οδυνήρες εμπειρίες που δέχτηκαν όταν εκφράστηκαν στη διά-

λεκτού τους, προσβολές, υποτιμήσεις, κλείνονται στον εαυτό τους.

6. Αντί επιλόγου - Ο Ρατσισμός και τα δίδυμα αδελφάκια του

Το τροπάρι το γνωρίζουμε καλά.

Στο όνομα μιας υποτιθμενής νόρμας, στο όνομα μιας καταναγκαστικής ομοιογενειοποίησης, στο όνομα της ανωτερότητας της επιστροφής στις αγνές και ανόθευτες ρίζες, η νοστορπία της αναζήτησης του αμιγούς προτύπου, της πεντακάθαρης φύλης, της άσπιλης και αμόλυπτης γλώσσας, γνωρίζουμε που οδηγούν και οδηγεί, όταν βασιλεύει και θριαμβεύει σ' όλο το μεγαλείο της:

Στα στρατόπεδα συγκεντρώσεως, στα κρεματόρια στον σφαγιασμό, ή σε άλλες πιο εξευγενισμένες μεθόδους άμεσου ή αργού θανάτου.

Η περίφημη ανωτερότητα, η ευαγγελιζόμενη και πολυδιαφημισμένη αναδημιουργία του έκ-

παγλου ξανθού προτύπου και πρωτοτύπου που πρόβαλε στο λυκαυγές της Ιστορίας της φύλης, η εκκαθάριση του πάλλευκού αυθεντικού αρχετύπου, απ' όλα τα μικρόβια, τα παράσιτα, που το παραμόρφωσαν και το μόλυναν, απ' όλες τις σκουριές, όλα τα νοσογόνα και νοσηρά στοιχεία, όλες τις αλλογόνες ουσίες που το αλλοίωσαν, καθ' οδόν, αυτός ο τέλειος κόσμος, δεν είναι παρά ο μακάβριος ευφημισμός της ανυπόφορης μαύρης - κατάμαυρης μονοτονίας της προβαιοποιημένης ομοιομορφίας.

Και η ιδανική επικοινωνία στο τέλειο πρότυπο, δεν είναι παρά το παρανοϊκό παραλήρημα του Δικτάτορα και ο μονότονος ήχος από τις ιαχές μιας ομόφωνα κακόφωνης αγέλης, που πνίγει τις κραυγές πόνου όλων αυτών που δεν ταίριασαν στα μέτρα της προκομιστικής μετριότητας.

Πως να αρνηθείτε 20 αιώνες ιστορίας (από την Αθήνα χωρίς Ελληνοπληξία)

Μου έστειλε ένα γράμμα, λίγες μέρες αργότερα. «Φτώχο μου παιδί, Επονίτη μαζί και Αζέλλα», έγραφε ο σοφός. «Με ρώτησες επανειλημμένα πότε μια λέξη είναι ελληνική. Σε πήρα από τα μούτρα και σου απάντησα: Όταν την χρησιμοποιεί ο ελληνικός λαός, βλαμμένη. Συγχώρεσέ με. Δεν καταλαβα την αγωνία σου. Ξέρω πως ζεις και γράφεις σε χώρα, όπου ψαλιδωκώληδες φιλόλογοι ρίχνουν βιτσιές. Ξέρω πως τρέμεις μην σου ξεφύγει κανένα Μπορντέλο, κανέναν ντλεταντιόμοσ και σε παραλάβουν αυτά τα φιλολογικά σκατόμυαλα, που θέλουν να καταρνηθούν όλες οι Τούρκικες, φράγκικες, αγγλικές λέξεις και όροι από το λεξιλόγιο μας. Το να αρνηθεί κανείς όλες αυτές τις «Ξένες» λέξεις και ρίζες, που αφρονούν στα σύγχρονα Ελληνικά, ισοδυναμεί - στο όνομα ενός ηλίθιου εθνικισμού - με το να απαρνηθεί είκοσι αιώνες ιστορίας του ελληνικού λαού. Αυτά είναι αιτήματα ανθρώπων που δεν ψυλλιάστηκαν τίποτα από ιστορία. Που δεν κατάλαβαν αυτό το αδιάκοπο και αυστηρό γαμήσι που είναι από χιλιάδες χρόνια η ιστορία του μεσογειακού χώρου, με όλους τους λαούς που δάνεισαν και δανείστηκαν, έδωσαν και πήραν, έσφαξαν και σφάχτηκαν, βίασαν και βιάστηκαν, αλλά και αλληλοφιλοξενήθηκαν, χορέψανε, γλάντησαν και φάγανε μαζί. Χωρίς τις χιλιάδες «Ξένες» λέξεις που υπάρχουν στη σύγχρονη ελληνική γλώσσα, δεν θα μπορούσαμε να μιλάμε. Άσε, λοιπόν, τους φιλόλογους να εξελληνίζουν το μακιγιάζ και να το βαφτίζουν ψυμθίωση, άσους να φτωχαίνουν ακόμα περισσότερο τη γλώσσα και κοίτα τη δουλειά σου. Και αν πιάει ποτέ κανένας ψαλιδωκώλης στον Παράδεισο, ας ζητήσει από τον Παντοδύναμο να καταργήσει αυτή την περσική λέξη. Αν τέλος με ρωτάς γιατί τα κάνουν όλα αυτά, θα σου απαντήσω: Επειδή αμφιβάλλουν βαθεία και δίκαια για την Ελληνική ταυτότητα τους. Γι' αυτό και φοβούνται να ζητήσουν έναν τουρκικό καφέ στα καφενεία. Εδώ, όμως, θα σε αφήσω. Μιλώντας για Losers, νιώθω να μου έρχεται στούφος. Au revoir, ma petite».

Μαρίνα Καραλή

Ο γραφειοκράτης λόγος της εξουσίας και η κυπριακή αντίσταση (για την τυποποίηση των κυπριακών ονομάτων στην νεοελληνική κοινή)

Μενέλαος Χριστοδούλου:

«Έγινε η ανάλογη διαφώτιση, όμως καθυστερούν οι υπηρεσίες να το εφαρμόσουν γιατί δεν κατενόηθη η σημασία της τυποποίησης. Εγώ που ήμουν γραμματέας της Κυπριακής Επιτροπής τυποποίησης αντιμετώπισα φοβερό πόλεμο. Το Υπουργείο Συγκοινωνιών και Εργων ειδοποίησε κοινοτάρχες και δημαρχους, ότι κατά την τυποποίηση του κράτους που παρουσιάστηκε στον ΟΗΕ, το όνομα του χωριού τους θα γραφτεί στην πινακίδα με αυτό τον τρόπο. **Ούτε ένας δεν δέχτηκε...**

Ερ.:

Η τυποποίηση των ονομάτων έχει αρχίσει ήδη να εφαρμόζεται σταδιακά στις πινακίδες:

Μ.Χ.:

Άρχισε αλλά γνήρθη πόλεμος και το έργο συνεχώς σταματούσε. Τώρα εφαρμόζεται, εκτός από τις περιπτώσεις που αντιδρούν οι αρχές των διαφόρων χωριών. Η τυποποίηση του Δήμου έξω από τη Λευκωσία είναι Λακκιά, όχι Λατσαία, διότι είναι το κοινό ιστορικό όνομα, από το λάκκος. Τα Λατσαία είναι Τούρκικη προφορά, πρόσφατη. Είναι όπως το Τζμρκά. Αν το Τζμρκά δεν γινόταν Κυθρέα από πριν θα μπορούσα εγώ σήμερα να το σταματήσω; Ακόμα και τα παραδοσιακά ονόματα της Κύπρου **κυπριοποιούνται** σήμερα και ακούγεται από το ραδιόφωνο «Γλυτζιώτισσα» και γράφεται σε σχολικά βιβλία «Τριμικιώτισσα».

ΚΥΠΡΙΑΚΗ ΣΥΝΕΙΔΗΣΗ

(αποσπάσματα από
την Ιστορία των
αντιαποικιακών
αντί-εθνικιστικών
αγώνων για
Ανεξαρτησία πριν
το 1960)

Το Εργατικό Επαναστατικό κίνημα

Εφημερίδα ΠΥΡΣΟΣ: 1922

...Εξετάσαμε επίσης την ένωση μας με την Ελλάδα και την απορρίπτουμε γιατί η Ελλάδα, το Αστικό Ελληνικό κράτος δεν έχει καμιά διαφορά από το Αγγλικό, αλλάζουμε την εκμετάλλευσή μας αντί από το Αγγλικό κεφάλαιο από το Ελληνικό, μα πάντα κεφάλαιο, δηλαδή εκμετάλλευσή θα υπάρχει και από την άλλη μεριά, κακορίζικα, φτώχεια, πείνα...». - Τεύχος 12.

Εφημερίδα ΝΕΟΣ ΑΝΘΡΩΠΟΣ, 1925

«...Πρώτη μας φροντίδα είναι να εξαλείψουμε κάθε φιλετικό μίσος και να γίνουμε κήρυκες της ενσώσεως όλων των φτωχών για την ομαδική επιδίωξη των συμφερόντων τους... Θα σταθούμε αντιμετώπιση κάθε πατριδοκάπηλου εθνικιστή πολιτικάντη και θα εργαζόμαστε για την ανεξαρτησία της Κύπρου, μακριά από κάθε επιρροή και προστασία απ' τα έξω...».

Εισαγωγή

Μετά την επικράτηση των εθνικιστών στις ηγεμονικές δομές της χριστιανικής κοινότητας (εκκλησία, άρχουσες τάξεις) η παλιά Ορθόδοξη Ρωμική ταυτότητα υποχώρησε και απορροφήθηκε στη νεοελληνική. Από την δεκαετία του 1920 όμως άρχισαν να διαμορφώνονται τα σύγχρονα αντι-εθνικιστικά ρεύματα που αποτέλεσαν και την πρώτη διατύπωση μιας κυπριακής συνείδησης που υποστήριζε την ανάπτυξη ενός ανεξαρτησιακού αντι-αποικιακού κινήματος.

Το ρεύμα της κυπριακής συνείδησης είχε από τότε 2 τάσεις: την αριστερή-επαναστατική και την φιλελευθέρη-μεταρρυθμιστική. Αυτές οι 2 τάσεις έκφραζαν ουσιαστικά και 2 διαφορετικά κοινωνικά στρώματα - η επαναστατική τάση τονίζει τη χρήση του εθνικισμού από την άρχουσα τάξη και την Αποικιοκρατία για να διαχωρίζει τους καταπιεσμένους Ελληνες-Τούρκους και να νομιμοποιεί έτσι την εξουσία της. Εκφράζε με αυτήν την έννοια τα νέα ριζοσπαστικά στρώματα των προλεταριών των πόλεων.

Η φιλελεύθερη τάση, που εκπροσωπούσε μεσοαστικά στρώματα, στόχευε στη διαμόρφωση, μέσω μεταρρυθμίσεων, ενός σύγχρονου κράτους δικαίου.

Το ρεύμα της Κυπριακής συνείδησης (ιδιαίτερα το εργατικό - επαναστατικό) όχι μόνο αποσιωπάται από την ιστορία που κατασκευάζουν οι «Ιστορικοί της εθνικής πολιτικής» αλλά και αντιμετωπίσει την καταπίεση τόσο από τις τοπικές εξουσίες όσο και από την αγγλική Αποικιοκρατία.

Η επιβίωση του, ωστόσο, και επανεμφάνισή του σχεδόν κάθε δεκαετία είναι χαρακτηριστική της βαθείας του ριζας στη δυναμική της κυπριακής ιστορίας της Μοτέρνας εποχής. Γιατί ουσιαστικά αποτελεί την πραγματική Ιστορική συνέχεια των λαϊκών κινήματων του 18ου και του 19ου αιώνα. Η κυπριακή συνείδηση ήταν και είναι η πραγματική μοντέρνα κυπριακή ταυτότητα. Είναι, δηλαδή, μια ανείπωτη αλήθεια.

Ανεξαρτησιακά/αυτονομιστικά κινήματα - κινήματα τη δεκαετία του 1920

Μετά τις εκλογές του 1925, που ηττήθηκαν οι εθνικιστές υποψήφιοι, για πρώτη φορά για πολλά χρόνια, κατατέθηκε κοινή αντιφώνηση Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων μελών του Νομοθετικού Συμβουλίου στην προσφώνηση του Κυβερνήτη. Η αντιφώνηση δεν περιείχε αναφορά στο θέμα της Ένωσης, και ζητούσε την κατάργηση του φόρου υποτέλειας, βελτίωση των κοινωνικών και οικονομικών συνθηκών για τους εργάτες και αγρότες, κατάργηση της δεκαετίας και άλλα οικονομικά και κοινωνικά αιτήματα.

...Τον Απρίλη του 1925, με την ευκαιρία των Πανελληνίων Αγώνων στη Λεμεσό, το Κ.Κ.Κ. διάνειμε φυλλάδια με αίτημα την ανεξαρτησία της Κύπρου!

Ενα άλλο, σ' αυτό το στάδιο, πιο σημαντικό αριθμητικά κίνημα είναι το κίνημα των αγροτών που φαίνεται σ' αυτά τα χρόνια να οργανώνεται αυτόνομα από το σύστημα πελατείας, χρεών και προσωπικών δεσμών, που παραδοσιακά ένωσε τους αγρότες με τους εμπόρους και δικηγόρους πολιτικούς. Όπως ανέφερε ήδη, το Δεκέμβριο του 1922 μια μαζική συνάντηση αγροτών στη Λεμεσό είχε διεκδικήσει βελτίωση των αγροτικών συνθηκών. Τον Απρίλη του 1924 οργανώθηκε στο Λευκονοικό, με πρωτεργάτη το δικηγόρο Κυριάκο Ρωσσίδη, Αγροτικό Συνέδριο με συμμετοχή Ελλήνων και Τούρκων αγροτών. Τα αιτήματα του συνεδρίου ήταν η ίδρυση αγροτικής τράπεζας, η κατάργηση της δεκαετίας και η επίλυση άλλων αγροτικών προβλημάτων, ενώ το συνέδριο αποφάσισε να μην καταπιστεί με πολιτικά θέματα. Τον Ιούλιο του 1925 έγινε δεύτερο Αγροτικό Συνέδριο στη Λευκωσία, και ο Ρωσσίδης δημοσίευσε βιβλίο με τίτλο: Η πολιτική του Αγροτικού Κόμματος, όπου κυρίως εκθέτει τα Πρακτικά του Β' Παναγροτικού Συνεδρίου.

Το συνέδριο αυτό δημιούργησε Αγροτικό Ελληνοτουρκικό Κόμμα. Οι ομιλήτες στο Συνέδριο, Έλληνες και Τούρκοι, εξέφραν τη ση-

μασία που θα είχε η Ελληνοτουρκική συνεργασία στο Νομοθετικό Συμβούλιο, και συνταξαν κοινό υπόμνημα για τη λύση των σοβαρών αγροτικών ζητημάτων.

Ενα άλλο σύγχρονο κίνημα που εγκολπωνόταν τις Βενιζελικές βασικές ιδέες, που αντιπθετο στον άκρο εθνικισμό της ντόπιας αστικής ηγεσίας αυτή την περίοδο, ήταν αυτό του Γ.Χ. Παύλου. Ο Χ' Παύλος άρχισε σαν δάσκαλος και μετά σπούδασε νομικά στην Αθήνα. Ήταν πρόεδρος της συντεχνίας των δασκάλων, και από το 1920 του Εργατικού Σωματίου της Λευκωσίας. Δημοσίευε στην εφημερίδα Λαϊκή όπου υποστήριζε συνεργασία με την Κυβέρνηση, και τους Τουρκοκυπρίους, προσανατολισμό προς την κατεύθυνση της επίλυσης των ντόπιων κοινωνικο-οικονομικών προβλημάτων, κατάργηση του φόρου υποτέλειας και της δεκαετίας και την επιδίωξη ενός πιο φιλελεύθερου συντάγματος.

Τα πολιτικά κόμματα στην Κύπρο 1878 - 1955.
'Μ. Αττάιδης

Μανιφέστο ΚΚΚ - 1931

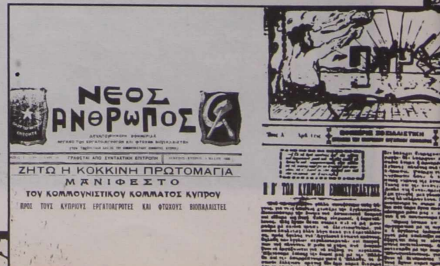
Οι ταυφικαδές, η Εκκλησία οι τοκογλύφοι, οι έμποροι και βιομηχάνιοι προσπαθούν με κάθε τρόπο να σταματήσουν την «αριστεροποίηση» των μαζών και να τις αποτρέψουν από τον πραγματικά επαναστατικό δρόμο. Γι' αυτό αναζωογονούν και γαλβανίζουν το πεθασμένο σύνθημα της Ένωσης με την Ελλάδα και μάλιστα το παρουσιάζουν ως την πανάκεια που θα σώσει τη φτωχολογιά από την οικονομική κρίση.

Όπως οι αρχαίοι δούλοι κι οι καταστρεμμένοι χειροτέχνες της ρωμαϊκής εποχής, ανίκανοι να επαναστατήσουν ενάντια στο σύστημα της δουλείας και στο ετοιμόρροπο «αρχαίο» καθεστώς, ζητούσαν τη σωτηρία τους στον ουρανό κι ασαζόμενοι τον Χριστιανισμό περιμένα (όπως οι σημερινοί χιλιάστες) από μέρα σε μέρα τη «Δευτέρα Παρουσία» (όχι του Ανθία μα την «πραγματική»). Έτσι κι οι «ενωτικοί» της Κύπρου προσπαθούν να πει-

σουν τις εργαζόμενες μάζες ότι θα εύρουν τη σωτηρία τους μόνο στην Ελλάδα. Γι' αυτούς η Ελλάδα είναι πραγματικός παράδεισος. Ούτε κρίση έχει, ούτε δυστυχία. Όλος ο κόσμος ευημερεί, η παγκόσμια οικονομική κρίση που δε σταμάτησε στα σύνορα ούτε της βαθύθλυτης Αμερικής, ούτε της κραταιάς Αγγλικής Αυτοκρατορίας, σταμάτησαν ως εκ θαύματος στα σύνορα της μικράς Ελλάδας, η οποία αποτελεί μια ευτυχήσασμένη νήσο μέσα στον ωκεανό της δυστυχίας που παραδέρνει τον άλλο καπιταλιστικό κόσμο. (Οι ενωτικοί μας δεν ενδιαφέρονται να μας εξηγήσουν ποιον λόγο κάνουν τους εργάτες της Ελλάδας ν' απεργούν και να σκοτώνονται κάθε μέρα στους δρόμους, γιατί οι αγρότες να εξεγείρονται, γιατί οι χωροφύλακες να σκοτώνουν τους αγρότες που δεν πληρώνουν τους φόρους κι αλλά πολλά γεγονότα του Ελληνικού παραδείσου).

Στο αναμεταξύ οι Κύπριοι εργαζόμενοι, αναμειγνύονται τη σωτηρία τους μέσα στον Ελληνικό παράδεισο, οφείλουν να καθίσουν ήσυχα, να μην επαναστατούν ενάντια στην εκμετάλλευσή

Εκτός όμως από τον καθαρό επαναστατικό ρόλο, το σύνθημα της Ενότητας με την Ελλάδα χρησιμοποιείται απ' ευθείας από τον εγγλέζικο ιμπεριαλισμό ως όπλο για τη διάριση του κυπριακού εργαζόμενου λαού. Η Κύπρος δεν κατοικείται μόνον από Έλληνες. Το 1/5 των κατοίκων της είναι Τούρκοι που είναι τόσο Κύπριοι όσο και οι Έλληνες και ως λέγουν οι «Ενωτικοί» ότι οι Τούρκοι είναι «επηλυδές».

ΔΕΚΑΕΤΙΑ 1930

«Επιτροπή για την Αυτονομία της Κύπρου»-δεκαετία του 1930

Μια άλλη σημαντική εξέλιξη στην περίοδο της Παλμεροκρατίας στην Κύπρο ήταν οι διεργασίες σκέψης που έγιναν μεταξύ μιας πολιτικής ομάδας Κυπρίων στο Λονδίνο που έγινε γνωστή σαν «Κυπριακή Επιτροπή για την Αυτονομία της Κύπρου». Φαίνεται πως μέσα στην φιλελεύθερη ατμόσφαιρα της μητροπόλεως και έξω από τον κομματικό ανταγωνισμό στον Κυπριακό χώρο, η επιτροπή αυτή αποτέλεσε την πρώτη κυπριακή οργάνωση που υιοθέτησε τη γραμμή, που χαραζοέ ο Βενιζέλος για την Κύπρο: Η επιτροπή, που σύμφωνη με το Σέρβα, συμπεριλαμβανόταν σαν μέλη της τον Εύδωρο Ιωαννίδη (που είναι ο ιστορικός Δώρος Άλατος), τον Ιερόθεο Κυκκώτη, τον Εζέκια Παπαϊωάννου και το Γ. Πεύκο, διακρίνεται πως **το μέλλον της Κύπρου βρισκόταν μόνο στα χέρια των Κυπρίων**, και πως έπρεπε να ακολουθηθεί μια ανελλιπτική πορεία. Σαν πρώτο στάδιο έβλεπε την επανάκτηση των πολιτικών ελευθεριών, την κίνηση προς την αυτονομία, και σαν τελικό στόχο την εξάσκηση του δικαιώματος της αυτοδιάθεσης. Η γραμμή αυτή της επιτροπής ήταν στο εθνικό θέμα η γραμμή του Βενιζέλου. Αλλά οι εθνικιστές της επιτέθηκαν σαν αριστερή και ανδενωτική.

«Τα πολιτικά κόμματα...», Μ. Ατταλίδης

ΔΕΚΑΕΤΙΑ 1940

Κόμμα Κοινωνικής Προόδου

Φαίνεται ότι υπήρχε ένα μέρος των Ελληνοκυπριακών Εμπορικών και επαγγελματικών ομάδων, το οποίο ευνοούσε λ.χ. μερικές από τις προσπάθειες των Βρετανών για εκπαιδευτική μεταρρύθμιση στη δεκαετία του 1930. Το πιο χαρακτηριστικό γνώρισμα αυτής της οπτικής γωνίας ήταν η έλλειψη εθνικιστικής ρητορικής και ενασχόληση με πρακτικά προβλήματα οικονομικής ανάπτυξης, για πολιτική σταθερότητα και συνειδητοποίηση της ανάγκης για ειρηνικό διακανονισμό των διαφορών μεταξύ Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων.

Εγινε μια προσπάθεια να εκφραστεί πολιτικά αυτή η φιλήσυχη με την πρωτοβουλία ενός γνωστού επιχειρηματία και τη συνεργασία άλλων επιχειρηματιών και επαγγελματιών με την οργάνωση του Κόμματος «Κοινωνικής Προόδου» μετά τον δεύτερο Παγκόσμιο πόλεμο.

«Τα πολιτικά κόμματα...», Μ. Ατταλίδης

Η ΚΥΠΡΟΣ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΚΥΠΡΙΟΥΣ

σύνθημα στους τοίχους και τα συλλαλητήρια της δεκαετίας του 60-70

1947-48

Το κίνημα για την Αυτοκυβέρνηση και οι ταξικές συγκρούσεις το 1947-48

Το 1947-49 η Κύπρος γνώρισε την πιο έντονη περίοδο κοινωνικής διαμάχης (ταξικής και πολιτικής) που γνώρισε μέχρι τότε. Ξέσπασαν μαζικές απεργίες εργατών εναντίον των οποίων συνασπίστηκαν η εκκλησία, η εθνικοφροσύνη και οι Άγγλοι. Ταυτόχρονα η Αριστερά πήρε μέρος στις διαπραγματεύσεις για την Αυτοκυβέρνηση. Στη Λευκωσία έγινε μέσα σ' αυτό το κλίμα το πιο μαζικό συλλαλητήριο που γνώρισε μέχρι τότε η Κύπρος, με 40,000 κόσμο για την Αυτοκυβέρνηση. Ένας από τους τότε ηγέτες της Αριστεράς ο Χρυσός Δημητριάδης, γράφει για το πως εγκαταλείφθηκε εκείνο το μαζικό κίνημα.

Οι Άγγλοι είχαν εισηγήσει εσωτερική αυτονομία με την ύπαρξη συντάγματος με Κοινοβούλιο, όπου μόνο η εξωτερική πολιτική, η ασφάλεια, η άμυνα και η δημόσια τάξη θα παρέμεναν στα χέρια των Άγγλων. Αυτή ήταν μια μορφή περιορισμένης αυτοκυβέρνησης.

Η Δεξιά τότε στην Κύπρο και επικεφαλής της η Εθναρχία, στην οποία δε συμμετείχαν οι αριστεροί, εστράφηκε εναντίον αυτής της ιδέας και την καταπολέμησε και την μπουκώταρε. Αντίθετα η Αριστερά στην οποία συμμετείχαν και αρκετοί αστοί πολιτικοί και επιστήμονες, όπως για παράδειγμα ο Γιάννης Κληρίδης, που ήταν τότε με την υποστήριξη της Αριστεράς Δήμαρχος Λευκωσίας, ο Λύσος Σανταμάς που πάλιν με την υποστήριξη της Αριστεράς ήταν Δήμαρχος Λάρνακας, και άλλοι πολλοί συμφώνησαν πως το τι πρότειναν οι Άγγλοι ήταν ένα βήμα προς τα εμπρός και έτσι δεχθήκαν να συμμετάσχουν στη Διασκεπτική, το Σώμα που περιεγράφα πιο πάνω. Όμως εν όψει του γεγονότος ότι μοιχοκρατίστηκε από τη Δεξιά τελικά δεν κατέστη δυνατό να λειτουργήσει αυτό το Σώμα. Εκ των υστέρων φάνηκε ότι, και αυτό το παραδέχθηκαν πολλοί από τη Δεξιά, ότι ο κυριώτερος λόγος που η Δεξιά δεν θέλησε να ακολουθήσει τη γραμμή της συμμετοχής σ' αυτό το Σώμα, ήταν ο φόβος τους ότι τότε εάν εγίνονταν εκλογές μπορούσε το ΑΚΕΛ με τους συμμάχους του να πάρει την πλειοψηφία. Αυτό έδειχναν τα αποτελέσματα της περιόδου εκείνης στις Δημοτικές Εκλογές. Εν πάση περιπτώσει, δημιουργήθηκε πρόβλημα μέσα στο ίδιο το ΑΚΕΛ με τη θέση που έπαιρνε το Κόμμα με την ηγεσία του Πλουτί γύρω από αυτό το ζήτημα. Αντιπροσωπεία του Κόμματος επισκέφθηκε την Ελλάδα και βρήκε την ευκαιρία να δει στα βουνά τον Ζαχαριάδη που ήταν τότε ο Γενικός Γραμματέας του Κ.Κ.Ε. Ο Ζαχαριάδης με τις γνώστες του λανθασμένες κατά κανόνα απόψεις, τόνισε στους Κυπρίους αντιπροσώπους του Κόμματος ότι είναι λάθος τρεμερό να δεχθούμε συμμετοχή σε ένα τέτοιο Σώμα και να μην αγωνιζόμαστε για την Ένωση με την Ελλάδα, και τίποτε άλλο. Επέστρεψε πίσω η αντιπροσωπεία του Κόμματος. Το θέμα τέθηκε τελικά υπό συζήτηση και τελικά η πλειοψηφία της Κεντρικής Επιτροπής υποστήριξε αλλαγή γραμμής. Δηλαδή, να καταγγείλει προηγουμένη θέση του ΑΚΕΛ και να επιμένουμε κι εμείς όπως η Δεξιά, εις «Ένωση και μόνον Ένωση».

1950 - Ελεύθερη Κύπρος

25/Ιουλίου/1957

«Κατά περίεργο τρόπο οι ανωτέρω αντιλήψεις του κ. Βλάχου (ότι ο Μακάριος προσανατολιζόταν στην Ανεξαρτησία), συμφωνούν προς απόψεις, ακτινές περιλαμβάνοντο εις εν φυλλάδιον από τον τίτλο «Ελευθερή Κύπρος». Τούτο εκκυκλοφορεί εν Κύπρω κατά περιόδους, ήτο υπέρ μιας ανεξαρτητού Κύπρου και ισχυρίζεται ότι εκπροσωπεί τας γνώμης Κυπρίων παραγόντων».

Γ. Τζιφές Απομνημονεύματα

1948

Ο ρατσισμός και εθνικισμός

Το 1948 ο μ. Αδάμος Αδάμαντος, τότε Δήμαρχος της Αμμοχώστου, σε κάποια πολιτική του ομιλία είπε: «Έγκλημα πρώτου βαθμού έγινε για την Κύπρο και το λαό της από την Πασκαριά και τους σφογγοκολάρους της που αποτελούν το Εθνικό Συμβούλιο.

Απέρριψαν την προσφορά της Αποικιοκρατίας που υπέκυψε στην πίεση της Παγκόσμιας κατακραυγής για Ελευθερία των λαών και σεβασμό των αποφάσεων του Διεθνούς Οργανισμού και μας πρόσφερε Αυτοκυβέρνηση - Ανεξαρτησία. Οι εγκληματίες απέρριψαν την προσφορά, ζητούντες Ένωση με την Ελλάδα πράγμα ανεπίκτο και αδύνατο για πολλούς και διάφορους λόγους, με κυριώτερο λόγο τη σίγουρη άρνηση της Τουρκίας και της Τουρκοκυπριακής Κοινότητας.

Προβλέπω ότι οι άφορες της Πασκαριάς θα προωθήσουν τον Εθνικισμό, τον Σοβινισμό και τον Ρατσισμό και μέσω των κατήχητών θα μελλύνουν τη νεολαία με το καρκινώμα του Εθνικισμού - Ρατσισμού και μίσους εναντίον του συνικού στοιχείου. Το ίδιο θα κάνουν και οι Ρατσιστές των Τουρκοκυπρίων. Θα γίνει διαχωρισμός του Κυπριακού λαού.

Αλίμονο εάν φθάσουμε σε διακοινοτικές ταρχές...».

Σχετικά άρθρα έγραψε και στην εφημερίδα του «Φως» που εξέδωσε μετά την αποβολή του από την Κεντρική Πολιτική Επιτροπή του ΑΚΕΛ.

1949

Η αριστερή αντίδραση στην εγκατάλειψη της Αυτοκυβέρνησης:

Το Τροτσκιστικό κόμμα 1949

ΣΥΝΤΡΟΦΙ

Η φετινή Πρωτομαγιά ας μας βρει στις επάλξεις του αγωνιανταπερασματος εξουσίας στα χέρια του λαού μας, για την ΑΥΤΟΚΥΒΕΡΝΗΣΗ. Η προδοτική εγκατάλειψη του συνθήματος της Αυτοκυβέρνησης από μέρους της σταλινικής ηγεσίας και υιοθέτηση του συνθήματος της Ένωσης πρέπει να μας κάνει να ανελθούμε. Το αριστοίωμα της «Ένωσης» πρέπει να το σταματήσουμε εμείς οι ίδιοι. Να εξαγανακτούμε τους κακή τη μοίρα ηγέτες των εργατικών μας οργανώσεων να μπουκώσουν στον ορθό δρόμο της εξυμνήτης των εργατικών συμφερόντων. Αν αρνηθούμε, να τους παραμερίσουμε και να τραβήξουμε μπροστά, με μια καινούργια, μαχητική, ταξικά συνειδητή και αποφασιστική ηγεσία, για τον αγώνα για το πέρας της εξουσίας στα χέρια των εργατών - αγροτών. Η «Ένωση» δεν μπορεί να μας προσφέρει ούτε καλύτερους όρους δουλειάς, ούτε καλύτερα μεροκάματα, ούτε το κοινωνικό Εξοκλόβωμάς να μας εξασφαλίσει. Μονάχα την αλλαγή των σχεδίων μας θα μας φέρει. Τιποτε περισσότερο, τίποτε ολιγότερο.

ΕΡΓΑΤΕΣ, ΑΓΡΟΤΕΣ, ΚΑΤΑΠΙΕΖΟΜΕΝΟΙ,

Εμπρός στον αγώνα για τη χειραφέτησή μας. Στον αγώνα για τις οικονομικές και πολιτικές διεκδικήσεις μας. Για ανεργικά επιδόματα. Για την οργάνωση και την ταξική συνειδητοποίηση όλων των καταπιεζομένων. Για την ΑΥΤΟΚΥΒΕΡΝΗΣΗ. Για μια Κυβέρνηση Εργατών - Αγροτών, που να ποινεί τον εργάτη και να προστατεύει τον αγρότη. Για την πλείρα εθνική και κοινωνική μας απελευθέρωση.

Το Κόμμα μας παλεύει για μια πλήρη συνεργασία με τα συνικού στοιχεία που νάναι στην ηγεσία πάνω σε ίση μοίρα και σε ίσα δικαιώματα, και θέτει ως βάση στο πολιτικό ζήτημα, το αναλογικό εκλογικό σύστημα, ώστε ν' αντιπροσωπεύονται οι μειονότητες στη διακυβέρνηση του τόπου, απαραίτητης προϋποθέσης για την ανάπτυξη και την πρόοδο του Κυπριακού λαού.

Η ΑΛΛΗ ΕΟΚΑ

Η τρομοκρατία των μασκοφόρων του Γρίβα

Λ. Α. Κύπριος

Όταν σου πτυπήσουν την πόρτα οι μασκοφόροι τί θα κάνεις;

Φανταστήτε να ανοίγετε την εφημερίδα και να διαβάσετε: «Προσωποδόφθοι κακοποίησησαν θοσκό στο Αυγόρου. Τον έδεσαν σε πάσσαλο και απείλησαν όποιον το λύσει ότι θα τον σκοτώσουν».

Την άλλη μέρα...

«Νέα επίθεση προσωποδόφθων στο Σπαθαρίκο. Μπήκαν στο καφενείο και ξυλοκόπησαν τον Μιχάλη Κακουλή».

Ή φανταστείτε αυτοί οι περίφημοι «προσωποδόφθοι» να έρχονταν και στο χωριό σας. Να ακούγατε ότι μπήκαν στο σπίτι του τάδε και τον πυροβόλησαν μπροστά στην οικογένεια του. Ή μπορεί και να είσατε στο καφενείο όταν θα έμπαιναν μέσα με τα όπλα απειλώντας τον καφετζή γιατί ανοίγει Κυριακή πρωί - αντί να πηγαίνει εκκλησία. Αν διαφωνούσε ο καφετζής μπορεί και να τον έστηναν στον τοίχο και να σας διέταζαν να περάσετε όλοι και να τον φτύσετε. Μετά μπορεί να τον πυροβολούσαν ή απλά να τον έδεσαν. Ή φανταστείτε ακόμη να ακούγατε ότι στο Λευκόνοικο οι προσωποδόφθοι σκότωσαν κάποιον με λιθοβολισμό στην αυλή της Εκκλησίας. Και ότι το ίδιο θράδυ σκότωσαν κάποιον άλλο στην Γύψου θγάζοντας του τα μάτια.

Όχι αυτά δεν είναι από έργο επιστημονικής φαντασίας, ούτε σενάρια για το τί θα γίνει αν καταλάβουν την Κύπρο οι Τούρκοι. Δεν είναι ούτε περιγραφές των βιαιοτήτων των Βρεττανών τον καιρό της ΕΟΚΑ. Αυτά και εκατοντάδες άλλα επεισόδια γίνονταν καθημερινά στην Κύπρο του 57-59 από την ΕΟΚΑ. Το μόνο έγκλημα των θυμάτων ήταν ότι ήταν αριστεροί - δούσε απλά διαφωνούσαν σε ξήν τακτική της ΕΟΚΑ, η οργάνωση τους είχε κανονίσει από το 55 ως το 57.

Φυσικά αυτά δεν τα έκαναν ούτε ο Αυξεντίου, ούτε ο Μάτσης, ούτε ο Παλληκαρίδης, ούτε ο Καρασλής (κ.λ.π.). Αυτοί είναι το ηρωικό προφίλ της ΕΟΚΑ. Υπήρχε ωστόσο και μια άλλη ΕΟΚΑ - η ΕΟΚΑ του Γρίβα και των μασκοφόρων που δημιουργούσε συνθήκες τρομοκρατίας για τους Ελληνόφωνους κατοίκους. Συνθήκες τρομοκρατίας που παρολίγο να οδηγήσουν σε εμφύλιο πόλεμο, όταν το Μάιο του 58 οι μασκοφόροι άρχισαν τις δημόσιες - εκτελέσεις με βασανιστήρια. (λιθοβολισμοί, βγάλσιμο ματιών). Οι εργάτες τις πόλεις ανέδρασαν βίαια και χρειάστηκε

Η ΕΟΚΑ ήρθε στο τέλος ενός μαζικού λαϊκού αντι-αποικιακού κινήματος που ξεκίνησε από το 1945... η πραγματική αρχή της τελικής εξέγερσης ενάντια στους Άγγλους ήταν η 18 Δεκεμβρίου 1954 όταν έξασπασαν οι πιο μαζικές αντιβρετανικές ταραχές από το 1931

να παρέμβει ο Μακάριος και η Ελληνική κυβέρνηση για να σταματήσει ο Γρίβας το «σχέδιο του». Η τρομοκρατία συνεχίστηκε και μετά το καλοκαίρι του 58 (ουσιαστικά γίνονταν δολοφονίες αριστερών μέχρι το '62) αλλά η αναβάθμιση δεν συνεχίστηκε. Συνεχίστηκαν με πιο αραιό ρυθμό οι ξυλοδαρμοί, οι εκβιασμοί και οι δολοφονίες αλλά η μεγάλη επίθεση δεν έγινε. Και ίσως αν δεν έγινε και εδώ μια μαζική σφαγή όπως στην Ελλάδα του 45-49 (στην οποία βέβαια πάλι πρωτοστάτησε ο Γρίβας) να σφεύγει στην αντίδραση των εργατών τον Μάιο του '58. Αν δεν έδιναν το μήνυμα ότι η εξέλιξη του εργατικού κινήματος θα προϋπόθετε πραγματικό εμφύλιο, ίσως να μην γίνονταν οι παρεμβάσεις και να συνέχιζε την εκστρατεία του ο Γρίβας.

Αντιλαμβάνομαι ότι τούτο το άρθρο μπορεί και να θεωρηθεί σκανδαλώδες. Γράφτηκε ωστόσο για ιστορικούς και για ηθικούς λόγους. Έτσι και αλλιώς με την ΕΟΚΑ δεν έχω να χωρίσω τίποτα. Δεν συμφωνώ με αυτή την οργάνωση για πολλούς λόγους - δεν είμαι ενωτικός και δεν μου φαίνεται ότι η ΕΟΚΑ βοήθησε τόσο, όσο θα ήθελαν να πιστεύουν οι σύνδεσμοι αγωνιστών, για να τελειώσει η Αποικιοκρατία. Η ΕΟΚΑ ήρθε στο τέλος ενός μαζικού, λαϊκού αντι-αποικιακού κινήματος που ξεκίνησε από το 1945 και το οποίο είχε και τους νεκρούς του και τους φυλακισμένους του πολύ πριν εμφανιστεί η ΕΟΚΑ. Ουσιαστικά αν ήταν να γιορτάζουμε πραγματικά την αρχή της τελικής εξέγερσης ενάντια στους Άγγλους, θα έπρεπε να γιορτάζουμε την 18 Δεκεμβρίου 1954 όταν ξέσπασαν οι πιο μαζικές αντι-βρετανικές ταραχές μετά το 1931.

Η εμφάνιση της ΕΟΚΑ αύξησε την πίεση πάνω στους Άγγλους αλλά ταυτόχρονα μετέτρεψε τις λαϊκές κινητοποιήσεις σε όργανα μιας μικρής ομαδούλας ενόπλων. Και όταν γίνονταν κινητοποιήσεις έξω από τον έλεγχο της ΕΟΚΑ τότε οι «παραβάτες» ονομαζόνταν «προδότες» και τιμωρούνταν. Η ΕΟΚΑ επέβαλε μια δικτατορία μέσα στον πληθυσμό αυτεπρέποντας έτσι την ανοιχτή συζήτηση για τις πιθανότητες λύσης - και τιμωρούσε πάλι σαν «προδοτή» όποιον τολμούσε να προτείνει κάτι, διαφορετικό από τη γραμμή της. Όταν οι Τουρκοφώνοι απέκτησαν τη δικιά τους εθνικιστική οργάνωση (την ΤΜΤ) οι Κύπριοι οδηγήθηκαν μέσα από την κλιμάκωση της βίας στον «εθνικό διαχωρισμό», μετά στη λύση της Ζυρίχης για την οποία δεν ρωτήθηκαν (η ΕΟΚΑ θα σκότωνε όποιον τολμούσε να μιλήσει για ανεξαρτησία πριν την υπογραφή του Μακαρίου) και μετά σε ένα αυταρχικό κράτος που επάνδρωσαν οι καπετάνιοι της ΕΟΚΑ χωρίζοντας τον πληθυσμό σε πολίτες α', β', γ' κατηγορίας. Θα μπορούσα να συνεχίσω αλλά η πορεία προς την 15η Ιουλίου είναι νομίζω αυτονόητη.

Παρά τις διαφωνίες δεν πάω να σέβομαι αυτούς που από τη δικιά τους σκοπιά πολέμησαν ενάντια στην αποικιοκρατία. Είναι, ωστόσο, καιρός να διαχωριστεί η θυσία του Αυξεντίου από την τρομοκρατία των μασκοφόρων του Γρίβα. Είναι θέμα ηθικό αλλά και ιστορικό. Το πρώτο ερώτημα είναι

αν οι δολοφονίες ήταν τυχαίες και ανεξέλεγκτες όπως υποστηρίζεται τελευταία. Η έρευνα για αυτό το κείμενο με έχει πείσει ότι επρόκειτο για μια οργανωμένη εκστρατεία, όπως προσπάθη να δείξω πιο κάτω. Το δεύτερο ερώτημα έχει να κάνει με τη γενικότερη ιστορική σημασία της τρομοκρατίας του 57-59. Το συμπέρασμα μου επιβεβαιώνει τη θέση που διατύπωσα έμμεσα αλλά σαφώς ο Peter Loizos το 1976. Η τρομοκρατία της ΕΟΚΑ ήταν «ένα μάθημα στην εθνική ταυτότητα» (ή όπως διατυπώνεται εδώ, στην «ολοκλήρωση της Ελληνοποίησης των Κυπρίων») και είναι η ιστορική ρίζα του φόβου της διαφάνειας που έχουν οι Κύπριοι και του φόβου της αμφισβήτησης της εξουσίας ιδιαίτερα στο εθνικό θέμα. Η τρομοκρατία της ΕΟΚΑ ήταν το υπόβαθρο στο οποίο στήθηκε ο Ελληνοχριστιανικός αυταρχισμός του κυπριακού κράτους. Η έρευνα που ακολουθεί επικεντρώθηκε για αναλυτικούς λόγους στην περίοδο Αύγουστος 1957 (όταν άρχισε η πολιτικοποίηση της τρομοκρατίας) μέχρι τον Ιούλιο του 1958 (όταν έγιναν παραμβάσεις προς το Γρίβα από την Αθήνα να σταματήσει τις επιθέσεις). Με αυτή την έννοια η μελέτη είναι ιστορική αναλυτική και όχι στατιστική. Για μια τέτοια μελέτη πρέπει να καλυφθεί ολόκληρη η περίοδος και να γίνει ιδιαίτερη έρευνα στα χωριά της Πάφου και του Τροόδου όπου η επικινωπία ήταν πιο δύσκολη σε σύγκριση με τα αστικά κέντρα - κωμοπόλεις της Ανατολικής Κύπρου.

1. Η καθιέρωση της ΕΟΚΑ σαν εξουσίας ανάμεσα στους Ελληνόφωνους (55-57)

Η τρίτη μεγάλη εξέγερση των Κυπρίων στον 20ό αιώνα ξέσπασε το Σαββατοκυριακό 18-19 Δεκεμβρίου 1954 μετά την απόρριψη από την επιτροπή του ΟΗΕ του αιτήματος για συζήτηση της κυπριακής προσφυγής ενάντια στην Βρετανική Αποικιοκρατία. Εν αντιθέσει με το 1948 στις εκδηλώσεις συμμετείχαν μόνο Ελληνόφωνοι και απειλήθηκαν μάλιστα και μικροεπείσοδα με τους Τουρκοκίπωνους. Εκείνα τα γεγονότα τα οποία το Ρώιτερ χαρακτήρισε σαν «τα σοβαρότερα από τις ταραχές του 1931» ήταν ουσιαστικά ο θρίαμβος της γραμμής του ΑΚΕΛ. Το πνεύμα των εκδηλώσεων ήταν σαφώς αντι-δυτικό (ενάντια στους Άγγλους και τους Αμερικανούς) και στην απεργία συνεργάστηκαν αριστεροί και δεξιοί. (Το ΑΚΕΛ, μετά την εγκατάλειψη της Αυτοκυβέρνησης το '49, υποστήριζε τη γραμμή της «εθνικής ενότητας»).

Η δεξιά ωστόσο είχε ήδη προγραμματίσει μια έντονη αναμέτρηση επιζητώντας ότι αυτή η αντιπαράθεση θα λειτουργούσε καταλυτικά πάνω στους Άγγλους. Όπως ειρωνικά είπε κάποτε ο Λυσσαρίδης (φίλος και σύμμαχος της ΕΟΚΑ) «επικρατούσε κήπως ρομαντική αντίληψη πως με μερικές βόμβες η Βρετανική κυβέρνηση θα υποχρεωνόταν να διαπραγματευτεί. (1) Στις 25 του Γενάρη 1955 συνεληφθηκε ο Σωκράτης Λοιζίδης μαζί με άλλα 7 άτομα στο ιατοφόρο Άγιος Γεώργιος που μετέφερε όπλα στην Κύπρο. Ανάμεσα στα

1958 Διαδήλωση εργατών ενάντια στην τρομοκρατία των μασκοφόρων

πράγματα που κατασχέθηκαν υπήρχε και μια διακήρυξη του ΕΜΑΚ (το όνομα της οργάνωσης που ονομάστηκε μετά ΕΟΚΑ). Από την αρχή η ένοπλη οργάνωση αποκλείει, ευγενικά μάλιστα, πλην σαφώς τους Τουρκόφωνους και τους αριστερούς (που με ένα μετριοπαθή υπολογισμό ήταν ο μισός πληθυσμός)(2) και καλούσε τον υπόλοιπο λαό να υπακούει χωρίς συζήτηση τις διαταγές της οργάνωσης.

«Το ΕΜΑΚ ζητεί από αυτούς (τους κομμουνιστές) και το κόμμα των, όχι μόνο να μην αντιστρατεύονται το Ε.Μ.Α.Κ. αλλά ούτε και να αναμιχθούν εις τον αγώνα του, όπως και όλος ο λαός...»

Ζητούμεν από αυτούς (Τους Τούρκους) να μην μας ενοχλήσουν, να μην σταθούν στο δρόμο μας, να μη γίνουν όργανα των Βρεττανών [...] και να είναι βέβαιοι ότι μετά την απελευθέρωσιν θα ζήσουμε όλοι μαζί, Κύπριοι, Έλληνες και Τούρκοι ειρηνικά και αγαπημένα [...].»

Αυτή η διακήρυξη βέβαια δεν ήταν τυχαία. Η ΕΟΚΑ είχε αρχίσει να δημιουργείται από το 1951 και συνεδίαζε, όπως παρατηρεί ο Α. Κάτοσης(3), απεκλείστηκε η Αριστερά από οποιαδήποτε συζήτηση. Ουσιαστικά το ΕΜΑΚ και μετά η ΕΟΚΑ ήθελαν να «αφυπηρετήσουν» το ΑΚΕΛ και το αριστερό εργατικό κίνημα από τον κεντρικό ρόλο που είχε μέχρι τότε στον ανταποικιακό αγώνα. Και είναι όντως άξιον απορίας πως μπορεί να εθελοτυφλώναν μερικοί που κατηγορούν την αριστερά ότι δε συνεργάστηκε με την ΕΟΚΑ, όταν είναι ξεκάθαρο ότι όχι μόνο η ΕΟΚΑ δεν ήθελε συνεργασία, αλλά ότι ένας από τους στόχους της ΕΟΚΑ ήταν το ΑΚΕΛ και η Αριστερά. Ο ίδιος ο Γρίβας άλλωστε ήταν σαφής. **«Η μύηση θα περιοριστεί εις απολύτως εθνικόφρονες»**(4). Αυτό σήμαινε βέβαια ότι η ΕΟΚΑ ξεκινούσε ένα αγώνα για να εκφράσει τη μειοψηφία των κατοίκων της Κύπρου - η στην καλύτερη περίπτωση το 50% αν οι εθνικόφρονες ήταν τόσοι.

Οι πρώτες αντιδράσεις του ΑΚΕΛ στις βόμβες της ΕΟΚΑ την 1η Απριλίου 1955

ήταν ακραίες μέχρι υπερβολικές. Σε ανακοίνωση που αποκάλυψε την ΕΟΚΑ τρομπούκους, ψευδογεννήδες, βαρελλοτούς κλπ. Ηδη το ΑΚΕΛ από το Δεκέμβριο του '54 μετά τη λαϊκή εξέγερση είχε εκφραστεί ενάντια στη χρήση βίας - την προοπτική που προπαγανδίζει ο ραδιοσταθμός των Αθηνών. Ουσιαστικά το ΑΚΕΛ είχε υιοθετήσει μια γραμμή ανάλογη με εκείνη του Γκάντι στην Ινδία χωρίς όμως να την επενδύει με τη

«Το ΕΜΑΚ ζητεί από αυτούς (τους κομμουνιστές) και το κόμμα των, όχι μόνο να μην αντιστρατεύονται το Ε.Μ.Α.Κ. αλλά ούτε και να αναμιχθούν εις τον αγώνα του, όπως και όλος ο λαός».

φιλοσοφία της μη-βίας. Η τακτική του (των μαζικών πολιτικών αγώνων) πήγαινε περισσότερο από την απομόνωση του σαν το μόνο νόμιμο αριστερό κόμμα στην Ανατολική Μεσόγειο και από τη διάσηψη, ίσως, ότι η βία θα κατόστρεφε την ταξική συμμαχία Τουρκόφωνων - Ελληνόφωνων στην οποία στηριζόταν το εργατικό κίνημα που «εκπροσωπούσε» το ΑΚΕΛ. Ηδη, μια από τις πρώτες βόμβες της ΕΟΚΑ είχε τοποθετηθεί στο σπίτι του Τουρκόφωνου διοικητή της Λάρνακας οξύνοντας τα πνεύματα. Λίγους μήνες μετά, το Σεπτέμβριο, κάτω από την πίεση της ΕΟΚΑ οι ποδοσφαιρικές ομάδες των Τουρκόφωνων (όπως οι γνωστόι Τσιετιν Καγιά) αποκλείστηκαν από το παγκύπριο πρωτάθλημα ποδοσφαίρου. Η αριστερά όμως ήταν επίσης μέσα στους πρώτους, στόχους του Γρίβα.

Στις 17 Απριλίου ο Γρίβας σημείωσε στο ημερολόγιό του: **«Συνέταξα-ειδοποίησα προς ηγέτας, κομμουνιστικά στελέχη και διοικητές ΑΚΕΛ όπως παύσουν αντιδρώστες καθ' οιονδήποτε τρόπον εις το έργον μας άλλως θα πέσει λεπίδι...»** Στις 19 του ίδιου μήνα έγραφε: **«Με απασχολεί σοβαρώς το ζήτημα καταπλήξεως πάσης**

κομμουνιστικής κινήσεως». Η βασική ανησυχία του Γρίβα ήταν ουσιαστικά ο ηγεμονικός ρόλος της Αριστεράς στον ανταποικιακό Αγώνα. Όπως παρατηρεί ο ιστοριογράφος του, Σ. Παπαγεωργίου: **«Ο Διγενής εφοβείτο την ανάλυσιν επαναστατικού ρόλου υπό άλλων πλην της καταστάσεως της οποίας ηγείτο ο ίδιος και δεν ήθελε με κανένα τρόπο να του διαφύγει ο έλεγχος και η πρωτοβουλία. Τούτο συνέβαινε κατά μείζονα λόγον εις περιπτώσεις κατά τις οποίας οι κομμουνιστάι ήσαν εκείνοι οι οποίοι ήθελαν να παρεμβληθούν»**.(5) Ο Γρίβας ήθελε συνεπідότῃ δηλαδή να «αφυπηρετήσει» την Αριστερά από το ανταποικιακό κίνημα.

Στις 22 Απριλίου η αντιπαράθεση οξύνθηκε ακόμα περισσότερο όταν ο Νίκος Ζαχαριάδης ηγέτης του παρόμοιου τότε ΚΚΕ, ανακοίνωσε ότι ο «Διγενής» ήταν ο Γεώργιος Γρίβας. Όπως παρατηρεί ο Π. Σ. Μαχλουζαρίδης από το ημερολόγιό του Γρίβα φαίνεται, ωστόσο, καθαρά ότι οι Άγγλοι ήξεραν από το 1954 για τα σχέδια του, και άρα η κατηγορία ότι ο Ζαχαριάδης «πρόδωσε» το Γρίβα που διατυπώθηκε μετά (το 1960 σε δική κομμουνιστών στην Αθήνα) είναι ανυπόστατη. Η πραγματική σημασία της αποκάλυψης του ονόματος του Γρίβα ήταν συμβολική. Ο Γρίβας ήταν ένας ορκοσφισμένος εχθρός της Αριστεράς (πολύ γνωστός στην Κύπρο και την Ελλάδα) και η δήλωση του Ζαχαριάδη μάλλον αποσκοπούσε στην οριοθέτηση των πραγματικών στόχων της ΕΟΚΑ για την Αριστερά.

Τον Αύγουστο του '55 όταν η Ελληνική κυβέρνηση σε μια ακόμα δουλποπρεπή κίνηση νομιμοφροσύνης στη Δύση, συμμετείχε στην Τριμερή με την οποία η Τουρκία ξαναπόκτησε λόγο στην πολιτική ζωή της Κύπρου, το ΑΚΕΛ οργάνωσε εκδηλώσεις διαμαρτυρίας. Ήταν μια κίνηση που αμφισβητούσε τόσο την ηγεμονία της εθναρχίας όσο και της ΕΟΚΑ. Και ο Γρίβας βιαζόταν να καθιερώσει τη δική του εξουσία πάνω στους Ελληνοφώνους.

Σε διαταγή του στις 24 Ιουνίου 1955 παρατηρούσε:

Η τρομοκρατία στην Κύπρο πριν και μετά τους μασκοφόρους

Η πίεση, οι εκβιασμοί και οι απειλές δεν ήταν άγνωστες στην Κύπρο πριν την δεκαετία του 50. Αντίθετα ήταν μέρος της διαδικασίας «εθνικής ολοκλήρωσης» που ξεκίνησε από τα τέλη του 19ου αιώνα. Οι βασικές μορφές της εθνοκρομοκρατίας ήταν ο οικονομικός εκβιασμός, η καταγγελία στις αρχές (χαφιεδισμός), η απειλή αφορισμού και οι βίαιες επιθέσεις ξυλοδαρμού.

Η επίθεση ενάντια στην κοινότητα των Λινοθάμβων. Όταν οι τοκογλύφοι εκβίαζαν στο όνομα του ορθόδοξου Θεού

Οι Λινοθάμβοι που έπαιζαν καθοριστικό ρόλο τόσο στις ταξικές εξεγέρσεις του 18-19 αιώνα όσο και σαν έκφραση της θρησκευτικής συμβίωσης και ανοχής, έγιναν από τα πρώτα θύματα της εκκλησιαστικής επίθεσης. Ηδη από τα μέσα του 19ου αιώνα η εκκλησία άρχισε να τους εκβιάζει ότι δεν θα τους έκανε τα μυστήρια αν δεν γίνονταν Χριστιανοί και εγκατέλειπαν ολοκληρωτικά τις μουσουλμανικές δοξασίες τους. Όταν ήρθαν οι Άγγλοι οι Λατίνοι προσπάθησαν να τους προσπλυστούν πιστεύοντας ότι πριν γίνουν Λινοθάμβοι ήταν Λατίνοι. Η ορθόδοξη ηγεσία αντέδρασε αστραπιαία χωρίς χριστιανική ντροπή. Τους εκβίασε.

«Σημειώσω - για να δώσω μια γεύση της εποχής πριν το 1900 - ότι για τη διάσωση (sic)

δέκα λινοθαμβάκιων χωριών της Λεμεσού από τη λατινική προπαγάνδα και τη διασφάλιση τους για τον Ελληνισμό, ο έπαινος ανήκει στους Λεμεσιανούς τοκογλύφους των 40% και 50% που, κατά προτροπή της Εκκλησίας, έπαψαν αμέσως να δανείζουν τους πρώην Τούρκους και τώρα νεόφυτους Μαρωνίτες πελάτες τους, μέχρι που τους ανάγκασαν να γίνουν ορθόδοξοι».

Β. Εγγλεζάκης, Η εκκλησία της Κύπρου από το 1878 μέχρι το 1955

1930 - Ο φόβος των κομμουνιστών - χαφιεδισμός, απολύσεις και οικονομικοί εκβιασμοί

Η ίδρυση και η ανάπτυξη του κομμουνιστικού κόμματος τη δεκαετία του 1920 φαίνεται ότι άρχισε να απασχολεί σοβαρά τους προύχοντες. Ο αθεϊσμός τους, η επαγγελία της επανάστασης των φτωχών και η αντίθεση στην ένωση και τον εθνικισμό τους είχαν βάλει στο στόχαστρο. Όταν το 1930 άρχισε να φαίνεται ότι οι κομμουνιστές αποχτούσαν λαϊκές προσβάσεις η Εκκλησιαστική Ιεραρχία και οι άρχοντες του νησιού συγκάλεσαν ειδική συγκέντρωση στην Αρχιεπισκοπή που έδωσε οδηγίες καταπολέμησης του «μικροβίου της μολύνσεως». Αυτές οι οδηγίες θα εφαρμόζονταν με ιδιαίτερη ένταση το 1948 όταν την ηγεσία της εκκλησίας ανέλαβαν οι φα-

νατικοί εθνικιστές και οι οποίοι είχαν να αντιμετωπίσουν τότε ένα μαζικό ταξικό κίνημα. Έλεγε, λοιπόν, το μανιφέστο της Τρομοκρατίας του 1930:

«Καλούντα πάντες οι δυνάμενοι, όπως εργαζόμενοι προς βελτίωσιν της θέσεως του εργάτου. Να μην προσλαμβάνονται υπό ατόμων και σωματείων κομμουνιστάι τεχνίται και εργάται. Να καταγγέλλονται υπό των γονέων οι κομμουνιστάι δάσκαλοι εις το Γραφείον Παιδείας (Αγγλική διοίκηση) και τον Αρχιεπίσκοπον και να αποσπώνται των σχολείων οι μαθηταί μέχρις ότου επιτευχθεί η απομαρύνσις των κομμουνιστών διδασκάλων. Να αποτρέπονται οι εκ των χωριών ερχόμενοι εις τας πόλεις προς εκμάθησιν τέχνης νεαροί από του να έρχονται σε επικινονίαν με άτομα προσβεβλημένα από το μικρόβιον του κομμουνισμού...».

Εφ. Ελευθερία.

Από τη δράση της Δεύτερης ΕΟΚΑ (72-74)

Σχέδιο ΕΟΚΑ Β για την τρομοκρατία του πληθυσμού: προετοιμασία λίστας (πίνακα) αντιστασιακών. **Σχέδιο «Γρόνθος» (3.3.73): «εις τον πίνακα... να περιλαμβάνονται οι αντίπαλοι κατά χωριών ξυλοδαρμός ή και εκτέλεις».**

Τον Σταύρον Σύρον Υπαρχηγού της ΕΟΚΑ Β' Αντίνο Πανιδή «Άκρος Απόρητον»

«Τα αποτελέσματα του συνεχιζόμενου αγώνα μας είναι μετρίωτα εν σχέσει προς εκείνον το οποίον επεζητήσαμεν, ως και επανηλημμένως ετόνισα, προφορικά και εγγράφως, κύριος στόχος ημών είναι: Η εκτέλεσις προδότην αστυνομικών και εν συνέχεια Άγγλων στρατιωτικών».

Πολύ σύντομα οι «προδότες» θα εμφανίζοντο και πέραν του αστυνομικού σώματος. Ο Γρίβας επέμενε μέχρι το τέλος ότι ο πρώτος στόχος ήταν η εκκαθάριση των «προδότην» - αυτών δηλαδή που κατά τον Γρίβα δεν ήταν «καλοί Έλληνες» ή απλά ήταν πολιτικοί αντιπάλαι.

Το Σεπτέμβριο, ίσως σαν αντίδραση στη στάση του ΑΚΕΛ απέναντι στην Τριμερή, ρίχθηκαν πυροβολισμοί ενάντια στο σπίτι του Γ.Γ. της ΠΕΟ, Α. Ζαρτίδη. Η επίθεση ενάντια στον πιο χαρισματικό, τότε, ηγέτη της Αριστεράς και τον επικεφαλής των εργατικών συνδικάτων, ήταν μια συμβολική προειδοποίηση. Ακολούθησαν διαδηλώσεις υποστήριξης προς τον Ζαρτίδη και η αντιπαράθεση έμεινε εκεί. Στις 14 Δεκεμβρίου με την άνοδο της δράσης της ΕΟΚΑ από τη μια και τις μαχητικές διαδηλώσεις της Αριστεράς από την άλλη, η Αγγλική διοίκηση απαγόρευσε όλες τις πολιτικές οργανώσεις. Αυτή η απαγόρευση ευνόησε βέβαια την ΕΟΚΑ στη διόμαχία της με την αριστερά μια και η τελευταία δεν ήταν άμεσα προετοιμασμένη να λειτουργήσει σε συνθήκες παρανομίας.

Από τις αρχές του 1956, αντίθετα, η ΕΟΚΑ έχοντας στήσει το παράνομο οργανωτικό της δίκτυο άρχισε πλέον συστηματικά την εκκαθάριση του «Εσωτερικού Μετώπου» για την επιβολή της γραμμής της. Ανάμεσα στους νεκρούς της περιόδου ιδιαίτερη μνεία αξίζει η δολοφονία του ηγουμένου της Χρυσορρογιάτισσας μέσα στη μονή του από ένοπλους μασκοφόρους. Η ΕΟΚΑ έδειχνε αποφασισμένη να επιβάλει την εθνική πειθαρχία όπως απαιτούσε ο Γρίβας: «πρώτα οι προδότες». Ο στόχος αυτής της τακτικής ήταν να επιβληθεί η ΕΟΚΑ σαν κράτος εν κράτι μέσα στην Ελληνόφωνη κοινότητα. Η εξορία του Μακαρίου και η κατάρρευση των συνομιλιών τον Μάρτιο του '56 (μια εξέλιξη για την οποία πολλοί παρατηρητές κατηγορούν το Γρίβα ότι την προκάλεσε συνειδητά) άφησε το πεδίο ακόμα πιο ελεύθερο για το Γρίβα.

Τον Απρίλιο ακολούθησε μια νέα αντιπαράθεση μέσω φυλαδίων ανάμεσα στην ΕΟΚΑ και το ΑΚΕΛ ενώ το φθινόπωρο του ίδιου χρόνου η ΕΟΚΑ πέρασε από τις απειλές στις εκτελέσεις αριστερών. Στις 12 Οκτωβρίου δολοφονήθηκε ο Νεόφυτος Κλεάνθους από την Μεσόγη Χλώρακας σαν προδότης. Το 1992, οι τομεάρχες της ΕΟΚΑ παραδέχτηκαν ότι η εκτέλεση έγινε βάση λανθασμένων πληροφοριών. Ο Κλεάνθους ήταν στέλεχος της Αριστεράς και η αποκατάσταση του έσω και μετά από 36 χρόνια είχε και τη συμβολική λειτουργία της «αποκατάστασης» της Αριστεράς. Για άλλους όμως, όπως τον Ανδρέα Μιχαηλίδη από τον Κάτω Πύργο που δολοφονήθηκε στις 18 του Οκτώβρη, η «αποκατάσταση» μάλλον δεν θα έβριθε. Όταν επέστρεψε το Σεπτέμβριο του '92 η σύζυγος του και απευθύνε ανοιχτή επιστολή στους συνδέσμους αγωνιστών προκαλώντας τους να απαντήσουν γιατί τον σκότωσαν, σιώπησαν. Ο Μιχαηλίδης δολοφονήθηκε

σύμφωνα με τη σύζυγο του για «προσωπικές διαφορές» με μέλη της ΕΟΚΑ. Όπως και σε πολλές περιπτώσεις το πιο πιθανό «έγκλημα» του Μιχαηλίδη θα ήταν ότι δεν δεχόταν την αδιαμφισβήτητη εξουσία των καπετάνιων της ΕΟΚΑ.

Οι δολοφονίες του '56 δεν φαίνονται να είχαν ένα συγκεκριμένο στόχο. Στόχευαν περισσότερο στην καθιέρωση της ΕΟΚΑ σαν της αδιαμφισβήτητης εξουσίας ανάμεσα στους Ελληνόφωνους. Η ΕΟΚΑ λειτουργούσε εκείνη την περίοδο κατά κύριο λόγο σαν «εθνική οργάνωση» μοιράζοντας τις δραστηριότητες της ανάμεσα σε επιθέσεις ενάντια στους Άγγλους και ενάντια σε ανυπάκουους ή εχθρικούς Ελληνόφωνους.

2. Η στροφή στην ανεξαρτησία: Η επανεμφάνιση της Αριστεράς και οι εσωτερικές ανακατατάξεις της ΕΟΚΑ (πρώτο εξάμηνο του '57)

Το χειμώνα του 56-57 η ουσία του Κυπριακού άλλαξε ριζικά. Το αδιέξοδο μεταξύ Ελληνόφωνων που απαιτούσαν Αυτοδιάθεση - και των Βρεττανών, μετατράπηκε σε αδιέξοδο ανάμεσα στην Ελλάδα και την Τουρκία και ανάμεσα στις 2 κοινότητες της Κύπρου. Στη γενική συνέλευση του ΟΗΕ όπου ξανακατατέθηκε η κυπριακή προσφυγή άρχισε να κερδίζει τελικά έδαφος η εισήγηση του Ινδού αντιπροσώπου Κ. Μένον, που είχε εισηγηθεί στο Μακάριο να διεκδικήσει Ανεξαρτησία, αντί Ένωση, από το 1954.

Το ψήφισμα που έγκρινε η γενική συνέλευση τον Φεβρουάριο του 57 άφηνε ανοιχτή την πόρτα για την Ανεξαρτησία. Σ' αυτά τα πλαίσια η Αριστερά μέσω των εφημερίδων της άρχισε να μετακινεί την έμφαση στο σύνθημα Αυτοδιάθεση-Ένωση, από την Ένωση στην Αυτοδιάθεση και αιγά αιγά στο «δικαία και δημοκρατική λύση» του κυπριακού. Ήταν φανερό ότι οι υπόγειες ανεξαρτησιακές τάσεις στην Αριστερά που είχαν ιστορικές καταβολές από τη δεκαετία του 20 και πιο πρόσφατα στην υποστήριξη της Αυτοκυβέρνησης το 48, άρχισαν να επανεμφανίζονται. Φραστικά η νόμιμη εφημερίδα του κόμματος, η Χαραυγή, απέρριπτε τις «κατηγορίες» ότι προτιμούσε την αυτοκυβέρνηση για να μην κατηγορηθεί για προδοσία. Σταδιακά, ωστόσο, η Ένωση θα υποχωρούσε ολοκληρωτικά από τα λαϊκά συνθήματα της Αριστεράς και θα αντικαθίστατο από τα «Δημοκρατία», «Δικαιοσύνη», «Ειρήνη» κλπ. - Ιδιαίτερα μετά από την έναρξη των διακοινοτικών συγκρούσεων. Το τι έγινε μέσα στην ΕΟΚΑ εκείνη την περίοδο και πως ερμηνεύθηκαν αυτές οι αλλαγές είναι το μεγάλο μυστήριο. Από το Γενάρη του 57 οι «Ταίμες οφ Σάμπρους» (Ελληνόφωνο και αγγλόφωνο περιοδικό που υποστήριζε την ΕΟΚΑ) παρατηρούσε, «μετά λύπης», ότι τα μέλη της ΕΟΚΑ είχαν αρχίσει να δρουν ανεξέλεγκτα υποθάλπωντας τόσο την ένταση στις διακοινοτικές σχέσεις όσο και μέσα στην Ελληνόφωνη κοινότητα με τις «εκτελέσεις».

Μετά τον τυχαίο ή οργανωμένο θάνατο του Αυξεντίου αρχίζει ουσιαστικά η εκστρατεία ενάντια στην Αριστερά.

Το Μάρτιο του 1957 ανακαλύφθηκε το κρησφύγετο του υπαρχηγού της ΕΟΚΑ Γρηγόρη Αυξεντίου στον Μαχαιρά και ακολούθησε ο πρωικός του θάνατος. Στις 21 του ίδιου μήνα σκοτώθηκε σε ενέδρα ο

Πετράκης Κυπριανού της ΕΟΚΑ, η μητέρα του οποίου υποστηρίζει μέχρι σήμερα ότι έπεσε θύμα προδοσίας από τους συντρόφους του. Για τον Αυξεντίου είναι επίσης γνωστές οι φήμες. Η παράδοση ανακάλυψε ενός κρησφυγέτου στα βουνά, η προδοσία από κάποιο μυστηριώδη βροσκό, η φήμη που έφερε τον Αυξεντίου σαν φιλελεύθερο άνθρακα στον Γρίβα(6) και η μετέπειτα στροφή της ΕΟΚΑ στη συστηματική εκκαθάριση του ιδεολογικού «εσωτερικού εχθρού» έχουν δημιουργήσει το μύθο το την πίστη, ότι τον Αυξεντίου τον πρόδωσε ο Γρίβας για να τον εξεφορτωθεί. Ανάλογες φήμες κυκλοφορούν και για άλλους αγωνιστές της ΕΟΚΑ, ενώ για τον Γ. Σεφανιδίου έχει τεκμηριωθεί ότι ο Γρίβας διέταξε την «εκτέλεση του». Η σύγκλιση ωστόσο των ιστορικών συγκυριών (ανεξέλεκτη δράση μελών της ΕΟΚΑ, προδοσία Κυπριανού τον ίδιο μήνα, πιθανές διαφωνίες για την στροφή στην Ανεξαρτησία και για την πολιτική των «εκτελέσεων») καθώς και η συγκίνηση που προκάλεσε ο θάνατος του Αυξεντίου έχουν μετατρέψει αυτή τη φήμη σε λαϊκή πίστη.

Το γεγονός ότι ο πατέρας του Αυξεντίου φέρεται να καταδίκασε τις βίαιοπραγίες ενάντια στην Αριστερά που ακολούθησαν και το ότι πήρε τη θέση του Μακαρίου ενάντια στον Γρίβα τον καρο της ΕΟΚΑ Β' ενίσχυσε ακόμα περισσότερο αυτή τη θεωρία. Η τεκμηρίωση ή η απόρριψη της βέβαια εξαρτώνται πλέον από το «μυστηριώδη καταδότη» - αν υπάρχει.

Η λαϊκή πίστη, ωστόσο, εκφράζει και μια γενικότερη αλήθεια - με τον οργανωμένο ή τυχαίο θάνατο του Αυξεντίου αρχίζει ουσιαστικά η επίσημη εκστρατεία της ΕΟΚΑ ενάντια στην Αριστερά. Τα χέρια του Γρίβα και των μασκοφόρων του ήταν πλέον ελεύθερα - και οι συνεχείς (έμμεσες βέβαια) φήμες για την πιθανότητα ανεξαρτησίας ενίσχυσαν αυτή την αναγκαιότητα των επιθέσεων ενάντια στην Αριστερά, η οποία με βάση το δικαιοδικό εργατικό κίνημα και την ανεξαρτησιακή της παράδοση μπορούσε να βγει κερδισμένη από τις εξελίξεις.

Τον Ιούλιο του '57 εντάθηκαν οι φήμες από δημοσιογραφικούς και πολιτικούς κύκλους, ότι το ΝΑΤΟ προωθούσε «σχέδιο ανεξαρτησίας» το οποίο ουσιαστικά μετέτρεπε την Κύπρο σε Νατοϊκή βάση. Ήδη από το Μάρτιο του 57 η Χαραυγή είχε αρχίσει την εκστρατεία της Αριστεράς ενάντια σε τέτοια λύση, με σύνθημα «Μακρὰ από το ΝΑΤΟ», «όχι τριμερή». Από τον Ιούλιο η Αριστερά, μέσα σε συνθήκες ημιπαρανομίας αρχίζει μια σειρά δημόσιων εκδηλώσεων με πικετοφορίες στις οποίες κυριαρχούν συνθήματα όπως «όχι διαμελισμό», «όχι τριμερή», «Δημοκρατική δικαία λύση», «Απόλυτο Κρατούμενων», «Επιστροφή Αρχιεπισκόπου».

Παλιές πληγές ξύνει η μάνα αγωνιστή της ΕΟΚΑ

Η μάνα του Π. Κυπριανού κατηγορεί ότι και ο γιος της προδότηκε από «συναγωνιστές» του, της ΕΟΚΑ

2. Η Πολιτικοποίηση της Τρομοκρατίας: Από τις απειλές, στους ξυλοδαρμούς και τις δολοφονίες (δευτερο εξάμηνο του 57)

Ο Αυγούστος ήταν ο μήνας των «μεγάλων μαχαριών». Στις 4 Αυγούστου μασκοφόροι της ΕΟΚΑ ξυλοκοπήσαν τον Μαρίνο Πούρο από το Αυγόρου και τον έδεσαν σε πάσσαλλο, στη μέση του χωριού. Την επόμενη έγινε συγκέντρωση διαμαρτυρίας στην Αυγόρου δείχνοντας ότι άρχισε να διαμορφώνεται μια μαζική αντίδραση στις επιθέσεις των μασκοφόρων. Ακολούθησαν ωστόσο και

άλλες ανάλογες επιθέσεις. Στις 15 Αυγούστου έγινε επίθεση στο οικήμα των συντηχιών στο Σπαθαρίκο.

Στις 16 Αυγούστου οι Κυπριακές εφημερίδες έγραφαν ότι ο Μακάριος πήρε θέση ενάντια στην πρωτοβουλία του ΝΑΤΟ - μια θέση που ενίσχυε την Αριστερά στην Κύπρο και κατά πάσα πιθανότητα προκάλεσε (γι' αυτό το λόγο) την οργή της ακροδεξιάς του Γρίβα που έβλεπαν την αριστερά να επανεμφανίζεται στους δρόμους διεκδικώντας «λύση έξω από το ΝΑΤΟ», και να αμφισβητεί την απόλυτη ηγεμονία της ΕΟΚΑ. Η προσπάθεια οικειοποίησης του Μακαρίου (και των θέσεων του) από την Αριστερά ήταν για αυτή το νομιμοποιητικό χαρτί για να επιστρέψει ξανά στην πολιτική διεκδίκηση μετά τη διπλή επίθεση του '55 από την ΕΟΚΑ και την Αποικιοκρατία.

Στις 22 Αυγούστου η Χαραυγή που προηγουμένως ανέφερε τις επιθέσεις των μασκοφόρων χωρίς πολιτικό σχόλιο αποφασίζει να κατανομάσει την εκστρατεία τρομοκρατίας. Σε άρθρο της για τον ξυλοδαρμό του συντηχηναϊκού Γεωργίου Χριστοφόρου Καττίτζ από το χωριό Σύνκρυσση τονίζει ότι είναι το 8ο θύμα σε ένα μήνα και ότι οι επιθέσεις έχουν πολιτικούς στόχους, και κάνει φυσικά έκκληση στο όνομα της ενότητας να σταματήσουν. Ακολουθούν όμως νέες επιθέσεις και ξυλοδαρμοί αριστερών στο Λιοπέτρι και τη Δερύνεια.

Στις αρχές του Σεπτεμβρίου η Αριστερά αντιδρά με ανοιχτές δημόσιες εκδηλώσεις στο Λευκόνοικο, τα Τεμβρία, το Μαραθόβουνο, την Αγία Νάπα, την Αγκαστίνη κλπ. Η έκταση των κινητοποιήσεων σε όλη την Κύπρο δείχνει, ως ένα σημείο, την ένταση που πρέπει να προϋπήρχε σε διάφορες περιοχές από καιρό. Η ΕΟΚΑ όμως συνέχισε. Κατά τον Σεπτέμβριο γύρω στα 40 άτομα (στελέχη της Αριστεράς) σε διάφορα χωριά της Καρπασίας πήραν απειλητικές επιστολές από την οργάνωση, ενώ στην Αγία Τριάδα μασκοφόροι λιθοβολήσαν τον Πέτρο Παπαγιάννη. Ο στόχος αυτών των επιθέσεων ήταν και ταξικός και πολιτικός - όταν στις 6 Σεπτεμβρίου οι μασκοφόροι συνέλαβαν και πυροβόλησαν τον Κτωρή Μιχαήλ, στέλεχος της ΠΕΟ από την Σκυλλούρα τον ρώτησαν «Εσύ είσαι ο Κτωρής που ιδρύεις παραρτήματα συντηχιών και εκφωνείς λόγους;»

Η πολιτικοποίηση των επιθέσεων των μασκοφόρων δημιούργησε ένα ρήγμα και στην ίδια τη δεξιά καθώς σε ορισμένα χωριά, όπως τον Γερολακκό, δεξιοί και αριστεροί έβγαλαν κοινή ανακoinώση ενάντια στην τρομοκρατία. Στις 13 Σεπτεμβρίου ανακoinώση για αποφυγή της βίας έβγαλε και ο Γεννάδιος που αντικαθιστούσε τον αρχιεπίσκοπο Μακάριο.

Ακολούθησαν ωστόσο νέες επιθέσεις στον Κάτω Δρυ και τον Άγιο Αμβρόσιο. Τον Οκτώβριο η εκστρατεία της ΕΟΚΑ υποτόνισε κάπως για να ξαναρχίσει δυναμικά τον Νοέμβριο. Στα μέσα του Νοέμβρη στην Αλάμπρα απειλήθηκαν οι εφημεριδοπώλες της Χαραυγής και ακολουθήσαν νέες απειλές στα Λύμια και την Τύμψου.

Η οριστική απόρριψη του σχεδίου Σπιάκ (Γ.Γ. του ΝΑΤΟ) από το Μακάριο εκείνο το μήνα και οι αυτονόητοι πανηγυρισμοί της

Αριστεράς για τη δικαίωση της, οδήγησαν σε νέα ένταση. Στις 26 Νοεμβρίου δολοφονείται ο Παναής Τσάρος από την Άσσια, στέλεχος της Αριστεράς και αδελφός του καφετζή του συλλόγου των αριστερών που απειλήθηκε λίγες μέρες πριν από μέλη της ΕΟΚΑ. «Θα σε κανονίσουμε αργότερα» του είπαν όταν τους προκάλεσε σε μια δημόσια αντιπαράθεση να αποδείξουν ότι ήταν «προδοτής». Η κηδεία του Τσάρου είχε τη μορφή εκδήλωσης διαμαρτυρίας αλλά η Χαραυγή και η ηγεσία του ΑΚΕΛ (με την ελπίδα του κατευνασμού των πνευμάτων) δεν κατονόμασαν την ΕΟΚΑ σαν υπεύθυνους. Η μαζική συμμετοχή στην κηδεία και τα μνημόσυνα έδειχναν καθαρά ότι στην βάση της Αριστεράς άρχισε να διαμορφώνεται μια δυναμική αντίδραση. Οι επιθέσεις βέβαια συνεχίζονταν αλλά μάλλον η ηγεσία της Αριστεράς έλπιζε ότι οι ψυχραιμότεροι θα συγκρατούσαν το Γρίβα και τους μασκοφόρους του. Προς το τέλος του Νοέμβρη έγιναν νέες επιθέσεις και ξυλοδαρμοί στα Γάστρια, την Αλάμπρα, την Αυγούρου και το Βαρώσι.

Το γεγονός ότι οι επιθέσεις προχώρησαν από τις απειλές, στους ξυλοδαρμούς και μετά στις δημόσιες εκτελέσεις, όπως και το γεγονός ότι γίνονταν σε συγκεκριμένες περιόδους ημερών που ακολουθούσαν σημαντικά γεγονότα (δημόσιες εκδηλώσεις της Αριστεράς / Ιούλιος/Αύγουστος, δηλώσεις του Μακαρίου για το ΝΑΤΟ / Νοέμβρης) δείχνει αρκετά καθαρά ότι δεν ερμηνεύεται για ανεξέλεκτη δράση αλλά για συντονισμένη εκστρατεία θάσε σχεδίου.

Η ιδεολογική κάλυψη αυτής της εκστρατείας περιλάμβανε τις κλασικές κατηγορίες ότι τα θύματα ήταν ενάντια στην ΕΟΚΑ αλλά εκείνο το φθινόπωρο οι κατηγορίες και τα εγκλήματα «προδοσίας» αναβαθμίστηκαν στα πλαίσια μιας συνολικής εκστρατείας «Ελληνοχριστιανικής διαπαιδαγώγησης». Απειλούνταν και ξυλοφορτώνονταν καφετζήδες γιατί άνοιγαν τα καφενεία Κυριακή πρωί και δεν πηγαίνουν στην εκκλησία, κατηγορούνταν σαν προδότες όσοι είχαν επαφές με Τουρκόφωνους και ακόμα περισσότερο όσοι δεν υπάκουαν τις διαταγές της ΕΟΚΑ να συναλλάσσονται εμπορικά μόνο με Έλληνες.

Ο Ελληνιασμός που είχαν μάθει οι Κύπριοι στα σχολεία έπαιρνε τώρα σάρκα και οστά σαν κράτος και εξουσία.

Όταν στις αρχές Δεκεμβρίου η Αριστερά οργάνωσε διαδηλώσεις για την υποστήριξη της προσφυγίας στον ΟΗΕ και για καταδίκη του «Αγγλοαμερικανικού Ιμπεριαλισμού» ακολούθησαν νέες επιθέσεις - στο Τρίκωμο, και την Πηγή ενώ στο Φρέναρος μασκοφόροι απειλήσαν τους εργάτες να μην κάνουν Απεργία. Αυτές οι επιθέσεις ήταν μάλλον τοπικές αντιδράσεις των στελεχών της ΕΟΚΑ γιατί γύρω στα Χριστούγεννα ξεκίνησε από το Τρίκωμο μια νέα εκστρατεία για την υποταγή της Αριστεράς - τα περίφημα «πρωτόκολλα τιμής» τα οποία καλούνταν να υπογράψουν οι αριστεροί. Τα «πρωτόκολλα» αναγνώριζαν σαν μόνη υπεύθυνη αρχή την εθναρχία και σκόπευαν να απομονώσουν την Αριστερά σαν «προδοτική διασπαστική» γιατί δεν δέχονταν να παραχωρήσει στον Αρχιεπίσκοπο απόλυτη ελευθερία αποφάσεων. (Αμφισβητούσε δηλαδή τα απολυταρχικά δικαιώματα της εθναρχίας στον Ελληνο-Χριστιανισμό που προωθούσε η ΕΟΚΑ). Μέσα στο τεταμένο κλίμα της εποχής η ηγεσία της Αριστεράς μάλλον οδηγήθηκε από τις τοπικές οργανώσεις που μετά από 2 χρόνια υποταγής στη βία των εθνικόφρονων αντιστάθηκαν με μια εκπληκτική γενναίότητα στις απειλές, και αρνήθηκαν να υπογράψουν.

3 Το δεύτερο στάδιο του σχεδίου: Εξόντωση - Δημόσιες εκτελέσεις (αρχές '58)

Ο Γρίβας και η ΕΟΚΑ από την άλλη βλέποντας την ανεξαρτησία να έρχεται ήταν αποφασισμένοι για το τελικό στάδιο: «την εξόντωση». Έγραφε, ο Γρίβας στον Ανθίμο, το Γενάρη του 1958:

«ενδεικνύονται να τους εξοντώσουμε ως πολιτική οντότητα ώστε να μην είναι πλέον υπολογίσιμος, δυνάμενος διά των αποφάσεων του να επηρεάζει το εθνικό ζήτημα ως συνέβαινε μέχρι τούδε».(7)

Ο δε Σπύρος Παπαγεωργίου, έμπιστος του Γρίβα και Ιστορικός της ΕΟΚΑ σημειώνει:

«Ητο πιθανόν ότι προέβλεπε τη λήξη του αγώνος και διά τούτο επεδίωκε να αφαιρέσει απ' αυτούς πάσα πιθανότητα επιτυχής αναμίξεως εις την πολιτικήν ζωή της νήσου».(8)

«Δεν πρόκειται βεβαίως να αποκαλύψω το όλο σχεδίου εξουδετερώσεως πάσης κομμουνιστικής αντιδράσεως, το οποίο εφάρμοσα με συνετήν εμμονήν, παρά τας ρηθείσας αντιδράσεις».

Η αύξηση των επιθέσεων κορυφώθηκε στις 21 του Γενάρη όταν ενόπλιοι μασκοφόροι επετέθηκαν ταυτόχρονα στην Κύμα του Γιαλού και στη Λύση δολοφονώντας επί τόπου τους τοπικούς ηγέτες της Αριστεράς Ηλία Ττοφάρη και Μιχαήλ Πέτρου αντίστοιχα. Οι επιθέσεις και οι δολοφονίες έγιναν στα καφενεία της Αριστεράς στο κάθε χωριό και ήταν φανερό ότι ο στόχος ήταν η τρομοκρατία της αριστεράς γενικά. Ηδη από το φθινόπωρο είχαν αρχίσει οι επιθέσεις στους συλλόγους αλλά αυτή η διπλή δημόσια δολοφονία το ίδιο βράδυ σε δυο διαφορετικά χωριά σήμαινε και την αρχή της νέας φάσης «εθνικής εκκαθαρίσεως». Την εξαλειψήν της Αριστεράς έβλεπε από τα αστικά κέντρα.

Τις επόμενες μέρες ακολούθησε ένα κύμα κατακραυγής με ανακoinώσεις από ιερείς και τοπικούς παραγόντες (Κισσόνεργα, Λακατάμια) ενάντια στον «αδελφοκτόνο πόλεμο». Ωστόσο ο Γρίβας ήταν μάλλον αμεταίτερος - όπως σημειώνει για τις αντιδράσεις στις δολοφονίες του Γενάρη:

«Η τακτική μας έναντι της Ακελικής προδοσίας παρέμεινε αμετάβλητος μέχρι τέλους παρά την αντίδραση ισχυρών παραγόντων εν Κύπρω και εν Ελλάδι, μερίδος του Ελληνικού τύπου και του Αρχιεπισκόπου Μακαρίου προς τας οποίας ουδεμίαν σημασίαν έδωκα [...]» και προσθέτει «Δεν πρόκειται βεβαίως να αποκαλύψω το όλο σχεδίου εξουδετερώσεως πάσης κομμουνιστικής αντιδράσεως, το οποίο εφάρμοσα συνετήν εμμονήν, παρά τας

Σημείο εφελύξεως πρώτη σελίδα της «Χαραυγής» μετά από τις δολοφονίες του Μενούνου και του Τσιουμή - Μάης '58

Το Μένοικο τον συνέλαβαν οι μασκοφόροι καθώς γύριζε από τη δουλειά του, τον πήραν στην αυλή της εκκλησίας του Λευκόνοικου και ενώπιον των ιερέων και των εθνικόφρονων του χωριού τον έφτυσαν ομαδικά και μετά τον σκότωσαν με λιθοβολισμό. Μερικές αναφορές λένε ότι στο τέλος κατούρησαν πάνω στο πτώμα.

Η μη αποκάλυψις του «σχεδίου» και μετά το τέλος της ΕΟΚΑ (όποτε έγραψε και τα απομνημονεύματά του) μπορεί να σημαίνει ότι το σχέδιο θα συνεχιζόταν και μετά και αυτό ίσως εξηγεί γιατί στα απομνημονεύματα εκτός από τις γενικές γραμμές δεν αναφέρεται στις λεπτομέρειες του «σχεδίου».

Στο τέλος του Γενάρη η τρομοκρατία απλώθηκε και στην Πάφο με απειλές για εκτελέσεις. Τον Φεβρουάριο η ένταση κορυφώθηκε καθώς το σύνθημα «είναι ο κατάλληλος καιρός να κτυπήσουμε τους κομμουνιστές» άρχισε να απλώνεται σ' όλη την Κύπρο οδηγώντας σε νέα επίπεδα τις απειλές, τους εκβιασμούς και τις παρακολουθήσεις αριστερών από οπαδούς της ΕΟΚΑ.

Στις 27 Φεβρουαρίου η Χαραυγή δημοσίευσε άρθρο - καταγγελία σχετικά με μια μυστική οργάνωση με το όνομα ΥΑΚΑ (Υπηρεσία Αντιμετώπισης Κομμουνιστικής Αντιδράσεως) που φερόταν να στόχευε να εξαφανίσει την Αριστερά. Γράφτηκαν μετά μερικά συνθήματα στο όνομα της οργάνωσης, αλλά απ' ό,τι φαίνεται η Χαραυγή αναφερόταν στο «σχέδιο» του Γρίβα (όπως αυτός είχε γράψει πριν ένα μήνα στον Ανθήμο).

Στις αρχές του Μάρτη ο διευθυντής της Χαραυγής παράλαβε επιστολή - βόμβα με το εξής σημείωμα «η βόμβα αυτή η οποία δεν πρόκειται να εκραγεί είναι μια προειδοποίηση για την προδοτική γραμμή της εφημερίδας σας. Εάν συνεχίσετε θα εκτελεσθείτε, ΕΟΚΑ, Ο Αρχηγός Διγενής». Την ίδια μέρα έγινε δολοφονική επίθεση μασκοφόρων ενάντια στον εργάτη Ανδρέα Χριστάκη (Ανδρούτσου) από την Άσσια.

Οι απειλές και οι επιθέσεις συνεχίστηκαν το Μάρτιο αλλά πήραν νέες διαστάσεις με τους εορτασμούς της 25ης Μαρτίου. Στην Αυγόρου έγιναν εκτεταμένα επεισόδια όταν αριστεροί άνδρες και γυναίκες αποκλείστηκαν μέσα στην εκκλησία και ξυλοκοπήθηκαν από δεξιούς μασκοφόρους.

Προς το τέλος του μήνα έγιναν νέα επεισόδια στο Αυγόρου, το Βαρώσι, το Λάπαθος, τον Άγιο Σέργιο, τη Γύψου, τη Βατυλή, την Άχνα, το Λιοπέτρι, το Λευκόνοικο.

Στις αρχές του Απριλίου η Αριστερά απάντησε με μια σειρά μαζικών εκδηλώσεων ενάντια στην τρομοκρατία των οποίων η μαζικότητα έδειχνε ότι η όξυνση και η πόλωση κορυφώνονταν. Στις 3 Απριλίου, στο έξω Μοτόχι 10 μασκοφόροι που αναζητούσαν κάποιον βρέθηκαν αντιμέτωποι με ένα

<p>ΝΕΚΡΟΙ ΑΠΟ ΤΗ ΔΡΑΣΗ ΤΗΣ ΕΟΚΑ (στοιχεία Α. Παυλίδη - ο πίνακας από το τραίνο αρ, 5)</p>				
	ΑΓΓΛΟΙ	Τ/Κ	Ε/Κ	ΣΥΝΟΛΟ
ΠΟΛΙΤΕΣ	26	64 (55)*	263 (60)*	353 (115)*
ΣΤΡΑΤΙΩΤΕΣ	104	-	-	104
ΑΣΤΥΝΟΜΙΚΟΙ	12	22	15	49
ΣΥΝΟΛΟ	142	86	278	506

* Στην παρένθεση αριθμός πολιτών που πέθαναν κατά τις διακοινοτικές ταραχές. Η ΕΟΚΑ έκανε 265 εκτελέσεις, 131 Ε/Κ (Ελληνοκυπρίων) και 134 Τ/Κ (Τουρκοκύπριων) και Αγγλων. Το μόνο «Απελευθερωτικό κίνημα» στον κόσμο που σκότωσε περισσότερους «προδότες» παρά κατακτητές.

πλήθος που διαμαρτυρόταν για την τακτική τους και πυροβόλησαν αδιάκριτα πληγώνοντας αρκετούς. Η επίθεση στο έξω Μοτόχι προκάλεσε νέες αντιδράσεις και διαδηλώσεις της Αριστεράς αλλά οι επιθέσεις συνεχίστηκαν. Στις 5 Απριλίου ξυλοκοπήθηκε η Παναγιώτα Κώστα στη Γύψου, ενώ στις 16 Απριλίου έγινε επίθεση ενάντια στον Κυριάκο Τούπη ποδοσφαιριστή της Σαλαμίνας, στο Λεονάρισο. Ακολούθησε επίθεση στο σπίτι της αρραβωνιαστικιάς του όπου έγιναν νέες βιαιοπραγίες - οι δε εθνικόφρονες δήλωσαν στην κοπέλλα ότι «αν ήθελε άντρα έπρεπε να πάρει δεξίο και όχι αριστερό προδότη».

Εν τω μεταξύ όσο πλησίαζε το Πάσχα αυξάνονταν και οι φήμες ότι θα γίνονταν νέες συντονισμένες παγκύπριες επιθέσεις. Στις 17 Απριλίου έγινε επίθεση στην Αγία Βαρβάρα ενώ στο Πραστείο ο ιερέας

4. Ολοκληρωτικός Πόλεμος: Εθνικός διαχωρισμός και δημόσιες εκτελέσεις - βασανιστήρια

Μέχρι το τέλος του Απριλίου έγιναν καταγγελίες για επεισόδια στην Κανναβιού, τη Βιστάδα, τη Μεσόδη.

Αυξανόμενα στην Κύπρο διαμορφωνόταν ένα κλίμα εμφυλίου πολέμου καθώς οι αριστεροί επέμεναν να ανοίγουν τους συλλόγους τους, να μην υπογράφουν αυτά που διάταζε η ΕΟΚΑ και να οργανώνουν μαζικές εκδηλώσεις διαμαρτυρίας.

Η ηγεσία της Αριστεράς δύσκολα συγκρατούσε τον κόσμο της. Ήδη από το Πάσχα άρχισαν και οι δεξιοί στα εργατικά προάστια της Λευκωσίας (στα οποία ήταν μειοψηφία) να παραποιούνται ότι αντιμετώπιζον κίνδυνο από τους αριστερούς. Εν τω μεταξύ είχαν αρχίσει ανάλογες κινήσεις και στην Τουρκόφωνη κοινότητα. Ο απώτερος στόχος της ΕΟΚΑ και της ΤΜΤ όπως έδειξαν μετά ήταν να διαχωριστούν οι δύο κοινότητες με γραμμές αιματός και το απαραίτητο βήμα γι' αυτό το διαχωρισμό ήταν η διάπαση του συνδικαλιστικού κινήματος που συνένωσε τους εργάτες των 2 κοινοτήτων.

Την πρώτη του Μαη του '58 η εργατική τάξη της Κύπρου γιόρτασε για τελευταία φορά ενωμένη. Ήταν μια συγκινητική στιγμή όπου Ελληνοφώνοι και Τουρκοφώνοι παρέλασαν με συνθήματα και στις 2 γλώσσες και κόκκινες σημαίες ενάντια στην καταιγίδα που ερχόταν. Η Ανεξαρτησία απείχε μόνο 2 χρόνια και αυτό το ταξικό κίνημα του οποίου οι Ιστορικές ρίζες πήγαιναν πίσω στις κοινές χριστιανο-μουσουλμανικές εεγέσεις του 18ου αιώνα και στην ανεξαρτησιακή ταξική

ιδεολογία του ΚΚΚ τη δεκαετία του '20, θα αποδεκατιζόταν τους επόμενους μήνες. Παρά την αναμεταξύ τους αντιπαράθεση η ΕΟΚΑ και η ΤΜΤ εξαπέλυσαν μια σχεδόν συνδυασμένη επίθεση ενάντια στο αριστερό εργατικό κίνημα των 2 κοινοτήτων τον Μάιο του 1958. Την πρώτη του Μαη κήκη η λεία προοδευτικών Τουρκοκύπριων στη Λευκωσία και κατά τους επόμενους μήνες χιλιάδες μέλη της ΠΕΟ αναγκάστηκαν από την ΤΜΤ να γραφτούν σε Τούρκικες συντεχνίες.

Η ΕΟΚΑ συνέχισε τη δικιά της εκστρατεία με επιθέσεις στη Μεσόδη, Τύμπου, Ξυλοφάγου, Ανάγια. Οι επιθέσεις των 2 οργάνωσεων του '58 έμοιαζαν σχεδόν συντονισμένες:

Στις 21 Μαΐου η ΤΜΤ έκανε δολοφονική απόπειρα ενάντια στον Τουρκοφώνο συντεχνιακό Αχμέτ Σατή. Στις 22 ξυλοκοπήθηκε από οπαδούς της ΕΟΚΑ ο μπουφετζής του συλλόγου των αριστερών της Αχερίτου. Στις 24 η ΕΟΚΑ Αμμοχώστου αποφάσισε φαίνεται ότι οι ξυλοδαρμοί, οι τραυματισμοί και οι ανεπιτυχείς απόπειρες δολοφονίας δεν αρκούσαν. Εκείνη τη μέρα έγιναν 2 νέες δολοφονίες αριστερών που όπως και κείνες του Γενάρη είχαν το στοιχείο της ποιοτικής αναβάθμισης.

Το Γενάρη ήταν δημόσιες εκτελέσεις για παραδειγματισμό - το Μάιο ήταν δημόσια βασανιστήρια για εκφοβισμό. Οι δυο νεκροί του Μαη ήταν ο Σάββας Μενόικου από τις Γούφες (ένα μικρό χωριό δίπλα στο Λευκόνοικο) και ο Τάκης Γιασομή από τη Γύψου. Το Μένοικο τον συνέλαβαν οι μασκοφόροι καθώς γύριζε από τη δουλειά του, τον πήραν στην αυλή της εκκλησίας του Λευκόνοικου και ενώπιον των ιερέων και των εθνικόφρονων του χωριού τον έφτυσαν ομαδικά και μετά τον σκότωσαν με λιθοβολισμό. Μερικές αναφορές λένε ότι στο τέλος κατούρησαν πάνω στο πτώμα.

Λίγα μίλια πιο πέρα, στη Γύψου δολοφονήθηκε ο Τάκης Γιασομή, οδηγός, γιατί δεν υπάκουσε στη διαταγή της ΕΟΚΑ να μην παίρνει αριστερούς εργάτες στις δουλειές τους. Ο τρόπος δολοφονίας ήταν επίσης φρικιαστικός - του έβγαλαν τα μάτια.

Την επόμενη ήταν η σειρά της ΤΜΤ - πυροβολήθηκε ο αριστερός συντεχνιακός Φαζίλ Οντούρ Σελλά.

Οι δυο οργανώσεις όχι μόνο κτυπούσαν τον ίδιο στόχο στην κοινότητα της κάθε μιας αλλά μερικές φορές συμπλήρωναν η μια την άλλη.

Στις 20 Ιουλίου λ.χ. Ο Μουσταφά Ιμπραχίμ πυροβολήθηκε από την ΕΟΚΑ. Ο Μουσταφά ήταν βέβαια Τουρκοφώνος, αλλά ήταν γνωστός αριστερός συνδικαλιστής που κατέφυγε στον «Ελληνικό» τομέα της Αμμοχώστου γιατί τον αναζητούσε η ΤΜΤ να τον σκοτώσει. Η ΕΟΚΑ συμπλήρωσε τη δουλειά της ΤΜΤ και κατηγορήσε μάλιστα και το Μιχαήλ Πουμπήρη που τον πήρε στο νοσοκομείο για προδοσία!

Εργατική διαδήλωση διαμαρτυρίας

5. Η αντίδραση των εργατών και η κληρονομιά του Γρίβα (Μάης '58)

Η αντίδραση ωστόσο των εργατών ήταν πέρα από τα αναμενόμενα. Προς το τέλος του Μάη ξέσπασαν απεργίες στις πόλεις και έγιναν μέχρι και επιθέσεις ενάντια στα οικήματα των δεξιών συντεχνιών που εθεωρούνταν απεργοσπάστες από τους αριστερούς εργάτες, παρά τις εκκλήσεις της ηγεσίας της Αριστεράς.

Επίσης, αν και η Χαραυγή το διέψευσε, φαίνεται ότι η οργή για τις δολοφονίες έβγαλε στην επιφάνεια έντονα το κρυφο-ανεξαρτησιακό αίσθημα της Αριστεράς. Στην κηδεία του Γιασουμή υπήρχε ένα στεφάνι με την επιγραφή «Ζήτω η Αυτοκυβέρνηση».

Στις 25 του Μάη δολοφονήθηκε στα Πέρα ορεινής ο Ανδρέας Σακάς και πάλι ηγετικό τοπικό στέλεχος της Αριστεράς. Αυτή τη φορά η ΕΟΚΑ αποφάσισε να εμποδίσει την έκφραση διαμαρτυρίας ακόμα και στις κηδείες. Απειλές ότι θα εκτελούσε όποιον πήγαινε στην κηδεία. Η κηδεία βέβαια έγινε σαν διαμαρτυρία, αλλά λίγοι ντόπιοι παρευρέθηκαν.

Οι διαδηλώσεις και οι απεργίες συνεχίστηκαν με ιδιαίτερη ένταση και η απειλή βίαιων συγκρούσεων και εμφύλιου ήταν πλέον πραγματικότητα. Οι Αριστεροί εργάτες στις πόλεις φαίνονταν ανεξέλεγκτοι από την ηγεσία και κάθε νέα δολοφονία όξυνε τα πνεύματα ακόμα περισσότερο.

Τελικά χρειάστηκε παρέμβαση όχι μόνο του Αρχιεπισκόπου Μακαρίου αλλά και της Ελληνικής κυβέρνησης για να ελεγχθεί το «σχέδιο» του Γρίβα. Τον Ιούνιο ξέσπασαν νέες αιματηρές συγκρούσεις ανάμεσα σε Τουρκοκύπριους και Ελληνόφωνους βάζοντας για λίγο στο περιθώριο τον άλλο εμφύλιο μεταξύ Αριστεράς και Δεξιάς. Τον Ιούλιο τα επεισόδια επαναληφθήσαν. Την πρώτη του Ιούλη μάλιστα έγιναν επεισόδια στην Άχνα ανάμεσα σε μασκοφόρους και αριστερούς πολιτοφύλακες (είχαν εξοπλιστεί λόγω των διακοινοτικών συγκρούσεων). Τραυματίστηκε σοβαρά ο Ανδρέας Αχιωτής. Τον Ιούλιο και τον Αύγουστο έγιναν νέες επιθέσεις στην Αυγόρου, στο Σπαθαρικό, στο Σύγκληρο, στο Μαραθόβουνο, στη Δερύνεια, στον Άγιο Θεόδωρο Αγρού, κ.λ.π. Θα ήταν περιττό να συνεχίσει κανείς αυτή την μακάβρια αναφορά. Αρκούν μόνο να αναφερθούν 2 χαρακτηριστικά παραδείγματα από το υπόλοιπο του 1958. Στις 26 Αυγούστου η 13χρονη Δέσποινα Κουτσούρη σκοτώθηκε από πυροβολισμό μασκοφόρων όταν τους βίωσε και άρχισε να φωνάζει «Παναγία μου βουράτε τζιαι εν να σκοτώσουν τον παπά μου». Τον Οκτώβριο οι μασκοφόροι της ΕΟΚΑ μπήκαν στο σπίτι του Μιχάλη Μαλακτού, αριστερό από το Βασίλει και τον πυροβόλησαν εν ψυχρώ. Όταν η γυναίκα του έβαλε τις φωνές και άρχισε να διαμαρτυρείται την κτύπησαν ώσπου της έσπασαν την ωμοπλάτη. Ύστερα έφυγαν. Αξίζει να σημειωθεί ότι οι δολοφονίες και οι βιαιότητες ενάντια στην αριστερά δεν σταμάτησαν το 58. Οι μασκοφόροι είχαν γίνει κράτος εν κράτει στην ύπαιθρο και εντάχθηκαν στις παραστρατιωτικές οργανώσεις που δημιουργήσαν μετά το '60 οι καπετάνιοι της ΕΟΚΑ για να εμπεδώσουν την εξουσία τους. Ήδη από το τέλος του 1959 ο τομεάρχης Πιτσιλιάς με διαταγή του διαβεβαίωνε τις ομάδες του ότι «η ΕΟΚΑ δε διελύθη ούτε θα διαλυθεί αλλά θα υφίσταται ως κόμμα πιθανόν υπό άλλο όνομα αλλά όχι υπό άλλη γραμμή».

Η πολιτική έκφραση αυτής της κομματικοποίησης των καπετανίων (της μεταφοράς δηλαδή μιας αυταρχικής παραδοσιακής πολιτικής πρακτικής στον πολιτικό βίο της νεοσύστατης Δημοκρατίας) έγινε με το ΕΔΜΑ. Η πίεση των καπετανίων να επανδρώσουν το νέο κρατικό μηχανισμό συνοδευόταν και από ανοικτές απειλές διεύρυνσης της τρομοκρατίας. Όπως αποκάλυψε ο Θ. Δέρβης το 1960, ο Μακάριος του είχε δείξει ένα κατάλογο τομεαρχών που έπρεπε να διοριστούν στον κρατικό μηχανισμό «ειδήλλως θα εδημιουργήτο κίνδυνος καπετανάντων, όπως συμβαίνει σήμερα με τους προσωποφόρους των χωριών». Μια προσφιλής τακτική αυτών των καπετανίων (αναμφίβολα και αυτό μέρος του «σχεδίου» του Γρίβα) ήταν να υποχρεώνουν αριστερούς να κάνουν δημόσιες δηλώσεις ότι απαρνούνται ή ότι δεν ήταν ποτέ μέλη των αριστερών συντεχνιών. Οι εφημερίδες του 61-62 έχουν αρκετές τέτοιες δηλώσεις που σκόπευαν όχι μόνο στον εξευτελισμό του ίδιου του ατόμου αλλά και στην τρομοκράτηση των αριστερών γενικότερα.

Ένα δείγμα τέτοιων δηλώσεων, που αναφέρει ο Γ. Λιλλήκας, στην κλασική του μελέτη για τα καπετανάτα της ΕΟΚΑ, είναι και το ακόλουθο:

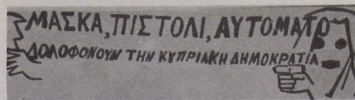
«Οι υποφαινόμενοι Δημήτριος Παναγή και Παύλος Χρίστου εξ Αραδίππου, δηλούμεν ότι σκόπευε υπήρχε μεν μέλη κομμουνιστικών σωματείων ή Συντεχνιών και προσχωρούμε ίδια βουλήσει και θελήσει εις το ελεύθερο εργατοπαλληλικόν Σωματείον του χωριού μας, το οποίον ευρίσκεται πρωτοπόρον εις τας εργατικές και εθνικές επιδιώξεις».

Την ίδια ακριβώς τακτική ακολούθησε και η ΤΜΤ ανάμεσα στους Τουρκοκύπριους. Αλλά στα πρώτα χρόνια της Δημοκρατίας δεν έλειψαν και οι δολοφονίες. Το 1962 λ.χ. δολοφονήθηκε ο Δημήτρης Χριστοδούλου, στέλεχος της αριστεράς - το 4ο θύμα των μασκοφόρων στην Αχερίτου.

Την ίδια περίοδο η ΤΜΤ δολοφονούσε τους δημοσιογράφους Χικμέτ και Γκιούρκαν που έκδιαν την εφημερίδα Τζιουμχουριστ κλείνοντας έτσι και την τελευταία φωνή αντίστασης στην «εθνική ολοκλήρωση» της Τουρκοκυπριακής κοινότητας. Το εντυπωσιακό με αυτή τη δολοφονία είναι ότι ο κατηγορούμενος Ραούφ Ντεκτάς είχε σαν μάρτυρα υπεράσπισης στη δική, τον «καπετάνιο» της ΕΟΚΑ, Πολύκαρπο Γιωρκάτζη (και μετέπειτα υπουργό εσωτερικών) που προσέκομισε κασέτες για τις επαφές των 2 δολοφονημένων Τ/Κ με Ε/Κ, τεκμηριώνοντας έτσι τη θέση της ΤΜΤ ότι ήταν «προδότες». (10)

Η συνεργασία των «άσπονδων εχθρών» δεν πρέπει να εκπλήξει. Ο καθένας ήθελε να ολοκληρώσει την εθνικοποίηση της κοινότητας του και ο στόχος ήταν πάντα εκείνοι οι οποίοι αρνούνταν αυτόν τον τεχνητό διαχωρισμό.

Η αντίδραση ωστόσο των εργατών ήταν πέρα από τα αναμενόμενα. Προς το τέλος του Μάη ξέσπασαν απεργίες στις πόλεις και έγιναν βίαιες επιθέσεις ενάντια στα οικήματα των δεξιών συντεχνιών που εθεωρούνταν απεργοσπάστες από τους αριστερούς εργάτες, παρά τις εκκλήσεις της ηγεσίας της Αριστεράς.

Εκδήλωση διαμαρτυρίας στην κηδεία του Ι. Ιωάννου που δολοφονήθηκε από μασκοφόρους μετά την ανεξαρτησία

Η τρομοκρατία της ΕΟΚΑ, το κυπριακό κράτος και η ηγεμονία του Ελληνισμού στην Κύπρο

Η εκτενής αναφορά στην τρομοκρατία των μασκοφόρων που έγινε προηγουμένως είχε 2 στόχους. Κατ' αρχήν είναι αναγκαίο να κατατεθεί η Ιστορική αλήθεια. Για 30 χρόνια τόσο οι σύνδεσμοι αγωνιστών όσο και οι εθνικόφρονες διανοούμενοι, αρνούνταν την ύπαρξη μιας τέτοιας τρομοκρατίας, κατηγορώντας τα θύματα σαν «προδότες». Το ότι αποφάσισαν το 1992 να παραδεχθούν ότι «έγιναν λάθη» και ότι «υπήρχαν προδότες σε όλες τις παρατάξεις» (αναφώνοντας ότι έτσι το επιχείρημα ότι οι επιθέσεις ενάντια στην αριστερά γίνονταν γιατί οι αριστεροί ήταν προδότες) δεν αποκαθιστά την ιστορική αλήθεια. Οι δολοφονίες, οι εξυλοδαρμοί, οι απειλές, οι εκβιασμοί δεν ήταν τυχαία, ανεξέλεγκτα επεισόδια. Όπως δείχνουν τόσο τα ημερολόγια του Γρίβα όσο και οι ιστορικές συγκυρίες της ανάπτυξης της τρομοκρατίας, οι επιθέσεις των μασκοφόρων έγιναν βάση «σχεδίου». Και είναι σεβασμός για το ήθος του Αυξεντίου, του Μάτση, (11) του Παλληκαριδμή και όλων άλλων αγνών ιδεολόγων που συμμετείχαν στην ΕΟΚΑ, να διαχωριστούν οι αγώνες τους από την φρίκη των μασκοφόρων. Και αξίζει επίσης ένας φόρος τιμής, επιτέλους, σ' όλους εκείνους τους επώνυμους και ανώνυμους εργάτες που αντιστάθηκαν στην τρομοκρατία συντηρώντας ένα πνεύμα αντίστασης που αποτέλει την πέμπτοισαν των αγώνων για την Ανεξαρτησία και τη Δημοκρατία σ' αυτό τον τόπο.

Σ' ένα δεύτερο επίπεδο αυτές οι αναφορές έχουν σαν στόχο να δείξουν τις πηγές 2 αλληλένδετων φαινομένων της κοινωνικής ζωής στην Κύπρο τα τελευταία 30 χρόνια: τον αυταρχισμό του κυπριακού κράτους και του φόβου που προκαλούν οι εκστρατείες πνευματικής τρομοκρατίας που εξαπολύουν κατά καιρούς οι εθνικόφρονες στο όνομα του Ελληνισμού. Η τρομοκρατία των μασκοφόρων ήταν το αποκορύφωμα μιας τακτικής τρομοκράτησης του πληθυσμού για να επιβληθεί η ηγεμονία του εθνικισμού που εισήχθηκε από την Ελλάδα. Ο εθνικισμός ήταν από τις αρχές του αιώνα η ιδεολογία της εξουσίας στην Κύπρο και η αποδοχή του σήμαινε ότι κάθε αγώνας έπρεπε να διεξάγεται σε ένα πλαίσιο συζήτησης το οποίο να ελέγχουν οι τοπικές εξουσίες (εκκλησία, αστοί, νέοι διανοούμενοι των Αθηνών). Στην αρχή χρησιμοποιήθηκαν οι απειλές, οι αφορισμοί, οι απολύσεις, ο

- α) συνεργασίας με Τούρκους (ακόμα και όταν επρόκειτο για άτομα που καταδίδωκε η TMT - ίσως ιδίως για αυτούς)
- β) μη-Χριστιανικής συμπεριφοράς - άνοιγμα καφενείων την Κυριακή, αθεϊσμός κλπ.
- γ) υπογραφή δηλώσεων υποταγής στην εθναρχία (ηγεία της δεξιάς) η δηλώσεων αποκήρυξης των αριστέρων ιδεωδών.
- δ) διαφώνια με την τακτική της ΕΟΚΑ η ακόμα χειρότερα υποστήριξη άλλων λύσεων εκτός ένωσης - Αυτοκυβέρνησης - Ανεξαρτησίας.

Από την άλλη αυτή η εκστρατεία ήταν και μια διαδικασία μεταλλαγής του Ελληνισμού από υπόσχεση απελευθέρωσης σε κρατική εξουσία. Ο Γρίβας και τα καπετανάτα του έθεταν τις βάσεις, με την τρομοκρατία του

Ο αντίκτυπος αυτού του κράτους στην κοινωνία ήταν μακροχρόνιος και καθοριστικός. Επέβαλε ένα φόβο προς την εξουσία και ιδιαίτερα προς τον εθνικισμό. Και αυτός ο φόβος ξεκίνησε απ' την τρομοκρατία των μασοφόρων. Όπως παρατηρεί εύστοχα ο Peter Loizos «ο Ελληνοκυπριακός πληθυσμός πήρε ένα σκληρό μάθημα για την εθνική του ταυτότητα». [Εκτός από το αίθριο κοινότατο που δημιουργούν η

1. Βάσος Λυσσαρίδης, Άριστος Κάτσης, Από την ΕΟΚΑ στην Ανεξαρτησία
2. Οι αντίπαλοι της Αριστεράς υπολόγιζαν τη δύναμη της από το 20 μέχρι το 55% (Αγγλοι, μητροπολίτης Κερυραϊνός). Στις δημοτικές (που εκφοβάζαν τον πληθυσμό που κατοικούσε σε αστικά κέντρα) κερδίζει σταθερά η εκλογές στη Λεμεσό, τη Λάρνακα και την Αμμόχωστο ενώ το '53 συνεργάζονται για την εκλογή του Δημάρχου Πάφου και της Πόλης Χρυσούγης. Κερδίζει επίσης σταθερά σε μια από τις πιο μεγάλες κωμοπόλεις (τη Μόρφου) και είχε σημαντική δύναμη στην Τουρκοκύπρια κωμόπολη της Λεύκας. Ένας άλλος τρόπος υπολογισμού της επιρροής μιας παρατάξης τότε ήταν η συλλογή υπογραφών. Έτσι επί συνόλου 224747 ψηφοφόρων 107.000 υπέγραψαν τη διακήρυξη της Στοκχόλμης που προωθούσε το ΑΚΕΛ. Αξίζει να σημειωθεί ότι το «ενωτικό δημοψήφισμα» του 1950 που υποστήριξαν όλες οι παρατάξεις υπογράφηκε από 215.000 περίπου.
3. Κάτσης ο.π.
4. «Ημερολόγιο του Γρίβα» στο βιβλίο του Παναγιώτη Μαχλουζαρίδη, «Κύπρος 1940-1960». - Το ίδιο και τα ακόλουθα αποσπάσματα από τα ημερολόγια του Γρίβα.
5. Σπύρος Παπαγεωργίου, Κυπριακή Θύελλα, σ. 305.
6. Η μετέπειτα αποκάλυψη ότι ο Γρίβας είχε μάλιστα τιμωρήσει τον Αυξεντίου με το να τον απαλλάξει από τα καθήκοντα του τομέαρχου, ενισχύουν τις φήμες.
7. Παπαγεωργίου ο.π. σ.595.
8. Παπαγεωργίου ο.π. σ.606.
9. Γεώργιος Γρίβας, Απομνημονεύματα, σ.223.
10. Ισάκ Αλή, Απομνημονεύματα, σ. 40.

Χρησιμοποιήθηκαν επίσης τα άρθρα του Μ. Πουμπούρη, ο «διάλογος» μεταξύ των συνδέσμων αγωνιστών και του ΑΚΕΛ το 1992 για τις δολοφονίες και οι επιστολές των παιδιών των δολοφονημένων που ζητούν εξηγήσεις ή αποκατάσταση. **Για κανένα δολοφονημένο δεν υπάρχει μέχρι σήμερα συγκεκριμένη κατηγορία.**

**Γιατί δολοφονήθηκε
ο σύζυγος μου;**

«Ονομάζομαι Ιωάννα Ανδρέου Μιχαηλίδου από τον Κάτω Πόργο. Εγώ και οι θυγατέρες μου Κουλλά Μικελίδου και Χρύσα Ανδρέου Μιχαηλίδου (ζητούμε από την ΕΟΚΑ να μας δώσει τη λόγο γιατί δολοφονήσαν τον σύζυγό μου στις 18.10.1956 Ανδρέα Μιχαηλίδη. Περπατούμε στις τα 19% να μας δώσουν τη λόγο.

Τα ψεύτικα τα λόγια τα μεγάλα...

ή πως οι Έλληνες εθνικιστές ονειρεύονται πάντα τη συμμαχία με τους αδελφούς Τούρκους εθνικιστές μέσω της Διπλής Ένωσης...

Η Κύπρος είναι το τελευταίο κατάλογο της εξωτερικής πολιτικής του Ελληνικού Εθνικισμού του 19ου αιώνα. Οι Κύπριοι έμαθαν (με το καλό ή με τη βία) μέχρι τα μέσα του 20ού αιώνα ότι έπρεπε να προσβλέπουν προς την Ελλάδα σαν το «εθνικό κέντρο». Η νεοελληνική περιπέτεια εθνικής ολοκλήρωσης όμως είχε ήδη κλείσει μετά από την τραγωδία του 1922. Ο νεοελληνικός εθνικισμός στην Κύπρο (υπό την προστασία των Βρετανών) είχε γίνει ωστόσο η επίσημη ιδεολογία της τοπικής χριστιανικής εξουσίας - και είχε αρχίσει να λειτουργεί σαν μια ιδεολογία αυτόνομη από την πραγματικότητα. Το αυξανόμενο χάσμα ιδεολογικής φαντασίωσης και πραγματικότητας εκράνηκε τελικά στους εμφύλιους πολέμους του 1958 και στον «ενωσισμό» της ΕΟΚΑ Β που οδήγησε στην 15 του Ιουλίου.

Τα μεγάλα λόγια των Αθηνών αποδείχτηκαν ψεύτικα κατ' επανάληψη. Η Αθήνα δεν μπορούσε να «δεχθεί» την Κύπρο όταν της την πρόσφεραν οι Άγγλοι (1912, 1915) και δεν την διεκδίκησε καθόλου μετά το 1945. Οι ιδεολόγοι του κράτους των Αθηνών από τη μια όξυναν τις εθνικιστικές φαντασιώσεις και από την άλλη εξηγούσαν στην Κυπριακή ελίτ ότι σαν μια εξαρτώμενη ημι-αποικία των αγγλοαμερικάνων το Ελληνικό κράτος δεν μπορούσε να διεκδικήσει την Κύπρο. Ο εθνικισμός όμως πουλούσε σαν εκτονωτικό θέμα τόσο στην Αθήνα όσο και στην Λευκωσία. Και την δεκαετία του '50 άρχισε να αποδίδει σαν επένδυση και για την κυβέρνηση της Άγκυρας.

Όταν μετά το 58 οι Κύπριοι δέχθηκαν τη Ζυρίχη και μετά ανάψαν την Ανεξαρτησία οι «μητέρες πατρίδες» έκαναν ότι περνούσε από το χέρι τους για να διαλύσουν αυτήν την εύθραυστη γέφυρα ονείρου και πραγματικότητας. Οι Αμερικάνοι φοβόντουσαν ότι η Ανεξαρτησία οδηγούσε την Κύπρο σε επικίνδυνους τριτοκοσμικούς δρόμους, ενώ οι «μητέρες πατρίδες» σαν πειθήνια όργανα τους άρχισαν να ανησυχούν για τις αταξίες των «παιδιών» στο νησί. Οι μεταξή τους καυγάδες για τις φαντασιώσεις που υπέβαλαν η Αθήνα και η Άγκυρα (Ένωση-Διχοτόμηση) απειλούσε τις σχέσεις των συμμαχών ενώ η διάθεση για ανεξαρτησία απειλούσε την ηγεμονία τους.

Η «διπλή ένωση» που πρότειναν οι Αμερικάνοι από το 1964 εξελίχθηκε αλλά είχε πάντοτε αυτή την κεντρική αιχμή. Να διαχωρίσει το νησί σε δυο μέρη (με το πρόσχημα μιας Τουρκικής βάσης αρχικά) και να συντρίψει τη διάθεση των κυπρίων για αυτοκαθορισμό.

Πίσω από τα μεγάλα ωραία λόγια για τη Μεγάλη Ελλάδα κρυβόταν πάντα η επεκτατική πολιτική των Αθηνών. Πίσω από τις στοργικές αγάλες συμπαράστασης, συμπαράταξης, αποστολής Μεραρχιών, Ατίλων κλπ βρισκόταν και βρίσκεται η πολιτική της υποταγής των Κυπρίων (και πόλι) στα εθνικά κέντρα. Και φυσικά για τους ντόπιους αστυφύλακες των εθνών, η «διπλή ένωση» ήταν και είναι η έκφραση της προσπάθειας τους να εμπεδώσουν την δικιά τους εξουσία απέναντι στους Κύπριους. Αυτή ήταν η λογική πίσω από τα σχέδια διπλής ένωσης τη δεκαετία του 60, πίσω από τα Ντάβος πρόσφατα και πίσω από τον ακραίο λόγο των νεοεθνικιστών της δεκαετίας του 80. Γι' αυτούς ο Σεφέρης δεν ήταν και δεν είναι τίποτα περισσότερο από ένα όπλο για την εμπέδωση της εξουσίας του α-νόητου λόγου τους στην Κύπρο. Λοιπόν - υπάρχει μνήμη αγαπητοί Κύπριοι;

1964 - Αποδοχή σχεδίου Άτσεστον (διπλής ένωσης) από Κυβέρνηση Γ. Παπανδρέου

«Ο κ. Γαρουφαλιάς γύρισε σήμερα από την αποστολή του. Κατόρθωσε να εμποδίσει προς το παρόν τον Υπουργό των Εξωτερικών της Κύπρου, τον κ. Κυπριανού, να αναχωρήσει αύριο, όπως σχεδίαζε αρχικά, για τη Μόσχα. Πέτυχε επίσης ν' αναβάλει την επίσκεψη του Αρχιεπισκόπου στο Κάιρο προς το σκοπό μιας συνάντησης με τον Πρόεδρο Νάσερ. Η αναβολή και των δυο ταξιδιών είναι προσωρινή κι εξαρτάται από την εξέλιξη της κατάστασης».

Δεχόμαστε επίσης να εκμισθώσουμε μια περιοχή για μια λογική διάρκεια με σκοπό την εγκατάσταση μιας Τουρκικής βάσης.

Η Ελλάς δέχεται να υποστηρίξει την ιδέα μιας Τουρκικής βάσης έστω κι αν δεν συμφωνεί σε τούτο ο Αρχιεπίσκοπος κι ίσως να μπορέσει να πείσει τη μεγάλη πλειονότητα του λαού της Κύπρου να την αποδεχτεί, αρκεί να είναι περιορισμένη η έκταση της βάσης. Εφόσον π.χ. αντιστοιχεί στην έκταση των Βρετανικών βάσεων στην Κύπρο.

Η πρόταση σας, που αντιλαμβανόμαι πως είναι προϊόν επιπόνων διαπραγματεύσεων, ξεπερνά κατά πολύ την απαραίτητη για την εγκατάσταση μιας στρατιωτικής βάσης έκταση κι έχει το χαρακτήρα μιας περιορισμένης διχοτόμησης.

Δυστυχώς δεν μπορούμε να υποστηρίξουμε μια τέτοια πρόταση. Τις δυσκολίες μεγάλωσαν οι ψυχολογικές συνθήκες που διαμορφώθηκαν στην Κύπρο μετά τους πρόσφατους βομβαρδισμούς του άμαχου πληθυσμού από τους Τούρκους. Το κλίμα στο νησί είναι τούτη τη στιγμή πολύ δυσμενές για την Τουρκία και το ΝΑΤΟ. Και είναι επίσης δυσμενές για την Ελλάδα επειδή απουσίαζε κατά την Τουρκική επίθεση.

Κατανοούμε πως εξαντλήσατε όλες τις δυνατότητες να πείσετε τους Τούρκους να περιορίσουν τις αξιώσεις τους. Γι' αυτό και δεν σας απευθύνω έκκληση πάνω στο θέμα αυτό.

Ομολογώ την απόγνωση κι απογοήτευση μου που δεν είναι δυνατή η συμφωνία.

1966: Συγκυριαρχία Ελλάδας-Τουρκίας

Το πρωτόκολλο Τούμπα - Τσακλαγιαγκιλ

Στις 16 του Σεπτεμβρίου του 1973 η αντιμακαριακή εφημερίδα «Εθνική» δημοσίευσε άρθρο του αρχηγού της ΕΟΚΑ Β Γρίβα με τον τίτλο «Πώς υπονομεύθη η Ένωση». Σ' αυτό ο Στρατηγός αφού κατηγορούσε το Μακάριο για ανθενωτικό, υποστήριζε πως στις 17 του Δεκεμβρίου του 1966 οι Υπουργοί Εξωτερικών της Ελλάδας και της Τουρκίας Τούμπα και Τσακλαγκιλ υπόγραψαν στο Παρίσι πρωτόκολλο για να λυθεί το Κυπριακό με Ένωση και πως ο Αρχιεπίσκοπος ματαίωσε τη συμφωνία.

Ανάμεσα στ' άλλα το κείμενο αναφέρει:

«... Οι δυο Υπουργοί συνεφώνησαν όπως αναζητήσουν μέσα διευκολύνοντας την λύση του Κυπριακού προβλήματος εντός του γενικού πλαισίου των σχέσεων μεταξύ των δυο χωρών».

Ο Έλληνας Υπουργός διαβεβαίωσε ότι η θάσις της Δεκελείας θα ήτο διαβέβαιος, αν επιτηχετο συμφωνία μεταξύ Τουρκίας και Ελλάδος.

Οι δυο Υπουργοί συνεφώνησαν ότι η βάση της Δεκελείας θα εχρησιμοποιείτο προς τον σκοπό όπως εξασφάλιση την στρατηγικήν ασφάλειαν της Τουρκίας. Ο Τούρκος Υπουργός εγγυώριεν ότι το μόνον παραδεχτόν δια την Τουρκίαν καθεστώς, εν σχέσει προς την εν λόγω βάση, θα ήτο η μεταβίβασις της πλήρους επ' αυτής κυριαρχίας εις την Τουρκίαν. Ο Έλληνας Υπουργός εδήλωσεν ότι δεν ήτο εξουσιοδοτημένος να δεσμευθή επί του θέματος τούτου και ότι θα το υπέβαλλεν εις την εξέτασιν της Κυβερνήσεώς του. Ο Έλληνας Υπουργός υποσχέθη να παράσχῃ απάντησιν επί του θέματος εντός της βραχυτέρας δυνατής προθεσμίας.

Ο Τούρκος Υπουργός άνκει δέχεται τη συνέχιση της Κυπριακής Ανεξαρτησίας υποστηρίζει πως υπάρχουν κίνδυνοι γι' αυτή και τονίζει (όλα τα αποσπάσματα που αναφέρουμε πιο κάτω που δεν είναι στο πρωτόκολλο περιέχονται στο «άκρως απόρρητον σημείωμα»):

«Προς αποτροπήν των εκ της Ανεξαρτησίας κινδύνων θα έδει να αφαιρεθῇ η εξωτερική κυριαρχία από την Κύπρο και να αναληφθῇ αὐτή υπό μικτῆς Ελληνοτουρκικῆς επιτροπῆς κατ' ἀναλογίαν των πληθυσμῶν. Θὰ ἐδημιουργεῖτο τοπικὴ Κυβέρνησις ἥς η ἐκπρόσωποις εἰς τὴν Εξωτερικόν θὰ ἀνετίθετο εἰς τὴν Ελλάδα ἢ τὴν Τουρκίαν ἀναλόγως του θροκοκματός της χώρας, όπου θα γένετο η διαπίστευσις».

Α. Κάτσης, «Από την Ανεξαρτησία στην εισβολή»

ΤΟ ΣΧΕΔΙΟ ΑΚΡΙΤΑΣ

Η Τουρκία έχει αποκαλύψει ότι άρχισε να σχεδιάζει την επέμβαση της στην Κύπρο μετά από τις διακοινωτικές παραχές του '63 (ήσαν αν θυνησόμεν οι με Γρίβα ζωντανά όλοι και κάποια ειλικρίεια θα εύρισκαν). Ο Ντεκας έχει παραδεχθεί ότι έβαλε βάσεις για να ζήσει την αντιπαράθεση. Για το σχέδιο «Ακρίτα» των «δικών μας», ποτε θα νενήση επίσημη παραδοχή; Για όσους δεν γνωρίζουν το σχέδιο Ακρίτα κατ'ορισμόν από Έλληνες αξιωματικούς και Κυπρίους εθνικιστές και είχε σαν στόχο την οριστική οργάνωση των Τουρκοκυπρίων. Κα σε μερικά χρόνια όπως την Ασία το σχέδιο τέθηκε σε εφαρμογή το '74. Και να μη μας πουν οι εθνικοφρονες ότι αυτό είναι προπαγάνδα του Ντεκας ως δογματὴ λέει ο «μεγάλος». Από συνέντευξη του Αρχιεπισκόπου Μακαρίου στην Ο. Φαλάτ το 1974:

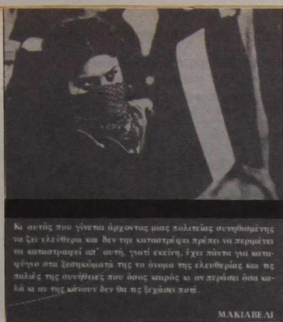
«Το 63-64. Μια μέρα (ο Ιωαννίδης) ήρθε μαζί με τον Σαμψών να με δει για να μου εκθέσει μυστικά ένα σχέδιο που θα τακτοποιούσε τα πάντα». Υποκλήθηκε μπροστά μου, φίλησε το χέρι μου με μεγάλο σεβασμό και είπε: «Μακαριότατε, να το σχέδιο θα επιβεβαιώσε ξεφάνκι εναντίον των Τουρκοκυπρίων σε όλο το νησί. Θα τους θαλάσμιζε μια για πάντα από τη μέση. Και θα ξεμπερδεύονταν».

Ο Μακάριος εν δέχθηκε - επέμεινε και η Τουρκία. Αξίζει ωστόσο να προσεγγίσει η σχέση Ιωαννίδη-Σαμψών από τότε. Θα ολοκληρωθούν στις 15 του Ιουλίου 1974. Επίσης για όσους θέλουν να διαβάσουν ολόκληρο το σχέδιο «Ακρίτα» μπορούν να καταβούν τον πρώτο τόμο της «Κατάθεσης» του νυν προέδρου κ. Κληρίδη. Εν με μπορεί, αγαπητοί εθνικοφρονες, να λεία και αυτός ψεύματα - δεν είναι.

44

Η ΕΞΕΓΕΡΣΗ ΤΩΝ ΙΘΑΓΕΝΩΝ

ή

η Ιστορική δυναμική της Κυπριακής ταυτότητας σαν διεκδίκηση αξιοπρέπειας

Όταν ξυπνούν οι ιθαγενείς

Όταν ο Frantz Fanon, ένας γαλλόφωνος νέγρος διανοούμενος της δεκαετίας του 50-60, άρχισε να αναλύει την προσωπική του εμπειρία και αυτήν των ομόχρωμων συμπατριωτών του, βρέθηκε σε ένα αδιέξοδο. Τα ίδια τα πνευματικά όπλα με τα οποία τον είχε εξοπλίσει η γαλλική κουλτούρα άρχισαν να στρέφονται ενάντια στη «μητέρα πατρίδα». Οι ίδιες οι επιπτώσεις της γαλλικής κουλτούρας (για αξιοπρέπεια και προσωπική αυτονομία) τον οδηγούσαν να αντρκύσει με μια αδιάσπαστη λογική την κρυφή αλήθεια της σχέσης του με τη Γαλλία - παρέμενε ένας ιθαγενής, ένας νέγρος με λευκή μάσκα. Μερικές δεκαετίες αργότερα ένας άλλος τριτοκοσμικός ιθαγενής, ο Ινδός Salman Rushdie που επίσης έγινε αποδεχτός από την κουλτούρα της μητρόπολης, θα έκφραζε αυτή την οδυνηρή διαπίστωση με σαρκαστική ειρωνεία, σε ένα μυθιστόρημα: «Ενοιωσε τη γένηνα εκείνης της αδυσώπητης οργής που θα έκαίε μέσα του, χωρίς να υποχωρεί, για περισσότερο από ένα τέταρτο του αιώνα: που θα εξάτιμιζε την παιδική λατρεία του πατέρα και θα τον έκανε ένα μοντέρνο άνθρωπο: ένα άνθρωπο που θα έκανε ότι καλύτερο μπορούσε από εδώ και μπρος, να ζήσει χωρίς Θεό οποιοδήποτε είδους, κάτι που θα τροφοδοτούσε, ίσως, την φλόγα της αποφασιστικότητας που να γίνει αυτό που ο πατέρας του δεν ήταν, δεν μπορούσε να γίνει, δηλαδή, ένας σωστός και καλός Άγγλος.

... Τις χειμωνιάτικες νύχτες, αυτός που δεν είχε κοιμηθεί παρά κάτω από ένα σεντόνι, κοιμόταν τώρα κάτω από βουνά μαλιού και ένοιωθε σαν φυσιογνωμία από αρχαίο μύθο, καταδικασμένο από τους Θεούς να έχει ένα βράχο να πιέει πάνω το στήθος του. Αλλά δεν πειράζει, θα γινόταν Άγγλος ακόμα και αν οι συμμαθητές του κρυφολούσαν με τη φωνή του και τον άφηναν έξω από τα παιχνίδια τους, γιατί αυτοί οι αποκλεισμοί αύξαναν την αποφασιστικότητα του - και ήταν τότε που άρχισε να παίζει θέατρο, να βρίσκει μάσκες που θα αναγνώριζαν αυτοί οι τυπάδες, χλωμές μάσκες, μάσκες κλόουν μεχρή που τους έπεισε ότι ήταν εντάξει, ότι ήταν άνθρωπος σαν και αυτούς. Τους κοροϊδευε με τον ίδιο τρόπο που ένα ευαίσθητο ανθρώπινο ον μπορεί να πείσει γορίλλες να τον δεχτούν στην οικογένεια τους, να τον χαϊδεύουν, να τον αγκαλιάζουν και να του μπουκιάζουν μπανάνες στο στόμα».

Η σχέση των Κυπρίων με την ιδεολογία του Ελληνικού εθνικισμού ήταν ανάλογη με την εμπειρία του Φανόν και του Rushdie. Διαπαιδαγωγηθήκαμε για περίπου ένα αιώνα με τις υποτιθέμενες αρχές του νεοελληνικού έθνους. Δεν μπορεί κανείς να αμφισβητήσει ότι οι Κύπριοι πήραν στα σοβαρά τα οράματα και τις υποσχέσεις. (Άσχετα αν διατηρούσαν κρυφές ή φανερές αμφιβολίες για τον ολοκληρωτισμό της εισαγόμενης εθνικής ταυτότητας).

Εμαθαν λ.χ. για την αρχαία Ελληνική Δημοκρατία και πίστεψαν σε αυτήν για να αναγκαστούν τελικά να υπερασπιστούν τη δημοκρατία με το αίμα τους απέναντι στο κράτος των Αθηνών και τους εθνικοφρόνες του «Ελληνισμού» στην Κύπρο την 15η του Ιουλίου.

Πίστευαν, επίσης, πολύ περισσότερο (από όσο επέτρεπε ο Ελληνοχριστιανισμός των Αθηνών φαίνεται) στο «αγαπάτε αλλήλους» του Ναζωραίου για αυτό οι εθνικοφρόνες φρόντισαν να τους εξηγήσουν με τη βία ότι έπρεπε να μισούν «τους εθνικούς εχθρούς». Αγάπησαν οι Κύπριοι τον πόνο των νεοελλήνων, τον αγώνα τους για μια αξιοπρέπεια, για να αντιμετωπίσουν μετά οι ίδιοι την υπεροπτική συμπεριφορά των πρέσβων-νομαρχών, των στρατιωτικών και των διανοουμένων του Ελληνικού κράτους. Αυτό το κράτος των Αθηνών και ο Ελληνικός Εθνικισμός στην Κύπρο και την Ελλάδα δεν σεβάστηκαν ούτε για μια στιγμή τα λόγια τους, τα οράματα που εξήγαγαν τόσο πλουσιόπαροχα την κυπριακή

Τα ίδια τα πνευματικά όπλα που του είχε δώσει η «μητέρα πατρίδα» άρχισαν να στρέφονται εναντίον της... Διαπίστωσε ότι στον λόγο της μητρόπολης παρέμενε πάντα σαν ένας ιθαγενής... ένας υποδεέστερος άνθρωπος.

αποικία - πολέμησαν με πρωτοφανές μίσος (ακόμα και σε συνεργασία με τον άπονοδο εχθρό του, την Τουρκία) το πρώτο αυτοχθόν όραμα ελευθερίας που γεννήθηκε σε αυτόν το τόπο - την Ανεξαρτησία όπως και κάθε απόπειρα των κυπρίων να δράσουν σαν αυτόνομο ιστορικά υποκείμενα αντί σαν τυφλά όργανα του «εθνικού κέντρου».

Όπως ο Φανόν και ο Rushdie διαπίστωναν με τραγική οργή ότι οι «μητέρες πατρίδες» τους ξεγέλασαν, έτσι και οι Κύπριοι διαπιστώνουν σχεδόν καθημερινά με μια αυξανόμενη οργή τα «μυέτικα τα λόγια τα μεγάλα» της Αθήνας και της Αγκυρας. Αυτή η οργή (που είναι και μια έκφραση ενηλικιώσης - οδυνηρής ή λυτρωτικής) μπορεί να εκφράζεται με μια γελοία όσο και χυδαία επίδειξη νεοπλουτισμού (ο ιθαγενής μπορεί να επιδεικνύει πλέον ότι έχει και αυτός τα μαγκιά μπιλιμπιδία των αποικιοκρατών) με μια εκδικητική στροφή σε άλλους προστάτες-μητέρες (την ΕΣΣΔ παλιά, την Αγγλία, το κυπριακό κράτος για τους Τουρκοκύπριους) ή με αυτήν την παγερή αδιαφορία απέναντι στις εθνικές εξάρσεις. Η πιο αυθεντικά, ίσως να εκφράζεται με αυτόν τον καθημερινό σημειολογικό ανταρτοπόλεμο που εκνευρίζει τόσο τους νεοεθνικοφρόνες. Με την κλοπή και το κάψιμο των Ελληνικών σημαίων. Με τη δήλωση είμαι Κύπριος, όχι Έλληνας. Με την ντροπαλή αλλά αδιάσπαστη υπεράσπιση της διαλέκτου. Με την δειλή προσθήκη για την «κυπριακή ιδιαιτερότητα» στους εθνικιστικούς παροξισμούς για την Ελληνική ταυτότητα. Η έστω και σαν ψευδής συνείδηση με τις απαιτήσεις των νεοεθνικοφρόνων «να αναλάβει η Ελλάδα της ευθύνες της». (Η κομπλεξική κραυγή του δουλοπάροικου που αναζητά αφέντες).

Ο γυμνός βασιλιάς

Ο βασιλιάς είναι πλέον γυμνός. Ο Ελληνικός εθνικισμός (όπως και ο Τουρκικός που μας ήρθε με κάποια καθυστέρηση) δεν έχει πλέον τίποτα να προσφέρει - ούτε και σαν αντίπαλος σε κάποιο διάλογο. Μοιάζει με ένα ιεραπόστολο που με τη βοήθεια των τοπικών

Η κυπριακή ταυτότητα σαν Μαύρη Τρύπα

Σύμφωνα με τα συμπεράσματα μας τα οποία βασίζονται σε επιστημονική έρευνα και ανάλυση, οι Μαύρες Τρύπες δεν θα έπρεπε να υπάρχουν. Υπάρχουν όμως. Αρχικά εμφανίστηκαν σαν επιστημονικές υποθέσεις αλλά τώρα είναι ένα αποδειγμένο γεγονός με αρκετά αποδεικτικά στοιχεία. Παραμένουν όμως ένα μυστήριο. Τώρα θεωρούνται σαν τα επίκεντρα αστρικών εκρήξεων που μπορεί να είχαν συμβεί χιλιάδες ή δεκάδες χιλιάδες χρόνια πριν. Αστέρια που υπήρχαν και τα οποία δεν θα υπάρχουν και πάλι.

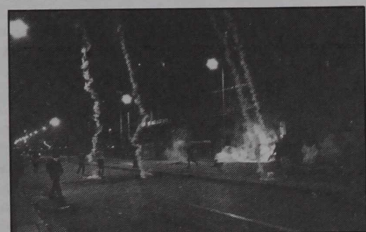
Το αστερί στην αρχική του μορφή έχει διαλυθεί. Οι βράχοι και η σκόνη σκορπίστηκαν σαν μετεωρίτες προς όλες τις κατευθύνσεις με τόσο απίστευτη ταχύτητα ώστε η κίνηση τους μπορεί να είναι αιώνια. Όμως κάτι φαίνεται να κατέχει ακόμα τη θέση του Αστρου που διαλύθηκε από τη έκρηξη. Κάτι το οποίο ξεπερνά τα όρια και τις παραμέτρους των κατηγοριών σκέψης που υπάρχουν. Ενώ έχει βάρος δεν μπορεί κανείς να το δει. Δεν έχει «σώμα». Δεν έχει ούτε δομή, ούτε σχήμα, ούτε τέλος.

Εχοντας όμως αυτή την εντυπωσιακή «μη-ύπαρξη» στο μυαλό, πρέπει να δούμε επίσης ότι μια μαύρη τρύπα έχει την απίστευτη ικανότητα να ελκύει και να απορροφά κάθε μορφή ενέργειας η οποία φτάνει μέσα στο πλαίσιο επιρροής της. Η ύπαρξη της λοιπόν είναι μια Αρνητική Φύση (Αρνητική Φύση ή Φύση της Αρνησης): Δηλαδή είναι ένα κενό το οποίο δείχνει μια νεκρή ύπαρξη του παρελθόντος με τη δυνατότητα να επηρεάζει την ενέργεια των μελλοντικών μεταμορφώσεων της προηγούμενης της μορφής.

Υπάρχει μόνο στην αιωνιότητα, με επιρροή αλλά χωρίς παρουσία. Χωρίς να έχει υπάρξει.

Ένα αστρικό υποσυνείδητο.

J.B.

Το κράτος των Αθηνών και ο Ελληνικός εθνικισμός στην Κύπρο και την Ελλάδα δεν σεβάστηκαν ούτε για μια στιγμή τα λόγια τους, τα οράματα, τα ψεύτικα τα λόγια τα μεγάλα που τόσο πλουσιοπάροχα εξήγαγαν στην κυπριακή Αποικία.

Ζαπιέδων της δυτικής Αποικιοκρατίας επέβαλε κάποτε την εξουσία του στο όνομα του εκπολιτισμού, της απελευθέρωσης, της σωτηρίας των ιθαγενών. Κάτω από την σκιά των όπλων και της τρομοκρατίας του λόγου και της βίας, οι ιθαγενείς μορφώθηκαν σιγά σιγά, δοκίμασαν τιν ιδέες και τις πράξεις του ιεραποστόλου, επεσκέφθηκαν την ίδια τη χώρα του και έφτιαξαν ένα χωριό πολύ πιο πλούσιο, πολύ πιο μορφωμένο... όπως ακριβώς τους έλεγε ο ιεραπόστολος ότι θα έπρεπε να είχαν κάνει. Και ο εθνικοφρονας ιεραπόστολος φαντάζει ακόμα πιο γελοίος όσο η χώρα από όπου «ήρθε», αλλάζει και μεταβάλλεται. Αλλά αυτός επιμένει ακόμα σε έναν άλλων εποχών γιατί έχει μάθει να υπακούει... Ο ιεραπόστολος βγάζει πλέον άναρθρες κραυγές προσπαθώντας να ξαναβάλει τους ιθαγενείς στη σειρά. Και αυτοί υπακούουν ακόμη - ποιος ξέρει γιατί; Από το βάρος της συνήθειας, το φόβο της εξουσίας ή τη λύπηση, τον οίκτο.

Γιατί, για ποιο άλλο πράγμα αξίζει ο τωρασινός νεοελληνισμός εθνικισμός παρά για οίκτο; Αυτή η ιδεολογία που ξεκίνησε υποτίθεται για να αναβιώσει την αρχαία Ελλάδα και κατόπιν μια ιδεολογία της εξουσίας με ανασφάλειες που ξεσπούν με μοναδική συχνότητα σε γελοίες, πλέον, εκτονώσεις συλλαλητηρίων στ'υλ Νυρεμβέργης: Αυτοί, οι εθνικοφρονες απόγονοι των αρχαίων Ελλήνων; what a joke όπως θάλεγαν και οι Βρεττανοί προστάτες τους. Οι αρχαίοι Έλληνες ήταν ο ηγεμονικός πολιτισμός της κλασσικής αρχαιότητας. Η ταυτότητα του Έλληνα ήταν τίτλος τιμής τότε... Οι Έλληνες μιλούσαν υπερποπτικά για τους εαυτούς τους και αποκαλούσαν βαρβάρους τους μη-Έλληνες. Δεν αντιμετώπιζαν τους εχθρούς τους σαν ύπουλους, καταχθόνιους συνομώτες. Η μονομαχία Αχιλλέα - Έκτωρα δεν ήταν μια μονομαχία καλού και κακού. Ήταν μια σύγκρουση ισών, ένας αγώνας τιμής. Δεν φοβόντουσαν τη συρρίκνωση γιατί απλά ήταν τιμή να ήταν κάποιοι Έλληνες.

Ήθελαν να είναι λίγοι σαν άνθρωποι του αριστοκρατικού ήθους όπως θάλεγε και ο Νίτσε. Και όταν κάποιοι αρνιόταν την

ταυτότητα που του πρότειναν, την τιμή να γίνε Έλληνες, ούτε τον λιθοβολούσαν, ούτε τον λογόκριναν. Όταν ο φιλόσοφος Ζήνωνας από την Κύπρο αρνήθηκε τον τίτλο του Αθηναίου η πόλη όχι απλά σεβάστηκε την επιθυμία του αλλά φρόντισε να γραφεί στον τάφο του η επωνυμία που αυτός - σαν γνήσιος Κύπριος - ήθελε: Ζήνων ο Κιτιεύς.

Τι σχέση μπορεί να έχουν αυτοί οι υπερποπτικοί ατομικιστές της αρχαιότητας με αυτή την γελοία εθνικοφροσύνη που για 150 χρόνια ζητιανεύει οπαδούς ανά την υφήλιο και εδάφη για να προσαρτήσει στο κράτος των Αθηνών; Και ιδιαίτερα στην Κύπρο που η εθνικοφροσύνη του νεοελληνισμού ξεκίνησε 3 φορές τα τελευταία 40 χρόνια να ξαναφεύρει το πρόσωπο της και κατέληξε και τις 3 φορές στο νεοφασισμό. Τη δεκαετία του 40 ξεκίνησε σαν αριστερός λαϊκισμός για την ένωση και κατέληξε στην τρομοκρατία του Γρίβα το '58. Την δεκαετία του '60 ξεκίνησε σαν αμφισβήτηση του ρόλου της εκκλησίας στην πολιτική και κατέληξε στην 15η του Ιούλη. Τη δεκαετία του 80 ξεκίνησε με ήχους από το ρεμπέτικο, υπό την ευλογία του ΠΑΣΟΚ και με την εικόνα του Άρη Βελουχιώτη για να καταλήξει το 1992, να γίνει όργανο του Αρχιεπισκόπου και να βγάξει φασιστικούς κροσσούς για λογοκρισία και «εθνικό φρονιματισμό». Πρέπει να θελοτυφλεί κανείς για να περιμένει σιδηπότη άλλο από τον εθνικισμό στην Κύπρο. Είναι ένας γυμνός βασιλιάς - και κάτω από τα ρούχα φαίνεται ο σκελετός της εξουσίας σ' αυτή την κοινωνία. Γιατί αυτή είναι η πραγματική ιστορία του εθνικισμού στην Κύπρο τον 20ό αιώνα. Η αναδόμηση της εξουσίας. Στο όνομα του ελευθεριακού λόγου της Αρχαίας Αθήνας η εθνικοφροσύνη έφτιαχνε και φτιάχνει δούλους. Γιατί η ίδια η εθνικοφροσύνη είναι η ηθική των δούλων, ο ακραίος φόβος για το διαφορετικό...

Οι άγνωστοι γείτονες Ο Έλληνας, ο Τούρκος και ο Κύπριος ιθαγενής

Αξίζει βέβαια πολύ περισσότερα η νεοελληνική εμπειρία. Όταν αποδοωθεί η αρχαία Ελλάδα εκεί που αξίζει (στην παγκοσμιότητα) και το Βυζάντιο εκεί που του αρμόζει (σαν μια Μεσαιωνική πολυεθνική Αυτοκρατορία της Ανατολής) και οι νεοέλληνες απελευθερωθούν από τη δυναστεία του εθνικοφρονά λόγου, τότε απ' τον Μακρυγιάννη ως τον Βελουχιώτη και από τους ρεμπέτες μέχρι τους ροκάδες της δεκαετίας του 80 υπάρχει μια άλλη καταπιεσμένη πραγματικότητα.

Αυτοί οι απόγονοι της Πολυεθνικής Ρωμισσύνης του Μεσαίωνα που έπλεξαν στα καταγώγια του Πειραιά τη μουσική των

δεξερβιστών σε Ευρωπαϊκούς δρόμους που έδωσαν την τελευταία μάχη της Ευρωπαϊκής επανάστασης το 1949 στα βουνά του Γράμμου, που μετέφεραν το Μάη του '68 στους δρόμους της Αθήνας τη δεκαετία του 80... αυτοί οι άνθρωποι με το δικό τους πόνο και όνειρα, είναι επίσης ιθαγενείς του «εθνικού οράματος». Η φωνή τους πνίγεται στα κρατικά κανάλια και η μεταφορά των αποήχων τους εδώ πέρα - μια μεταφορά που οργανώνει με τεχνοκρατική ακρίβεια η Ελληνική πρεσβεία και οι νεκροφίλοι συνεργάτες της, δολοφονούν την αυθεντικότητα του ήχου τους.

Υπάρχει μια άλλη Ελλάδα και μια άλλη Κύπρος απ' αυτή που κατασκευάζουν τα υπουργεία και οι εθνικοφρονες. Είναι και οι δυο ιθαγενείς μπροστά στον Εθνικό λόγο της εξουσίας. Αυτοί οι δυο ιθαγενείς είναι άγνωστοι μεταξύ τους. Όταν συναντηθούν δεν θάναυ ούτε μητέρα-κόρη, ούτε αδελφία. Δεν θα υπάρξει ούτε παράπονο ούτε ενοχή για το 74. Περιέργεια ίσως. Μετά την πτώση του εθνικού τείχους θα ανακαλύψουν ότι είναι γείτονες - ίσοι και διαφορετικοί. Και στο τραπέζι θα κάθεται και ο Τούρκος ιθαγενής. Και θα μιλήσουν όλοι μαζί για τους ξεκληρισμένους μουσουλμάνους της Κρήτης και τους ξεκληρισμένους χριστιανούς της Σμύρνης - για τους νεκρούς της Τχόνης και τους πρόσφυγες της Κερύνειας.

Θα πείτε βέβαια παρατράβηξε αυτή η φαντασίωση. Μα αυτό δεν είναι φαντασίωση... λάθος κάνετε... είναι το ειρωνικό χαμόγελο ενός ιθαγενή που ξέρει. Ενός απογόνου του Ζήωνα αν θέλετε. Γιατί το «Κιτιεύς» όπως και το «Κύπριος» σήμερα ήταν, είναι και θα είναι θέμα αξιοπρέπειας.

Ιστορική περιπλάνηση: Η χρυσή αλήθεια της Αυτονομίας πίσω από την «εθνικιστική αναδίωξη»

Η αμφισβήτηση που εκφράζει η κυπριακή ταυτότητα είναι μέρος μιας βαθύτερης ιστορικής διαδικασίας. Πίσω απ' την υστερική αναβίωση του εθνικισμού σήμερα, κρύβεται μια άλλη ιστορική αλήθεια - η διαδικασία αποσυνθέσης της αυτονομίας των μεγάλων φαντασιακών κοινοτήτων που εκφράζουν τα

Αλληλεγγύη «Ιθαγενών»: γράμμα από την Ελλάδα για την Κυπριακή ταυτότητα

Φίλε Αντρέα,

παίρνω το θάρρος να σε αποκαλέσω έτσι, παρά το ότι δεν έχουμε γνωριστεί ποτέ, γιατί οι λέξεις αυτές βρίσκονται πιο κοντά στις σκέψεις και στα νοήματα που με γέμισαν ακούγοντάς σε να μιλάς σε εκείνη την περιβόητη πια εκπομπή του ΡΙΚ τον Απρίλη που μας πέρασε.

Βρισκόμουν τότε, για πρώτη φορά στην Κύπρο, στη Λεμεσό, φιλοξενούμενος και η συγκυρία της τηλεοπτικής σου εμφάνισης μου πρόσφερε την ευκαιρία να συνειδητοποιήσω βαθιά μέσα μου αυτό που τις είκοσι μέρες της παραμονής μου γίνονταν μέρα με τη μέρα όλο και πιο καθαρό στα μάτια μου: την αγωνία των ανθρώπων της Κύπρου και την παράλληλη προσπάθεια τους να έχουν τη δική τους ζωή, φωνή, πολιτισμό, ιστορική μνήμη. Την αγωνιώδη προσπάθεια τους να συνεχίσουν να πορεύονται θεσμίζοντας τη δική τους ταυτότητα, πραγματικά ανεξάρτητοι ενάντια στα σχέδια των σωματεμπόρων της πολιτικής και της διανοήσης σε Αθήνα, Άγκυρα, Λονδίνο και στα φερέφωνα τους στη Λευκωσία. Αν και «καλαμαράς», δεν ένιωσα καθόλου θυγμένο απ' τα λεγόμενα σου. Ένοιωσα ντροπή μα ταυτόχρονα και «συνενοχή». Συνενοχή γιατί αν και σε τρομακτικά μικρότερη κλίμακα - με ιδίες (;) όμως αιτίες - αισθάνομαι και γω τη φωνή του δικού μου τόπου (Επτάνησα, Κέρκυρα) να χάνει όλο και πιο πολύ τα δικά της

χαρακτηριστικά και να ενσωματώνεται στους άχρωμους και ομοιόμορφους κώδικες του Κράτους - πατέρα της ελληνικής επικράτειας.

Τ' αναφέρω αυτά προσπαθώντας να βρω - και να δικαιολογήσω ίσως - τα κίνητρα της συμφωνίας και της συμπάθειας που μαζί σου.

Λίγο μετά την επιστροφή μου στην Αθήνα έφτασε στα χέρια μου το 9ο βαγόνι του τραίνου των ονείρων σας. Δεν θα αναλωθώ σε επαίνους που η αλήθεια τους, θα 'ναι δύσκολη μέσα από ένα γράμμα να βρεθεί.

Θά' θελα απλά ν' αναζητήσω τους δυνατούς τρόπους με τους οποίους θα μπορούσα να γίνω συνοδοιπόρος στο δικό σας ταξίδι, και πρώτα απ' όλα να γνωρίσω τα προηγούμενα 8 βαγόνια.

Ειλικρινά δικός σου
Διονύσης

Υ.Γ.: Κάποιες «απαραίτητες» διευκρινίσεις.

Αγαπώ (και πονώ) την Κύπρο, τον τόπο, τους ανθρώπους, τη γλώσσα τον πολιτισμό, «ελπιζώ» για λόγους διαφορετικούς απ' ότι οι περισσότεροι συμπατριώτες μου. Ελπίζω τουλάχιστον η δική μου αγάπη να είναι λιγότερο... ασφικτική.

έθνη. Η βίαιη (πολιτιστικά και στρατιωτικά) ενοποίηση ολόκληρων περιοχών υπό την κρατική ιδεολογία του έθνους τα τελευταία 200 χρόνια φαίνεται να βρίσκεται σήμερα σε διπλή κρίση - από τα μέσα και απ' τα έξω. Από τα έξω η ολοκλήρωση του καπιταλισμού σαν παγκόσμιου συστήματος έχει μετατρέψει τα σύνορα σε διοικητικές περιφέρειες μιας παγκόσμιας αγοράς. Η ίδια η εθνική κοούτρουρα μετατρέπεται πλέον σε καταναλωτικό προϊόν-εμπόρευμα για την παγκόσμια αγορά των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης. Οι εθνικές μυθολογίες μετατρέπονται σε θεάματα και τουριστικά σουβενίρ - είναι μάλιστα και μέρος του μεταμορφωτικού chic να τρώς ethnic, να ντύνεσαι ethnic, να ακούς ethnic μουσική... και να σκοτώνεσαι ethnic θα μπορούσε βέβαια να συμπληρώσει κανείς.

Οι εθνικές διαμάχες, ωστόσο, φαντάζουν όλο και πιο παράλογες από τους δέκτες της τηλεόρασης - μοιάζουν αυξανόμενα με θρησκευτικούς πολέμους σε μια αθεϊστική εποχή. Τα έθνη θα παραμείνουν βέβαια για ένα διάστημα μια ιδεολογία συγκρότησης της εξουσίας σε τοπικό επίπεδο - αλλά η πιο διαβρωτική κίνηση γίνεται στο εσωτερικό τους. Τα ανομιόμορφα κομμάτια (περιφέρειες, πολιτιστικές ομάδες, μειοψηφίες) που ισοπέδωσε το έθνος - κράτος, έχουν αρχίσει τώρα (στα πλαίσια της παγκοσμιοποίησης και της συγκρότησης υπερεθνικών

ενοτήτων (όπως η Ευρώπη και η Βόρεια Αμερική) να διεκδικούν την αυτονομία της. Ο φόβος της αποσπίρσης της Σκωτίας, πλανιέται ακόμα πάνω από την Βρετανία. Ο ίδιος φόβος πλανιέται και στην Ιταλία, στην Ισπανία, στη Γαλλία κλπ. Φαίνεται ότι οι βαθυστόχαστοι πολιτικοί αναλυτές που για χρόνια τώρα έμαθαν να βλέπουν την πραγματικότητα μέσα από τα εθνικά χρώματα αδυνατούν να δουν τη νέα πραγματικότητα. Πόσοι λ.χ. αντιλαμβάνονται ότι ο εμφύλιος στη Γιουγκοσλαβία δεν είναι απλά αποτέλεσμα της «κατάρρευσης του κομμουνισμού» αλλά ουσιαστικά η διάλυση του έθνους των νοτιοσλάβων; Στις αρχές του 20ού αιώνα οι Κρόατες, οι Σλοβένοι και οι Βόσνιοι ήθελαν να ενωθούν με τη Σερβία.

Αυτή τη διαδικασία εσωτερικής αποσύνθεσης των εθνών εμφανίζεται σήμερα, όπως θα λέγαμε και ο Μαρξ, με τα ρούχα του παρελθόντος. Σαν εθνικισμός. Όμως, οι ρίζες αυτών των αυτονομιστικών κινήσεων πάνε πίσω στα αντιεξουσιαστικά ρεύματα της δεκαετίας του 60. Τότε γεννήθηκε ουσιαστικά και ο όρος **devolution** που χρησιμοποιείται σήμερα για να περιγράψει αυτή τη διαδικασία αποσύνθεσης και ήταν τότε επίσης που η επαναστατική αριστερά έπαιρνε τις πρωτοβουλίες για την πολιτιστική αυτονομία των Οξετανών στη Γαλλία, των μειοψηφιών στις ΗΠΑ, των ιθαγενών πληθυσμών κλπ. Αυτά τα κινήματα ονομάστηκαν ethnic (εθνιστικά-πολιτιστικά) σε αντίδιαστολή προς το εθνικά (national).

Η αυτονομία των συλλογικών υποκειμένων (πολιτιστικών ομάδων, μειοψηφιών, γεωγραφικών κοινοτήτων) είναι ουσιαστικά η απάντηση στον νεοεθνικισμό. Η σύγχρονη τάση απόσπίρσης από τα έθνη κράτη, είναι

Η Κυπριακή συνείδηση νομίζει ότι είναι αδύνατη. Γι' αυτό παίζει τον ψόφιο κορόιδο, περιμένοντας καλύτερες μέρες. Η Κυπριακή συνείδηση είναι αδύνατη και ταπεινή. Το ξέρει και δεν μπαίνει στην μάχη. Αρκείται να καυχάται την αδυναμία των πολύ πιο ισχυρών της αντιπάλων που παρ' όλα αυτά είναι και αυτοί αδύναμοι να επιβάλουν την δικιά τους τάξη πραγμάτων. Στα αυτιά της οι φωνές τους ηχούν σαν κενολογία και φανφαρονισμός.

Η Κυπριακή συνείδηση έχει την υπεροψία των περιθωριακών.

Κωστής Α.

ακόμα αιχμάλωτη του εθνικιστικού λόγου. Όταν όμως οι ιθαγενείς της εθνικής αποικιοκρατίας ξεφυγούν και από την ιδεολογική ηγεμονία του παρελθόντος θα ανακαλύψουν ότι η αυτονομία που διεκδικούν συμβαδίζει με την δυναμική της παγκοσμιοποίησης. Οι νέες αυτονομίες θα ανακαλύψουν τον πραγματικό τους δυναμισμό όχι σε «εθνικά καθαρές κοινωνίες», αλλά σε πλουραλιστικές ομοσπονδιακές πολιτείες. Θα ανακαλύψουν δηλαδή την κρυφή αλήθεια του συνημματος των μειοψηφιών της δεκαετίας του 60: **Ίσοι αλλά διαφορετικοί**. Ο Άλλος, ο διαφορετικός, θα πάψει να είναι πηγή άγχους και θα γίνει πρό(σ)κληση για εξερεύνηση. Ερωτική συνάντηση.

Η Κύπρος σαν μεταμοντέρνα εμπειρία

Η αντίσταση των Κυπρίων στα εθνικά κέντρα είναι με αυτή την έννοια μέρος

Η αντίσταση των Κυπρίων στα εθνικά κέντρα είναι μέρος της παγκόσμιας διαδικασίας αυτονομίας - η ιστορική πρόκληση να ξανασυναντηθούν οι Ελληνόφωνοι και οι Τουρκόφωνοι σε μια ενωμένη κοινωνία είναι το απαραίτητο συμπλήρωμα της κυπριακής Μεταμοντέρνας ταυτότητας.

μιας παγκόσμιας διαδικασίας αυτονομιοποίησης - η ιστορική πρόκληση να ξανασυναντηθούν οι Ελληνόφωνοι και οι Τουρκόφωνοι σε μια ενωμένη κοινωνία είναι το απαραίτητο συμπλήρωμα της μεταμοντέρνας κυπριακής ταυτότητας. Και ίσως να είναι βέβαια και το πρώτο βήμα για να αναγνωρίσουν οι Έλληνες και οι Τούρκοι ιθαγενείς την κοινή τους κληρονομιά και να ξαναδημιουργήσουν την πλουραλιστική κοινωνία που υπήρχε πριν περιοχή πριν πλακώσει η πανούκλα των εθνών, τον περασμένο αιώνα.

Αν κάποιος έλεγε πριν 70 χρόνια, το 1920, ότι οι Αυτοκρατορίες θα διαλύονταν σε λιγότερο από 40 χρόνια, σίγουρα θα αντιμετώπιζε την οργή και την ειρωνία των εθνικά σκεπτόμενων διανοούμενων της Ευρώπης. Το 1920 οι Αποικιοκρατίες φαινόταν να διευρύνονται. Σήμερα είναι νεκρές. Αύριο, ίσως, αποδειχτεί ότι η περίοδος των εθνών σ' αυτόν τον πλανήτη ήταν μια παροδική οδυνηρή εμπειρία. Ένα διάλειμμα 200 χρόνων. Η ίσως μια μεταβατική στιγμή από τις παραδοσιακές αυτοκρατορίες στον κόσμο της μεταμοντέρνας Αυτονομίας. Αύριο

Μια χούφτα άνθρωποι

Η προσέγγιση στον Κυπριακό χώρο (σχόλιο μετά το ...Χωρίς Πλαίσια)

Μια χούφτα πλάσματα είμαστε. Μετρημένοι στα δάκτυλα. Είται μας είπαν, κι ένοιωσα τόση συγκίνηση, κι ακόμα νιώθω έτσι όταν σκέφτομαι εκείνες τις μέρες κι είναι τούτη η συγκίνηση που με κάνει να γράφω τούτη την ώρα. Πάντα ένοιωθα να αιωρούμαι πάνω από τον Κυπριακό χώρο και να θέλω να κατέβω. Ενοιωθα ότι είχα το δικαίωμα να κατέβω αλλά με εμπόδιζαν τούτες οι Ελληνικές σημαίες, ο Εθνικός ύμνος, το μπλε γενικά. Ποτέ μου δεν φορούσα - κι ούτε φοράω μπλε. Μου θυμίζει ακόμα τη στολή του σχολείου και το σχολείο γενικά. Στις 7 Απριλίου είδα εκείνο τον «Τουρκόσπορο» τον αναρχικό, τον «ανιστόρητο», τον «θρασύ», τον «απαράδεκτο», τον είδα να μιλά... που; Στην κυπριακή τηλεόραση ή στο μόνο ζωντανό πρόγραμμα. Τον είδα; Προσγειωμένος αυτός στον Κυπριακό χώρο, κι εγώ τόσα χρόνια και να μην μπορώ να κατέβω, κι εγώ τόσα χρόνια να αιωρούμαι σαν το φάντασμα πάνω από τούτο το χώρο κι αυτός να μιλά και να γίνονται τα λόγια του κλωστή που σαν ξετυλιγόταν κι έσμιγε με τον αέρα κι ανέβαινε, κι έφτανε κοντά μου..., την έπιασα και προσεγγώθηκα.

Προσγειώθηκα και μου είπαν ότι είμαστε μια χούφτα πλάσματα - είναι να μην συγκινείσαι μετά από τόση μοναξιά που πέρασα;

K.B.

ίσως ξαναδημιουργήσουμε πάλι, σε μεταμοντέρνο φόντο, τους παλιούς δρόμους με τους όπου γης περιπλανώμενους, να συμβιώνουν όπως την Αρχαία Αθήνα, την Αρχαία Αμαθούτα, τη Σμύρνη. Ήδη οι μεγαλοπόλεις των μητροπόλεων (η Νέα Υόρκη, το Λονδίνο, το Παρίσι, το Βερολίνο) μοιάζουν με προμνημάτα του πλουραλισμού των μεταμοντέρνων κοινωνιών. Ίσως αυτή να είναι η ιστορική αλήθεια της εξέγερσης των ιθαγενών. Η άνοιξη μιας νέας πραγματικότητας. Της συμβίωσης και του έρωτα με το διαφορετικό.

Και για την Κύπρο αυτό σημαίνει την άνθηση μιας πλουραλιστικής κοινωνίας σε μια γέφυρα πολιτισμού. Σε ένα χώρο που η ιστορία θα συμβιβαστεί, επιτέλους, με τη γεωγραφία.

Ο Μεταμοντέρνος Ιθαγενής:

ΔΙΑ ΤΗΝ ΒΑΘΥΤΕΡΗΝ ΚΑΤΑΝΟΗΣΗΝ ΤΗΣ ΚΥΠΡΙΑΚΗΣ ΚΟΥΛΤΟΥΡΑΣ

Ονομάζομαι Κατίνα και φτάνω από την Τραχυπέδουλα. Είμαι Τουρίστρια και κατοικώ σε πολυσύχναστον δρόμο της «ανεπτυγμένης» Τουριστικής περιοχής Λεμεσού. Προχθές, ημέραν βροχερήν και κρύαν, εκάθισον εις την κλίνην μου σκεπτόμενη περί Τραχυπέδουλας και Τραχυπεδουλιανών. Διά να μου περάσει η θλίψις, το μαγνητόφωνον ήνυξεν και εις βεράνταν ενοικιασθέντος διαμερίσματος έβγηκον. Και εις ώτα εμού, ήρθεν φωνή εξ του ραδιοφώνου, τραγουδίσαντας τραγούδιον, Νικόλα Ασημου, «Ο Άτριχος Πίθηκος».

Εθεάθην τότε κάτωθεν βεράντας ο μπακάλης περιοχής ταύτης. Πίθηκον μου εθύμιζεν μεν, αλλά ουκ έστιν άτριχος. Πίθηκος τριχωτός ήτον ο μπακάλης μου. Παρόλόν το κρύον ηφόρειν ξιμάσχαλον μαύρην φανέλαν, φέρειν την ευτυχην επιγραφήν, «No Problem». Από τις μασχάλες εξεχειλίζον άφθονες και σχήματος σγουρού ασπρόμαυρες τρίχες. Ήτον τόσες πολλές που σώμμαν μπακάλη αδύνατον ήτον να φανεί. Και εκάθισον αυτός εις καρέκλαν έξωθεν του μπακαλίκου, βγάζοντας υπό πούγκας κοντού παντελονιού τηλεφώνων κόκκινον και ήνυξον αντέναν ταύτου και ήρχισεν μόλις γκόμεναν αλλοδαπήνν ηντίκρυσεν, να τηλεφωνή. Γκόμενα, οφθαλμόν δεν ηγύρισεν προς τοιαύτον. Ταύτος πήδημαν πίθηκου επιχειρήσεν και ευρέθη εμπροσθεν της, δείχνοντας πως κορμίν θανατηφόρον διέθετεν, μετά τριχώματος γιώρκην και τηλεφωνικήν συσκευήν πούγκας, μαρτυρών την ευποριαν αυτού. Και εφάνην η μπακάλενα μετά θυγατρός, με δειν δειμνόν. Μπακάλης, αγάπαρον έπαιξεν και παίρνων ύφος αυστηρόν και αμετανόητον, ελάλησεν μετ θυμού: «Μαρούλα σάστην φούσταν του μωρού (της θυγατρί), φαίνεται το βρακούν του». Εδώ μια παρένθεσις: Το μωρόν είναι κάπου 15 ετών ζυγίσαντες πάνω-κάτω 100 οκάδες.

Όταν σε λίγον επήγον προσωπικώς εις μπακαλίκον δια να ηγοράση χρειαζόμενον εμπόρευμα, επλήρωσα εις μπακάλην ως συνηθώς, σχεδόν την διπλάσιαν τιμήν ταύτου αγαθού, διότι, Τουριστική περιοχή, ο καθένας μεταπουλεί εις όποιαν τιμήν γουστάρει. Δικαιον έχουν τα πλάσματα. Αλλοδαπή ήμιν, εκ Τραχυπέδουλας, Πάφου. Why not? Μπακάλης, αλλοδαπούς δικαίωμαν έχειν κλέψει και κατακλέψει, μετα εγκρίσεως νόμου. «No problem».

Επορεύθην λοιπόν, όλιγο πιο πέρα και εθεάθων εμπροσθεν μου κτηματομεσίτης μέγας, διαμερίσμαν εμού ενοικιαστής. Ενοίκιον μέγαν εξήτησον, κοροΐδον (εγώ) ενοίκιον μέγαν έδωσον και όστις σήμεραν, απένταρον πλάσμα ήμιν. Why not? Δικαίωμαν έχειν αυτός όσα θέλει νοικιάζειν, όσα θέλαιν Ξανανοικιάζειν και κλέψει και κατακλέψει, μετά εγκρίσεως νόμου, δοξης,

πατρίδος και τιμής. Και ώς εκοίταζον αυτόν ως φύλλον Τερατοσίας κλειδονιζόμενον υπό αέρος. Ηκολούθησεν μετά περιεργείας βλέμμαν ταύτου και είδον έρχοντες προς αυτόν, Αράπηδες 4 μετά τζιλαπίας και χαρτοφύλακος. Αράπηδες ταύτοι εις βλέμμαν αυτού, λίρες έστιν και αριθμοί. Ουκ έστιν πλάσματα. Και όταν Αράπηδες προς αυτόν κατέφθασον, παχουλά κόκκινα μάγουλα και μεγίως διαμέτρου κοιλία αυτού, μετά ευφράδειας εκόδωσαν. Πατήρ αυτού όμως μητε πρόσεζον ταύτην σκηνήν. Επρόσεζον πόδια εμού, διότι παντελόνιον κοντόν ηφόρουσαν και εγιάλισεν το δειν του, το μάτι του πυρίλλαν και ήμι έτρεζον μετά βιασύνης εις διαμέρισμαν ήμόν, γλυτώσιν υπό γερόντος βιασμού.

Λαλούν με Κατίναν, φτάνω που την Τραχυπέδουλαν, τι έφταιξον εις κόσμου ταύτου και κλέψεις και κατακλέψεις υμίν; Και βλέπειν αυτούς δουλεύων από πρωΐας μέχρι εσπέρας, κλέψειν και κατακλέψειν, πορευθέντες εις κλουβιον μέγαν νοητικού έκαμον ταύτοι διά αυτούς. Τι έφταιξον ήμιν, Τραχυπεδουλιανούς επεθύμησον και όχι Άτριχους και Τριχωτούς πίθηκους όποιοι έως αριθμόν και ζάμπαν βλέπον ήμιν;

Εκ Τραχυπέδουλας Πάφου φτάνω. Έλεος!!!!!!!!!!!!!!

Μόνον πράγμαν δυνατόν έστιν ποιήσων, κλέψειν ψεύτικων περηφανιαν αυτούς, σκουπίδια ποιήσαντας, μετα χαρτιού ταύτου γράψαντας.

Πάνω στη γέφυρα της βλακείας και των στεναγμών

Γιατί κοιμάσαι, πάνω σε σύννεφο χωρίς βροχή. Γιατί ανασαίνεις, πάνω σε όνειρα που στάζουν ανασφάλεια. Γιατί στο μάτι σου, αγναντεύει η θλίψη σου, την θλίψη σου. Γι' αυτό θα πάω να κοιμηθώ.

Θα περιμένεις τη φανταστική, Αφροδίτη σου. Θα παραμονεύεις μυστικά τον άγνωστο έρωτα, φορτωμένο με ηλιοβασιλέματα και χώρες ουτοπίας. Κάτι «καλύτερο» θα ζητάς. Για κάτι καλύτερο θα κουραστείς. Θα κάθομαι παρατηρητής στη γωνία της ορατότητας, κοιτάζοντας σε. Ψυχρά πάνε τα μάτια μου. Κρύα τα χείλη μου. Εκεί έξω στην πραγματικότητα, Είναι χειμώνας. Ατάραχη η καρδιά μου. Κάπου την Ξανάκουσα αυτή την ιστορία. Θα την βλέπω σε αναπαράσταση. Τίποτα καινούργιο! Γι' αυτό θα πάω απόψε, να κοιμηθώ απ' τις δέκα.

Θα στροβιλίζεσαι στον άνεμο, των προσδοκίων σου. Ίσως τα καταφέρεις. Είδα όμως στα μάτια σου, τη θλίψη σου, την θλίψη ν' αγναντεύει. Θα σταματήσω να περιμένω. Το παιχνίδι θα τελειώσει. Θα παραξενευτώ μια μέρα, από τούτα τα απρόσμενα λόγια. Γι' αυτό θα πάω να κοιμηθώ, νωρίς απόψε.

Καληνύχτα νύχτα, θλίψη, γέφυρα των στεναγμών και της βλακείας, που σε πέρασα αγναντεύοντας, έναν πόλεμο στην άλλη όχθη. Γι' αυτό κοιμούμαι, πάνω στον Ξύπνιο μου. Γι' αυτό γελώ μέσα στον ύπνο μου. Είναι γιατί περιμένεις, ότι περιμένω. Αυτό που δεν θέλει, ναρθεί σε μας. (.)

Στέλλα

Η ΚΡΥΦΗ ΑΝΑΣΣΑ ΤΩΝ ΓΗΠΕΔΩΝ

ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΥΠΡΟ ΡΕ ΓΑΜΩΤΟ

ή ίντα έξυπνο πουλί ο βάτραχος α;

ΤΑ ΟΙΔΙΟΠΟΔΕΙΑ ΚΑΙ ΤΑ ΕΘΝΙΚΑ ΑΠΩΘΗΜΕΝΑ

«Ίσως είναι σημάδι τραγικής ειρωνίας το γεγονός ότι οι Κύπριοι υποχρεούνται όλο και συχνότερα να διαμορφώσουν αυτονομημένη, αποσπασμένη «εθνική συνείδηση» προπάντως μέσα από τις ποδοσφαιρικές αναμετρήσεις με μια «μητέρα» που δεν τους έδωσε ποτέ πολλές ευκαιρίες να τη θεωρούν κάτι περισσότερο από «μητριά».

Από παλιά, πάντως, όταν κάποιες ομάδες κατέβαιναν στο νησί για να αντιμετωπίσουν κυπριακές, οι Ελλαδίτες στρατιώτες συνωστίζονταν στις εξέδρες των γηπέδων για να εκλιπαρήσουν εν χορώ «Ελλάς, Ελλάδα θυμίσου μας και εμάς» αποσαφηνίζοντας ότι νοιώθουν ξένοι αλλοεθνείς υπηρετώντας στην Κύπρο».

Σχόλιο του Παντελή Μπουτσάκη στην καθημερινή για το ΑΠΟΕΛ - ΑΕΚ.

Πολλά και διάφορα είδαμε και ακούσαμε τον τελευταίο καιρό για τη βία στα γήπεδα. Ένα κοινωνικό φαινόμενο που πάντα υπήρχε σαν εκτόνωση ή σαν κρυφή αλήθεια του τι κοιβαλάει ο καθένας απ' την κοινωνία στο γήπεδο. Μια μερίδα του κόσμου που πηγαίνει σε ένα ποδοσφαιρικό αγώνα, με αφορμή την «αγάπη προς την ομάδα», όταν κρίνει πως έγινε αδικία εις βάρος της, εκτονώνεται βίαια, σε όποιον τους την βαρέσει. Σε μπάτσους, διαιτητές, αντιπάλους ή και σε υλικά πράγματα: αυτοκίνητα, μαγαζιά κλπ. Γιατί; Ίσως διότι εκεί έχουν την ευκαιρία, μέσα στην ανωνυμία του πλήθους, να εκφράσουν τι νιώθουν για την κοινωνία. Δεν είναι τυχαίο, το ότι φωνάζουν τους μπάτσους, δολοφόνους και γουρουνία. Είναι ίσως ο μόνος τρόπος να εκτονωθούν, χωρίς να συλληφθούν, χωρίς να φανερωθούν σαν άτομα. Λένε πράγματα, που αν τα ξεστόμιζαν φανερά σαν άτομα, θα τις έτρωγαν σαν άτομα, θα τις έτρωγαν άγρια και μάλιστα θα συλλαμβανόνταν. Εκεί έχουν την ευκαιρία να τα πουν χωρίς φόβο. Ε, και αν τύχει να τους τσακώσουν, το ξύλο με τους πολλούς «εν πιο γλυτζήνη». Και δικαιολογία τους. «Η ομάδα» βέβαια. Ερχονται λοιπόν οι αστυνομικοί, τα καλά παιδιά, να σταματήσουν τη βία ...με τη βία. Είναι πιο εύκολο και προτιμούν τον «εύκολο τρόπο».

Εκτός από την αύξηση της γενικότερης έντασης στα κυπριακά γήπεδα ξύλο πολύ «έπιεσε» και στον αγώνα μεταξύ ΑΕΚ-ΑΠΟΕΛ στην

Αθήνα, τελευταίως. Ουσιαστικά η ένταση που δημιουργήθηκε γύρω από εκείνο τον αγώνα ήταν η κορυφαία στιγμή της ποδοσφαιρικής ψύχωσης και παρεξήγησης. Γιατί δεν ήταν απλά εκτόνωση έγινε και εθνικό το θέμα. Ανάλογα επεισόδια έγιναν και παλαιότερα στην Κύπρο βέβαια, όπως στην ματς ΑΠΟΕΛ-ΑΕΛ του '88, (ξύλο, βρισιές, συγκρούσεις) και συμβαίνει και τώρα. Κάθε κοινωνία έχει τα απωθημένα της, τι να κάνουμε; Τότε άρχισαν και οι δημοσιογράφοι μας να ανακαλύπτουν «κυκλώματα χουλιγκανισμού» στην Κύπρο. Οι «άλλοι» όμως, αυτή τη φορά δεν είδαν το όλο ζήτημα σαν κοινωνικό φαινόμενο. Συμπέρασμα; «Οι ΑΕΚ-τζήδες ατίμασαν το Ελληνικό έθνος» με την συμπεριφορά τους προς τους Κυπρίους, που πήγαν να μοιραστούν με τους αδελφούς τους τον πόνο της χαμένης πατρίδας (Οι ΑΕΚτζήδες είναι πρόσφυγες από την Κων/πολη). Και όμως, ω φρίκη, ω ντροπή και οδύνη, οι πονεμένοι αδελφοί, δεν δίστασαν να δώσουν στα συγκινημένα αδελφά τους, ένα «καλό σέρι ξύλο», όπως το λέμε στα Κυπριακά. Κι' ενώ οι ΑΕΚ-τζήδες ζητούσαν προστασία από την ΟΥΕΦΑ, όταν θα ερχόντουσαν στην Κύπρο για τον επαναληπτικό, διότι άκουσαν για αιματοχυσίες και ξύλο που τους περίμενε, εκπληκτικοί άκουσαν τους Έλληνες αδελφούς Κυπρίους, να δονούν τις κερκίδες του Μακάρειου, ενώ διεξάγονταν ο αγώνας, φωνάζοντας ηρωικά, (σίγουρα ηρωικά μετά από τόσο ξύλο που έφαγαν) πως η Κύπρος είναι ελληνική. Φανταστείτε δηλαδή, αν δεν ήταν ελληνική τι θα γινόταν, όταν έπαιζαν στην

Εισαγωγικό:

Βία, έκφραση και Δημόσιος χώρος

Σε μια κοινωνία όπου ο δημόσιος λόγος (πολιτικός, λογοτεχνικός, δημοσιογραφικός) αποφεύγει με τόσο φανατικό τρόπο να πιάσει (ή έστω να εκφράσει) τον πραγματικό σφυγμό των ανθρώπων, τα απωθημένα και οι κρυφοί ψιθυροί της κοινωνίας παραμένουν ακόμα στους ανοιχτούς δημόσιους χώρους της προσωπικής εμπειρίας. Στα καφενεία, στα γήπεδα, στις συγκεντρώσεις των γυναικών στις αυλές των σπιτιών για τον απογευματινό καφέ.

Τα γήπεδα ήταν και είναι ο πρωταρχικός χώρος κοινωνικής συνάθροισης, έκφρασης και εκτόνωσης στα πλαίσια του θεάματος. Δεν υπάρχει τίποτα για να ηρωποιήσεις. Είναι ένα γκέττο. Όπως τα γκέττο στα οποία είναι εγκλωβισμένη η κυπριακή διάλεκτος. Και όμως, αυτό το γκέτο εκφράζει τις πραγματικές πολιτικές και ιδεολογικές διαμάχες, με τη φωνή των καθημερινών ανθρώπων, για δεκαετίες τώρα. Οι εξευτελισμένοι εθνικόφρονες του '74 επέμεναν να ανεμίζουν την ελληνική σημαία και να φωνάζουν «η Κύπρος είναι Ελληνική» μόνο στα γήπεδα, τη δεκαετία του '70. Και είναι στα γήπεδα που απέναντι κερκίδα ανεμίζει τη δεκαετία του '80 και του '90 την κυπριακή σημαία, σύμβολο βαθύτερων πολιτιστικών αλλαγών στην κυπριακή κοινωνία.

Ο επίσημος λόγος σιωπά και περιμένει τις εκλογές για να μαντρώσει τους οπαδούς - πρόβατα-ψηφοφόρους. Γι' αυτόν η κυπριακή κοινωνία είναι ακόμα παγωμένη στη δεκαετία του 40-50.

Σ' αυτά τα πλαίσια η απότομη άνοδος της βίας στα γήπεδα το '92 ίσως να είναι εκφραστική βαθύτερων διαδικασιών στην Κυπριακή κοινωνία. Γιατί το γήπεδο είναι το βαρόμετρο της ανδρικής, τουλάχιστον, κουλτούρας εδώ πέρα. Χούλιγκανς δεν υπάρχουν στην Κύπρο - τουλάχιστον με την κλασική έννοια του Ευρωπαϊκού φαινομένου. Να εκφράσει άραγε αυτή η οργή των φιλάθλων και η διάθεση καταστροφής, βαθύτερα ρήγματα;

Σίγουρα ο αγώνας που σφράγισε το 1992 ήταν η αντιπαράθεση ΑΕΚ-ΑΠΟΕΛ. Εκτός του Ιστορικού γεγονότος ότι συνένωσε τους Ομονοιάτες και τους Αποελιστές ήταν και ένας παράδοξος συμβολικός λόγος για τις σχέσεις Κύπρου - Ελλάδας ή ίσως καλύτερα για τις σχέσεις της Κυπριακής Εθνικοφροσύνης με το «εθνικό κέντρο». Γι' αυτό 'αλ'λωστε και η κυριοποίηση του «ρε γαμώτο». Το κείμενο που ακολουθεί είναι απλά ανίχνευση... ειρωνική ίσως αλλά και συμπονετική για αυτούς που πίστεψαν τα ψεύτικα λόγια τα μεγάλα.

Αθήνα. Κάτι παρόμοιο με τον Ελληνοτουρκικό πόλεμο του 1821. Ευτυχώς όμως που οι δικοί μας τις έτρωγαν και επέμεναν πως είναι Έλληνες. Ίσως αν δεν επέμεναν, να τους περνούσαν για Τούρκους και να τους σκότωναν.

Φυσικά, δεν ξέρω αν ο Κύπριος «Πενολτακίας» Στέφανος, την ώρα που τις έτρωγε από τους Ομονοιάτες στον γνωστό αγώνα ΑΠΟΛΛΩΝ-ΟΜΟΝΟΙΑ, θα γλύτωνε μερικές ξυλιές, αν φώναζε κι αυτός πως ήταν Έλληνας. Απεναντίας, νομίζω πως θα τις έτρωγε παραπάνω από τους Ομονοιάτες. Ενώ οι ΑΕΚτζήδες, έδειξαν κάποια μικρή κατανόηση στις απεγνωσμένες φωνές των ΑΠΟΕΛιστών.

Ας αναφέρω όμως, και κάτι πολύ αξιοπρόσεκτο. Οι Έλληνες ΑΠΟΕΛΙΣΤΕΣ στον τελικό με την ΑΕΚ στο Μακάριο, κρατούσαν πανών, το οποίο έφερε την εξής «ιστορική επιγραφή»:

«ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΥΠΡΟ ΡΕ ΓΑΜΩΤΟ». Καλά που τόλμησαν τα παιδιά, να βάλουν την παραστρατημένη θυγατέρα, πάνω από την «προστάτιδα μητέρα», μια φορά. Ίσως είναι η αρχή της αποδοχής της άσπτης κόρης. Ποιός ξέρει;

Και μια τελευταία παρατήρηση: Το «νικάμε, νικάμε, αλλά σας αγαπάμε» ακούστηκε από τους ΑΕΚτζήδες στον αγώνα αυτό, όταν προηγούνταν με 1-0 από το ΑΠΟΕΛ. Ε, είδες κύριε που καλόπιασμα οι καλαμαράδες, άμα έκυριαν μέσα; Λαλούν σου νικούμεν, είμαστεν τζάκι στην Κύπρον, εν ώρα που ενα τις φάμεν, εν την γλυτάνουμεν. «Ίντα έξυπνον πουλλίν ο βάτραχος α».

Τζιμς+Στέλλα

Η αναβίωση του θρησκευτικού αισθήματος θα μπορούσε να αγνοηθεί από την πραγματικότητα - πράξη ίσως παράλογη αλλά ίσως και καταννητή με τα σημερινά κοινωνικά δεδομένα. Η μονοδιάστατη ερμηνεία ωστόσο δεν βοηθά. Αν παρακολουθήσει κανείς αυτή την αναβίωση σε παγκόσμια κλίμακα σίγουρα δεν θα βρει μια κοινή, σταθερή ερμηνεία για τις ποικίλες εκφράσεις του φαινομένου: τη «θεολογία της Απελευθέρωσης» στη Λατινική Αμερική, το «νέο-παγιασισμό» και τον «πνευματισμό» διαφόρων κινημάτων της Βόρειας Αμερικής (Ειρήνης, Ινδιάνων, Φεμινιστικό), τη νεο-ορθόδοξη, τον ισλαμικό ριζοσπαστισμό κ.λ.π. Ο Σαβόπουλος μέσα από την νεορθόδοξη κατέληξε στο νεοφασισμό. Ταυτόχρονα όμως δεν μπορούμε να αγνοήσουμε ότι αυτή η πορεία δεν είναι αναγκαστικά νομοτελειώσιμη. Υπάρχουν άτομα του «χώρου» που μεταπήδησαν στη νεορθόδοξη προσπάθοντας να ταυτίσουν τον αντι-εθνικισμό με το «Αγαπάτε αλλήλους». Αν αυτό είναι εφικτό μέσα στα πλαίσια των νεορθόδων κυκλωμάτων θα το δείξει ο χρόνος. Πέρα απ' αυτό, ωστόσο, ο λόγος της νεορθόδοξιας είναι ενδιάφερόν να αναλυθεί γιατί ακριβώς οικειοποιείται τον κριτικό λόγο της αμφισβήτησης της δεκαετίας του '60 για άλλες διαστάσεις εμπειρίας και ύπαρξης. Τι σημαίνει αυτή η οικειοποίηση (που λειτουργεί και σαν γέφυρα για άτομα του «χώρου» για να περάσουν στη νεορθόδοξη); Μήπως υπάρχει πραγματικά μια καταπιεσμένη «κοινωνική παράδοση» της Ανατολής που επανεκφράζεται στη νεορθόδοξη ή μήπως πρόκειται απλά για παλιό κρασί σε νέα μπουκάλια; Η μήπως πρόκειται για βαθύτερες διαδικασίες κοινωνικής μεταλλαγής;

Το Τραίνο ήταν πάντα ένα αθεϊστικό έντυπο. Ένα από τα πρώτα του άρθρα άλλωστε είχε το χαρακτηριστικό τίτλο «Έξω ο Θεός από την Κύπρο». Σ' αυτά τα πλαίσια υπήρχαν (δικαιολογημένες ίσως) αντιδράσεις για αυτό το διάλογο. Αποφασίσαμε ωστόσο να προχωρήσουμε στην οργάνωση του αφιερώματος για τους Ιστορικούς-κοινωνικούς και προσωπικούς (στο βαθμό που είμαστε φίλοι με άτομα που ανήκουν στο νεορθόδοξο χώρο) λόγους που αναφέρονται πιο πάνω αλλά και γιατί το άρθρο του Γ. Κυθραιώτη που γράφτηκε για αυτό το διάλογο είναι πραγματικά εξαιρετικό. Μπορεί κανείς να διαφωνήσει αλλά δεν μπορεί να το αγνοήσει. Εκφράζει με σαφήνεια μια οπτική γωνία και μια στάση ζωής που απαιτεί πλέον διάλογο και κριτική από τη σκοπιά του αθεϊστικού-κριτικού-ανθρωπιστικού λόγου. Η σκοπιμότητα αυτού του διαλόγου βέβαια δεν είναι να αποδειχθεί το σωστό ή το λάθος. Αντίθετα ο στόχος είναι η δημιουργία ενός πραγματικού διαλόγου για τη σημασία της πνευματικής εμπειρίας για την κοινωνία και για τον κριτικό-ριζοσπαστικό λόγο. Κατά συνέπεια, αν υπάρχουν σχόλια για τις απόψεις που δημοσιεύονται εδώ θα δημοσιευτούν στο επόμενο τεύχος. (Φτάνει να τα πάρουμε γραπτά και όχι προφορικά ως συνήθως).

Ο διάλογος με ένα άρθρο από την νεορθόδοξη και ένα από την αθεϊστική κριτική οπτική γωνία (μαζί με ένα σχόλιο για την ανωτερότητα του δωδεκαθέου) έγινε με άδεια την ερώτηση δίπλα (βλ. ένθετο) που επικεντρώνεται ιδιαίτερα στο πέρασμα ατόμων του «χώρου» στη νέα θρησκευτικότητα ή απλά την ορθόδοξη όπως θα έλεγε και ο Γ. Κυθραιώτης.

Ο ΖΩΗΤΑΝΟΣ ΘΕΟΣ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΙΑΣ

Γιώργος Κυθραιώτης

1. Στην ερώτηση περιέχονται πολλά επιμέρους ερωτήματα στα οποία θα προσπαθήσω να απαντήσω κατά σειρά:

- Για την «αναβίωση του θρησκευτικού αισθήματος παγκόσμια»:

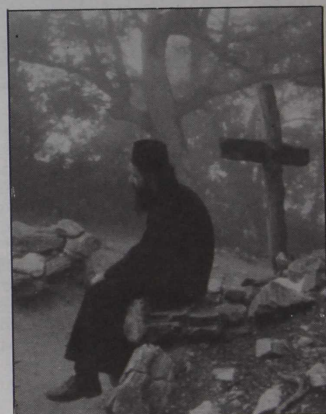
Όταν μιλούμε για «αναβίωση», αναφερόμαστε σε κάτι που είχε πεθάνει και τώρα ξαναζεί, ανα-βιώνει. Κάτι τέτοιο όμως, δεν συμβαίνει με αυτό που αποκαλείς «θρησκευτικό συναίσθημα». Δεν υπήρξε θάνατος του «θρησκευτικού αισθήματος», ούτε και κάποια ιδιαίτερη αναζωπύρωση του στις μέρες μας η οποία να είναι διαφορετική από οποιαδήποτε άλλη εποχή. Η διαπίστωση για «αναβίωση» - και η έκπληξη που εκφράζουν τα αγγλοαμερικανικά περιοδικά όταν ασχολούνται μαζί της - προέρχεται μάλλον από μια πεποίθηση, την οποία η Δύση κατάφερε να εδραιώσει στους δυο τελευταίους αιώνες, ότι τάχα έχει παρέλθει η εποχή της μη ορθολογιστικής γνώσης. Πεποίθηση που κατάγεται, ως γνωστόν, από την Αναγέννηση και το Διαφωτισμό και δείχνει καθαρά την εσωτερική κρίση της παπικής Ευρώπης. (Τα αίτια που οδήγησαν την Ευρώπη στην ανάπτυξη αυτής της πεποίθησης, είναι ένα άλλο τεράστιο θέμα, που πρέπει να συζητηθεί ξεχωριστά!)

Η Δύση προσπάθησε δια πυρός και σιδήρου να υποτάξει και να καταστρέψει όλους τους πολιτισμούς που δεν βασιζόνταν στον ορθολογισμό. Παρ' όλες τις γενοκτονίες απέτυχε παταγωδώς. Διότι οι αξίες του Διαφωτισμού κατέρρευσαν εκ των ένδον. Οι πιο άγριες αμφισβητήσεις του Ευρωπαϊκού πνεύματος έγιναν από μέσα. Μέσα σ' αυτή την ατμόσφαιρα της κατάρρευσης, η Δύση συνειδητοποίησε ξαφνικά πως παρ' όλες τις προσπάθειες, δεν μπόρεσε να επιβάλει τις αξίες του Διαφωτισμού ως παγκόσμια κουλτούρα. Αντί λοιπόν να παραδεχτεί πως ο ευρωπαϊκός 19ος αιώνας δεν ήταν παρά ένα θλιβερό διάλειμμα μέσα στην παγκόσμια ιστορία, έρχεται να ξαναδεί αυτό που ήταν πάντα εκεί, και να μιλήσει για «αναβίωση».

Δεν υπάρχει «αναβίωση», υπάρχει αποτυχία της Δύσης να στήσει τη μεταφυσική διάσταση του πολιτισμού.

Πέρα απ' αυτά, προσωπικά πιστεύω ότι η ανάπτυξη του ριζοσπαστικού ισλαμισμού όπως και τα κινήματα που αναφέρεις του «κοινότητων βάσης», της «θεολογίας της απελευθέρωσης» κλπ, δεν αποτελούν φαινόμενα - θρησκευτικά, αλλά μάλλον πολιτικά. Οφείλονται μάλλον στο ό,τι η ιδεολογία του εθνοφυλετισμού - ιδεολογία ευρωπαϊκή - κατάφερε να ξεπεράσει τα όρια του δυτικού κόσμου και να εισδύσει σε κοινωνικούς σχηματισμούς πέραν της Ευρώπης. Η έξαρση του Ισλάμ είναι εθνικιστική, δεν είναι θρησκευτική. Μετά το πέρας της αποικιοκρατίας, βλέπουμε σ' όλο τον αραβικό κόσμο να πέφτουν οι παραδοσιακές μοναρχίες και τη θέση τους να παίρνουν στρατιωτικές δικτατορίες - στελεχωμένες από

Φαίνεται να υπάρχει μια αναβίωση του θρησκευτικού αισθήματος παγκόσμια. Μπορεί κανείς να τη δει σχεδόν παντού. Απ' τον «ριζοσπαστικό μουσουλμανισμό» μέχρι τον «ριζοσπαστικό» (fundamentalist για την ορολογία) Χριστιανισμό ορισμένων προτεσταντικών αιρέσεων στις ΗΠΑ, ή την αντίδραση στον Πάπα ανάμεσα στους καθολικούς των αριστεριζόντων «κοινοτήτων βάσης» στην Λατινική Αμερική κ.ο.κ. Σ' αυτά τα πλαίσια φαίνεται να υπάρχει μια τάση αναβίωσης και στον Ορθόδοξο κόσμο - μια τάση που ονομάστηκε νέο ορθόδοξο ρεύμα. Απ' ότι έχω καταλάβει υπάρχει μια μυστήρια ισορροπία και εδώ όπως και αλλού - δηλαδή ενώ υπάρχει ένα ρεύμα αναβίωσης ή ίσως και επανερμηνείας εντούτοις υπάρχει μια άρνηση ότι αυτό το ρεύμα είναι κάτι το «νέο». Υπάρχει μια άρνηση δηλαδή, να γίνει αποδεκτό το γεγονός ότι η προσχώρηση νέων ατόμων από μια ανθρωπιστική παράδοση στη θρησκεία οφείλεται σε μια νέα οπτική γωνία. Δηλαδή, για να το θέσω και πιο απλά και προσωπικά, πως μπορεί κάποιος που έφαγε στη μάπα τα κατηχητικά, τους χριστοuhlάδες και τις παναγίες και είχε φτάσει στο σημείο να τα απορρίψει, να γίνει άθεος, αναρχικός, κομμουνιστής (κάτι το οποίο στηρίζεται στην ανθρωπιστική φιλοσοφία) και μετά ξαφνικά να επιστρέψει στην θρησκεία, να πηγαίνει στο Άγιο Όρος κ.ο.κ. Τι έγινε; Ανακάλυψε ότι έκανε λάθος όλα αυτά τα χρόνια (άσματος γιος ας πούμε) ή είδε κάποιο «νέο φως»; Απλά δεν γίνεται να είναι και τα δυο.

δυτικοτραφείς δικτάτορες. Ο ριζοσπαστικός Ισλαμισμός του Καντάφι, των Χισπολάχ, του Άσσαντ, δεν είναι παρά ευρωπαϊκός εθνικισμός του μεσοπολέμου με ένδυμα αραβικό. Η περσική επανάσταση είναι περισσότερο γαλλική παρά ισλαμική (βλ. κινήματα γαλλικής επανάστασης). Εξάλλου, πάλι, εκείνοι που βλέπουν παντού «αναβίωση» του Ισλάμ, είναι τα δυτικά μέσα ενημέρωσης, προσπαθώντας να δώσουν μια «σκοταδιστική» χροιά σε πολιτικά κινήματα που έχουν βάσεις εκκοσμιευμένες και ιδιότυπα εθνικιστικές.

Τέλος, πιστεύω ότι υπάρχει πράγματι μια έξαρση θρησκευτικότητας στις μέρες μας, την οποία όμως εντοπίζω περισσότερο στις δυτικές χώρες παρά στις ισλαμικές ή τη Λατινική Αμερική. Παρά τις πομπώδεις «αντιθρησκευτικές» διακηρύξεις του, ο δυτικός κόσμος είναι γαντζωμένος στις θρησκείες και στη θρησκευτικότητα περισσότερο από κάθε άλλον πολιτισμό. Θρησκεία της οικονομίας, θρησκεία του μαρξισμού, θρησκεία του ορθολογισμού, της επιστήμης, της ιατρικής. Τα φαινόμενα αυτά (ιδιαίτερα το φαινόμενο της δυτικής επιστήμης) αποτελούν καθαρωτάτες θρησκευτικές επενδύσεις με όλα τα επακόλουθα. Θρησκευτικά φαινόμενα με την πιο πρωτόγονη έννοια, παράγωγα του παπισμού και της Μεταρρύθμισης. Αυτή την φανατική θρησκευτικότητα ο δυτικός άνθρωπος προσπαθεί να την αρνηθεί με κάθε τρόπο και να την διαχωρίσει από τη θρησκευτικότητα άλλων λαών. Στην ουσία πρόκειται για το ίδιο πράγμα, μόνο που η Δύση ονομάζει τις θρησκείες της «αντικειμενικές επιστήμες».

Ένας από τους κύριους λόγους που η Δύση δυσκολεύεται να δεχθεί το Χριστιανισμό είναι ακριβώς γιατί η συλλογική της συνείδηση είναι βαθειά θρησκευτική. Όμως θρησκεία και Χριστιανισμός είναι ασυμβίβαστα γιατί ο Χριστιανισμός, η Ορθοδοξία, θέτει τέρμα στην εποχή των θρησκειών.

- Για την τάση αναδίωξης στον Ορθόδοξο κόσμο:

Το πνεύμα του Χριστιανισμού παραμένει αναλλοίωτο μέσα από την παράδοση και τη μαρτυρία που δίνουν με τη ζωή τους οι Άγιοι. Το κατά πόσον οι διάφορες εποχές καταφέρνουν να προεκτείνουν αυτό το πνεύμα μέσα στις κοινωνικές δομές και τα ιστορικά δρώμενα, εξαρτάται τελικά από την ίδια τη θέληση των ανθρώπων. Αν λοιπόν υπάρχει πράγματι σήμερα εντονότερο ενδιαφέρον σε διάφορες χώρες για την Εκκλησία, αυτό δείχνει μια συνειδητή στροφή κάποιων ανθρώπων προς την, έτσι κι αλλιώς, ζώσα παράδοση της Εκκλησίας.

Επομένως η ισορροπία την οποία ονομάζεις «μυστήρια» σε σχέση με αυτό που μερικοί ονομάζουν «νεορθόδοξο ρεύμα» δεν είναι και τόσο μυστήρια. Κάποιοι που αναθερμαίνει τις σχέσεις του με την Ορθοδοξία δεν διαφέρει από κάποιον ο οποίος είχε ανέκαθεν στενή σχέση. Έτσι είναι φυσικό να αρνούνται κάποιον τον τίτλο του «νεορθόδοξου». Δεν υπάρχουν «νέοι» και «παλιοί» Ορθόδοξοι - όπως νέοι και παλιοί μαρξιστές. Η Ορθοδοξία είναι μια. Τώρα, αν κάποιος φτάνει νωρίς ή την δωδεκάτην, είναι πάντα Ορθόδοξος από τη στιγμή που φτάνει. Τό ο, τι κάποιον νέο άνθρωπο με ουμανιστική παιδεία επαναβρίσκουν σήμερα την Εκκλησία δεν σημαίνει ότι υπήρξε αλλαγή στην Εκκλησία για να «χωρέσουν» κι αυτοί, αλλά ακριβώς το αντίθετο. Οι άνθρωποι αυτοί μπαίνουν στην εκκλησία για να αλλάξουν οι ίδιοι, όχι για να αλλάξουν την εκκλησία.

Για την «απόρριψη» και την «επιστροφή»:

Το πως κάποιος που απέρριψε αυτό που του σέρβιραν κάποιος ως Χριστιανισμό και έγινε άθεος, αναρχικός, κομμουνιστής, επιστρέφει ξανά στην Εκκλησία είναι βέβαια ένα βαθύ προσωπικό μυστήριο, αλλά δεν πρέπει να μας εκπλήττει. Ο «Χριστούλης» της κοινωνικής συμβατικότητας, ο παροπλισμένος και ακίνδυνος, δεν είναι παρά μια θρησκευτική ιδεολογία, την οποία μπορεί η κάθε εποχή να τροποποιεί κατά το δοκούν. Όμως η Εκκλησία βρίσκεται στον αντίποδα αυτού του παροπλισμού.

Ένας από τους κύριους λόγους που η Δύση δυσκολεύεται να δεχθεί το Χριστιανισμό είναι ακριβώς γιατί η συλλογική της συνείδηση είναι βαθειά θρησκευτική. Όμως θρησκεία και Χριστιανισμός είναι ασυμβίβαστα γιατί ο Χριστιανισμός, η Ορθοδοξία, θέτει τέρμα στην εποχή των θρησκειών.

Ο Χριστός αποτελεί μια βόμβα στα θεμέλια του κόσμου, γιατί καλεί σε μια επανάσταση που είναι πολύ πιο δύσκολη και πιο αιματηρή από κάθε κοινωνική εξέγερση: την εσωτερική επανάσταση. Όταν λοιπόν κάποιος απορρίπτει αυτό το «Χριστούλη» των θρησκευτικών ιδεολογιών δεν σημαίνει κατ' ανάγκην ότι κινείται μακριά από το Χριστό αλλά ότι ίσως κάνει ένα βήμα πιο κοντά. Όταν ο Νίτσε έλεγε πως «πέθανε ο Θεός», είχε υπόψη του τον σαδιστή και τιμωρό Θεό της προτεσταντικής Γερμανίας, δηλαδή ένα είδωλο στο οποίο επενδύθηκε όλη η νοσηρότητα μιας εποχής. Αν τέτοιος ήταν ο Θεός λοιπόν, ένα ανθρωπομόρφο είδωλο, καλά έκανε και πέθανε. Πολλές φορές, η άρνηση του Θεού, ο αθεϊσμός, δεν είναι άρνηση του Θεού, αλλά ενός θρησκευτικού είδωλου. Γι' αυτό ένας τέτοιος «άθεος», που αναζητεί την βαθύτερη αλήθεια πέρα από τις κοινωνικές συμβατικότητες, είναι σίγουρα προτιμότερος από έναν αδιάφορο, ή ακόμα κι έναν εκ συνηθείας-ασυνειδητο-θρήσκο. Εξάλλου, η αναζήτηση της αλήθειας είναι μια συνεχής πορεία ανατροπών των πεποιθήσεων, των ψευδοισθημάτων και εντέλει του εαυτού μας - εφόσον είναι ειλικρινής.

Για την «επιστροφή» από την ουμανιστική παιδεία στο Χριστιανισμό:

Έχεις δίκιο κατ' αρχήν στο ό, τι δεν μπορεί κάποιος να είναι ουμανιστής και Χριστιανός ταυτόχρονα. Στον ουμανισμό - θεωρία περιορισμένης γεωγραφικής και χρονικής έκτασης που ο δυτικός ιμπεριαλισμός προσπαθεί να την επιβάλει παντού - το μέτρο των πάντων είναι ο άνθρωπος. Στα πλαίσια του ουμανισμού η ανθρώπινη συνείδηση αποτελεί απόλυτη - θρησκευτική δηλαδή - αξία. Ο αισθητός κόσμος υπάρχει εφόσον είναι κατανοητός από τη συνείδηση. Το μέρος εκείνο του κόσμου που δεν είναι κατανοητό θεωρείται ως δονητικά κατανοησιμο, εφόσον η ανθρώπινη συνείδηση προχωρεί και διευρύνεται. Στον ουμανισμό λοιπόν, δεν είναι αποδεκτές πραγματικότητες που μας ξεπερνούν.

Στο Χριστιανισμό αντίθετα το μέτρο των πάντων είναι ο Θεάνθρωπος. Και όχι μόνο μέτρο, αλλά και στόχος των πάντων. Ο άνθρωπος καλείται να συμμετάσχει σ' ένα επίπεδο υπαρξης (όχι απλώς κατανόησης) που είναι Θεάνθρωπινο. Ο Χριστιανός δέχεται ότι υπάρχουν πραγματικότητες που είναι πέραν των ορίων της συνείδησης του. Βρίσκεται όμως σε διαρκή προσωπικό διάλογο με το Θεό ο οποίος του παρέχει τη δυνατότητα μετοχής στις ενέργειες του, επομένως και υπέρβασης των ορίων της συνείδησης και άρα κατανόησης του μυστηρίου του κόσμου. Επομένως ο βαθμός κατανόησης εξαρτάται από το πόσο βαθειά είν' η σχέση του ανθρώπου με το Θεό.

Έτσι λοιπόν το πέρασμα από τον ουμανισμό στο Χριστιανισμό είναι πέρασμα από μια θρησκεία σε μια Κοινωνία πιστευόντων. Αυτό που χωρίζει τον ουμανισμό από τον Χριστιανισμό είναι ότι ο πρώτος είναι

Ο ΑΔΥΝΑΤΟΣ ΕΡΩΤΑΣ ΣΑΝ ΜΗΝΗΜΗ ΤΟΥ ΧΑΜΕΝΟΥ ΠΑΡΑΔΕΙΣΟΥ

ή
Η «ΠΤΩΣΗ» ΣΑΝ ΑΥΤΟΘΕΣΟΡΙΑ ΚΑΙ ΣΠΟΥΔΗ ΣΤΗ ΓΝΩΣΗ ΤΩΝ ΤΡΟΠΩΝ ΖΩΗΣ

Γνωρίζουμε τον Ερωτα μόνο στην απόσταση της αποτυχίας. Πριν την αποτυχία δεν υπάρχει γνώση ή γνώση έρχεται πάντα μετά την βρώση του καρπού. Σε κάθε έρωτα ξαναζει η εμπειρία της γεύσης του παραδείσου και της απώλειας του παραδείσου. Σπουδάζουμε τον έρωτα μόνο εξόριστοι από την πληρότητα της ζωής που αυτός χαρίζει. Στην εμπειρία του Ερωτα είμαστε όλοι πρωτόπλαστοι. Η πείρα των άλλων δεν μας μαθαίνει τίποτα για τον έρωτα. Είναι για μας το αρχέγονο και μέγιστο μάθημα της ζωής, η αρχέγονη και μέγιστη εξαπάτηση. Μέγιστο μάθημα γιατί σπουδάζουμε στον έρωτα τον τρόπο της ζωής. Και μέγιστη εξαπάτηση, αφού αυτός ο τρόπος αποδεικνύεται ανέφικτος για την ανθρώπινη φύση μας.

Η ανθρώπινη φύση μας (αυτό το ακαθόριστο κράμα της ψυχής και του κορμιού μας) «ξέρει», με φοβερή οξυδερκεία πέρα από νοήματα, πως η πληρότητα της ζωής κερδίζεται μόνο στην αμοιβαιότητα της σχέσης. Στην αμοιβαία ολοκληρωτική αυτοπροσφορά. Γι' αυτό και επενδύει η φύση μας στον έρωτα όλη την απύθμενη διψή της για ζωή. Διψή του κορμιού και της ψυχής μας.

Μετά την αποτυχία ξέρουμε ότι ο έρωτας είναι ο τρόπος της ζωής, αλλά τρόπος ανέφικτος για την ανθρώπινη φύση μας... Η απώλεια του παραδείσου δεν είναι ποτέ ποινή, είναι μόνο αυτοεξορία. Τον τρόπο ζωής τον σπουδάζουμε πάντοτε σαν χαμένο παράδεισο».

Χρήστος Γιανναράς
«Σχόλιο στο Λόγα Λογμάτων»

θρησκεία (ανθρωποκεντρικός καθορισμός ενός καλού και ενός κακού), ενώ ο δεύτερος Κοινωνία (Εκκλησία-σύναξη, κοινωνία). Στην Εκκλησία δεν υπάρχει οντολογικά το κακό. Υπάρχει η ελεύθερη επιλογή του καθενός να θέλει ένωση ή χωρισμό από το Θεό. Δηλαδή ακόμη και ο σατανάς δεν υφίσταται οντολογικά ως κακός αλλά επέλεξε συνειδητά τον χωρισμό από το Θεό - απόφαση την οποία σεβεται ο Θεός. Αν αύριο η απόφαση αυτή μεταβληθεί ο «κακός» δεν είναι πια κακός.

Αρα αυτός που μεταβαίνει από την ανθρωπιστική στη Χριστιανική προσέγγιση είναι σίγουρα άνθρωπος που υφίσταται μια αλλοίωση, μια εσωτερική αλλαγή, φωτισμό αν θέλετε, και ανοίγεται από τα στενά όρια της ατομικής συνείδησης σ' ένα έρωτα του παντός, πρόσωπο με πρόσωπο.

Ο ΘΕΟΣ ΕΙΝΑΙ ΝΕΚΡΟΣ

Ανθρωπιστικός Ορθολογισμός και Θεολογία: Η προοπτική της απελευθέρωσης και οι δούλοι του Θεού

Πριν προχωρήσουμε στην ανάλυση είναι αναγκαίο νομίζω να διευκρινήσουμε ορισμένους όρους που χρησιμοποιούνται σχετικά χαλαρά και γενικόλογα αυξανοντας έτσι την ήδη υπάρχουσα σύγχυση και ασάφεια. Για περισσότερο από 2,000 χρόνια ο όρος Θεός σημαίνει μια μεταφυσική ανώτερη εξουσία πάνω από τον άνθρωπο.

Ο Εβραϊκός Θεός τον οποίον κληρονόμησαν οι Χριστιανοί και οι μουσουλμάνοι είναι ξεκάθαρα ένας αφέντης Θεός. Και ούτε ο Χριστός ούτε ο Μωάμεθ κήρυξαν ποτέ το τέλος της απόλυτης εξουσίας του Θεού.

Ούτε και οι θρησκείες που άφησαν πίσω τους αμφισβήτησαν αυτή την εξουσία - η χριστιανική παράδοση είναι γεμάτη από αναφορές στον «Κύριο» και στους «δούλους» του. Το Ισλάμ το ίδιο σημαίνει «υποταγή». Κατά συνέπεια η σημερινή προσπάθεια ορισμένων κινημάτων θρησκευτικής αναβίωσης να μας παρουσιάσουν ένα πιο γλυκό, ανθρώπινο Θεό είναι όχι απλά καινοτομία αλλά και ρήξη με την θρησκευτική παράδοση ολόκληρων χιλιετηριδίων. Και είναι ακριβώς αυτή η ρήξη που αξίζει να ερμηνευτεί και να αναγνωριστεί.

Ο δεύτερος όρος που χρειάζεται διευκρίνιση είναι ο Ορθολογισμός. Ο ορθολογισμός είναι ο κατ' εξοχήν μη-θρησκευτικός τρόπος αντίληψης, κατανόησης και παρέμβασης στην πραγματικότητα ο οποίος στηρίζεται στην δυνατότητα του ανθρώπου να συνδυάζει λογικά τα ερεθίσματα των αισθήσεων του, να θέτει στόχους και να καθορίζει τα μέσα για την επίτευξη αυτών των στόχων. Το 18ο και 19ο αιώνα ο ορθολογισμός και η επιστήμη σαν η πρακτική του εφαρμογή, εθεωρούνταν σαν το όπλο της ανθρώπινης ελευθερίας ενάντια στον σκοταδισμό και τις προκαταλήψεις. Αυτή, ωστόσο, η απελευθερωτική αιχμή του ορθολογισμού έχει περάσει σε δεύτερη μοίρα αυτόν τον αιώνα μπροστά στην απόλυτη επικράτηση ενός «επιστημονισμού» που αναδείχθηκε το ίδιο ιδεολογικός και το ίδιο πειθηρικό όργανο

Ο Εβραϊκός Θεός τον οποίον κληρονόμησαν οι Χριστιανοί και οι μουσουλμάνοι είναι ξεκάθαρα ένας αφέντης Θεός. Και ούτε ο Χριστός ούτε ο Μωάμεθ κήρυξαν ποτέ το τέλος της απόλυτης εξουσίας του Θεού.

της εξουσίας όπως η θρησκεία στο παρελθόν. Όπως έχει αναλύσει αυτή η «διαλεκτική του Ορθού Λόγου» η σχολή της Φραγκφούρτης από το 1930, θα πρέπει κανονικά να μιλούμε για 2 ειδών ορθολογισμό - **ένα απελευθερωτικό ορθολογισμό** (που εκφράζεται ιδιαίτερα απ' την επαναστατική θεωρία του 19ου αιώνα για την απελευθερωτική προοπτική της γνώσης, της τεχνολογίας και της μόρφωσης) και ένα **χειραγωγικό-καταπιεστικό Ορθολογισμό** (που εκφράζεται απ' τον «επιστημονισμό», την ιδεολογία της Ορθολογικής Εξουσίας, της Ορθολογικής Επιχείρησης κλπ).

Όταν μιλούμε λοιπόν σήμερα για θρησκευτικό αίσθημα αναφερόμαστε αναπόφευκτα στη σύγκρουση των πιο πάνω κοιμωθεωριών - της Θεολογικής και της ορθολογικής.

Η αναβίωση: Κοινωνικοί διαχωρισμοί, αντίδραση στη Μοντέρνα εποχή και μεταφυσική απόδραση

Η αναβίωση του θρησκευτικού αισθήματος είναι πραγματικότητα. Θα πρέπει να εθελοτυφλεί κανείς για να μην αναγνωρίσει την «επιστροφή» ενός φαινομένου το οποίο η ορθολογική σκέψη είχε ενταφιάσει από καιρό. Τα παραδείγματα που αναφέρονται, στην ερώτηση, τονίζουν ωστόσο και ένα έντονο διαχωρισμό ανάμεσα σε μια μεταρρυθμιστική (ή ακόμα και ριζοσπαστική) τάση και μια συντηρητική που τείνει προς το νεοφασισμό. Και είναι σημαντική αυτή η αφετηρία - ότι δηλαδή τα θρησκευτικά κινήματα αναβίωσης σήμερα εκφράζουν ουσιαστικά κοινωνικές αντιφάσεις και όχι απλά μυστικιστικές τάσεις.

Στη Λατινική Αμερική λχ. τα ριζοσπαστικά κοινωνικά κινήματα είναι έντονα επηρεασμένα απ' την καθολική «Θεολογία της απελευθέρωσης» ενώ ο Ισλαμικός ριζοσπαστισμός εμφανίζεται σαν μια νέα κριτική απέναντι στη διαφθορά των κατεστημένων του Αραβικού κόσμου (Αίγυπτος, Αλγερία) και σαν αντίδραση στο δυτικό πολιτιστικό Ιμπεριαλισμό. Ταυτόχρονα, βέβαια, ο Ισλαμισμός εκπροσωπεί και τα πιο συντηρητικά, φασιστοειδή ρεύματα σ' αυτές τις χώρες όσον αφορά την αντιμετώπιση των γυναικών, των ανθρωπίνων δικαιωμάτων κλπ. Αν πάρουμε τον προτεσταντικό κόσμο, οι τάσεις είναι επίσης ετερογενείς - από τη μια υπάρχουν οι Fundamentalists που αποτέλεσαν τον «στράτο» της ακροδεξιάς που έκλεξε τον Ρήγκαν τη δεκαετία του '80 και απ' την άλλη οι «μεταρρυθμιστές» που αγωνίζονται για να γίνουν δεχτοί στην εκκλησία, οι γυναίκες και οι ομοφυλόφιλοι σαν ιερείς και για την προσαρμογή του ίδιου του θρησκευτικού δόγματος στη σύγχρονη πραγματικότητα.

Από μια κοινωνιολογική σκοπιά η στροφή στη θρησκεία, ή η αναζήτηση νοήματος στην θρησκεία μπορεί να ειπωθεί σαν αντίδραση στην αυξανόμενη μηχανοποίηση της ζωής. Σε μια εποχή που τα πάντα γραφειοκρατικοποιούνται, που η ζωή μετριέται με την κατανάλωση λεπτών, που οι άνθρωποι έχουν καταντήσει αριθμοί στα κρατικά αρχεία και παθητικοί δέκτες μιας πρωτοφανής σημειολογικής επίθεσης από τις διαφημίσεις, τότε η απόδραση ή η αναζήτηση μιας πνευματικής ή πνευματιστικής διάστασης είναι αναπόφευκτη. Στον πνευματικό θρησκευτικό κόσμο, θα μπορούσε να πει κανείς, ο άνθρωπος βρίσκει κάποιο κομμάτι του εαυτού του που δεν μετριέται, δεν καταναλώνεται, δεν εξαγοράζεται και δεν πουλιέται. Θα μπορούσε να προσθέσει κανέναν και την ίδια την μεταμοντέρνα κατάσταση με την κατάρρευση της αίσθησης της ολότητας, τη συνεχή μετακίνηση, την αίσθηση των ασταθών (εσωτερικών και εξωτερικών) συνόρων, σαν παράγοντες που οδηγούν σ' αυτή την αναβίωση.

Δεν θα ήθελα (δεν με ενδιαφέρει και δεν ξέρω) να αμφισβητήσω το γεγονός ότι υπάρχει μια πνευματιστική διάσταση στην ανθρώπινη εμπειρία. Είναι φανερό ότι πολλοί άνθρωποι (ασκητές ή θρησκευόμενοι στην καθημερινή ζωή) την βρίσκουν μέσα σε κόσμους φανταστικούς, μεταφυσικούς υποσυνειδητούς. Θα ήταν αδιανόητο να αμφισβητήσει κανείς την εμπειρία αυτών των ανθρώπων - ιδιαίτερα αν υπήρξαν κάποτε ή είναι ακόμα φίλοι, ή «σύντροφους» σε κάποιο μυστήριο ταξίδι προς το επίγειο όνειρο. Και είναι απλό κοινωνιολογικό γεγονός ότι σε περιόδους κρίση της κοινωνικής αλλαγής (όπως η σημερινή) η καταφυγή σε τέτοιους εσωτερικούς κόσμους απόδρασης ή έκστασης θα είναι πιο μεγάλη. Και είναι επίσης γεγονός ότι τα θρησκευτικά κινήματα μετατρέπονται εύκολα σε κινήματα «εγωιστικής» αποχής απ' τα κοινά ή ακόμα και σε φασιστικές αντιδραστικές κινήσεις. Θα ήταν ωστόσο υπερβολικό να το θέσει κανείς σαν γενική αρχή ότι κάθε θρησκευτικό κίνημα είναι αντιδραστικό. Ούτε η Ιστορία, ούτε η κοινωνιολογία τεκμηριώνουν τέτοια άποψη.

Ο θάνατος του Θεού

Ωστόσο και έχοντας πει τα πιο πάνω δε βλέπω κανένα λόγο να αμφισβητήσω το απόφθεγμα του Νίτσε, «ο Θεός είναι νεκρός». Φυσικά ο Θεός σαν υπέρτατη οντότητα δεν υπήρξε ποτέ. Είναι γελοίο να πιστεύει κανείς ότι είναι δυνατόν να υπάρχει ένας και μοναδικός Θεός ο οποίος έστειλε στους μεν το Βούδα, στους άλλους τον Μωάμεθ, στους άλλους το Χριστό (και πάει λέγοντας) και είπε σε όλους ότι μόνο αυτοί έχουν δίκιο. Η ο Θεός παίζει μακάβρια παιχνίδια και λέει ψέματα στους ανθρώπους φανατίζοντας τους με αλληλοσυγκρουόμενα

δόγματα ή απλά ο Θεός είναι ένα δημιουργήμα του ανθρώπου στην προσπάθεια του να κατανοήσει και να δώσει νόημα στον κόσμο. Ναι ο Μαρξ είχε δίκιο - για αιώνες η θρησκεία «ήταν ο αναστεναγμός της καταπιεσμένης ύπαρξης». Ο Θεός ήταν πάντα ένα σύμβολο και όσο και αν ζούμε σε μια εποχή που ο ορθολογισμός, η επιστήμη και ο Διαφωτισμός αμφισβητούνται (και ορθώς) για την ολοκληρωτική τους πρακτική, θα ήταν ανόητο να παραγνωρίσουμε την «άλλη» διάσταση του ορθολογισμού - την απελευθερωτική, την δυνατότητα απελευθέρωσης του ανθρώπου απ' την ανάγκη, την προκατάληψη, την άγνοια, τη δουλοπρέπεια που καλλιέργησε για αιώνες, η παραδοσιακή θρησκευτική κουλτούρα. Δεν υπάρχει κανένας λόγος να πετάξουμε και το «μωρό» της προόδου-απελευθέρωσης μαζί με «τα νερά» του ορθολογισμού της χειραγώγησης-καταπίεσης.

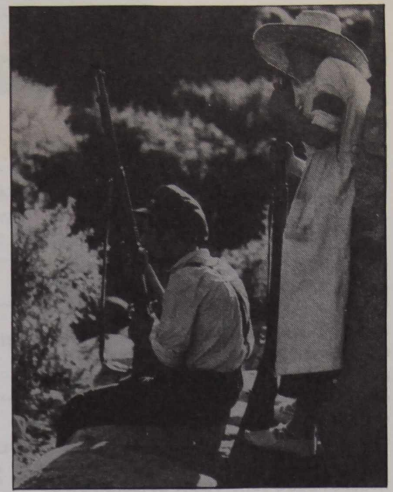
Ο Θεός πέθανε γιατί απλά στην Μοντέρνα εποχή, οι κοινωνικές και τεχνολογικές αλλαγές έκαναν αυτό το πολιτιστικό σύμβολο και αυτό «τον αναστεναγμό» περιττό για ολοκληρη την κοινωνία. Ουσιαστικά ο «παράδεισος» μετακόμισε στη γη όχι σαν πραγματικότητα, αλλά σαν προοπτική. Ίσως η ανθρωπότητα να μην καταφέρει ποτέ να φτιάξει ένα κόσμο «καλό, δίκαιο και ωραίο» όπως ονειρεύτηκε για 200 χρόνια η κοινωνική Επανάσταση. Αλλά, ή θα φτιάξουμε ένα καλύτερο κόσμο εδώ και τώρα ή θα καταστρέψουμε τον πλανήτη τελείως. Ο άνθρωπος έχει γίνει κυρίαρχος της φύσης - ούτε η γεωγραφία, ούτε η βαρύτητα τον εμποδίζουν πλέον να ζει και να ταξιδεύει σ' ένα παγκόσμιο χωρίο. Αν δεν καταφέρει να οργανώσει μια κοινωνία αντάξια των τεχνολογικών του επιτευγμάτων και αν δεν συνειδητοποιήσει ότι δεν μπορεί να ζει **πάνω** απ' τη φύση **σαν αφέντης** - σαν Θεός - αν δεν καταλάβει δηλαδή την Ιστορική πρόκληση να φτιάξει μια ανθρώπινη κοινωνία **μέσα** στη φύση τότε θα είναι αδιέξοδη η μοίρα του. Και κανένας Θεός δεν μπορεί να κάνει τίποτα γι' αυτό. Ο Κάμυ το έθεσε καθαρά: «Ζούμε σε μια εποχή χωρίς ιερό» και δεν μπορούμε να νεκραναστήσουμε το Θεό. Η πραγματική πρόκληση είναι να φτιάξουμε μια ηθική, ένα πολιτισμό ανθρώπινο - μια παγκόσμια κουλτούρα που θα στηρίζεται στο σεβασμό του άλλου, στο ανθρώπινο μέτρο, στην ανθρώπινη ευθύνη. Αυτός είναι ο έρωτας και το πάθος για τον πραγματικό κόσμο. Και αυτή την πρόκληση, αυτόν τον έρωτα δεν θα τον καταξιώσουν μόνο κινήματα και πολιτικές επαναστάσεις. Αυτό είναι η πρόκληση για μια νέα καθημερινότητα - για μια νέα ζωή.

Η εγχοσμίκευση και ο ενταφιασμός του Θεού

Οι αναβιώσεις του θρησκευτικού πνεύματος είναι με ένα παράδοξο τρόπο η επιβεβαίωση του θανάτου του Θεού. Αν αναλύσει κανείς ρεαλιστικά τα θρησκευτικά κινήματα (και όχι απλά τις αποδράσεις στον εσωτερικό κόσμο των ατόμων) θα προσέξει ίσως τα σημάδια μιας βαθύτερης κοινωνιολογικής διαδικασίας - της ορθολογικοποίησης και της διαδικασίας εγχοσμίκευσης - εκμοντερνισμού των θρησκειών. Αυτή την τάση μπορεί κανείς να τη δει εξετάζοντας τους 3 κύριους «τύπους - ομάδες» θρησκευτικής αναβίωσης: α) την αριστερή-μεταρρυθμιστική τάση, β) τη συντηρητική-fundamentalist τάση και γ) τον πνευματισμό των ανατολικών αιρέσεων.

α) Η αριστερή - Μεταρρυθμιστική τάση

Η θεολογία της απελευθέρωσης, μερικοί νεορθόδοξοι και νεοπροτεστάντες που ξαναανακάλυπτουν στη σχέση με το Χριστό (σαν πρόσωπο, όχι σαν πνεύμα) την ουσία της θρησκείας τους - σε μια σχέση αδελφική, συναγωνιστική, προσωπική - ουσιαστικά φέρνουν το Θεό στα μέτρα του ανθρώπου. Η αντιπάθεια τους για την εξουσία που τους κάνει να απορρίπτουν με οργή τον εξουσιαστικό Θεό της Παλαιάς Διαθήκης εκμοντερνίζει τον Χριστιανισμό, τον κάνει ανθρώπινο. Προσαρμόζουν για την ώρα απηρχαιωμένα δόγματα στη σημερινή κατάσταση (με την επιλεκτική αναφορά) αλλά μακροπρόθεσμα θα οδηγήσουν σε μια ορθολογικοποίηση της ίδιας της εκκλησίας σαν οργανισμού. Το να λέει κάποιος ότι η επικοινωνία του με το Χριστό είναι «μυστήριο» είναι κατανοητό σαν προσωπική εμπειρία αλλά το να πρέπει να κάνει μόνιμα υπεκφυγές για να μην κατηγορήσει ανοικτά τον Πάπα ή τον Αρχιεπίσκοπο καταντά ψέμα. Αργά ή γρήγορα ή το ψέμα θα υποχωρήσει ή το ρεύμα θα εξαφανιστεί. Αναγκαστικά αν το ανανεωτικό ρεύμα επικρατήσει (και ουσιαστικά αυτή η προσαρμογή είναι η μόνη ελπίδα επιβίωσης των θρησκειών) θα δημιουργήσει μια θρησκεία της οποίας ο Θεός θα είναι, σε ανθρώπινα μέτρα - όχι σε απολυταρχικά όπως και τώρα. Θα μετατραπεί δηλαδή η εκκλησία σε ένα κοινωνικό χώρο συναντήσεων και συναισθηματικών τελετουργιών που θα συντηρούν μεν την εικόνα μιας ιστορικής παράδοσης αλλά ταυτόχρονα θα εκφράζουν τα πραγματικά προβλήματα των «πιστών» στην καθημερινότητα (είτε τα προβλήματα είναι τα

ΟΥΤΕ ΘΕΟΣ ΟΥΤΕ ΑΦΕΝΤΗΣ: Σημεία από την Ισπανική επανάσταση του 1936

υπαρξιακά των μεσοαστών, είτε τα ταξικά προβλήματα των φτωχών αγροτών της Λατινικής Αμερικής) σαν εκλογίκευση της δράσης των ανθρώπων στο σύγχρονο καπιταλισμό, ή των αντιδράσεων ενάντια του. Οι θρησκείες θα προσφέρουν κοινότητα, μεταφυσική απόδραση (ή δικαιολόγηση) και θα συντηρούν μια αίσθηση ορίων και υπαρξιακού νοήματος σε ένα κόσμο που αυξανόμενα μεταβάλει τα πάντα σε θεάματα.

β) Η συντηρητική τάση. Για τους συντηρητικούς τα πράγματα είναι ανάποδα. Η αναβίωση του δόγματος γι' αυτούς είναι καταδικασμένη σε θάνατο. Η ήττα του Μπους, τα σκάνδαλα των ευαγγελιστών στην Αμερική και οι υποχωρήσεις των μουσουλάνων στην Περσία απέναντι στην «κοσμική»-δυτική επίδραση είναι χαρακτηριστικά. Η ήττα του δόγματος ωστόσο δεν σημαίνει τίποτα το ιδιαίτερο. Η συντηρητική αναβίωση είναι η άμυνα κοινωνικών στρωμάτων που νοιώθουν να κινδυνεύουν από πολιτιστική ή οικονομική κρίση. Είτε εξαρτώνται, είτε όχι, από τα στρώματα (κατά βάση οι μικρομεσαίοι στην Αμερική και ο «κόσμος του παζαριού» στο Ιράν) θα έχουν κερδίσει χρόνο για να προσαρμοστούν στη νέα κατάσταση. Οι Ευαγγελιστές παρά τον πνευματικό τους συντηρητισμό στήριξαν όλη τους την εκστρατεία στη νέα ηλεκτρονική τεχνολογία, όπως η τηλεόραση και κατέληξαν γιάπηδες του Θεού. Και η Περσία των Ιμάμηδων συμπληρώνει τώρα τον εκμοντερνισμό που ξεκίνησε ο Σάχης. Το συντηρητικό θρησκευτικό κίνημα μπορεί να χρησιμοποιηθεί

Ακόμα και αν υπήρχε Θεός, θα έπρεπε να τον καταστρέψουμε

Η Βίβλος η οποία είναι ένα πολύ ενδιαφέρον και σε μερικές περιπτώσεις ένα εξαιρετικά διαυγές βιβλίο, εάν θεωρηθεί σαν ένα από τα αρχαιότερα δείγματα της ανθρώπινης σοφίας, εκφράζει αυτή την αλήθεια (ότι ο άνθρωπος σαν ον χαρακτηρίζεται από τη δύναμη της σκέψης και την επιθυμία της εξέγερσης) πολύ απλοϊκά στο μύθο του πρωταποικτικού αμαρτήματος. Ο Ιεχωβάς (ο Θεός κατά τη βίβλο) ο οποίος ήταν ο πιο ζηλιάρης, ο πιο ματαιόδοξος, ο πιο άδικος, ο πιο αιμοδιψής, ο πιο δεσποτικός και ο πιο εχθρικός Θεός στην ανθρώπινη αξιοπρέπεια και ελευθερία - ο Ιεχωβάς λοιπόν δημιούργησε τον Αδάμ και την Εύα για να ικανοποιήσει κάποιο βίτσιό του - σίγουρα για να περνά τον καιρό του, ο οποίος πρέπει να ήταν βαρύς στην αιώνια εγωιστική του μοναξιά, ή ίσως και να ήθελε να έχει κάποιους νέους δούλους. Πολύ γενναιοδωρά έθεσε στη διάθεση τους ολόκληρη τη γη με όλα της τα φρούτα και τα ζώα και έθεσε μόνο ένα όριο σ' αυτή την απόλυτη ευτυχία. Τους απαγόρευσε ξεκάθαρα να αγγίσουν το δέντρο της γνώσης. Ήθελε κατά συνέπεια τον άνθρωπο να μην καταλαβαίνει τον εαυτό του, να μένει για πάντα ένα κτήνος, πάντα στα τέσσερα του μπροστά στον αθάνατο Θεό, το δημιουργό και αφέντη του. Αλλά εδώ παρεμβαίνει ο Σατανάς, ο αιώνιος επαναστάτης, το πρώτο ελεύ-

θερο πνεύμα και ο απελευθερωτής του κόσμου. Κάνει τον άνθρωπο να ντρέπεται για την κτηνώδη άγνοια και υπακοή του - τον απελευθερώνει, χαράζει ανεξίτηλα στο μέτωπό του την ελευθερία και την ανθρωπιά με το να παρακινήσει να παρακούσει και να φάει από το μήλο της γνώσης.

Ξέρουμε τι ακολούθησε. Ο καλός Θεός, του οποίου η διορατικότητα, η οποία είναι μια από τα θεία χαρακτηριστικά του, θα έπρεπε να τον είχε προειδοποιήσει για το τι θα ακολουθούσε, ξέσπασε σ' ένα τρομερό και γελοίο θυμό - Κατάρστηκε τον σατανά και τον άνθρωπο.

Ο Θεός παραδέχτηκε ότι ο Σατανάς είχε δίκιο - αναγνώρισε ότι ο διάβολος δεν παραπλάνησε τον Αδάμ και την Εύα με το να τους υποσχεθεί γνώση και ελευθερία σαν αμοιβή της πράξης ανυπακοής στην οποία τους προέτρεψε. Γιατί αμέσως μόλις έφαγαν τον απαγορευμένο καρπό, ο Θεός είπε στον εαυτό του:

«Προσοχή, ο άνθρωπος έχει γίνει ένας από τους Θεούς, να ξέρει το καλό και το κακό, πρέπει να τον σταματήσουμε λοιπόν από το να φάει το φρούτο της αιώνιας ζωής και να γίνει αθάνατος, σαν και εμάς». (Γένεσις, ψαλμ.)

Μιχαήλ Μπαζούνιν

σαν φασιστικό κίνημα αλλά ακόμα και σ' αυτή την περίπτωση θα οδηγήσει απλά στην ορθολογική καταστολή των κοινωνικών συγκρούσεων. Θα είναι, όπως είναι ο «ευαγγελισμός» στην Αμερική μια βιομηχανία του θεάματος, που συσκευάζει και πουλά Θεό.

γ) Ο πνευματισμός της Ανατολής και ο νεοπαγανισμός. Ο ανατολίτικος - πνευματισμός (Ζεν) είναι ίσως ο πιο ελκρινής στις υποσχέσεις του. Εκτός απ' την εισαγωγή σε νέες φιλοσοφίες και πρακτικές (γιόγκα) η πεμπτούσια του (όπως απλώνεται στον δυτικό κόσμο) είναι ένας ιδιότυπος θρησκευτικός αθεϊσμός - οι άνθρωποι ενθαρρύνονται να βιώσουν μια εμπειρία χωρίς ιδιαίτερη αναφορά σε κάποιο συγκεκριμένο Θεό - ή στα πλαίσια μιας φιλοσοφίας ότι όλες οι θρησκείες έχουν τον ίδιο στόχο. Στην πρακτική του προέκταση ο ανατολίτικος πνευματισμός οδηγεί στην αντίληψη ότι οι άνθρωποι είναι μικροί θεοί ή ότι έχουμε όλοι το Θεό μέσα μας. Ο Θεός γίνεται καθημερινός, προσωπικός, σχεδόν ατομική ιδιοκτησία του καθενός.

«Αθέλητες συνέπειες»: ή πως οι νεοθρησκευόμενοι μπορεί να γίνουν οι νεκροθάφτες του Θεού

Στην κλασική του μελέτη για τον προτεσταντισμό ο Max Weber παρατήρησε ότι ενώ οι πρώτοι προτεστάντες ήθελαν να βιώσουν το Θεό όσο πιο άμεσα γινόταν και να ζήσουν μια ζωή ασκητή-αγίου, η ορθολογική διαδικασία που κρυβόταν στην πρακτική τους, έφερε μετά τον καπιταλισμό - ένα σύστημα το οποίο απεχθάνονταν. Με τον ίδιο τρόπο, σαν «αθέλητη συνέπεια», η σημερινή αναβίωση, μέσα απ' την ορθολογικοποίηση της πρακτικής της, οδηγεί στην ανθρωποποίηση του Θεού. Αν οι επαναστάτες έφεραν τον παράδεισο στη γη - οι νεοθρησκευόμενοι θα φέρουν το Θεό στη γη να τον αποδώσουν μετά στον κάθε άνθρωπο προσωπικά, δημοκρατικά σαν ερωτικό βίωμα. Αυτός όμως δεν θα είναι πλέον Θεός - θα είναι ανθρώπινη εμπειρία.

Δεν σχολίασα τους νεορθόδοξους ιδιαίτερα ούτε τους παλιούς ή νυν «συντρόφους». Όσο αφορά τους δευτέρους σέβμαι την επιλογή τους και ελπίζω να καταλαβαίνουν που οδηγά η πρακτική τους. Η νεοορθόδοξη σαν ρεύμα ταλαντεύεται νομίζω - ανάμεσα σε μια «Ερωτική-ανθρώπινη-αντιεξουσιαστική» τάση και μια φασιστική - εθνικιστική τάση που παραποιώντας και την ιστορία και τη θεολογία ονειρεύεται «Μεγάλες Ελλάδες» και «Ορθόδοξα τόξα». Αν η πρώτη τάση είναι ελκρινής θα πρέπει κάποτε να δει ότι η «καθ' αυτούς ανατολή» δεν μπορεί

να σταματά στα σύνορα του Εβρου. Είναι και οι Τούρκοι αδελφοί τους και η οργή που εκφράζει το αντι-δυτικό τους μένος πρέπει κάποτε να στραφεί και στην πραγματική ρίζα της αντίφασης - τον Ελληνικό εθνικισμό και τον εθναρχισμό που είναι μια ύβρις για την κοινότητα των πιστών και το «Αγαπάτε Αλλήλους» που οραματίζονται. Και θα πρέπει να το πάρουν απόφαση ότι η διαχείριση της εκκλησιαστικής περιουσίας (την οποία δεν θα εγκαταλείψουν βέβαια ποτέ παρά τα παραμύθια για τους 2 χιτώνες) σημαίνει ότι ήδη η εκκλησία λειτουργεί σαν ορθολογική καπιταλιστική επιχείρηση. Και θα πρέπει να μιλήσουν κάποτε ελκρινά στους εαυτούς τους.

Η άλλη τάση της νεοορθόδοξης που βλέπει ορθόδοξα τόξα και συμμαχίες και ονειρεύεται Ελληνοχριστιανικά ιδεώδη θα είναι η Ελληνόφωνη εκδοχή του Χομεϊνί. Όταν δηλαδή τους χρειαστούν οι αστοί και το κράτος για να επιβάλουν την τάξη. Αλλά και τότε ο Θεός δεν θα είναι τίποτε άλλο παρά μια κρατική ιδεολογία - το σύμβολο ενός κράτους που θα χρησιμοποιεί ορθολογικές-χειραγωγικές μεθόδους για να επικρατήσει. Ο Θεός, σ' αυτή την περίπτωση θα είναι απλά το θέαμα, το καταναλωτικό προϊόν που θα πουλούν οι κυβερνήτες για να εμπεδώνουν την εξουσία τους. Ήδη η πορεία του Σαββόπουλου από τα μοναστήρια στα στρατόπεδα με κυρήγματα ρατσιστικού μίσους και μιλιταριστικού πάθους είναι μια έκφραση αυτής της αθλιότητας.

Αναπόφευκτα ότι και να γίνει ο Θεός (προσωπικό βίωμα ή απεχθές σύμβολο) ο Μπάκουνιν είχε δίκιο - με μια μικρή παράφραση-προσθήκη.

«Ακόμα και αν υπήρχε Θεός θα έπρεπε να τον καταστρέψουμε» - Ναι η «καταστροφή» του θα είναι να τον φέρουμε εδώ στη γη, να ποτίζει και αυτός με τον ιδρώτα του αυτή τη γη στην οποία υποτίθεται «μας καταδίκασε». Νάναι αυτή η αποκαθλωση η «εκδίκηση» του ανθρώπου για την πρωταρχική τιμωρία;

Ότι και νάναι θα το κάνουν πια αυτοί οι νέοι θρησκευόμενοι. Αυτοί θα τον φέρουν και θα τον θάψουν στη γη. Για τους υπόλοιπους πέθανε πριν 200 χρόνια.

Ανδρέας Παναγιώτου

Αν οι επαναστάτες έφεραν τον παράδεισο στη γη - οι νεοθρησκευόμενοι θα φέρουν το Θεό στη γη για να τον αποδώσουν μετά στον κάθε άνθρωπο προσωπικά, δημοκρατικά σαν ερωτικό βίωμα. Αυτός όμως δεν θα είναι πλέον Θεός - θα είναι ανθρώπινη εμπειρία. Ίσως αυτή να είναι η «εκδίκηση» του ανθρώπου για την «πρωταρχική καταδίκη».

Γιατί οι Θεοί του Ολύμπου ήταν καλύτεροι (ή η ανωτερότητα του Ελληνικού πολιτισμού)!

«Τι είναι Θεός - τι μη Θεός και τι το ανάμεσο τους» ρωτάει ο Σεφέρης. Ο μονοθεϊστικός ορισμός του Θεού παρουνιάζει ένα Θεό τρισδιάστατο, ένα Θεό χωρίς ανάγκες (παντοδύναμος), ένα Θεό χωρίς αρχή ή τέλος. Ο Μονοθεϊστικός Θεός είναι ένας γέροντας, (απεικονιζόμενος με γενιάδα αλλά χωρίς γεννητικά όργανα) που προκαλεί το φόβο και το δέος αφού αυτός ξέρει τα πάντα, καθορίζει το μέλλον και κρατάει στα δεφτέρια του την αρχή και το τέλος του ανθρώπου.

Ο Μονοθεϊστικός Θεός απειλεί «αν δεν είσαι καλός θα σε στείλω στην κόλαση»...

Ο Μονοθεϊστικός Θεός έχει μονάχα ένα πρόβλημα. Ένα πρόβλημα επικοινωνίας, που προσπάθησε να το λύσει αποστερώντας, ή τελοσπάντων ορίζοντας στη γη αντιπροσώπους - ερμηνευτές του έργου του.

Ο Μονοθεϊστικός Θεός απαιτεί μια εκκλησία για να μπορέσει να γίνει πιστευτός, μια εκκλησία που μεσολαβεί, που κρίνει, που απορρίπτει τον άνθρωπο. Ο Άνθρωπος - το ύστατο, το τελειότερο δημιούργημα του Θεού είναι φτιαγμένος λέγει «κατ' εικόνα και καθ' ομοίωσιν του Θεού». Άρα ο άνθρωπος είναι παντοδύναμος, άρα ο άνθρωπος δεν έχει ανάγκες, άρα ο άνθρωπος δεν έχει αρχή εις τέλος... Μα αν είναι ποτέ δυνατό;

Στην Ελλάδα, στις χώρες της Σκανδιναβίας, στην Ινδία στη Μεσοποταμία είχαν κάποτε άλλους Θεούς. Θεούς που αντιπροσώπευαν το καλό και το κακό, τη νύκτα και τη μέρα, Θεούς που πολεμούσαν και Θεούς που όριζαν τα στοιχεία και τα στοιχεία της φύσης.

Το Ελληνικό Δωδεκάθεο (γι' αυτό ξέρω, γι' αυτό θα μιλήσω) είχε ακόμα μια ιδιαιτερότητα: κανένας θεός δεν ήταν αποκλειστικά καλός ή κακός ήταν όλοι τους καλοί και αγαθοί μα ήταν επίσης πονηροί, ζαβολιάρηδες, ζηλοφθονοί και φυγόπονοι, αγαπούσαν το φαί, το ποτό, δεν ήταν πάντα δίκαιοι. Οι Θεοί έγιναν Θεοί αφού νίκησαν τους προηγούμενους κυρίαρχους - Τιτάνες - του κόσμου.

Οι Θεοί του Ολύμπου ερωτεύονται θνητούς και ημίθεους και έκαναν εξώγαμα παιδιά και όταν κάποιοι από τους Θεούς, αμάρταναν, τιμωρούνταν... Ούτε ο αρχηγός τους ο Δίας μπορούσε να ξεφύγει. Οι Θεοί μπορούσαν να είναι άδικοι και να κάνουν λάθη. Οι Θεοί - 6 γυναίκες 6 άντρες - δεν υπήρχε ούτε πρόνοια για ισομυστία τότε - δεν απαιτούσαν ούτε ανθρωποθυσίες, ούτε ασκητισμό, ούτε μοναστικό βίο, αντίθετα προστάτευαν το θέατρο, την τραγωδία, την κωμωδία, τη σάτυρα... Βλέπεις, το πνεύμα δεν μπορεί να δημιουργήσει μέσα σε περιορισμούς, στενοκεφαλίες, σε κανόνες σχολαστικούς και αντιρρήσεις γελοίες, σε συμφεροντολογικές και κουτές διατάξεις.

Βλέπεις, οι Θεοί του Ολύμπου ήταν φτιαγμένα «κατ' εικόνα και καθ' ομοίωσιν του ανθρώπου» και τη ζωή τους όριζε το πάθος του ανθρώπου...

Η.Α.

Το 1992 η κυπριακή κοινωνία πέτυχε ένα ακόμη ιστορικό συμβιβασμό - παλιά μου τέχνη κόσσηνο που λαλούμε αγαπητοί συντοπίτες. Μετά τις συνεχείς προσφυγές του κ. Μοδινού στο συμβούλιο της Ευρώπης για το νόμο που ποινικοποιεί την ανδρική ομοφυλοφιλία (τις γυναίκες τις ξέχασαν, όπως πάντα) στην Κύπρο, το ένα και μοναδικό κυπριακό κράτος κατέληξε στην εξής διατύπωση: Να μην αλλάξει ο νόμος αλλά και να μην εφαρμόζεται. Έτσι ικανοποιούνται και οι Ευρωπαίοι και οι ντόπιες ευαισθησίες του ανδρικού έθνους. Ο πόνος των ετεροφύλων ήταν εμφανής. Ο αρχιεπίσκοπος και τα προσφυγικά σωματάρια που τον περιβάλλουν (ελεύθερο Μπέλαμπαις και πάει) ξεκαθάρισαν με σαφήνεια ότι η νομιμοποίηση της ομοφυλοφιλίας θα υπονόμευε το εθνικό αγωνιστικό φρόνημα. Ένας οργισμένος ετερόφυλος πήρε τηλέφωνο σε μια ραδιοφωνική εκπομπή για να αναφωνήσει με εμφανή απόγνωση στη φωνή του - «μα τζάι τους πούστης ρε κουμπάρε... καλάν ούλλα τα άλλα... αμμά τζάι τούτο;». Οι καλοί παίζουμε. Και όμως το εντυπωσιακό της αγωγής του κ. Μοδινού ήταν η σχετική ανοχή με

άρα τί θα γίνει;». Η έμφαση στη βιολογική ρίζα της ομοφυλοφιλίας σ' αυτό το στάδιο ίσως να είναι απαραίτητη. Αν είναι θέμα επιλογής ή ψυχολογίας τότε θα μπορεί κάποιος να πει ότι πρέπει ο ομοφυλόφιλος να αλλάξει - ενώ η βιολογία είναι τελεσίδικη.

Το θλιβερό ωστόσο ήταν η απουσία δυναμικής συμπαράστασης στο Μοδινό... σε τελική ανάλυση η καταπίεση της ομοφυλοφιλίας είναι το επιστέγασμα μιας διαδικασίας ακρωτηριασμού της Ερωτικής επιθυμίας.

Το θλιβερό ωστόσο ήταν η απουσία δυναμικής συμπαράστασης στο Μοδινό, όχι μόνο απ' τους ομοφυλόφιλους αλλά και απ' τους ετερόφιλους. Σε τελική ανάλυση η καταπίεση της ομοφυλοφιλίας είναι το επιστέγασμα μιας διαδικασίας ακρωτηριασμού του ερωτισμού σε καλουπωμένα γενετήσια πλαίσια. Δεν είναι εδώ ο χώρος για μια εκτενή ανάλυση της σεξουαλικής καταπίεσης αλλά δεν χρειά-

στη Λεμεσό μια επιτροπή ομοφυλοφίλων και ετεροφύλων για την κατάρνηση της νομοθεσίας. Μας είχε πιάσει τότε και το πατριωτικό μας - «ε κανεί, σιόρ να μας επιβάλλουν οι Ευρωπαίοι νόμους. Ας αλλάξουμε το νόμο μόνοι μας». Τελικά η επιτροπή μετά από μια αρχική εκστρατεία συλλογής υπογραφών και αποστολής γραμμάτων στο προεδρικό και στη Βουλή διασπάστηκε και υποτόνισε λόγω (ε, για τί άλλο;) εθνικού προβλήματος. Επήλθε ρήξη Ελλήνων και Κυπρίων (Βασικά αποχώρησαν οι Έλληνες) μετά το «Χωρίς Πλαίσια» του Απριλίου και έτσι έμεινε πάλι ο Αρχιεπίσκοπος να καθορίζει την εθνική πολιτική στο πως θα κάνει έρωτα ο κόσμος.

Από την άλλη ήταν εμφανής και μια απροθυμία των ιδίων των ομοφυλοφίλων να δραστηριοποιηθούν. Είχε δημιουργηθεί έτσι και αλλιώς, μια σχετικά ιδιόμορφη κατάσταση και πριν από την κυβερνητική απόφαση. Στη Λεμεσό, σε κυπριακά πλαίσια, μπορεί να πει κανείς ότι υπάρχει μια γάγκ υποκοιλούρα με μπαρακία, πιάτσες, στέκια κ.λ.π. Είναι μια υποκοιλούρα που απολαμβάνει μια σχετική ανοχή - σχετική γιατί όσο η ομοφυλοφιλία δεν είναι κάτι το αποδεχτό ο μέσος ομοφυλόφιλος θα είναι θύμα είτε εκμετάλλευσης, είτε βίας

την οποία αντιμετωπίζεται τώρα τόσο απ' την πλειοψηφία των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης όσο και απ' τον κόσμο. Σίγουρα το κουράγιο του ανθρώπου είναι συγκινητικό. Αποτελεί μια από εκείνες τις λίγες ακόμα περιπτώσεις ατόμων στην κυπριακή κοινωνία που τολμούν να στέκονται όρθιοι απέναντι στην κούφια ηθικολογία της πλειοψηφίας, ή τουλάχιστον αυτών που μιλούν εκ μέρους της πλειοψηφίας. Και όντως μετά από μερικά χρόνια είναι φανερή μια αύξηση της ανοχής στην κοινωνία. Άλλωστε το επιχείρημα του ήταν και είναι αδιστάχτο για μια κοινωνία που είναι υποτιθέεται αυίσθητη σε θέματα δημοκρατίας και ανθρωπίνων δικαιωμάτων: «Είμαι ομοφυλόφιλος και δεν μπορώ να αλλάξω -

ζεται και ιδιαίτερη ευφύια για να αντιληφθεί κανένας ότι ο σεγκλωβισμός της ερωτικής πράξης στην εισδοχή του πέους (βίλλου) στο αιδοίο (πούττο) είναι μια εξουσιαστική ιδεολογία, για τη στήριξη της πατριαρχικής ανδραστικής οικογένειας. Ο αγώνας των ομοφυλοφίλων στην συμβολική του διάσταση είναι και ένας αγώνας για τη διεύρυνση των ερωτικών δυνατοτήτων του ανθρώπου. Αλλά και πιο πρακτικά - είναι απαραίτητο να καθόμαστε και να φωνάζουμε για τα δικαιώματα των πολιτών όταν δεν έχουμε το κουράγιο να υποστηρίξουμε το γνωστό μας που παλεύει ακόμα να δεχτεί την ομοφυλοφιλία του/της.

Τέλος πάντων, με τέτοιες και άλλες σκέψεις την άνοιξη του '92 δημιουργήθηκε

από την αστυνομία. Πιο βασικά ωστόσο, όπως παρατηρεί και ο Π.Ι., που ήταν ιδρυτικό μέλος της επιτροπής, στο άρθρο που ακολουθεί, το κεντρικό πρόβλημα είναι η διαμόρφωση και αποδοχή μιας ομοφυλόφιλης ταυτότητας σαν κάτι το «φυσιολογικό».

22 Απριλίου 1992: Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο αποφάσισε ότι η Κυπριακή νομοθεσία για την ομοφυλοφιλία είναι εκτός των πλαισίων της Ευρωπαϊκής σύμβασης για τα ανθρώπινα δικαιώματα. Ο κ. Μοδινός δικαιώθηκε. Και τώρα;

για την ομοφυλοφιλή ταυτότητα στην Κύπρο

Μια Προσωπική Άποψη του Πέτρου Ιωάννου

Παρόλο που λίγες μελέτες ασχολούνται με τα αίτια της, η ομοφυλοφιλία, είναι ένα φαινόμενο που φαίνεται να υπήρχε από τα πρώτα στάδια του ανθρώπινου πολιτισμού. Πολλοί ανθρωπολόγοι και ιστορικοί που έχουν μελετήσει το θέμα ανακάλυψαν ότι η ομοφυλοφιλία είναι αντιληπτή διαφορετικά σε διαφορετικές κοινωνίες. Η αντίληψη του ομοφυλόφιλου στην αρχαία Αθήνα λ.χ. δεν ήταν το ίδιο με αυτή του/της ομοφυλόφιλου της σημερινής «μοντέρνας» κοινωνίας. Ήταν, πιο αποδεκτή και μερικοί υποστηρίζουν ότι ήταν ενταγμένη στις φυσιολογικές σχέσεις των ελεύθερων αντρών. Σε μερικές άλλες κοινωνίες η ομοφυλοφιλία είχε πολύ σημαντικό ρόλο στην επιβίωση τους σαν οργανωμένα κοινωνικά σύνολα. Σε κοινωνίες όπου η γυναίκα ήταν ο βασικός παράγοντας προμήθευσης καρπών και άλλης τροφής και οι άνδρες δεν είχαν παρά ένα δευτερεύοντα ρόλο - αυτό της αναπαραγωγής και της άμυνας από τυχόν εχθρό - υπήρχε το κατάλληλο «έδαφος» για την ελεύθερη έκφραση ομοφυλόφιλων τάσεων. Σε μερικούς αρχαίους πατριαρχικούς πολιτισμούς, πόλεμος για τους άνδρες σήμαινε μήνες αν όχι χρόνια μακριά από την πατρίδα τους. Αυτό οδηγούσε σε πολλές περιπτώσεις εκστρατείας στην πορνεία αλλά και σε περιόδους συνεχόμενου πολέμου στην ομοφυλοφιλία.

Για τον «δυτικό» πολιτισμό, η ομοφυλοφιλία δεν υπήρξε ταμπού, μέχρι τον μεσαίωνα που την καταδίδε η καθολική εκκλησία σαν «σαρκικό αμάρτημα». Η σημερινή «μοντέρνα» κοινωνία μαστιζέται ακόμα από τα κατάλοιπα αυτού του ταμπού. Τα τελευταία 30 χρόνια, μετά από τις δυναμικές διεκδικήσεις του κινήματος ομοφυλόφιλων έχει δημιουργηθεί ένα πνεύμα περισσότερης ανοχής και θετικής αποδοχής απέναντι στην ομοφυλοφιλία τουλάχιστο στους πιο φιλελεύθερους κύκλους των δυτικών κοινωνιών. Αυτοί οι αγώνες για ελεύθερη έκφραση της ομοφυλόφιλης επιθυμίας στηρίζονται σ' ένα μεγάλο βαθμό στην αίσθηση αυτοπεποίθησης των ιδίων των ομοφυλόφιλων. Παρόλο που στην Κύπρο δεν έχει υπάρξει μια μαζική διεκδίκηση των δικαιωμάτων των ομοφυλόφιλων απ' τους

ιδίους, εντούτοις έχουν αρχίσει να δημιουργούνται και εδώ τα κλασικά προβλήματα διαμόρφωσης και έκφρασης της ομοφυλόφιλης ταυτότητας που υπάρχουν στις δυτικές χώρες. Πιστεύω ότι υπάρχουν τρία στάδια σ' αυτό τον τομέα: της «ορθής αντίληψης», της «ταυτότητας» και της «σωστής διαμόρφωσης κοινωνικών σχέσεων».

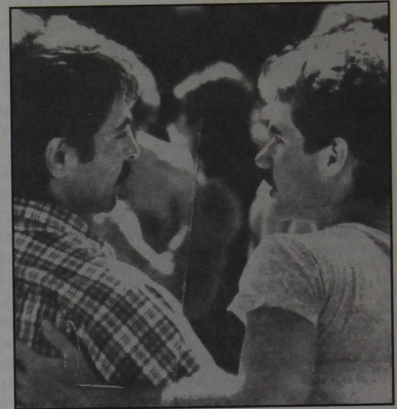
Οι φτιαχτοί γάμοι/σχέσεις με ετερόφυλα άτομα (κάτι το συνηθισμένο στην Κύπρο) είναι μια από τις περιπτώσεις στις οποίες το ομοφυλόφιλο άτομο δεν έχει ξεκαθαρίσει τον ρόλο αλλά και τη σημασία της σεξουαλικής του ταυτότητας.

Είναι πολύ βασικό να αντιληφθεί κανείς σωστά ότι είναι ομοφυλόφιλος. Αυτό βέβαια εξυπακούει κάποια κοινωνική αποδοχή και θετική αντιμετώπιση αλλά με λίγη λογική και προσπάθεια μπορεί κάποιος να το επιτύχει στη σημερινή κοινωνία. Ακολουθεί μετά το πιο βασικό στάδιο σε ένα ομοφυλόφιλο. Το στάδιο στο οποίο δέχεται την σεξουαλική του/της ταυτότητα. Είναι πολύ σημαντικό στάδιο, διότι είναι σε αυτό που «κτίζεται» η αυτοπεποίθηση του/της σε γερά θεμέλια που θα τον βοηθήσουν αργότερα να αντιμετωπίσει τη ζωή και πάνω από όλα να αντιμετωπίσει τις αντι-ομοφυλόφιλες προκαταλήψεις της κοινωνίας.

Στην Κύπρο, που η κοινωνία ακολουθεί οπισθοδρομικά τις εξελίξεις, η ομοφυλοφιλία κατανοείται ακόμα με αρκετή προκατάληψη. Στις πλείστες περιπτώσεις η ομοφυλοφιλία θεωρείται σαν κάτι το «κακό». Λόγω του οικονομικού παράγοντα (δηλαδή της ανάγκης εξεύρεσης μιας επαγγελματικής αποκατάστασης) ή και ακόμα της ανατροφής τους σαν άτομα/«προσωπικότητες» μέσα σε ένα συντηρητικό κοινωνικό σύνολο, τα ομοφυλόφιλα άτομα δεν μπορούν να προβληματούσιν «ορθά» και εμπλέκονται σε απάνθρωπες καταστάσεις. Αυτό επιδρά αφάνταστα στην ψυχολογική τους κατάσταση και προκαλεί μακροπρόθεσμα μια «θλίψη» επιδρώντας έτσι σε όλους τους τομείς της ζωής του ομοφυλόφιλου - όπως είναι οι επαγγελματικές, κοινωνικές ακόμα και οικογενειακές του σχέσεις.

Οι φτιαχτοί γάμοι/σχέσεις με ετερόφυλα άτομα (κάτι το συνηθισμένο στην Κύπρο) είναι μια από τις περιπτώσεις στις οποίες το ομοφυλόφιλο άτομο δεν έχει ξεκαθαρίσει τον ρόλο αλλά και τη σημασία της σεξουαλικής του ταυτότητας.

Οι σχέσεις αυτές που δεν είναι βέβαια «εξηγημένες», δημιουργούν μια ψευδαίσθηση πρώτα στα ίδια ομοφυλόφιλα άτομα και δεύτερο στους συνανθρώπους τους. Τέτοιες καταστάσεις δεν μπορούν παρά μόνο να υποβαθμίσουν την έννοια της ομοφυλοφιλίας σαν συναισθηματοσεξουαλικού παράγοντα και δεύτερο να «ξεγαλάσουν» το ίδιο το άτομο για το ρόλο του καθώς και το ρόλο των συντρόφων του. Να «ξεγαλάσουν» διότι αυτές οι ψεύτικες σχέσεις/γάμοι δεν ωφελούν σε τίποτα παρά μόνο στην περαιτέρω σύγχυση των σεξουαλικών αλλά και των ανθρωπίνων ρόλων της κοινωνίας καθώς επίσης και στην αυξανόμενη θλίψη και μη-ικανοποίηση της

ζωής των ανθρώπων αυτών. Αυτά τα άτομα παραμένουν ανικανοποίητα παρά το ότι πιστεύουν ότι τα έχουν «όλα», λεφτά, σεξ και «συναίσθημα» διότι αγνοούν τις βαθύτερες επιθυμίες τους. Σε πολλές περιπτώσεις προχωρούν και στη δημιουργία μιας οικογένειας που δημιουργεί περισσότερα ανασφαλικά άτομα στην κοινωνία. Εν μέρει όμως, το πρόβλημα βρίσκεται όχι μόνο στα ομοφυλόφιλα άτομα αλλά και στο περιβάλλον από όπου έχουν ανατραφεί που κυρίως από τις οικογένειες τους. Αυτό φυσικά δεν τους δικαιολογεί απόλυτα για όλες τις αποφάσεις που λαμβάνουν στη ζωή τους, αλλά είναι ένας παράγοντας που συνεισφέρει αποφασιστικά στην όλη κατάσταση.

Μέρος της γενικότερης σύγχυσης γύρω από την ομοφυλόφιλη ταυτότητα είναι και η μονοδιάστατη ταύτιση των ομοφυλόφιλων με το θυλιπρεπές ή τους τραβεστί. Αυτή η τάση εμφανίζεται πιο έντονα ανάμεσα σε καταπιεσμένες ομάδες ομοφυλόφιλων - ίσως λόγω αντίδρασης, ίσως λόγω των στερεοτύπων που επιβάλλουν οι ετερόφιλοι. Υπάρχει και μια διάσταση της ομοφυλοφιλίας που μπορεί να ειπωθεί και σαν προέκταση της ανδρικής ταυτότητας. Σε ένα άλλο επίπεδο η ταύτιση των ομοφυλόφιλων με την έννοια του «ανώμαλου» κλπ είναι επίσης παραπλανητική. Η ομοφυλοφιλία μπορεί να εκφράσει μια τάση που προωθεί μια σχέση ατόμου και κοινωνικού περιβάλλοντος μέσα σε πλαίσια, βίου, δημιουργικότητας και συνεισφοράς στο σύνολο.

Ασχέτως απ' τις αιτίες (βιολογικές, κοινωνικές, ψυχολογικές ή υπαρξιακές) που δημιουργούν αυτό το φαινόμενο και τις διαφορετικές επιστημονικές και άλλες απόψεις πάνω στο θέμα, η ομοφυλοφιλία παρέμενε και εξακολουθεί να παραμένει μια σταθερή συνισταμένη της ανθρώπινης κοινωνίας. Ίσως θα έπρεπε να κοιτάξει κανείς σε τριτοκοσμικούς πολιτισμούς/κουλτούρες όπου το φαινόμενο αυτό κατανοείται πολύ διαφορετικά απ' τον τρόπο που μας επέβαλε η πατριαρχική, ολιγαρχική Ευρώπη για να δει και άλλες μορφές κοινωνικής λειτουργίας και έκφρασης αυτού του φαινομένου.

Είτε προέρχεται εκ γενετής, είτε από άλλους κοινωνικο-περιβαλλοντικούς παράγοντες, η ουσία είναι ότι το ομοφυλόφιλο σεξ εξυπακούει σεξουαλική έλξη και όχι κάτι που επιβαρύνει εξαναγκαστικά το άτομο όπως είναι π.χ. μια αρρώστια. Ο ομοφυλόφιλος έρωτας εξυπακούει συναίσθημα και αυτό δείχνει μια υγιή ανθρώπινη οντότητα.

ΑΝΘΡΩΠΙΝΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ

Δεν μπορείς να αδικήσεις την Κυπριακή κοινωνία. Μαθαίνει σιγά σιγά. Για 30 χρόνια λ.χ. το σύνταγμα παρείχε δικαιώματα στον πολίτη και κανείς δεν το υποψιάστηκε. Φτάσαμε σε σημείο να έχουμε ένα σύνταγμα κράτους πιο φιλελεύθερο απ' την κοινωνία. Και ύστερα άντε να είσαι και αναρχικός σε τέτοιο κομφούζιο. Όπως και νάχει το πράγμα, αφού φάγαμε και ήπιαμε τη δεκαετία του 80, αποφασίσαμε τη δεκαετία του 90 να διεκδικήσουμε και τα πολιτικά μας δικαιώματα. Έτσι είναι, όπως έλεγαν και οι Μαρξιστές, τα πράγματα πάνε με στάδια. Έτσι το '90 ανακαλύψαμε ότι η αστυνομία δεν πρέπει να δέρνει τον κόσμο. Η Βουλή μάλιστα έκανε και ειδική συνεδρίαση επί του θέματος. Οι σύνδεσμοι αγωνιστών ΕΟΚΑ, οι φίλοι του Γιωρκάτζη κλπ. δε διαμαρτυρήθηκαν γιατί έφαγε ξύλο και ένας δικός τους τότε, ο Λαζαρός Μ. Έτσι όλα πήγαν καλά. Βουλή και λαός συνέχισαν να αγωνίζονται για τα ανθρώπινα δικαιώματα στην άλλη πλευρά της Κύπρου.

Το '91 μετά από καταγγελίες για ξυλοκοπήματα Τουρκοκυπρίων από αστυνομικούς δημιουργήθηκε στη Λεμεσό μια επιτροπή για τα δικαιώματα των Τουρκοκυπρίων. Η αστυνομία έμαξε να

μάθει ποιοι ήταν, η Σημερινή τους βάπτισε «πράκτορες του Ντεκτάς», μια βουλευτίνα απαίτησε να ζητήσουν συγνώμη από τους πρόσφυγες! Τώρα τι σχέση είχαν οι πρόσφυγες με τον Χασάν που τον έκανε μαύρο στο ξύλο η αστυνομία στον Τουρκομαχαλλά της Λεμεσού, άλλη ιστορία. Είναι θέμα ανθρωπίνων δικαιωμάτων βλέπετε.

Ύστερα ήρθε ένας Δανός και έγραψε μια έκθεση για τα ανθρώπινα δικαιώματα στην Κύπρο όπου ανάμεσα στα άλλα επέκρινε και τη συμπεριφορά της Αστυνομίας απέναντι στους Τουρκοκυπρίους. Η επιτροπή είχε ουσιαστικά παραλύσει μέχρι το καλοκαίρι του '92. Εν μέρει η Αστυνομία έγινε πιο διακριτική και εν μέρει η παρέμβαση μιας ομάδας από τη Λευκωσία (της εργατικής Δημοκρατίας) είχε σπάσει τα νεύρα των πάντων που εμφανίζονταν πλέον σε συγκεντρώσεις μόνο όταν υπήρχε θέμα άμεσης παρέμβασης (για το φόλκλор των εσωτερικών της επιτροπής θα τα πούμε σε άλλη φάση - τελικά όσο και να σε σπάζει ο άλλος, τι να πεις; τόσο καταλαβαίνει, αυτό πιστεύει, αυτό κάνει). Έτσι η επιτροπή δεν ήταν στα περίξ για να πει κουβέντα. Αλλά και να έλεγε είναι αμφίβολο αν θα το δημοσίευαν οι

εφημερίδες. Ο «Φιλελεύθερος» μάλιστα διά φωνής του αρχισυντάκτη του κ. Λυκαύγη, ζήτησε από όσους συνάντησε ο Δανός στην επίσκεψή του στην Κύπρο να πουν τι του είπαν. Και τό θέμα τέθηκε και ιδεολογικά. Συνάντησε τους νεοκύπριους - άρα πρέπει να απολογηθούν.

Έτσι στη Μακάρεια Δημοκρατία μας αντί μια έκθεση για τα ανθρώπινα δικαιώματα να ερεθίσει τουλάχιστον έστω την ανθρωπινή περιέργεια - «μα καλά σιόρ έδερεν κανέναν η αστυνομία;» - αντίθετα δημιούργησε ένα καθεστώς Ιεράς εξέτασης για όσους υποστηρίζουν την επαναπροσέγγιση. Βεβαίως ξεχάστηκε τελείως ότι είναι και οι Τ/Κ πολίτες αυτής της δημοκρατίας. Τα ανθρώπινα δικαιώματα σ' αυτό τον τόπο έχουν εθνικά χρώματα - όι παίζομεν καλό.

Και ο ύστατος εξευτελισμός. Ο Ατταλίδης να γράφει γράμμα στον Φιλελεύθερο και να δηλώνει οργισμένος ότι είναι Έλληνας και ότι ποτέ δεν υπήρξε μέλος του Νεοκυπριακού Συνδέσμου. Και να καλεί μάλιστα το σύνδεσμο να δημοσιεύσει τα αρχεία του για του λόγου το αληθές. Είδες ο μεγάλος που μας βγήκε Γαλιλαίος; Και όλα αυτά για μια έκθεση για τα ανθρώπινα δικαιώματα παρακαλώ...

Και καθώς εξελισσόταν αυτό το σήριαλ, γίνεται και μια ληστεία στη Λεμεσό, πιάνουν κάτι υπόπτους, του δίνουν ένα γερό ξύλο του ενός και τελικά αποδεικνύεται ότι ήταν αθώοι. Και ξαφνικά ξεσπά «το ελευθεριακό πνεύμα». Με πρώτη τη Σημερινή που είχε γράψει πριν λίγους μήνες ότι τους νεοκύπριους «έπρεπε να τους πολυβολούν». Συστάθηκαν επιτροπές, έγινε διερεύνηση και πάει.

Σαν ελάχιστη συνεισφορά στην αποκατάσταση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων σ' όλη την Κύπρο δημοσιεύουμε πιο κάτω 2 ντοκουμέντα. Μια ανακοίνωση της Πρωτοβουλίας ενάντια στον Κοινωνικό Ρατσισμό που λογοκρίναν όλες οι εφημερίδες την ίδια ακριβώς εποχή που σκίζονταν για τα βασανιστήρια σε βάρος των αθώων πολιτών. Η άλλη ανακοίνωση είναι η τελευταία έκθεση της επιτροπής για τους Τουρκοκύπριους - αυτόπτης μαρτυρία σε δικηγόρο. Ούτε αυτή δημοσιεύτηκε.

Τι να γίνει; Έχει στάδια η υπόθεση ακόμα. Και δυστυχώς το σύνταγμα της Ζυρίχης είναι ακόμα πολύ μπροστά από την κοινωνία.

ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑ ΕΝΑΝΤΙΑ ΣΤΟΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΡΑΤΣΙΣΜΟ ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ ΓΙΑ ΤΙΣ ΑΥΘΑΙΡΕΣΙΕΣ ΤΗΣ ΑΣΤΥΝΟΜΙΑΣ

Ο σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων όλων των πολιτών (ανεξαρτήτως αν ανήκουν στην πλειοψηφία ή τη μειοψηφία, ή αν είναι ένοχοι αδικήματος ή όχι) είναι το κύριο χαρακτηριστικό της Δημοκρατίας. Δυστυχώς όμως μετά από 32 χρόνια δημοκρατικού βίου η κυπριακή κοινωνία εξακολουθεί να πάσχει ακόμα από σύνδρομο αυταρχισμού και αυθαίρετης βίας εκ μέρους της εξουσίας.

Η κακοποίηση, ο Ξυλοδαρμός και τα βασανιστήρια που υπέστησαν μέλη της οικογένειας από τον Πύργο κατά τη σύλληψη τους σε σχέση με τη ληστεία της Λαϊκής στην Αμαθούτα, δεν αποτελούν δυστυχώς μεμονωμένα γεγονότα.

Η θέα των δυο νεαρών, που συνελήφθησαν μετά και ομολόγησαν, να σέρνονται κυριολεκτικά στο δικαστήριο και να ανεβαίνουν στα σκαλιά με τη βοήθεια τρίτων θα έπρεπε να πιστοποιήσει ότι παρά τις καταγγελίες ορισμένες πρακτικές των αρχών ασφαλείας αλλάζουν πολύ δύσκολα.

Κατά ειρωνικό τρόπο κλείνουν αυτή την εποχή δύο χρόνια απ' τη σύσταση διερευνητικής επιτροπής της Βουλής για καταγγελίες πολιτών ενάντια στην αστυνομική αυθαιρεσία. Παρά τις καταγγελίες των αρχών για τη δημιουργία μιας νέας σχέσης αστυνομίας-κοινού, κλπ., οι αυθαιρεσίες συνεχίστηκαν. Φτάσαμε στα θλιβερά γεγονότα που ακολούθησαν τη ληστεία της Λαϊκής εν μέρει γιατί οι υπεύθυνοι φορείς (ΜΜΕ, Βουλή, κλπ) αγνόησαν τις συνεχιζόμενες καταγγελίες.

Αναφέρουμε πιο κάτω μια σειρά από γεγονότα τα οποία δείχνουν την συνεχή αυθαιρεσία των αρχών απέναντι σε ανυπεράσπιστους πολίτες.

12.11.1990 Ο Ηλίας Κωνσταντίνου από την Αγλαντζιά Ξυλοκοπείται από αστυνομικούς δημοσίας στο Σίτυ Πλάζα της Λευκωσίας για «ύποπτη συμπεριφορά». Καθόταν στο συντριβάνι και έφτιαχνε χειροποίητο τσιγάρο. Την σκηνή φωτογράφησε ένας καταστηματάρχης που εργάζεται εκεί.

17.11.1991 Ο Ανδρέας Ζήνωνος κάτοικος και πρόσδερος του χωριού Φοινικιάρα συλλαμβάνεται, Ξυλοκοπείται και απειλείται με εικονική εκτέλεση (ρίξιμο από γκρεμό) γιατί οι αστυνομικοί των θεωρούνταν ύποπτο για χασοσακαλλιέργεια. Όταν «αποκαλύφθηκε» το λάθος, του ζήτησαν συγνώμη και η αστυ-

μομική διεύθυνση υποσχέθηκε «διερεύνηση της υπόθεσης»... Περιμένουμε ακόμα αυτό το πόρισμα της «επιτροπής».

Ιούλιος 1991

Ο Κούλλης Ψωμάς απ' τη Δευτερα συλλαμβάνεται σαν ύποπτος για την τοποθέτηση βόμβας. Κακοποιείται άγρια από την αστυνομία και μεταφέρεται στο δικαστήριο με επιδέσμους. Παρά τα εμφανή σημάδια των βασανιστηρίων που φαίνονται και στις φωτογραφίες ο γιατρός του νοσοκομείου δεν βλέπει κανένα σημάδι κακοποίησης.

27.10.1991

Ο Τουρκοκύπριος Χασάν Μεχμέτ απ' τη Λεμεσό Ξυλοκοπείται άγρια απ' την αστυνομία μπροστά στο σπίτι των γονιών του μετά από οικογενειακή διένεξη. Παρά τις καταγγελίες επιτροπής πολιτών και των γειτόνων η αστυνομία αρνείται ότι έγινε οτιδήποτε!

27.4.1992

Ο Τζιανμπουλάτ Μεχμέτ, 22 χρόνων διαφεύγει από τα κατεχόμενα, και έρχεται στη Λεμεσό και παρουσιάζεται στην Αστυνομία Λεμεσού, όπως προνοεί ο νόμος. Χωρίς λόγο υποβάλλεται σε πρωτοφανή βασανιστήρια-Ξυλοδαρμός, σβήσιμο τσιγάρων σε μέρος του σώματος του.

3.6.1992

Ο Λοίζος Κωνσταντίνου πρόσφυγας από την Αμμόχωστο και τώρα κάτοικος Λευκωσίας, ύποπτος για υποθέσεις πλαστογραφίας βασανίζεται άγρια στο ΤΑΕ Στροβόλου. Σε δήλωση του αναφέρει: «Δυο φορές έχασα τις αισθήσεις μου, μου έριχναν συνέχεια νερό κι όταν συνεχίζον με κυτούσαν με σίδερο κάτω από τα πόδια και στα γεννητικά όργανα».

13.6.1992

Ο Λοίζος Χρυσστόμου απ' τη Λευκωσία καθώς βρισκόταν υπό κράτηση για υπόθεση ναρκωτικών Ξυλοκοπείται και βασανίζεται. Ο κ. Χρυσστόμου έχει ήδη υποβάλει μήνυση για την κακοποίηση.

Αυτά τα περιστατικά αναφέρονται επιλεκτικά. Θα μπορούσε να αναφέρει κανείς ανάλογες καταγγελίες τον χειμώνα του 1992 από συλληφθέντες για τις βόμβες στη Λεμεσό και το πρόσφατο επεισόδιο πυροβολισμού πολίτη από αστυνομικό στη Λευκωσία. Αυτά τα επεισόδια δείχνουν ξεκάθαρα ότι το πρόβλημα είναι βαθύτερο από τυχαίο Ξυλοδαρμό αθώων μετά από «διαβολικές συμπτώσεις».

Πιστεύουμε ότι έχει και η κοινωνία το μερίδιο της ευθύνης της. Το ότι υπάρχει αντίδραση σε περίπτωση κακοποίησης αθώων είναι δείγμα μιας μονομερούς ευαισθησίας. Κανένας πολίτης (ακόμα και αν είναι ένοχος) δεν πρέπει να κακοποιείται και μαρτυρίες με βάση τα βασανιστήρια δεν πρέπει να γίνονται δεκτές από τα δικαστήρια. Αυτό προϋποθέτει το Δημοκρατικό Δίκαιο.

Σαν επιτροπή που παρακολουθεί τέτοια περιστατικά από το 1987 θα πρέπει να παρατηρήσουμε ότι υπάρχει ένα είδος μονομερούς ευαισθησίας (ιδιαίτερα του τύπου). Όταν τ'α θυμάται της βίας ή της αυθαιρεσίας είναι άτομα που ανήκουν σε κοινωνικές μειοψηφίες όπως, οι Τουρκοκύπριοι, ομοφυλόφιλοι, νεαροί με ιδιόρρυθμη εμφάνιση, μοτορατζήδες κλπ. τότε οι καταγγελίες παραγνωρίζονται και υποβαθμίζονται.

Όλες οι εθνικόφρονες, φιλελεύθερες εφημερίδες το αγνόησαν... δηλαδή όλες

ΚΑΤΑΓΓΕΛΙΑ ΓΙΑ ΤΟΝ ΞΥΛΟΔΑΡΜΟ Τ/Κ

Στις 26/4/92 ο Τ/Κ CANBULAT MEHMET (22) ετών, στην αναζήτηση του για μια καλύτερη ζωή, ήρθε στη Λεμεσό για να εγκατασταθεί και να βρει δουλειά.

Στις 27/4/92 ο CANBULAT επισκέφθηκε τον Αστυνομικό Σταθμό Λεμεσού για να δηλώσει την είσοδο του στις περιοχές μας και την πρόθεση του να εγκατασταθεί εδώ. Αμέσως τέθηκε υπό κράτηση και κλειδώθηκε σε κελλί, μένοντας χωρίς τροφή μέχρι το επόμενο πρωί. Την επόμενη, αφού υποβλήθηκε σε ερωτήσεις από μέλη της ΚΥΠ για τους λόγους της επίσκεψής του, που συνοδεύονταν από φωνές, βρισιές και απειλές, Ξυλοκοπήθηκε άγρια με χαστούκια στο πρόσωπο και στο σβέρκο και γροθιές στην πλάτη και στο πίσω μέρος της κεφαλής. Όταν ο Canbulat ξέσπασε σε κλάματα, εξακολούθησαν να τον κυτούν και να τον αποκαλούν ομοφυλόφιλο γιατί «έκλαιγε σαν γυναικα». Αφού τελικά τον άφησαν ελεύθερο, του είπαν να επιστρέψει ξανά την επομένη για να του δώσουν κάποια λεφτά και να του βρουν διαμονή χωρίς ότου τακτοποιηθεί. Την επόμενη που επέστρεψε στο σταθμό, αντί της βοήθειας που του υποσχέθηκαν, τρεις αστυνομικοί τον έκλεισαν σ' ένα δωμάτιο και αφού τον ακινητοποίησαν στο πάτωμα και κάλυψαν το κεφάλι του με το μπουφάν του, τον κυτούσαν για αρκετή ώρα στο σώμα με γροθιές και κλωτσιές και με μεταλλικό χάρακα κάτω από τα πόδια. Στη συνέχεια του έριξαν νερό και τον έκαψαν με τσιγάρο πίσω από το αυτί. Καθ' όλη τη διάρκεια του Ξυλοδαρμού, τον πίεζαν να υπογράψει δήλωση ότι επιθυμεί να επιστρέψει στον Ντεκτάς και του φώναζαν επανειλημμένα τη φράση «τα Τουρτζιά δεν τα θέλουμε στην απ' εδώ μεριά» απειλώντας τον πως αν εγκατασταθεί στις περιοχές μας θα τον σκοτώσουν. Μετά τον Ξυλοδαρμό τον απείλησαν πως αν τους καταγγείλει οπουδήποτε θα του δημιουργούσαν και άλλα προβλήματα.

Επιτροπή για τα δικαιώματα των Τουρκοκυπρίων

ΔΕΝ ΚΑΤΑΓΡΑΦΕΤΑΙ Η ΕΠΙΣΗΜΗ ΑΠΟΨΗ

Κατηγορείται η Κύπρος για παραβίαση ανθρ. δικαιωμάτων από τη Δ. Αμνηστία

*Γράφει: Μ. Κατζίδου

Τρεις περιπτώσεις Κυπρίων πολιτών θέτουν την ευρωπαϊκή κυβέρνηση στο έδαφος της διεθνούς Αμνηστίας για παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων τους.

Σύμφωνα με τη γενική έκθεση της Διεθνούς Αμνηστίας, που κυκλοφόρησε περί τα τέλη του Ιουλίου του 1992, η Κύπρος ανακαλύπτει ανάμεσα στις χώρες στις οποίες παραβιάζονται τα ανθρώπινα δικαιώματα. Το όνομα της χώρας μας βρίσκεται ανάμεσα σε 10 αντί της Ελλάδας, της Τουρκίας και άλλων χωρών της γύρω περιοχής. Στην αναφορά της για την Κύπρο η Διεθνής Αμνηστία αναφέρει ότι φησίζει την έκθεση τρεις φορές: «απορροπαρισμένη της εξαλείφει που απεικονίζουν στον ορατό ή σπασμένο των αντιπρόσωπων διεκδίκησης, καταγγελίες της τρις περιπτώσεων που, κατά την οργάνωση, η χώρα μας παραβιάζει τα ανθρώπινα δικαιώματα. Οι τρεις περιπτώσεις είναι:

*Ελένης Γεωργίου Ιωάννου: Όπως αναφέρεται στην έκθεση, το άτομο αυτό στη 2 Μαρτίου 1992 διατάχθηκε να παύσει μίνες για λόγους αναντίθεσης ήταν δηλαδή μαρκας του Ιερού και δεν είχε καταστεί στο στρατό. Ανεκρίνεται περαιτέρω ότι για άλλα επτά άτομα που δεν καταγγέλλονται στην Έκθεση φησίζονται ότι τους άκουσε λόγους, η έκθεση τους έχει αναφέρει για τις

Ελληνικός Πολιτισμός - Limassol Style

Άνοιξη 92

με αφορμή τη συζήτηση στην πράσινη ηχώ για την Κυπριακή ταυτότητα

ΜΕ ΕΙΣΗΓΗΤΕΣ ΤΟΥΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ ΚΑΙ Σ. ΠΑΥΛΟΥ

Εκρηκτική κατάσταση σε μπουάτ της Λεμεσού για «Χωρίς Πλαίσια»

ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΟΥΣΕ ΑΠΟ ΚΟΝΤΑ Η ΑΣΤΥΝΟΜΙΑ

ΑΠ' ΑΦΟΡΜΗ ΜΙΑ ΕΚΔΗΛΩΣΗ ΣΤΗ ΛΕΜΕΣΟ

Η 21η Απριλίου σε μικρογραφία...
ΣΟΒΙΝΙΣΤΙΚΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΣΤΟ «ΧΩΡΙΣ ΠΛΑΙΣΙΑ»

Μιλάτε γιατί χανόμαστε (για το Πανεπιστήμιο Κύπρου)

Φθινόπωρο 92

Το Πανεπιστήμιο Κύπρου άνοιξε. Θεωρητικά λοιπόν σ' αυτό έντυπο θα μπορούσατε να διαβάσετε μια κριτική γιατί είναι τεχνοκρατικό. Ή έστω μια αισιόδοξη ανάλυση για τις προοπτικές που δημιουργεί για τη διαμόρφωση και στην Κύπρο, επιτέλους, μιας νεολαϊστικής συνείδησης η οποία κάπως, κάπου, κάποτε θα μπορούσε, άμα λάχει κλπ., να έρθει σε σύγκρουση με τη σαβούρα των δεινοσαύρων της εξουσίας. Ελα όμως που έχει και η Κύπρος τη μοναδικότητα της. Ζούμε σε ένα μυστήριο χρόνο πλέον, που δεν είναι ούτε παραδοσιακός, ούτε μοντέρνος, ούτε μεταμοντέρνος. Κάπου εκεί στο Twilight zone μεταξύ φθώρας και αφθαρσίας. Και τα εγκαίνια του Πανεπιστημίου μας θύμισαν πόσο εύκολο είναι να πεταχτείς στον 13ο αιώνα και μετά να κάνεις ένα απότομο fast forward στο 20ο. Τα εγκαίνια λοιπόν, Λογικά η Ελληνική κυβέρνηση δεν έπρεπε να είχε έρθει καν. Αν υπήρχε τουλάχιστον λίγη ειλικρίνεια. Πράγματα που ψάχνεις και εσύ τώρα την επιχοή του δεύτερου Μακεδονικού ε; Διότι όλες οι Ελληνικές κυβερνήσεις ήταν σαφέστατα ενάντια στην ίδρυση Κυπριακού Πανεπιστημίου. Διότι απλά ήθελαν να σπουδάζαν οι Κύπριοι στην Αθήνα για να μας έρχονται πίσω νεοέλληνες. Τέλος πάντων, μετά το 74, ήταν δύσκολο καιροί και επεκράτησαν οι Κυπριοί. Ε, έθεσε τις βάσεις ο Μακάριος, τί να γίνει;

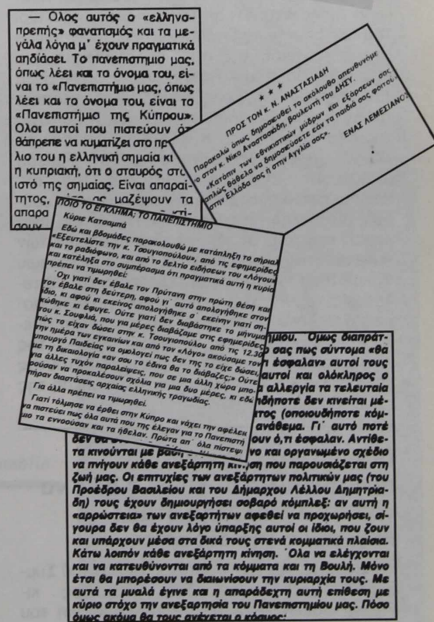
Στα εγκαίνια λοιπόν αποφάσισε η διοικούσα επιτροπή να μη γίνει θρησκευτική τελετή (μια και το πανεπιστήμιο είναι διακοινοτικό, άρα έπρεπε να φέρουν και Χότζα). Υστερα αποφάσισαν να μη μιλήσουν πολιτικοί (αφού δεν θα μιλούσαν ακαδημαϊκοί). Το πρωτόκολλο της τελετής διευκρινίζει επίσης ότι στην πρώτη σειρά θα καθόταν η διοικούσα επιτροπή. Και έγινε το έλα να δεις... μετά τη γιορτή. Γιατί στα εγκαίνια κανένας δεν κατάλαβε τίποτα. Ανέλαβε όμως μετά ο λόγος (ο σταθμός της Εκκλησίας), η Ελληνική πρεσβεία, το ΚΥΚΕΜ, το συγχρότιμο ΔΙΑΣ και οι ανερχόμενοι νεοεθνικόφρονες δημοσιογραφικοί να μας πει-

σουν ότι έγινε ΤΟ σκάνδαλο.

«Δεν έγινε Χριστιανική λειτουργία...», δεν επιτράπηκε στον Πολυδώρα, εκ μέρους της Ελλάδας, να μιλήσει... δεν άφησαν τον πρόεδρο της Ακαδημίας Αθηνών να κάνει στην πρώτη σειρά...» Συνομωσία... μας τρώνε τη γαλανόλευκη από τα Σκόπια μέχρι την ψευδολευκωμία. Και ζουμ βρε-θηκαμε στον 13ο αιώνα. Ο πρόεδρος της επιτροπής της Βουλής για την Παιδεία κ. Αναστασιάδης να απειλεί να φέρει την πρόεδρο της Δ.Ε. του Πανεπιστημίου «με τη βία» στη Βουλή και να δηλώνει από την τηλεόραση «αν είναι να παραβιάσουμε την ακαδημαϊκή ελευθερία για την εθνική συνείδηση, ας είναι».

Και ξαφνικά μια καθηγητούλα με ψώνιο στον Αριστοτέλη, μας έφερε στον 20ο αιώνα. Η Τσουγιούπουλου στην αρχή, τους έγγραφε ωραιότατα λέγοντας ότι «συγχιστikan από τις πολλές τήβεννους». Μετά εμφανίστηκε στην Τηλεόραση με τον Αναστασιάδη. Cool, μαύρα υφάσματα και στυλ. Γυρίζεις σε μια φάση σαρκαστικά στον Αναστασιάδη (που είχε δηλώσει σαν γνηρίος εθνικόφρονας ότι θα πάρει της τήβεννο «για τιμωρία»): «Μα η τήβεννος κ. Αναστασιάδη, δεν είναι κάτι που μπορεί να το πάρει εσείς». Και ύστερα γυρίζοντας στο συντονιστή είπε χαμογελαστά: «Καϊτάδετε, αν πρόκειται να επεμβαίνετε στο Πανεπιστήμιο συνεχώς, όπως τώρα... κλείστε το».

Το εντυπωσιακό ήταν αλλού όμως: Στο «φιλελεύθερο» που έχει την ίδια κυκλοφορία με όλες τις άλλες εφημερίδες μας, εκτός της Χαραυγής (η λεγόμενη εφημερίδα της «σιωπής της πλειοψηφίας») ξέσπασε μια φοβερή θύελλα επιστολών. Εμοιαζε με ένα κίνημα απλών πολιτών διά μέσου των εφημερίδων. Και έτσι μπηκαμε στο 1993 αντί 1301. Ο Αναστασιάδης αναγκάστηκε να απαντήσει 2 φορές και την τρίτη φορά έβαλε ένα συνάδελφο του να απαντήσει ότι δεν είναι σωστό

να «οξύνονται τα πράγματα». Look who is talking baby. Η επιτροπή της Βουλής τελικά ούτε καν την παραίτηση της Τσουγιούπουλου τόλμησε να ζητήσει. Και έτσι ζήσαμε την πρώτη σύγκρουση Πανεπιστημίου - Κοινωνικών προκαταλήψεων. Ε, αυτό είναι μια σοβαρή αρχή ότι και να πεις. Βεβαίως οι νεοέλληνες θα συνεχίσουν γιατί η ιδεολογία τους είναι η πιο μεγάλη προκατάληψη σ' αυτό τον τόπο.

ΛΕΜΕΣΟΣ...

Αυτή η «μυστήρια» πόλη

Σε ένα παράνομα ημικατεδαφισμένο σπίτι στη Λεμεσό φαίνεται ακόμα η μπιγιά του graffiti: «Δεν έχετε δικαίωμα να περιφρονείτε το παρελθόν». Ψιλά γράμματα για το μένος των νεοϋπολιτών της Ερμούπολης. Κάθε μέρα σχεδόν εξαφανίζονται κτίρια απ' τους γνωστούς δρόμους. Και κάθε λίγους μήνες θα ξεσπάσει και πάλι το σκάνδαλο. «Γκρέμισαν το τάδε αρχοντικό». «Θέλουν να κάμουν τη βιβλιοθήκη καζίνο».

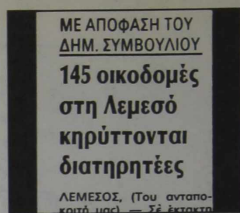
Είναι παράξενη πόλη η Λεμεσός. Παρά την μετατροπή κάθε επιθαλής γης σε εμπορεύσιμο οικοπέδο υπάρχει μια μυστήρια ώρες ώρες αντίσταση που συντηρεί μνήμες της παλιάς πόλης. Ίσως το πιο ενδιαφέρον να είναι η δημιουργία μιας διάθεσης συνειδητής αντίστασης ανάμεσα σε ένα μέρος του «χώρου» (εναλλακτικού, οικολογικού) και των περικύρων. Οι πρωτοβουλίες που ξεκίνησαν το 1990 για τη διάσωση του κινηματογράφου Ριάλτο και των διατηρητέων γενικότερα συνεχίστηκαν και το '91 με την πρωτοβουλία ενάντια στην δημιουργία πάρκινγκ δίπλα στο παντοπωλείο και το καλοκαίρι του '92 με την πρωτοβουλία για τη διάσωση του αρχοντικού της οδού Ιερουσαλήμ - μια πρωτοβουλία που κατέληξε στην ανακήρυξη 144 σπιτιών σε διατηρητέα. Κατά κάποιο τρόπο η κινητοποίηση του '92 και η επιτυχία της ολοκλήρωσης τον Κύκλο που ξεκίνησε το '90. Αναπόφευκτα αυτή η συνειδητή διάθεση αντίστασης έχει να κάνει με την ανθρωποκεντρική στροφή 2 οικολογικών ομάδων της πόλης - της Πράσινης Χώας που είναι και το ιστορικό στέκι των παρεμβάσεων των «ανένταχτων» στα κοινά της Λεμεσού, και των Φίλων της Γης που έχουν εξελιχθεί τα 2-3 τελευταία χρόνια στην πιο δυναμική ομάδα παρεμβάσεων στα οικολογικά θέματα. Αυτή ανέλαβε ουσιαστικά και το κύριο βάρος της κινητοποίησης του καλοκαιριού, διαθέτοντας το γραφείο και τις πηγές της στη διάθεση της πρωτοβουλίας πολιτών.

φωνή που συνηγορούσε με το σύνδεσμο αρχιτεκτόνων για την ιστορική σημασία του κτιρίου, η εικόνα άρχισε να μεταβάλλεται. Σε μια απρόσμενη κίνηση ορισμένοι δημοτικοί σύμβουλοι άλλαξαν στρατόπεδο και το Συμβούλιο τάχθηκε ξαφνικά ενάντια στην κατεδάφιση. Τα «στρατόπεδα» ακολούθησαν τότε τον κλασικό διαχωρισμό - η αριστερά υποστήριζε τη διατήρηση, η δεξιά την κατεδάφιση. Η αντιπρόεδρος ωστόσο αποφάσισε να τηρήσει αποχή όταν η πρωτοβουλία (παρά τις κάποιες εσωτερικές διαφωνίες) αποφάσισε να δημοσιοποιήσει ότι η εταιρεία που σκόπευε να κατεδαφίσει το αρχοντικό ανήκε στην οικογένεια Συκοπετρίτη. Η αντιπρόεδρος του Δ.Σ. Τ. Συκοπετρίτου, θεώρησε τότε ότι για λόγους ευθιχίας έπρεπε να αποσχέσει από την ψηφοφορία διευκολύνοντας έτσι την ανατροπή της προηγούμενης απόφασης για κατεδάφιση.

Ήταν φανερό ότι παίζονταν «κόντρα παιχνίδια» στο Δημαρχείο με τις κατεδαφίσεις. Η ύπαρξη της πρωτοβουλίας και της συσπειρώσεως διαφόρων περιβαλλοντικών και επιστημονικών ομάδων ενάντια στην κατεδάφιση και η δημοσιοποίηση των θέσεων τους απ' τα τοπικά ραδιόφωνα, έδωσαν την ευκαιρία στη μειοψηφία του Δημοτικού Συμβουλίου (την αριστερά) να πάρει το πάνω χέρι στις δημόσιες σχέσεις και την προβολή των θέσεων της. Ουσιαστικά η παρέμβαση της πρωτοβουλίας λειτουργήσε σαν καταλύτης στις ισορροπίες του Συμβουλίου. Το σκηνικό είχε μεταβληθεί - αντί για κατεδάφιση ενός «χαλαμάντουρου» για την προστασία των πολιτών όπως παρουσιάστηκε αρχικά το θέμα, μεταβλήθηκε σε «υπεράσπιση της ιστορικής μνήμης» της πόλης που ήθελαν να την ισοπεδώσουν για φτηνό κέρδος. Αυτή ήταν ουσιαστικά και η λειτουργία της έμφασης στην εταιρεία Συκοπετρίτη - αφαιρούσε απ' τους υποστηρικτές της κατεδάφισης το επιχείρημα ότι η νομοθεσία για τα διατηρητέα αδικούσε τους μικροιδιοκτήτες.

Η ίδια η εταιρεία έκανε μετά ότι μπορούσε να ενισχύσει την κινητοποίηση. Παρά την απαγόρευση προστάθηκε δύο φορές να κατεδαφίσει το κτίριο αυθαίρετα. Ήταν φανερό ότι μερικοί διευθυντές σε κάποια γραφεία, θεωρούσαν απαραίτητη την κατάσταση να εμποδίζουν τα σχέδιά τους μια ομάδα νεαρών και περιβαλλοντιστών. Ήταν μια φοβερή πάσα για την «πρωτοβουλία». Το θέμα μεταβλήθηκε αμέσως σε θέμα «ηθικής τάξης» και «Δημοκρατίας». «Ποιός κυβερνά τέλος πάντων σ' αυτή την πόλη» ήταν το μήνυμα που παρουσιάστηκε με ταμπλό στην καλλιτεχνική αγορά στο Κάστρο (η οποία σαν

ανοικτός δημόσιος χώρος λειτουργήσε και σαν χώρος έκφρασης). Αυτό το μήνυμα συνάντησε την οργή του ίδιου του Δημάρχου

που ένοιωσε θιγμένος απ' την παραγνώριση των αποφάσεων του Δημάρχου. «Μας γράφουν» φέρεται να δήλωσε όταν έμαθε για την απόπειρα κατεδάφισης.

Μπροστά στην αυξανόμενη πίεση να κάνει κάτι το Δημαρχείο, το οποίο τώρα βρέθηκε και εκτεθειμένο σαν μια ανίσχυρη εξουσία, η πρωτοβουλία και οι φίλοι της Γης αποφάσισαν να οργανώσουν εκδηλώσεις στο κέντρο της Λεμεσού το Σάββατο. Από σύμπτωση, ή για να προλάβουν τα γεγονότα, οι Δημοτικοί Σύμβουλοι αποφάσισαν να κάνουν έκτακτη συνεδρία το ίδιο Σάββατο. Στην έκτακτη συνεδρία αποφασίστηκε η κύρηξη 144 σπιτιών σαν διατηρητέων.

Ήταν σίγουρα η ολοκλήρωση των αιτημάτων του '90 (ο κατάλογος με τα σπίτια υπήρχε από τότε). Ταυτόχρονα βέβαια 3-4 σπίτια όπως το Φώτο-Κίνα δεν τη γλύτωσαν. Αυτονόητα τα συμφέροντα εκεί δεν θα έχαναν το παιχνίδι. Ήταν όμως δύσκολο πλέον να συντηρήσεις ένα κίνημα. Η επιτυχία φαινόταν υπερμεγέθης μπροστά στο τι αναμενόταν.

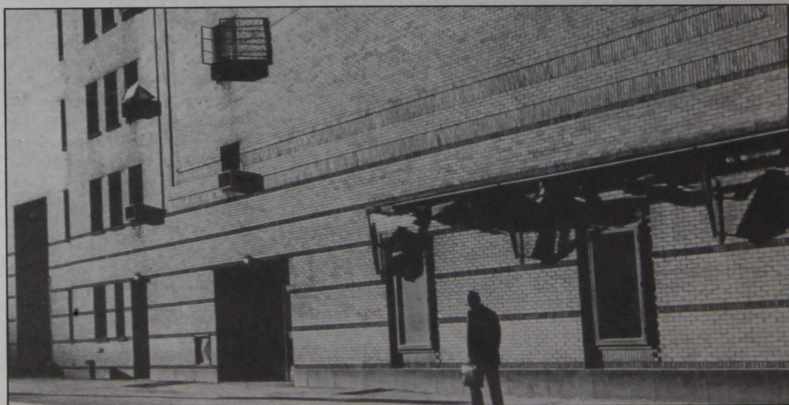
Από οράματα πως πάμε;

Το ζητούμενο αυτών των πρωτοβουλιών που εμφανίζονται στη Λεμεσό για 2 χρόνια τώρα είναι η θετική τους πρόταση. Σαν μορφές αντίστασης ενάντια στην εμπορευματοποίηση της παλιάς πόλης υπήρξαν σίγουρα επιτυχημένες. Οι προτάσεις για Ιστορική συνέχεια όμως αναμένονται.

Θα πρέπει βέβαια να αναγνωρίσει κανείς τη δημιουργία της καλλιτεχνικής αγοράς στο Κάστρο (η οποία έγινε επίσης από μια ανάλογη «πρωτοβουλία») και τις εισηγήσεις προς το Δήμο που κατέληξαν στη διαμόρφωση της πλατείας μπροστά στο Παντοπωλείο. Και η διαμόρφωση μια «εντός της πόλης» περιοχής από μπαράκια και στέκια στο τέλος της Αγίου Αντρέου (όπως είχαμε γράψει σε προηγούμενο Τραίνο) είναι σίγουρα εκφραστική ενός νέου πνεύματος. Όραμα όμως; Το ερώτημα παραμένει: Θα διαμορφώσουμε την πόλη ή θα είμαστε αιχμάλωτοι της; Πώς θα δημιουργηθεί «εκ των έσω» μια μεταμοντέρνα κοσμοπολιτική πόλη σαν Ιστορική συνέχεια και όχι σαν εμπορική παραγγελία;

Πως να φτιάξετε μια πρωτοβουλία πολιτών ή πως να γίνεται καταλύτης στους καυγάδες της εξουσίας.

Η εκπληκτική μεταστροφή του Δημοτικού Συμβουλίου μετά από δυο βδομάδες κινητοποιήσεων είναι ίσως χαρακτηριστική του πόσο ευάλωτη είναι η τοπική εξουσία σε τέτοια θέματα. Στην αρχή τόσο ο πολιτικός μηχανικός του Δήμου όσο και η πλειοψηφία του Δημοτικού Συμβουλίου είχαν αποφανθεί ξεκάθαρα ότι το αρχοντικό της οδού Ιερουσαλήμ, ήταν χαλαμάντουρο που έπρεπε να κατεδαφιστεί. Όταν η «πρωτοβουλία» (που ξεκίνησε ουσιαστικά από το καφενείο του παντοπωλείου ένα Σάββατο πρωί), εμφανίστηκε σαν η τοπική

ΟΙ ΚΩΔΙΚΕΣ ΤΗΣ ΝΥΚΤΑΣ

Απόπειρα ζωής

Τα χέρια της Σάρας, ήταν σκληρά.
 Η Σάρα, δουλεύει, η Σάρα κουράζεται
 Τα χέρια της ήταν σκληρά
 και το βλέμμα τόσο ήπιο!
 Το πανηγύρι μας κορόιδευε.
 Οι μαντράχαλοι με τα ανοικτά πουκάμισα
 τα μακριά δεμένα μαλιά και τις μάσκες,
 ήθελαν να μας γαμήσουν.
 Το πανηγύρι μας κοίταξε ειρωνικά.
 Τι γύρευα εγώ εκεί αόρατη,
 με τις σκληρές παλάμες;
 Τι γύρευε η Σάρα εκεί;
 Ο διπλανός μου,
 φιλιόταν άγρια με την πρώτη γκόμενα,
 που ξέβγαλε.
 Η Σάρα έφυγε! Εμείνα εγώ.
 Κοίταξα τις παλάμες μου.
 Πρόσωπα.
 Τα πρόσωπα που βλέπω
 στις δισκοθήκες και στις μπουαρίες,
 ήταν εκεί ξανά.
 Με είδαν και τους είδα.
 Με προσπέρασαν, τους προσπέρασα
 Με αναγνώρισαν, τους αναγνώρισα.
 Με προσπέρασαν.
 Η Σάρα έφυγε νωρίς! Εμείνα εγώ,
 να κοιτάζω τις παλάμες μου.
 Το πανηγύρι τελειώνει και απόψε.
 Εφευγα...
 Στο βάθος της θάλασσας,
 ένα φως που προδώνει τη νύχτα.
 Η κάμαρα μου είναι κλειστή.
 Πάλι μου γλύστρισε
 και χάθηκε στα κύματα.
 Ο Αντώνης με ρώτησε:
 «Θυμάσαι τον Ανθούλη;»
 Του πήρα το χέρι.
 Οι παλάμες του ήταν σκληρές,
 ο Ανθούλης είναι νεκρός,
 κι' αυτός μαστούρωμένος, χαμένος,
 επιμένει να ζει χωρίς να ζει,
 με δικαιολογία ένα φάντασμα.
 Εφυγα.
 Το πανηγύρι τελείωσε γι' απόψε.
 Αύριο πάλι,
 αν θα έρθει το αύριο.
 Έφυγα πικραμένη,
 και οι παλάμες μου, πολύ σκληρές.
 Το φως στο βάθος της θάλασσας,
 είναι απόπειρα ζωής.

Stella

Περιμένουμε σε άκρες φωτισμένων δρόμων
 εγκατελειμμένοι σε δωμάτια σκέψης
 αφανείς παρατηρητές πτώσεων και γεγονότων
 παρατηρώντας περιμένουμε υποσχέσεις συμβιβασμού
 και εκρήξεις αποτελεσμάτων, ευθείας, και επαγγελματισμού.

Ορθωνόμαστε κάθε φορά διορθώνοντας αιτήσεις
 Ο εαυτός μας ζητά κάθε τόσο αυτοέλεγχο.
 Πειθαρχία, υπομονή, σε στάσεις αναμονής.
 Ευχόμαστε ότι καλύτερο σε μάταια όνειρα.
 Ευχόμαστε ζωή στο θάνατο μας τον υπερήφανο.

Καρέκλες, θέσεις, κλειδιά τοποθετημένα εδώ και χρόνια
 από πανάρχαια μυαλά σαπίλλας, κατεστημένου και χάους.
 Αναδυόμαστε από κουφές πόρτες, μπροστά από κάποιους
 σαν αυτούς, κάθε στιγμή πως είμαστε ο χρόνος τους.

Χωρίς θύματα αλόιμονο στο δολοφόνο
 αλόιμονο στις διαθέσεις του, και στο χαμένο του χρόνο.
 Χρειαζόμαστε, μέσα σ' αυτό το αποχωρητήριο του κράτους.
 Χρειάζονται θύματα, για κάθε διαθεσίμο Δολοφόνο
 και μεις μόνο, περιμένουμε τη σειρά μας.

Hair

Περπατώντας στο γεφύρι του πεπρωμένου
 σ' αντάμωσα χελιδόνι μου κι ήρθε με μιας
 η Άνοιξη στο βροχερό ουρανό μου...
 Έρχομαι και φεύγω, πάντα όμως μένω,
 γράφοντας ευαίσθητα ηλίθια ρομαντικά στιχάκια
 ένα σκαλί πριν την άβυσσο της μοναξιάς...
 Που λες, στο γεφύρι του πεπρωμένου
 σ' αντάμωσα χελιδόνι μου κι' άφησα το
 βλέμμα μου σε ένα προχωρώντας και στο κενό
 μιας σανίδας που έλειπε βρέθηκα να αιωρούμαι...
 Γεράκια περιτριγυρίζουν το κορμί μου
 κι αρχίζω να γελάω καθώς διαβάζω τι γράφω
 ακούγοντας τη μουσική της ψυχής μου,
 την επιθυμία μου να δω το πρόσωπο της αγάπης μου
 και στα χέρια μου σφικτά να το κρατήσω, να το φιλήσω
 και τη ζωντάνια του να απορροφήσω
 έστω για μια στιγμή...
 Αιωρούμαι λοιπόν και τα όρνεα απειλούν
 τα σωθικά μου να κατασπαράξουν
 κρύβομαι στη νοσταλγία κι αυτός
 βγαίνει από το στήθος με ορμή
 και τα τρέπει σε φυγή...
 Έρχομαι αγαπημένη...

Mamblie

Σαν σε χτυπήσει κάνα αατέρι κατακούτελα
 οι ταυτότητες η μια μετά την άλλη μέσω σου
 θ' αλλάξουν και μανιώδης τρέλα στο συνεπαρμό
 της καταστροφής θα σε εκμηδενίσει. Αγνώριστη
 συμπεριφορά κάθε προδιορισμό θα σου εξαφανίσει
 σ' απεριόριστα καλούπια. Οι αρχές σου θα τελειώνουν
 στα άκρα ενώ αυτοί θα ψάχνουν να σε βρουν
 να σε εκδικηθούν με κίνητρα τον εγωισμό,
 την ηθική και άλλες μπουρδες συμφεροντολογικές.
 Εσύ ήδη ειχες φύγει ... ήδη ειχες πεθάνει...
 ειχες ήδη ζήσει το απόλυτο...

Mamblie

ΑΠΟΧΩΡΗΣΗ

Νύκτωσε. Η παλιά γειτονιά εκεί
 όπου η θεοσεβούμενη Ελένη Πα-
 λαιολογίνα ολοκληρώνει τις απο-
 κρυφιστικές ορμές της και σμίγει
 με τον Άγιο Ανδρέα, παίρνει το
 χρώμα της νύκτας, χρώμα δοσμένο
 από τα φώτα των πασάλλων της
 ηλεκτρικής και των σπιτιών... δο-
 σμένο από την πανσέληνο της
 δέκατης μέρας του Οκτώβρη...
 Πλακόστρωτα σκαλιά, κρα-
 σοβάρελλο αδειανό, ξύλινη κα-
 ρέκλα κι εγώ κάπι να γράφω. Πα-
 ραπάνω ένας μαυραγορίτης γέρος
 που το δρόμο έξω από το μα-
 γαζάκι του σκουπίζει... Περίμετρος
 ματιού, κορνίζα για τη φωτογραφία
 που χωρίς καθρέφτη κρέμμεται στο
 στερεότυπο σκηνικό της εκ-
 θεσιακής μας πόλης.

Πολλοί επισκέπτες και μελετητές
 αμφισβητούν τη γνησιότητα του πι-
 νακα. Λενε πως κάτι λείπει και
 δεν είναι αυθεντικός... Φέρνουν
 παλιά φωτογραφία και πράγματι
 κάτι λείπει. Λείπει ο γέρος που κοι-
 μόταν στη βιτρίνα του μαγαζιού
 που πάντα στην ίδια καρέκλα με τα
 φώτα αναμμένα, με την τηλεόραση
 να παίζει, περιτριγυρισμένος από
 μπιτόνια με βεντζίνα ... βίδες... κα-
 τσαβίδια... ποδήλατα... και κάθε
 λογής εξάρτημα τους... Ο Γέρο
 Κολλητήρης ο Μαυραγορίτης πο-
 δηλατάς που σε πιο παλιά φω-
 τογραφία διακρίνεται ανάμεσα σε
 παρόμοιο περιβάλλον σε παρακάτω
 μαγαζί γωνιακό να πίνει τον καφέ
 του συντροφιά με παράγοντες του
 Ακέλ αριστεράς της τότε εποχής.
 Στον τοίχο μπορείς να τον ξε-
 χωρίσεις παιδαρέλλι ακόμα με κο-
 ντοπαντέλνο στο μαγαζί ανάμεσα
 στα προηγούμενα δυο - το πρώτο
 του μαγαζί που ποτέ δεν έγινε
 δικό του - τυπωμένο σε κι-
 τρινισμένη φωτογραφία... Ο Γέρο
 Κολλητήρης ο πρώτος αμαξάς που
 έγινε ταξίτζης και στα γεράματα
 του πίστευε πως ήταν ασυγ-
 χώρητος, παλιάνθρωπος.

Σβήνει η στιγμή και σε φωτογραφία
 σημερινή της Δέκατης πέμπτης
 μέρας του Οκτώβρη... πλα-
 κόστρωτα σκαλιά, κρασοβάρελλο
 αδειανό, ξύλινη καρέκλα κι εγώ
 κάπι να γράφω, παραπάνω ένας
 μαυραγορίτης γέροςπου το δρόμο
 έξω από το μαγαζάκι του σκου-
 πίζει. Βιτρίνα μαγαζιού με τα φώτα
 σβησμένα. Μαύρο παννί με αρχικά
 Μ.Ν.Κ. στη θέση του Γέρο Κολ-
 λητήρη που στις φωτογραφίες των
 τελευταίων εβδομηνταεξί χρόνων
 ήταν πάντα εδώ ...

M

- * Σοβαρή ερώτηση: Δημοσιογράφος του ΡΙΚ στον εκπρόσωπο των Μαριωντών: «Πόσο Έλληνας νοιώθετε»;
- * Δωρεάν συνδρομή του τράνου σε όποιον ανακαλύψει πόσο ακριβώς «σύνδεσμοι αγωνιστών ΕΟΚΑ» υπάρχουν. «Σύνδεσμος ανταρτών», «Σύνδεσμος αγωνιστών ΕΟΚΑ», «Σύνδεσμος φυλακισμένων αγωνιστών», «Σύνδεσμος συλληφθέντων», «Σύνδεσμος καταδικών» και ο μέγας... «Σύνδεσμος μη - συλληφθέντων αγωνιστών», δηλαδή τζιήνι που επεταχτήκαν κανέναν τοιχαρούν, όπως είπεν ο ... Οι «μη συλληφθέντες» ήταν το ανέκδοτο μέχρι πρόσφατα. Τώρα έχουμε και «Σύνδεσμο νεολαίας του Σύνδεσμου αγωνιστών πόλης και επαρχίας Λεμεσού». Και να σκεφτείτε ότι η ΕΟΚΑ ήταν μυστική επιλεκτική οργάνωση με καμμία τρακοσαριά μέλη. Τι σου κάνει η εξοργύρωση υπηρεσιών α; Και ύστερα απορούσε πρόσφατα ο Λ. Λάρκου, που βρισκείται η γενιά της ΕΟΚΑ σήμερα. Στα υπουργεία, το ΡΙΚ, τους ημικρατικούς οργανισμούς - κάθε λιθαράκι της εξουσίας έχει και λίγη ΕΟΚΑ από κάτω.

- * Και να δείτε ότι εκείνοι που πραγματικά αγωνίστηκαν και πόνεσαν δεν συμμετέχουν σε κανένα σύνδεσμο. Μπορείτε να φανταστείτε τον Αυξέντιου, τον Παλληκαριδίη ή το Μάτση που έγραφε «δεν με νοιάζει αν αυτή τη γη την πατούν Έλληνες ή Τούρκοι... φτάνει να είναι ελεύθεροι», να είναι με αυτούς τους τύπους;

* Αναζητείται χώρα χωρίς Μακεδονικό πρόβλημα.

- * Ο αγώνας για το μυαλό και τη ψυχή της νεολαίας συνεχίζεται αμείωτος - από τη μια η «ελληνοκεντρική παιδεία» και από την άλλη η «τόλημη και γοητεία». Είδες που μπορεί να μας βγει και επαναστατικό το θέαμα; Εσείς δηλαδή τι θα διαλέγατε ανάμεσα στη Μαδοππα και την ελληνοχριστιανική παιδεία; Κάθε γενιά και οι αντιστάσεις της;
- * Πέρσι όταν ο Πάρε - δώσε πήρε μεταγραφή από το ΡΙΚ στον ΑΣΤΡΑ οι διανοούμενοι της εθνοφροσύνης είπαν ότι επιτελεί εθνικό έργο. Ζήτη η Ελλάδα και κάθε τι το ανταλλακτικό. Φα-νελάκια, ταίπες, μίξερ, CD κ.λ.π.
- * Καμία μπαταρία δεν δικαιώθηκε για την προσφορά της.
- * Ευρολαγγεία: Άραγε αντιλαμβάνονται οι εθνικόφρονες μας ότι άμα, αν δηλαδή, όταν και λοιπά μπορούμε στην Ευρώπη θα μας διοικούν κατά πάσα πιθανότητα οι Άγγλοι, οι Γάλλοι και οι Γερμανοί; Και τότε θα προσκαλούν και τον Άγγλο πρέσβη στη φιάστα της 1ης Απριλίου και τον Γερμανό στην παρέλαση της 2θης του Οκτώβρη;
- * Αμ το άλλο. Η γλώσσα μας.. Αυτός ο εθνικός πλούτος κλπ. κλπ., τι θα γίνει; Η μήπως οι εθνικόφρονες μας νομίζουν ότι θα επιβάλουν την ελληνική γλώσσα στους ευρωπαίους; Βέβαια. Θα στείλουμε τον Αναστασιάδη να τους αφαιρέσει την τήβεννο όταν του μιλούν αγγλικά.
- * Ο Αρχιεπίσκοπος μπορεί να διεκδικήσει κάλλιστα τον τίτλο του πιο αποτυχημένου δημόσιου προσώπου - ή ίσως και του πιο αντιπαθούς. Ιδού τα στοιχεία: Πριν λίγο καιρό πήγε να κάνει συλλαλητήριο έξω από την αρχιεπισκοπή και τελικά αναγκάστηκε να βγάλει λόγο μέσα στην εκκλησία μια και οι πιστοί του ήταν και δεν ήταν 100. Ύστερα έκανε κόμμα για τις βουλευτικές - το ΠΑΚΟΠ. Ούτε 1% δεν πήρε. Ύστερα έκανε το ΛΟΓΟ ΤV. Μέχρι και η ΕΡΤ με τα κουφά της έχει πιο ψηλή ακροαματικότητα. Να μην πούμε για το 4% του Ράδιο ΘΕΟΣ. Ύστερα «έπεισε» το ΔΗΚΟ και την ΕΔΕΚ να συμμαχήσουν μαζί του στην προεκλογική εκστρατεία. Από το 30% πήγαν στο 18%. Ότι αγγίζει ο μεγάλος γίνεται κάρβουνο. ΩΡΑΙΑ...
- * Στην προεκλογική περίοδο ο Βασιλείου και το ΑΚΕΛ προσπάθησαν να αποφύγουν την αναφορά στο πραξικόπημα. Την Κυριακή μετά τις εκλογές οι κερκίδες είπαν την αλήθεια που καταπίεσε η εκλογική τακτική απέναντι στις ελληνικές σημαίες των εθνοφρόνων, οι κερκίδες των αριστερών ομάδων εξόπλισαν με εντυπωσιακό συγχρονισμό: «ΕΟΚΑ Β, δολοφόνοι». Τα γήπεδα πάντα λένε την αλήθεια.
- * «Ο Κληρίδης να αναλάβει τις ευθύνες του και να μη ζητά να τις φορτώσει αλλού». Ελληνική «ελευθεροτυπία» για την πανεθνική. Καλόόό.
- * Η Λακατάμια πρέπει να γράφετε με «ει» - Λακατάμεια και για να διδάξουμε και στους ξένους ελληνική ορθογραφία, στα αγγλικά θα

το γράφουμε Lakatameia. Ασχέτο αν οι ξένοι θα το προφέρουν Λακατάμεια μια και δεν έχουν «ει» στη γλώσσα τους. Τους αν-θέλληνες. Και όλα αυτά, η ελληνοποίηση των κυπριακών το-πονυμίων (σύμφωνα με την οποία το Λατοί πρέπει να γίνει Λακκί κοκ.) γίνονται στο όνομα της «διαφύλαξης της πολιτιστικής μας κληρονομιάς». Βλέπετε οτιδήποτε δημιουργήθηκε πριν και μετά το 1000 π.Χ. πρέπει να εξαφανιστεί για να αποδειχτεί η ελληνικότητά της Κύπρου. Και οι άλλοι στο Βορρά τα ίδια κάνουν αγαπητοί Ελ-ληνοπληκτοί. Για το έθνος τους κι αυτοί. Η εποχή του Doublespeak όπως θάλεγε και ο Όργουελ.

- * Ίσως όμως να αδικούμε τους Ελληνοκεντρικούς... Ίσως έχουν δίκιο... Για την πλήρη καθαρότητα λοιπόν της ελληνικής γλώσσας εισηγούμαστε να απαγορευτούν οι ακόλουθοι τουρκικοί λέ-ξεις: Λεβεντής, Καραμανλής, Ζειμπέκικο, τσιφτετέλι, Ζορμπάς, καραγκιόζης, ζορικός, μερακλής, ΡΕΖΙΛΙ. Η Ελληνική λαϊκή κουλ-τούρα έχει δυστυχώς διαβρωθεί από τουρκικό δάκτυλο. Ωιμέ...

- * «Οι Κύπριοι εθνικιστές είναι οι μόνοι στον κόσμο που προδίδουν εραρίστως τη χώρα τους». Ελέγχη και αυτό. Μέχρι και εδώ ανω-μαλία, «ρε γαμώ το».

- * Από τις 9 καθημερινές εφημερίδες ΜΟΝΟ ΜΙΑ εκφράζει την αντι-πολίτευση. Από τους 5 καθημερινούς ραδιοφωνικούς σταθμούς και τους 3 τηλεοπτικούς ΚΑΝΕΝΑΣ δεν εκφράζει την αντιπολίτευση. Και να σκεφτείτε ότι στις εκλογές η δεξιά κέρδισε με χίλιους ψή-φους διαφορά - και αυτούς δανεικούς από την ΕΔΕΚ.

- * Ο Πλουραλισμός που λέγαμε...
- * Και ύστερα σου λένε ότι οι Κύπριοι δεν αντιστέκονται.
- * Είναι να απορείς μετά γιατί ο φιλελεύθερος, που το παίζει του-λάχιστον ουδέτερος έχει περισσότερη κυκλοφορία από όλες τις φυλλάδες της δεξιάς συμπολίτευσης μαζί;
- * Όσπου να έρθουν καλύτερες μέρες... Μια εφημερίδα που να δια-βαζεται για μισή ώρα το πρωί δηλαδή, δεν ζητάμε και πολλά πράγ-ματα.
- * Οπότε διαβαζετε και τον εξωκοινοβουλευτικό τύπο της αριστεράς - τη «σοσιαλιστική έκφραση», την «εργατική δημοκρατία»... Είναι τουλάχιστον αντιπολίτευση.
- * Το Τραίνο, όμως, είναι cult.
- * Ο Κούλλης ευχαριστεί για την συμπαράσταση
- * Ο Αζίζ Νεσίν αποκάλυψε τους συμπατριώτες του νεότουρκους, «βάρβαρους», ο Βασίλης Βασιλικός αποκάλυψε τους νεοέλληνες «κάφρους», ο Κύπριος σκηνοθέτης Ανδρέας Πάντζης αποκάλυψε τους Κύπριους βουλευτές αλλά και κατ' επέκταση τον Κυπριακό κοινό «χώρκατους». Αθάνατο πνεύμα της Ανατολικής Μεσογείου.
- * Το πρωί ο Κληρίδης βλέπει το Γάλλο πρέσβη και δηλώνει ότι είναι προδότης όλων των Κυπρίων. Το απόγευμα δέχεται ελληνική αντι-προσωπεία και δηλώνει ότι η Κύπρος είναι «Ελληνική». Φορέστε τα κράνη σας για κάθε ενδεχόμενο.
- * Ρίckου Κριθοπομπή: Η αποκαλυπτική στιγμή για τις σχέσεις Αμα-θούντας - Αθήνας. Τις λεπτομέρειες από τον Γόρη.

- * Προσεχώς στο τράινο... αφιέρωμα στον εναλλακτικό - αντιε-ξουσιαστικό χώρο της ανατολικής Μεσογείου. Ιδιαίτερη έμφαση βεβαίως στην Ελλάδα και την Τουρκία. Τους άλλους γείτονες. Μια και μαζί υποφέρουμε και μαζί πρέπει να αντιμετωπίσουμε τον εθνο-καφρισμό.

- * Επειδή αυτό το φολκλόρ με τον Γρίβα συνεχίζεται πιστεύουμε ότι θα ήταν επιτέλους καλό να γίνει μια ανοιχτή συζήτηση Ελλήνων και Κυπρίων για το εν λόγω άτομο. Στην προσπάθεια να ενι-σχύσουμε την επικοινωνία δημοσιεύουμε το ακόλουθο λαϊκό τρα-γούδι της περιόδου 44-49. (Στο ρυθμό του γιούπι-γιούπι-για).

«Ποιός τα πήρε στο Νταχάου τα παιδιά; (δix)
Είναι ο Γρίβας, ο μοναρχοφασίστας,
ο ταγματoασφαλίτης, ο Γερμαναράς.

- * Σε μια εποχή που ο αρχηγός του «Συναγερμού» αποκαλεί την ΕΟΚΑ Β' τα «αθώωτερα θύματα» του '74 **πρέπει πλέον να υπε-ρασπιστούμε όχι απλά τη μνήμη αλλά και το νόημα των λέξεων.**
- * Την νύχτα του μνημόσυνου του Κόκο Φωτίου (του πρώτου αντι-στασιακού που δολοφόνησε η ΕΟΚΑ Β), ο σταθμός της εκκλησίας μας πληροφόρησε ότι «...τον σκότωσαν οι Άγγλοι αποικιοκράτες». Ύστερα στο μνημόσυνο, ο Λουσαριδής έβγαλε λόγο με το ρεφραίν «καλά... εσύ σκοτώθηκες χωρίς». Ναi όντως... Καλά εσύ σκο-τώθηκες χωρίς, Κόκο, για να μη δεις τη μισή ηγεσία της ΕΔΕΚ να φέρνει το Σύρο «πιο κοντά στην εξουσία». Ιντα τζαιρούς...

- * «Ο αγώνας για τη μνήμη ενάντια στη λήθη είναι ο αγώνας του αν-θρώπου ενάντια στην εξουσία».